ANUL VI. — No. 213

BIBLIOTECA CENTRALĂ SIBIU

5 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
10 LEI EX. IN STRAINATATE

Biblioteca Judeteana ASTRA
P31502

Duminică, 4 Ianuarie 1925

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI : { AL. V. BELDIMAN 1888 - 1897
CONST. MILLE 1897 - 1920

FONDAT în 1893

Cum l'am cunoscut pe Caragiale

— AMINTIRI —

de **I. PETROVICI**
profesor universitar

Autorul „Scrisorii pierdute" mi-a procurat poate cel mai fericit moment al tinereții.. Știu că este lucru îndrăznet să pui în balanță clipele de fericire pe care le-ai avut în viață și să hotărăști care atârnă mai greu dintre toate (cu atât mai mult e riscat să măsori fericirile cu durerile și să decizi de care parte se lasă cumpăna). Totuș cu aproximație și cu perspectiva de foarte mică eroare, îmi mențin afirmația cu care am început povestirea acestor amintiri despre Caragiale.

Era acuma un pătrar de secol. Absolvisem în Iunie liceul și mă întoarcem acasă student. In locul uniformei din ce în ce mai nesuferită și căreia de mult îi scosesem vipușca, apropiind-o astfel de costumul civil, reveneam într'o elegantă jachetă, făcută cu banii unei bunici ambițioase, la un maistru din București. Bastonul nu lipsea nici dânsul, și nu era firește partea cea mai puțin importantă din noul meu echipament.

Dar revenit acasă, în orașul meu de provincie, plăcerea de a apărea în noua înfățișare s'a curmat destul de repede, fată de perspectiva a trei luni de vacanță searbădă și monotonă, într'un centru fără distracții și în temperatura de Sahară a unui șes fără pitoresc. Aceasta a contribuit ca să-mi reiau îndată firul vieții contemplative, și, cu toată schimbarea de situație și de îmbrăcăminte, să redeviu visătorul de lumi depărtate, așa cum fusesem și până atuncea între zidurile de internat. Proectele literare ale zilelor de colegian, pe care mă temeam c'o să le las pe tânjală, le-am reluat curând, așa că s'a stabilit o deplină continuitate între cele două epoci ce mi le închipuisem o clipă, că au să fie adânc deosebite între ele.

Pe primul plan al năzuințelor s'a instlat un vechiu proiect de piesă de teatru. Firește în versuri și cu subiect de vremuri mai poetice de cât a noastră. Nu ambiționam să scriu mai mult decât un act, — dar actul acesta trebuia cu orice preț să se joace la București, pe scena Naționalului. O siguranță a reușitei mi se prinsese de suflet, dar asta departe de-a mă lăsa leneș în voia unui destin trandafiriu, mă făcuse de-o extraordinară asprime critică față de orice vers, de-o strașnică rigoare față de orice tiradă. De sigur, cu tot saltul de seriozitate pe care îl făceam față de compozițiile anterioare, n'au lipsit nici acuma preocupări copilărești. Așa m'am crezut dator să introduc un monolog care să nu cedeze în lungime aceluia al lui Carol-Quint, din Ernani a lui Hugo. Am socotit de asemeni că luna nu poate să lipsească din piesă, și ciripitul păsărelelor din arborii grădinei. Dar toate aceste mărunțișuri puerile dispăreau în severitatea și efortul elaborării, în conștiința matură a datoriei de-a da lucrului acurateța cea mai desăvârșită și expresia cea mai puțin banală.

Munceam aproape toată ziua, chinuindu-mă uneori ceasuri pentru un singur vers. In grădinița bunică-mii, cuprinsă între ziduri înalte, printre rondurile de rozete și de micșunele compuneam plimbându-mă și uneori gesticulând, până o vedeam într'un târziu apărând pe portiță și strigându-mi: „Bată-te norocul măi băete... ai speriat sluga când ți-am trimes-o cu dulceață... a venit să-mi spue: nu e bine cucoană, cuconașul cel tânăr dă într'una din mâini"....

Pe 'nserate o porneam pe bulevardul gării, bombănind ultimele tirade fabricate și pentru a evita întâlniri inoportune o luam razna pe șesul de lângă gară, unde câte odată îmi mai împrospăta sufletul obosit, mirosul de iarbă cosită și adunată în căpițe sau priveliștea răsăritului lunei, care se ridica rotundă și de coloarea rodiei, înroșind așa de puternic zările că par'că așteptam să aud cocoșii în depărtare....

In orașul meu nu aveam nici un confident așa că n-am comunicat nimărui nici o parte măcar din piesă. Pe la începutul lui Septembrie m'am repezit vre-o două zile, la moșia Vameș, a unchiului meu, poetul Teodor Șerbănescu. El bănuia de mai multă vreme delictele mele literare. De data asta, într'o seară, m'a somat să recit ceva din compozițiile mele. Atunci i-am destăinuit secretul piesei— pe care o și isprăvisem — și m'am oferit să-i rostesc un fragment. Am ales tocmai monologul cel mare. In timpul recitării m'a oprit după un vers, pentru a-mi spune că este foarte frumos, un vers care de altfel îmi plăcea și mie :

Amintirile sunt pulberi din sfărmate ferciri

La sfârșit mi-a făcut complimente, a căror cauză de căpetenie o socotesc astăzi în faptul că se aștepta la mai puțin.

Odată cu începutul lui Octombre, într'o surescitare ne mai pomenită, am plecat spre București,—pentru toată lumea în vederea studiilor universitare, pentru mine, mai presus de orice, ca să-mi prezint piesa și să știu odată ce soartă va avea.

In legătură cu demersul la teatru am cunoscut pe Caragiale.

Director general al teatrelor era pe atunci d. Scarlat Ghica. M'a primit destul de prost, nici nu mi-a întins mâna, nici nu m'a poftit pe scaun. S'a mărginit să silabisească titlul piesei : **O să-ru-ta-re, po-em dra-ma-tic într'un act**—și să mă congedieze spunându-mi să viu peste vre-o zece zile după rezultat, mai adăugând — ca încurajare — că probabil nu mă aștept ca cea dintâiu încercare s'o văd jucată la Național.

Am eșit totuș cu speranțe și la capătul celor zece zile m'am înfățișat din nou. Mi s'a dat un alt termen de zece zile, după care iar am venit. De data asta urcând scările mi-a căzut în cap valuri de gălăgie care se revărsau de la etaj. N'am cedat unui îndemn de timiditate care îmi spunea să nu mai sui treptele, înainte. Când am ajuns sus, am văzut ce era: Caragiale, pe care îl cunoșteam de figură, se certa la contabilitate pentru niște tantieme, într'o odae cu ușa deschisă. M'am strecurat repede prin coridorul etajului și—după o scurtă așteptare — am pătruns în cabinetul directorial. Odată cu intrarea mea, d. Scarlat Ghica, poruncește ușierului : „Poftește-l pe d. Caragiale", după care m'a lăsat să aștep în picioare fără să-mi adreseze nici o vorbă. Caragiale nu s'a făcut așteptat și a apărut numai decât pe ușă.

— D-le Caragiale, îi spuse directorul, iată un tânăr, ne-a adus o piesă în versuri. Te rog s'o citești și să faci raport.

Am înțeles atunci că ilustrul autor dramatic era membru în comitetul teatral și nu știu dacă în clipa aceia simțeam mândrie sau spaimă, gândindu-mă pe mâna cui încăpusem,

Caragiale

Caragiale luă manuscrisul, mă măsură lung, și-l deschise la prima scenă.

— O!... O!... ai scris piesa într'un metru imposibil. Versul natural la teatru e 12-13 silabe. D-ta ai scris-o în 14-15.

— Așa este și Răsvan și Vidra a lui Hașdeu, adăogaiu eu cu inima în gât.

— Trebue să schimbi.

— Are să fie foarte greu...

— Ce greu tinere, ce greu !... Iată primul vers, se poate transforma foarte ușor — și'mi arătă cu glas tare cum l'aș putea înghemui într'un metru de 12.

Mi-am dat însă seama îndată că dacă operația mergea cu un vers-două, nu putea merge lesne la restul de cinci sute și asta ar fi însemnat să fac piesa din nou. De aceia am rămas consternat.

— In sfârșit, reluă Caragiale, eu am s'o cetesc și am să vă refer domnule Director.

Par'că era vorba iar de vre-o două săptămâni. N'am știut cum să mă retrag mai repede, salutând pe cei de față, de data asta însă prietenește strâns de mână, firește nu de director, ci de Caragiale.

Acum vine dumnezeescul și neașteptatul moment de fericire. După ce vre-o cincisprezece zile nu putusem ceti nimica și nu mă ocupasem cu nimic, am luat într'o dimineață drumul teatrului, întovărășit de un prieten, literat și dânsul, căruia îi împărtășisem taina sufletului meu. Am întâlnit pe director chiar în coridor. M'a întâmpinat ceva mai amabil, spunându-mi că d. Caragiale a trimes răspuns să mă duc la dânsul, acasă, ori la Regie (Caragiale se găsea atunci în faza dintre o moștenire mâncată și alta nu încă deschisă, așa că fusese nevoit să primească un post de șef de birou).

Nu știu pentru ce, dar fără nici un amănunt altul, am bănuit că situația e bună. Ușierul d-lui Director mi-a spus că Regia e în ministerul de finanțe și mi-a dat unele indicații prietenoase ca să nu rătăcesc prin labirintul acestui palat întortochiat.

Iată-mă la ușa ministerului. Dibuiesc îndelung prin întuneric și îmi pare că n'am să mai ajung. In sfârșit după ce m'am încurcat în câteva rânduri, mi se arată ușa biuroului lui Caragiale. Pun mâna pe clanță, fac în gând o cruce și intru. In capătul opus al sălii vaste, îl văd pe Caragiale la o masă. Inaintez spre dânsul, el mă privește prin ochelari. Mă văzuse o singură dată, dar m'a recunoscut și întinde brațele spre mine.

— Dl Petrovici, nu așa?... ia vino, stai aci pe scaun. Ia spune din ce în ce oraș ești și cine-s părinții d-tale ?

Un potop de întrebări afectuoase, cărora răspundeam cu supunere.

— Fumezi tutun ?... iată țigări de cele mai bune. — și'mi întinde o cutie.

— Nu fumez dimineața nici odată.

In cea dintâi pauză i-am pus curagios întrebarea :

— Ați cetit piesa, domnule Caragiale ?

— Da, da, de sigur.

— Și cum a-ți găsit-o ?

N'aș fi putut să prevăd nici odată calificativul pe care Caragiale mi l'a svârlit cu gura plină:

— Excelentissima ! Piesa d-tale este — reluă după o clipă de gândire — un noroc și pentru teatru și pentru Conservator. Actorii noștri nu știu să spue versuri și asta fiindcă n'au prilej să recite versuri bune.

— O să se joace d-le Caragiale ?

— Eu poruncesc la teatru și nu va îndrăzni nimeni să treacă peste mine. Până într'o lună-două se va reprezenta. Mai sunt însă câteva asperități pe care va trebui să le îndrepți. Lasă-mi adresa, să te chem într'o zi la mine acasă.

Către sfârșitul acestei convorbiri neuitate, în care îmi pierdusem echilibrul de bucurie, am băgat de seamă rușinat că împotriva tuturor declarațiilor aprinsesem de mult o țigare și o fumasem până aproape de carton....

In Caragiale se alternau doi oameni: un entusiast capabil de orice exagerație și un tembel capabil de orice neglijență. De unde rămăsese să avem peste cel mult o săptămână ședința de revizuire a piesei, cu chiu cu vai am avut-o după vre-o lună jumătate. Ce e dreptul atuncea s'a executat c'o bunăvoință exemplară. Șezând tolănit pe-o sofa, cu cafeaua alături și cu țigara în dinți, a urmărit cu dragoste cetirea mea, oprindu-mă ori de câte ori îi părea o expresie hazardată, o sintaxă silită, un vers de umplutură. S'a revizuit astfel toată lucrarea și mi-a cerut jertfirea a vre-o cincizeci de versuri. In special monologul a fost trunchiat fără milă; dispărând în această hecatombă și versul acela care îi plăcuse lui Teodor Șerbănescu, dar care avusese neșansa de-a fi înglobat într'un pasagiu superfluu...

Aceiași atitudine caldă a păstrat-o Caragiale și lunile următoare, nedând pace o clipă Direcției Teatrului, care fără a fi ostilă, era indiferentă. In orice caz, fără dânsul lucrurile probabil s'ar fi amânat și n'aș fi avut premiera chiar în acea stagiune, la 21 Martie 1900.

Să spun ce-am pățit în seara aceea, ca autor ce n'aveam încă optsprezece ani, ar fi să introduc prea multe digresii în povestirea amintirilor despre Caragiale. Ce-aș mai avea de adaos în legătură cu dânsul, e că după ce s'a hotărît punerea în repetiție a piesei, m'a uitat din nou. De unde îmi făgăduise că va conduce în persoană repetițiile, n'a venit niciodată. N'a asistat spre marea mea nemulțumire, nici la premieră și nici la reluare. Vre-un an-doi după asta nu ne-am mai întâlnit de loc. Mai târziu se făcuse berar la „Gambrinus" și acolo ne vedeam destul de des. In raitele lui pe la mese, unde stetea la sfat cu toți clienții se oprea și la mine — mai afectuos și mai părintește ca la alții. Dar de literatură n'am vorbit de cât o singură dată, atunci când mi-a cerut colaborarea la „Moftul român", dar când a trebuit să mă scuz, socotind că n'am însușirele trebuitoare.

Vremea a vremuit, berăria lui s'a închis, neastâmpărul său neîngăduindu-i să se fixeze vreodată. După puțin eu am părăsit Bucureștii, iar dânsul, cu mâna pe-o nouă moștenire, a părăsit chiar țara.

Nu ne-am mai văzut niciodată. Și pentru că atâta timp s'a scurs de-atuncea, și fiindcă n'am avut continuare în cariera de autor dramatic, începută sub aripa lui, adeseaori amintirile mele despre Caragiale, capătă tonuri stranii și-aproape ireale...

Simbol şi peisagiu

de **LUCIAN BLAGA**

Spengler numește sufletul culturii antice — **apollinic**. Semnificația acestui cuvânt o cunoaștem, încărcată de liniște și de vis, dela Nietzsche. In tâlcul ce-l da tragediei grecești — apollinicul era principiul individualității, al existenței trupești, limitate, iar dionisicul principiul cufundării muzicale și orgiace în esența metafizică, în iraționalul existenței. Spengler spune că filozofia sa zace în atmosferă dela apariția lui Nietzsche. Elogiu adus acestuia din urmă în parte și pentru împrumuturile directe pe cari Spengler le primește din „Originea tragediei grecești". Filozoful catastrofelor încercând o sinteză a creațiunilor culturale antice — înlătură dionisicul și păstrează numai apollinicul. „Corpul" material stingher, limitat, palpabil și veșnic prezent, lipsit de orice perspectivă, sieși îndestulător, e simbolul de căpetenie al sufletului apollinic, care a creiat cultura antică. Dionisicul scos din explicația culturii antice, reintră însă la Spengler în deplinele sale drepturi—lărgit și întru câtva modificat—în tâlcuirea ce-o brodează în jurul culturii **occidentale.** Dionisicul se cheamă de astă dată „faustesc". Sufletul faustesc al apusului a creiat o cultură al cărei simbol e **spațiul infinit**. Apollinică e statuia statică a omului gol, faustescă e arta dinamică a „fugei" muzicale. Pictura apollinică dă **corpuri** bine conturate (fresca lui Polygnot), pictura faustescă plăsmuește din lumină și umbră **spații** cu perspective (Rembrandt). Apollinică e existența statică a grecului, care-și numește eul „soma" (corp) și căruia îi lipsește evoluția interioară și prin aceasta istoria. Faustescă e o existență trăită profund conștient a perspectivelor nenumărate în timp și în spațiu.

Penru orice cultură Spengler admitte un substrat metafizic, un **suflet,** iar pentru felul de a se manifesta al acestui suflet un **simbol spațial.** Simbolul spațial al culturii antice ar fi: corpul. Al sufletului faustesc **spațiul infinit.** Desvoltarea unei întregi culturi dintr'un singur centru sufletesc nu era o idee nouă, nouă e numai determinarea diferitelor centre și mai ales simbolurile spațiale ce le găsește Spengler pentru fiecare în special.

O paranteză: după Spengler o cultură oarecare e expresia unui suflet interior. Dar el mai aduce în legătură o cultură și cu un anumit peisagiu. Trebuie să mărturisim că această ultimă relație între o cultură și un peisagiu, ni se pare nu numai întunecată, dar și o rămășiță **științifică-naturalistă** în gândirea lui Spengler, care de altă parte vrea să înlăture orice cauzalism din felul său de a vedea. Istoricește poate să fie prea adevărat că vegetația culturii occidentale a răsărit și s'a desvoltat între râurile Elba și Tajo, sau cea arabă în peisagiul dintre Tigris, Nil, Marea Neagră și Arabia de sud. Dar nicăeri și prin nimic nu ne-a făcut Spengler să înțelegem fatalitatea acestei relațiuni dintre un **anumit** peisagiu și o **anumită** cultură. Spengler urmând metoda intuitivă-organică a lui Goethe, și înlăturând cu alte cuvinte metoda științifică-cauzală, trebuia să se oprească la concepția că diversele culturi sunt „fenomene originare" și prin urmare **inesplicabile.** Dar el își turbură concepția prin introducerea unui nou punct de vedere, cel științific cauzal, și aduce în legătură cultura cu peisagiul. Ca să ne convingem de netemeinicia acestei teorii (și mai ales de contradicția ce-o aduce în concepția integrală) ajunge să te întrebi : în adevăr ce legătură de neînlăturat poate să existe între simbolul originar al culturii grecești (corpul stingher și limitat) și între peisagiul mediteranean în care a apărut ? Teoria peisagiilor vrea să fie întru câtva o explicație a unui „fenomen originar" despre care Goethe spune că e inexplicabil și ireductibil (altfel n'ar mai fi „originar"). In realitate peisagiul deoparte nu are darul să explice nimic în cazul acesta, de altă parte prin pretenția de a explica răpește culturilor caracterul de fenomene originare.

* * *

Nu există nici o relațiune fatală și nici o corespondență între simbolul originar al unei culturi și peisagiul în care apare. Trecând în revistă toate acele simboluri — te convingi ușor că afirmațiunea unei relațiuni între ele și anumite peisagii e gratuită.

Spengler vorbește despre mai multe culturi cari s'ar fi desfășurat până acum pe globul pământesc: epigteană, babilonică, indică, chineză, antică, arabă, maya, occidentală, rusească. Dintre acestea cultura maya (America de mijloc) nu s'a putut desfășura până la sfârșit, fiind ucisă tâlhărește în floare prin invazia barbară a Spaniolilor creștini, cea mai mare crimă ce s'a săvârșit în istorie. Cea occidentală e pe sfârșite, iar cea rusească e abia la început. Simbolurile spațiale ce le găsește pentru diferitele culturi (nu pentru toate) sunt desigur interesante și sugestive. Am văzut: simbolul spațial al sufletului antic e **corpul stingher, limitat ;** al celui occidental — spațiul nemărginit. Sufletul magic al culturii arabe ar avea ca simbol **„peștera boltită"** (o găsești în arhitectura cu cupole arabă, ca și în cosmologia creștină a cerului boltit peste pământ. Creștinismul de la anul 1—900 e după Spengler o formațiune în cadrul culturii arabe). Mai departe, „Sufletul **egiptean** se vedea călătorind pe un **drum** al vieții îngust și neîndurat prescris, asupra căruia trebuia să dea odată socoteală judecătorilor morții. Existența egipteanului e aceea a unui călător veșnic în aceeaș direcție; tot limbagiul formelor culturii sale slujește la concretizarea acestui unic motiv, Simbolul său originar se poate... mai bine prinde în cuvântul **„drum"**. Piramidele reprezintă o succesiune ritmic articulată de spații —prin cari mergi ca pe un drum tot mai îngust până în camera mortuară.

La un simbol întru câtva înrudit cu cel egiptean are cultură chineză. Dar în vreme ce egipteanul își face drumul mânat de-o fatalitate inevitabilă, chinezul se **plimbă** prin peisagii. Nicăeri peisagiul nu e în aceeaș măsură o parte integrantă a arhitecturii ca la Chinezi, „Templul nu e o clădire izolată, ci o construcție pentru care colina și apa, arborii și florile, și pietrele într'un anumit fel formate și așezate, sunt tot atât de importante ca porțile, zidurile, podurile... In culura rusească, acum abia la început, Spengler crede că a descoperit un simbol în nemărginitul „plan" (analogia cu stepa).

Recapitulare schematică :

Cultura antică = corpul izolat și limitat
„ ocidentală = **spațiul de trei dimensiuni infinit.**
„ arabă = peștera boltită (bolta).
„ egipteană = drumul (spre moarte).
„ chineză = drumul (plimbare în peisagii).
„ rusească = planul nemărginit.

Pentru una singură din aceste culturi e realizabilă relațiune dintre simbol și peisagiu: simbolul „planului" nemărginit al culturii rusești e găsit în vădită analogie cu **stepa** — peisagiul rusesc. Prin această excepție întâmplătoare nu se poate susține cu seriozitate teoria creșterii fatale a unei culturi dintr'un **anumit** peisagiu. Dilema e evidentă: sau ții cu orice preț să vezi în diferitele culturi niște fenomene originare în sens goethean, ireductibile, și renunți la teoria peisagiilor, sau păstrezi pe aceasta și renunți la concepția primă.

LUCIAN BLAGA

31502.

Din Păcat în Păcat

ROMAN

de IOAN SLAVICI

X

Cum se'mpacă Palea

Cocoana Clotilda știa foarte bine ceeace lui Palea i-a spus că numai presupune: Guleș a plecat în străinătate, ba după puțină răsgndire a luat-o cu dânsul și pe Cocoana Clotilda, și au călătorit amândoi împreună ca soț și soție, ca tată și mumă a celor trei copii.

Cu aceasta s'a încheiat un capitol din viața lui Palea, care nu putea să-l ierte pe Coconul Costache pentrucă l'a îndemnat să nu rămâie la Postelnicie și după aceea a plecat din țară, și n'o ierta nici pe Cocoana Clotilda, care a'nduplecat pe soțul ei să se desfacă de Ghica.

„Eară eu, neghiobul de mine, — își zicea, — i-am dat mână de ajutor făcându-i împărteșire despre cele cuprinse'n raportul de la 4 Maiu".

Pentru Madam Olga era cestiune de amor propriu să-l încredințeze pe Palea, că nu s'a desfăcut Guleș nici de Ghica, nici mai ales de Duduia Smaranda.

„Chiar și dac'ar fi voind azi, — zicea dânsa, — mâne ear nu va mai voi. Pe hotărârile oamenilor cu trebuințe multe și mari nimeni nu se poate răzema. A plecat pentru ca să scape de stăruințele celor ce voiau să-l tragă 'n partea lor, dar după ce lucrurile se vor fi ales într'un fel, el se va întoarce tot cel de mai 'nainte. Puțin îi pasă lui, dacă se face ori nu unirea țărilor!"

„Dacă e vorba, — întâmpină Palea amărât până 'n fundul inimii, — are toată dreptatea: nici mie nu-mi pasă, dacă se dau ori nu peste cap fie unioniștii, fie ceilalți. N'o să mă plâng de capul altora când atât de greu mă doare al meu, gândindu-mă, că nu-mi rămâne decât să-i scriu Aglaiei, că are să mai aștepte".

După ce i-a scris apoi, a petrecut zile grele așteptând respunsul.

Deoare-ce acesta numai prin consulatul austriac putea să-i vie, el trecea des pe la prietenul său Ciuntuleac și dela el pe la Madam Olga, care nu-i mai era tot cea de mai înainte.

Era de tot mare deosebirea dintre el și ea în ceea ce privește felul de a vedea lucrurile. Ei erau deci firește porniți mai mult spre harță necurmată decât spre bună înțelegere prietenească. Dînsa nu avuse înse'n viața ei a face cu oameni ca dînsul și încurând a ajuns să prindă slăbiciune pentru felul lui de a fi, iară el o știa femee trăită 'n lume, o socotia foarte deșteaptă și cu deosebire îndemânatică, — cum se zice — bună tovarășă de drum, și stetea bucuros de vorbă cu ea.

Slăbiciune, cum avuse pentru Cocoana Clotilda, n'avea înse Palea pentru Poloneză, ba când începea să-i vorbească despre Adam și Eva, despre cultul frumuseței vii ori despre seratele parisiene, el îl plângea pe Ciuntuleac.

Asculta, nu-i vorba, cu plăcere și stetea chiar pe întunerec bucuros cu ea, dar o bună părere nu avea despre dînsa și soț al unei femei ca dînsa n'ar fi voit să fie.

Lucrurile s'au schimbat după ce el i-a vorbit despre taina cea sfântă a inimii sale și mai ales după ce Coconul Costache și Cocoana Clotilda nu mai erau pentru dînsul tot ceea ce fuseseră mai nainte de a fi plecat din țară.

Acum Madam Olga era singurul suflet, de care 'n zile atât de grele pentru dînsul putea să se apropie.

Ea nu era, ce-i drept, în stare să'nțeleagă tânguirile lui, dar le asculta ca ce-va pentru dînsa cu totul neobicinuit și nu lipsit de farmec.

Nemângâiată ar fi fost, dac'ar fi văzut că brațele, pulpile ori umerii încep să-i slăbească ori să i se'ngrașe, că șoldurile ori sînii prea îi ies la iveală, că i se ivește pe ici, pe colo câte o sbârcitură 'n obraji ori câte un fir de păr cărunt în tâmple. Atât de stăruitoare îi era purtarea de grijă pentru frumusețea ei trupească și atât de bine a știut să-și păstreze formele trupești, comoara ei cea viuă, încât nu era chip să-ți dai seamă de vîrsta ei. Nu era nici acum femee'n floare, ci tot fată ajunsă la desvoltare deplină. Așa ar fi și voit să rămâie, și durerea ei cea mare era, că aceasta nu e cu putință. Dureri ca ale lui însă în gântul ei erau închipuite și nu mai închipuite puteau să fie.

După felul ei de a vedea pentru el era mai bine să nu primească nici un răspuns. Pe deplin încredințată, că încurând o va simți și el aceasta, ea-i mângâia — deocamdată — cum mângâi pe copilul speriat de sgârietura ce mâne ori poimâne va fi vindecată.

Fiind astfel ea singura ființă, care îi știa durerea, lua parte la ea, singura, care-și dedea silința de a i-o alina, el a prins încetul cu încetul slăbiciune de ea, simția din ce în ce mai mult trebuința de a-i fi în apropiere, și amândoi țineau să se potrivească 'n gând și în simțire.

Ori-și-cât de mult ar fi fost Ciuntuleac perdut în încurcăturile daraverilor sale, trebuia să simtă 'n cele din urmă și el, că soția sa și Palea clocesc împreună fără de știrea lui ce-va.

Madam Olga rămase cam mirată când soțul ei îi făcù 'ntrebare, căci întâia-oară i se 'ntâmplase, ca el să se intereseze de lucruri, care după părerea ei nu-l privesc.

Ea n'avea însă cuvinte de a nu-i spune adevărul.

El se strâmbă.

Palea nu-i păruse de loc om, căruia i se pot întâmpla și unele ca aceasta.

„Auzi D-ta! — zise. — Așteaptă răspuns? — Dacă e vorba, și nici un răspuns e răspuns foarte deslușit. — Vrea mai mult, n'am decât să vorbesc cu curierul ce ne vine de la Cernăuți, ca să iee informațiuni și să ne spună ce-i cu fata aceea. — Gândul meu e însă ca să-i căutăm aici altă fată. — Sunt de tot mulți oamenii cu dare de mână, care s'ar bucura dac'ar putea să-și găsească drept ginere un om ca dînsul.

„Fără 'ndoială. — răspunse Madam Olga, — dar mai nainte avem să-l vindecăm.

Așa au rămas lucrurile.

In vreme-ce Ciuntuleac iar trăgea cu ochiul și cu urechea, ispitia ici pe unul, colo pe altul — acum pentru-ca să îi găsească lui Palea o viitoare, soția lui își dedea silința să-l vindece pe Palea.

Silința ei n'a rămas zadarnică.

Cel mai apropiat semn a fost, că el și-a schimbat părerile în ceea ce privește cultul frumuseței trupești.

Aducându-și oare-cum ca prin vis aminte cele citite despre fel de fel de sărbători la Elini, la Fenicieni și la Romani, precum și cele ce aflase despre Bajaderele din Indii, el nu se mai îndoia, că în adevăr cultul frumuseței trupești e de tot vechiu și potrivit cu firea omenească.

„Fără 'ndoială! —îi încredință Madam Olga. — Indeosebi baiaderele sunt femei închinate unor anumiți zei și iau parte dânțuind la ceremoniile religioase și la fel de fel de serbări. Ele sunt adăpostite 'n mănăstiri și se bucură de sfințenie. In rîndul baiaderelor nu pot să fie primite decât femei în toate amănuntele frumoase, și cea dintâi datorie a baiaderei este să-și păstreze prin viețiure cumpătată mlădiosia și frumusețea. — Dansul de altminteri a fost în toate timpurile și e și astăzi pretutindeni o artă mult prețuită, iar fondul acestei arte nu poate să fie decât uimirea religioasă, de care e cuprins omul în fața frumuseți vii. Numai cei pervertiți pot să iee baletul drept destrăbălare."

Pecând dînsa le spunea aceste, el se uita din ce în ce mai uimit la trupul ei cel frumos în toate amănuntele lui.

Iar serile, când stetea pe'ntunerec el singur în odaia lui din Tătărași, se gândia la Aglaia și-o vedea în fața sa pe Madam Olga când în cămașă albă, ca să i se vadă brațele, umerii, gâtul și parte din sîn, când ridicându-și fusta, ca să-și desvelească pulpile până la genunchi și puțin mai sus. — Și le'nchipuia toate, — deși nu le văzuse nici odată, și era din ce în ce mai mâhnit, că ea nu mai vine să petreacă seara pe'ntunerec cu dînsul.

De ce ar mai fi și avut să vie!?

Venia când voia să-l ispitească pentru-ca să afle și ceea ce el nu voia să spună. De ce să-l mai ispitească și acum, după-ce dînsul spusese tot ceea ce avea pe suflet și după-ce Guleș și Cocoana Clotilda plecaseră, iar cu Duduia Smaranda el nu se mai întâlnia.

Nu mai era el tot omul de mai nainte.

Mai era însă și ce-va ce dînsa nu putea să mărturisească.

Una din marile plăceri ale vieții ei era să stee 'n fața oglinzii și să se vadă pe sine însă-și așa cum era. Decât aceasta mai mare nu era decât plăcerea de a li se arăta celor doritori de a o vedea. Se simțise nu odată jignită pentru-că Palea nu dedea semne despre asemena dorință.

A fost deci destul, ca ea să simtă mâhnirea lui pentru-ca iar să-i șoptească „Să mă aștepți astă seară la tine acasă".

Cu totul altfel își petreceau însă acum serile, căci ea nu mai venia ca să-l ispitească, și nu mult a trecut până ce Palea a ajuns să nu i se mai tânguiască pentru-că nu mai primește răspuns de la Aglaia.

Nu mai înțelegea, cum și-a putut el închipui c'o iubește pe fata aceea. Stetea, se gândia și-o despica 'n părticelele, din care era alcătuită și nu găsia 'n ea nici trupește, nici sufletește nimic vrednic de iubire. Pusă alăturea cu Madam Olga, ea era 'n toate privințele o adevărată pocitanie.

„Nici nu m'a iubit măcar, — își zicea. — Dacă m'ar fi iubit, ar fi alergat după mine, iar dacă m'ar iubi, ar fi grăbit să-mi spună că așteaptă.

Abia acum a ajuns el să se lumineze și să știe, ce va să zică iubire, abia acum îl înțelegea pe Guleș, care căuta 'n lume numai ceea ce poate să-i îndulcească viața.

Madam Olga ar fi greșit cu toate aceste, dac'ar fi zis, că silințele ei de a-l vindeca n'au rămas zadarnice.

Ba era par'c'o vindecă el pe ea într'un fel oare-care.

„Mă'ntreb adese-ori, — îi zise el într'una din serile petrecute împreună cu dînsa, — ce-ar zice Ciuntuleac, dacă ne-ar vedea stând așa numai doi amândoi".

Grăindu-le aceste, el rostia vorba Ciuntuleac par'c'ar fi voit să zică „prostul ăla de Ciuntuleac".

Madam Olga-l măsură lung cu ochii.

„De ce adecă mi-o spui mie aceasta? — îi zise. — Dacă l'ai cunoaște pe omul acela, nu numai că nu mi-ai spune-o mie, dar nici n'ai gândi-o. Nu cum-va vrei să zici, că cele ce se petrec între noi sunt lucruri neiertate?"

„Să zicem că nu sunt, — răspunse el, — dar nimic în lumea aceasta nu dăinuiește neschimbat: mâne ori poimâne pot să fie".

„Aceasta e greșeala, în care ai căzut. — îi zise ea. — Poate-că nu e în lumea aceasta nimeni, care știe, ce are să facă mâne: omul de caracter știe însă foarte hotărît, ce nu are nici odată să facă. — Am făcut și fac numai ceea ce după propria mea convingere îmi este iertat, și nu e în lumea aceasta om, care ar putea să mă 'nduplece a merge mai departe și a face și ceea ce nu-mi este iertat".

Palea se simția jignit de aceste mărturisiri.

„Aș'! — Vorbe! — întîmpină dînsul. — Nu știe omul nici ce nu are să facă în anumite 'mpregiurări. — Abia trece zi fără ca să te surprinzi pe tine însu-ți făcând ceea ce ți se părea peste putință".

„Eu nu! — stărui dînsa. — Fiind convins despre aceasta, soțul meu e foarte liniștit și nici că-și mai pune 'ntrebarea, ce voi fi făcând eu când mă aflu departe de dînsul".

Palea începù să rîdă.

„Ceea ce nu te 'mpedecă a face și multe, care pe el l'ar umplea de adâncă durere, dacă le-ar afla. — Vorbiși despre ceea ce după propria ta convingere îți este iertat.— N'ai decât să-ți schimbi convingerea pentru-ca mâne să faci și ceea ce azi ți se părea neiertat. Vorbesc pe urma celor pățite de mine însu-mi. — Nici că e însă vorba de ceea ce numai după a ta convingere îți este iertat. — Om ca cei-lalți, deci și ca mine, Ciuntuleac nu are nevoie să se'ntrebe ce vei fi făcând tu. Mi-e destul să știu, cum ne petrecem noi timpul, și să-mi dau seamă, ce-ași simți dacă soția mea și-ar petrece tot așa timpul cu vre-unul dintre prietenii mei, pentru ca să fiu încredințat, că sunt neiertate faptele săvârșite de noi și să-mi zic: „Paleo, ești un nemernic, care-și înșeală prietenul abuzând de o firească slăbiciune a soției lui, un om de rea credință te-ai făcut săvîrșind fapte neiertate spre a-ți face parte de mulțumiri ce nu ți se cuvin. Știi prea bine, că sunt rele faptele tale, dar le săvîrșești fiind-că ești lipsit de demnitate și nu poți să te stăpânești. — Rușine să-ți fie, scârbă să-ți fie de tine însu-ți!"

Madam Olga era răsvrătită 'n întreaga ei ființă.

„Bine! — îl mustră dînsa. — E cu putință să le spui acestea 'n fața mea!? — Nu-ți dai seamă, că încă mai nemernică, mai de rea credință, mai lipsită de demnitate ar trebui să fiu eu, care-mi înșel soțul?"

„Asta nu! — răspunse el foarte hotărît. — E mare de tot deosebirea dintre noi amândoi. — Ca să scap de simțământul afară din cale urît, că m'am înjosit și mă înjosesc prin faptele ce-am săvîrșit ori săvîrșesc, eu mă deprind încetul cu încetul cu gândul, că acele fapte sunt iertate: tu ai fost din capul locului îndrumată a te amăgi cu gândul, că-ți sunt iertate și cele neiertate".

„Nu! —nu! — nu! — strigă dînsa scoasă din răbdare. — Nu toate!"

„Știu ce vrei să zici! — întîmpină dînsul. — Nu însă de la tine atîrnă, care da și care nu. — Aici e marea deosebire dintre capul de bărbat și cel de femee. — Cocoana Clotilda mi s'a plâns, că soțul ei are legături cu Duduia Smaranda, ținea însă atât de mult la soțul său și la copiii săi, încât s'a 'mpăcat cu gândul acesta atât de nesuferit. Devotamentul femeii le'ntrece toate. Sunt multe de tot femeie ca Cocoana Clotilda și, când întâlnim în căile vieții pe vre-una dintre ele, zicem „Săraca de ea!" Dac'am [illegible] în drumul nostru vre-un bărbat, care se'mpacă cu gândul, că soția sa mai are legături și cu altul, am zice „Nemernicul de el!" — Bărbatul, care se'mpacă cu gândul, că soția sa are legături și cu altul, e desbrăcat de bărbăție, om desprețuit de toată lumea".

Madam Olga se uită sperioasă la el.

Se deprinsese cu gândul, că-l stăpânește, și nu-și putea închipui împregiurări, în care nu-l poate conduce după bunul ei plac, iar acum începuse să-i fie frică de el, încât îi era par'că nu știe cum să scape din fața lui.

„Vorbești, — îi zise, — ca'ntr'aiurea!"

„Ba-mi dau foarte bine seamă de ceea ce spun și de ceea ce fac, — răspunse el.—Toate sunt potrivite cu firea cea adevărată a lucrurilor și'mpotriva firii nu e nici unul din îndemnurile mele".

Madam Olga era deprinsă cu oameni, care nu erau mulțumiți numai cu ceea ce după părerea ei li se putea ierta.

„Cam așa vorbiau și cei de felul lui Guleș", — îi zise ea".

„Pe Guleș să-l lăsăm în pace, — întâmpină dînsul. — Ori-și-cât de adevărat ar fi, că nu e nimic mai presus de frumusețea întrupată 'n oase, 'n carne și'n sânge, pentru lumea 'n care trăim noi, ceea ce spui despre cultul frumuseței viețuitoare sunt parodii, în care fel de fel de caricaturi se prezintă pentru stimularea celor slabi de înger. — E o ispitire neiertată!"

„Iară și iară-și perzi din vedere, că le spui aceste 'n fața mea!—" grăi dînsa fără ca să-și peardă răbdarea.

„Nu perd nimic din vedere! — stărui dînsul. — Spun din adins adevărul pentru-ca să-ți dai seamă despre cele ce se petrec. Uite: știu că în curând ai să pleci, ca să te întorci acasă latine.unde te așteaptă soțul tău. Nu se poate să mai rămâi! Chiar eu am să te'nsoțesc. E cu toate aceste foarte firesc îndemnul meu de a te opri, de a nu te lăsa să te duci. Tot atât de firească e și mânia, de care sunt cuprins când mă gândesc, că acolo, unde te duci, te așteaptă alt bărbat, căruia i se cuvin asupra ta drepturi mai multe decât mie. Te întreb: nu e firească și pornirea de a pune mâna pe o armă, ca să scot din lumea aceasta pe bărbatul acela?"

Madam Olga începù să tremure. Intâia oară 'n viața ei își dedea seamă, că îi este scump soțul ei și că multe din purtările ei sunt neiertate.

„Nu tăgăduiesc, că nu mi se cuvine s'o fac aceasta, — urmă Palea. — Mâna pe armă are s'o pună cel mișelește înșelat: aici nu e însă vorba de drept și de dreptate, ci de firească stăpânire a unei patimi nemiloase".

„N'ai decât să-ți înfrânezi patima!" — stărui dînsa.

El se uită cu ochi plini de mânie 'n fața ei.

„Să mi-o'nfrânez!? — întîmpină dînsul. — Aceasta mi-o spui acum? — Dar ce fac — când plec să te'nsoțesc pân'acasă la el? Nu e aceasta destulă 'nfrânare!? — Vorba e însă, că apoi, după ce mă voi fi întors și mă voi afla iar aici singur, mă sbat ticălosit ca vai de mine întrebându-mă'n toată clipa: „Până când!?" — Până unde?" — Infrânez patima cum am înfrânat-o pân acum: ce are să urmeze însă după ce nu voi mai fi 'n stare s'o'nfrânez!?"

Madam Olga rămase cât-va timp cu capul plecat.

„O, Doamne! — zise ea cam cu jumătate de gură, ca vorbind mai mult pentru sine. — Au trecut altele; o să treacă și asta!"

Palea se cutremură.

„Ce-a trecut!? — strigă. — N'a trecut nimic. — Nu scapă cel ce fugind de o slăbiciune mică dă'n o patimă oarbă, care-l duce departe și tot mai departe".

In nr. viitor: **Ceea ce nu se poate ierta.**

—o*o—

In fiecare noapte

In fiecare noapte — un rând de frunze!...
Demonul toamnei vrea un scump vestmânt —
Și-a revenit, cu-aripi de corb flămând,
După tribut...
In fiecare noapte — un rând de frunze
Suspină lunii cel din urmă cânt
Când clarul cearcă să-i aline plânsul
Cu un sărut...

In noaptea asta s'a desprins alt rând, —
Și elegiile ca un descânt
Văpaia lunii — au prefăcut-o'n lacrimi
De chihlibar...
In noaptea asta s'a desprins alt rând;
Iar demonul dă chiote în vânt,
Și vântură tezaurul de foi
Ca un avar...

Al. I. Botez

ZGOMOTUL UZINILOR

Păpușa mea

Lui Panait Istrati

Păpușa mea-i într'o vitrină roză,
Surâde trist și parcă vrea să plângă;
In piept poartă-o presată, fină, roză
In care lăcrămi albe vrea să-și strângă

Păpușa mea trăește 'n mine, caldă,
Cu haina-i „chimono", așa banală,
Cu haina 'n care obosită-și scaldă
Privirea când e'n zi de mare gală.

Din fabrică mi-a fost răpită mie,
Deși-a fost cumpărată cu factură;
De-aceia când mă vede dintre-o mie,
Il flutură surâsul alb pe gură.

Amantul păpușei mele

Din partea stângă a vitrinei albe
Visând, un „cavaler-păpușă" 'i cere
Virginătatea pentr'un pumn de salbă.
...Și ea i-o dă,... pe-o clipă de durere!

Tristețea m'a cuprins cum prinde focul
Brădetul rătezat cu ani în urmă;
Inchipue-ți!, un moft bat'o norocul
Și pentru lux chiar cinstea ei și-o curmă.

De-atunci păpușa mea doar cochetează
Și'ntre păpuși e singură temută,
Cu toate că,... să zici că nu cutează
La primile asalturi șade mută.

Taina păpușilor mele

Romanțioasă și cu ochi de sfântă
Păpușa mea ades suspină dornic,
Iar „pierot" în osanale-i cântă
Că singurul îi e menit ca vornic.

La fel și el, gătit cu frac la modă
Nu-i doamnă să nu-i povestească fleacuri,
Sub teama să nu-i dea în ochi cu sodă
Sau să nu-i dea vre-o boală fără leacuri.

Așa-i păpușa mea și el așa-i,
Cu trup și suflet aprigi „femeniști";
De-aceia un agent se ține scai
De dânșii, bănuindu-i comuniști.

Păpușile totuși se vând

Viața-i o eternă anarhie
Iar omul și-o trăește cum și-o face;
Din somnul neființei ea învie
Și 'n clipe variate se preface.

Dar cum complexul ei nutrește ura
Și bucuria travestită 'n glumă,
Un fost ministru își deschide gura
Și-mi cumpără păpușele de gumă.

Păpușelor, adio chef și baluri,
Adio comuniste adultere,
Adio vitrinale carnavaluri,
„Bebe"-i a-tot-puternica putere.

Moartea păpușilor mele

„Bebe"-i un criminal și vrea să 'nfrunte
Păpușile de lux și le zugrumă,
Pe-a mele mi le-a sfredelit în frunte
Să vadă de au creerii de gumă.

La fabrică atunci — printr'o minune
Modelele în care-au fost turnate,
A închegat cuvântul prin a spune,
(Erau pe-o masă lungă, răsturnate).

„Păpușelor din toată omenirea,
„Jertfiți-vă și jertfa va aduce
„In sufletele fără sâmt, iubirea,
„Iar în biserici o a doua cruce".

SIMONA BASARAB

—o*o—

Scrisoare de Crăciun

Mamă, 'n noaptea asta de Crăciun
Strălucesc de aur și lumină casele bogate;
Zice că sosește un Moș bun
Cu un sac de daruri prins în spate.

Eu, străin de lumea de pe-aici
Rătăcesc pe străzile deșarte;
Cerul a 'nghețat și stelele's mai mici, —
Gândul meu s'a dus, s'a dus departe...

Colo 'n satul cu nămeți peste uluci
Iată, cete multe de copii colindă,
Tu i-aștepți pe-un scăunaș în tindă
Și le 'mparți colaci cu mere și cu nuci.

Vue satul de colindători zglobii
Și de câini, de clopote și plesnituri pe drum;
Tu, pe vatră, ai rămas cu gândul la copii:
Pe-unde rătăcesc feciorii tăi acum?

Ii revezi în jurul tău, codani:
S'au întors târziu, cu traista plină, —
Ii săruți pe frunte după-atâția ani
Și ți-e casa numai zâmbet și lumină...

Ai întins în gol o mână tremurândă,
Ai zâmbit — dar nu e nimeni... și suspini...
Poate-a fost ursită vre-o osândă
Ca feciorii tăi să rătăcească prin străini.

...Mamă, 'n noaptea asta de Crăciun
Ard în toate casele făclii;
Numai eu bat străzile ca un nebun:
Eu n'am casă,... nu aștept copii...

Mă opresc sub geamurile luminate
Și rămân așa în noaptea înghețată,
Rebegit, cu gândurile întristate,
Parc'aș fi colindător pierdut de ceată...

GEORGE A. PETRE

Calendarul vechiu către cel nou

(O satiră anonimă în versuri dela 1848)

de LIVIU MARIAN

Se împlinesc în curând 200 de ani dela eșirea de sub teascurile tiparului a primului nostru calendar. Acest calendar, cel mai vechiu din câte cunoaștem până acum, a fost alcătuit *„prin osteneala dascălului Petcu Șoanul dela Brașov"* în anul 1733.

Acestuia i-au urmat, an cu an, altele, tipărite în deosebite colțuri ale pământului românesc, alcătuind, alături de puținele cărți poporane, o statornică, bună și îndestulătoare hrană sufletească pentru cărturarii noștri depe atunci.

Aflu de prisos să vorbesc despre marea însemnătate a acestor calendare pentru desvoltarea culturii noastre naționale.

Insemnătatea lor nu resultă numai din faptul, că dânsele fac parte din numărul redus de cărți poporane, menite a răspândi lumină în păturile cele mai largi ale poporului, ci mai cu seamă din felul cum au fost întocmite. Calendarul, alcătuit la început numai de clerici, era socotit ca un fel de carte sfântă și ca atare căta să fie religios, moral, folositor întru toate sufletului cititorului.

Născut mai întâiu dintr'o trebuință practică, imediată a bisericei, aceea de a aduce la cunoștința norodului drept credincios datele serbătorilor bisericești pe anul următor, calendarul devine cu timpul o anexă a cărților sfinte, vorbind credincioșilor despre istoria religei creștine și a bisericei ortodoxe, despre viețile și faptele sfinților ș. a., trecând apoi pe nesimțite la nevoile și trebuințele de toate zilele ale creștinului, pe care căuta să-l lumineze și să-l îndrumeze pe calea cea bună cu sfaturi înțelepte, cunoștiniți folositoare și povestiri moralizatoare.

O comparație între primele noastre calendare și cele din ziua de azi, ar arăta, cred, că aceste din urmă sunt în general inferioare celor dintâi. Aceasta din cauză că foarte puțini din autorii de calendare își dau seama de *rostul* unui calendar și din aceștia încă mai puțini sunt *chemați* să-l întocmească.

Răsfoind calendare vechi, am aflat o satiră în versuri, în care autorul arată, cum trebue să fie alcătuit calendarul,

„Ca să fie cum oamenilor place".

Deja faptul că autorul își *pune* această întrebare, a alcătuirii calendarului, ne arată că suntem la o răspântie din viața calendaristică, când trebuia să se țină socotială și de dorințele așa de variate și curioase ale marelui public. Și era firesc ca această problemă să se pună în preajma anului revoluționar 1848!

* * *

In *„Bibliografia românească veche"* de I. Bianu și Nerva Hodoș n'am aflat pomenindu-se de nici un calendar *bucovinean*. Și totuși Bucovina moldovenească își are calendarele ei tipărite nu cu mult mai târziu după cele din principatele Moldovei și Munteniei 1).

Calendarele bucovinene încep să apară îndată după anexare, la *1811*, și par să aibă toate la început un singur autor, pe „eșitul cleric" *Vasile Țintilă"* 2).

Cele trei dela început sunt următoarele:

1. *„Calendariu* pe anul dela nașterea Mântuitorului nostru Is. Hs. 1811, care este un an de obște de 365 zile, întru care se află arătarea vremilor, prin acele patru timpuri ale anului, răsăritul și apusul soarelui. Cernăuț. S'au tipărit în tipografia a lui Petru Ekhart" 3).

2. *„Calendariu* de casă pe anul dela naștere cea după trup a domnului și Mântuitorului nostru Is. Hs. 1812 care este bisect de 366 zile prin un iubitoriu de științele matematicești. Cernăuți. S'au tipărit și se află la Petru Ekhart, tipograf Kraisului „Bucovina".

3. *„Calendariu*, în care se află toate serbătorile a bisericei răsăritului alcătuite cu ajutorul lui Dumnezeu după mâna lui Damaschin de un iubitoriu de această știință; nu pe un an, o sută sau o mie de ani, ci din început și până în sfârșitul lumii, numai iubitul cetitoriu să stie ce slavă a Paschaliei slujește pe anul acela, ce vrea să caute; mai la urmă s'au adaus și Paștele catolicești pe 86 de ani înainte. Cernăuți la 1 Ianuarie 1814, s'au făcut prin Vasile Țintilă, eșitul cleric". 5).

Reservându-ne pentru un studiu special cercetarea calendaristicei bucovinene, revenim la scopul acestui articol de a arăta, cu ajutorul satirei autorului calendarului pe 1848, cum trebuie să fie alcătuit un calendar, ca să fie pe placul tuturora.

Satira este un dialog închipuit între calendarul vechiu și cel nou. Se 'nțelege că prin graiul calendarului vechiu, personificat, vorbește însuși autorul calendarului, ca om cu experiență în alcătuirea de calendare, care a avut prilej să ispitească rele cum și bune", și care a putut constata că domnii „cărturari" critică sever calendarul, aflându-l plin de defecte. Aceste defecte au început să fie descoperite și criticate de când calendarul „a început a înmulți ale sale foi".

Autorul ni se prezintă astfel ca un fin observator, întrucât calendarul, odată ce și-a sporit volumul, și-a sporit și materialul original, literar, expus criticei, și a trezit astfel în cititori diferite așteptări, dorinți, pe cari autorul poate nu întotdeauna au fost în stare să le satisfacă spre deplina lor mulțumire.

Fiecare cititor caută în calendar „să afle acel gând, care îi dorește și neaflându-l, să fie deci nemulțumit.

Prin urmare, ca să fie bine primit, noul calendar va trebui să se stăruiască să fie „cum oamenilor leplace" Și ca să poată fi așa, este firesc greu lucru, dacă nu chiar imposibil.

Calendarul vechiu cu părintească bunăvoință dă urmașului său tânăr, gata să iasă în lume, sfaturi pe cât de înțelepte, pe atât de glumețe, amestecate cu ironie și satiră la adresa acestei lumi noi din 1848, lume deprinsă a fi lăudată și lingușită.

Cu toată naivitatea ei ca fond și stângăcia ei ca formă, satira aceasta originală merită să fie relevată, întrucât, ca vechime, trebuie pusă între primele încercări de acest gen în literatura noastră.

O redăm în întregime.

Calendarul vechiu cătră cel nou

Tânăr ești, pre dulcele meu frățioare!
Tânăr te pornești tu'n lumea ce prea mare
Deci ascultă astăzi câteva cuvinte
Dela mine, ca dela un drept Părinte.
Eu sânt vechiu! Un an întreg am fost în lume
Eu am ispitit — rele cum bune.
Hazuri și dulcii și minte de prisos,
Am văzut de toate, însă n'am fost bucuros,
Când am înțăles, că a lumii cărturari
Intre toate cărțile tehnesc pre Calendar
Zic de bietul Calendariu, că el să fie
Un cimiel, ce esă din Tipografie;
Zic de el, că prorocește 'n față
Cele ce dela Țărani învață.
Incă zic că adevărul și minciuna
Stau în calendariu una lângă una.
O Astronomie, care lumea o citește,
Dară n'o înțălege și cel ce-o alcătuește.
Ba! și zodieriu, care mai rău este,
Decât cel ce i-au mers între țărani veste
Zic de Calendariu, că astăzi el să fie,
Pentru c'alui semne nime nu le știe!
Vezi! iubite frate! cum tehnesc în lume
Az a Calendariului — preslăvitul nume
Și nu cumpenesc, că el îmbogățește
Lumea cu feliu de știință, ce mult folosește
Cât de vâlfnici! și în ce aleasă cinste
Fost-au frații Calendari mai înnainte,
Când chiema cu glas la Roma cea păgână
Pre popor în zioa cea de'ntâiu de lună;
Calendariu mai mult nu făcè,
Fără numai sărbătorile vestè.
Și mă crede, că poporul bucurie
Ce avè! — numai tineretul știe,
Când la sărbători de iarnă pela case
Umblă 'n cârduri cu colinda cea frumoasă.
Tot în cinste fu — și odinioară
Calendariul la sălbatece Popoară;
Când trecuta zi pe bețe încresta
Și pe un răbuș — timpul număra.
Dar de când au început a înmulți
El a sale foi — început-au a tehni
Unii una, alții alt'alcătuire;
Insă — frate! asta nu te umplă cu mâhnire
Lume n'au fost nici va fi fără Calendariu.
Calendariu pentru oameni este îndreptariu,
Tânăr și bătrân, Domn și om de rând
Caută 'n Calendariu să afle acel gând,
Care el dorește. Fetele bătrâne,
Care tot gândesc la măritișuri bune,
Fără Calendariu — nu pot ști de-a rostu:
Vin câșlegele curând? și când trece postul?
Și datornicul, și sgârcitul cămătariu
Află pusa lor vedè în Calendariu.
Dară asta-i rău! Că'n Calendariu nu scrie
Dela cine? și de unde? Bani vor să vie!
Logofeți zioa'ntâiu, Preoțime
Sărbătoarele, iar Jidovime
Zilele de lițitări și de iarmaroc
Caută în Calendariu, ca un scump noroc.
Deci! să nu fii frățiorul meu mâhnit,
Eși în lume, că și tu vei fi priimit.
Numai, rogu-te, de fă-i ce-i face,
Ca să fii cum oamenilor place.
Lunele și zilele de peste an
Le înșiră ca mărgelele'n gherdan.
Ce au văzut Kopernik, Herschel și Newton
Sus pe bolta Cerului în Orizon,
Insămnează; ca măcar ceva să știe
Și alți oameni de a lor Astronomie.
Prorocește vremea, care s'a 'ntâmpla,
Dă povață la țăran — cum va sămăna,
Că de va spori a țăranului lucrare,
Va ave și Domnii cu prisos mâncare.
Adă veste, ce se face 'n lume,
Cum se chiamă Domnitorii duă nume.
Spune celor învățați înnaintare
A științelor, Artiștilor aflare
Cea mai nouă. Iară la negoțitori
Spune ori negoțu are sporiu?
Fă-te că ești doftor pentru bolnăvoș
Iară pentru tineri cari-s sănătoși,
Adă Anecdote și măcar un cântec,
Ca de râs să pue mânele pe pântec.
Iară dac' aceste le vei aduna,
Incă, frate, una îți voi cuvânta:
Laudă pre toți, tuturor te 'nchină,
Că vei fi primit și cu punga plină,
Fiindcă această lume pre acel iubește,
Care tot o laudă și se lingoșește.

Cu toate că sunt neiscălite, versurile par a avea de autor pe editorul calendarului pe 1848: preotul Samuil Andrievici-Morariu, care avea mai târziu să devie mitropolitul Bucovinei (cu numele de Silvestru) și care s'a încercat și în beletristică.

De relevat ar mai fi în această satiră sub raportul formal limba curată, poporană (lipsită de neologismele, germanismele și formele curioase din vacabularul de mai târziu al lui Arune Pumnul), limbă ce-și păstrează întru toate particularitățile de pronunțare moldovenească.

Câteva arhaizme și formațiuni arhaice imprimă poeziei un timbru special de graiu bătrânesc. Astfel sunt d. e. cuvintele: *a tehni* = a critica, bârfi; *cimiel* = cimilitură, ghicitoare; *vâlfnic* (derivat din substantivul vâlfă = renume, faimă); *răbuș* = răboj; *vedea* = vădea, soroc, termen; *gherdan* = salbă, colan; *înaintare* = progres; *aflare* = descoperire, invenție.

LIVIU MARIAN

1) In Moldova primul calendar cunoscut s'a tipărit la Iași în 1785, iar în Muntenia la București în 1795.

2) S'a născut pela 1782 în orașul Siret; a fost învățător și dascăl în comuna Tereblecea; lui i se atribue toate calendarele bucovinene dintre anii 1811—1820.

3) Aproape toate calendarele, până la înființarea „tipografiei arhidiecezane" s'au tipărit în aceeași tipografie, având formatul de 25×21 cm. Câteva s'au tipărit și în afară de Bucovina, la Lecv (Lemberg), :a d. e. cel de pe anul 1854.

4) Krais=cerc, ținut, district, ducat.

5) Acest calendar, tipărit pe o foaie volantă de 46×75 cm., poate fi considerat ca primul nostru calendar de părete, și s'a tipărit de Tintilă deosebit de calendarul-carte pe acelaș an 1814.

Din săptămână'n săptămână

de VICTOR EFTIMIU

NEGRII

Guvernul francez a dat o ordonanță care a părut enigmatică multor străini.

E vorba de anumiți oaspeți ai Franței, cari au părăsit indignați terasele cafenelelor, fiindcă alături de ei se așezase un „om de culoare".

Guvernul francez atrăgea atenția acelor oaspeți că sunt obligați să respecte legile Franței, cari garantează egalitatea indivizilor, fie ei, albi, negri, galbeni sau stacojii.

Aluzia privește, pe americani, cari, precum se știe, consideră încă pe negrii ca pe niște ființe a parte, le interzic intrarea în aceleași stabilimente publice, în tramvaie, în trenurile cari duc oamenii albi.

Nobilii fii ai liberei Americi confundă, se vede, Parisul, cu orașele lor și vor să aplice și aici această stranie mentalitate, protestând când un om cafeniu își permite să ia cafeaua lângă masa lor.

Francezii, cari au milioane de locuitori negri, cetățeni cu aceleași drepturi ca cei mai roșcați descendenți ai galilor, cari au deputați negri în Cameră și nu-i socotesc „minoritari".—francezii apără pe cei nedreptățiiț, dând o nouă dovadă a sentimentului lor de civilizație și umanitate.

Poliția a mers mai departe, interzicând deunăzi unui foarte frumos film american „La naissance d'une nation" și'n care e vorba de războaiele dintre Nordiști și Sudiști, pe vremea președintelui Lincoln și câtiva ani după aceia.

Acest film a fost oprit la Paris fiindcă negrii erau prezentați ca niște bestii, sentimentele unei întregi rase erau jicnite și francezii nu pot tolera aceasta, în țara lor, în Capitala tuturor libertăților....

RELIGIILE SI POLITICA

După evangheliști primele două secole ale erei creștine au răsunat de cuvântul propagatorilor nouei religiuni apologiștii.

Cei mai mulți dintre dânșii erau filozofii greci, cari, fără să fi trecut la creștinism, apărau această credință față de concetățenii lor păgâni, înverșunați împotriva noului cult.

Urmași ai seninului Platon—care, cel dintâiu proclamase Dumnezeul unic — cunoscători și comentatori ai scriselor lui Moise, blânzii filosofi Athenagora, Tatian, Theofil din Antiochia și alții, se ridicau peste superstițiile și procedeele curente ale technicei religioase, ca să prindă și să evidențieze esența divină, lgătura morală, unitatea de gândire a marilor inspirați, a celor ce se ridică la secole depărtate peste ceilalți muritori, proclamând adevărurile eterne, luminătoare și înălțătoare, Confucius, Moise, Platon și Nazarineanul.

Din sursele religiilor predecesoare ei indicau revărsările și fecundările de mai târziu și, privitori obiectivi, inimi bune, minți limpezi încercau să potolească mânia, revolta contimporanilor, cari tolerau toate culturile admițând orice zeu nou peste sutele de zei existenți, dar nu puteau să se împace cu monotheismul revoluționar, intransigent al creștinilor.

Un singur Dumnezeu însemna o revoluție împotriva cultului polytheist al imepriului, deci un atentat la imperiu însuși.

Persecuțiile împoriva creștinilor au fost mai mult politice decât religioase.

Apologiștii primelor secole au prins nuanța. Ea nu trebuie să scape niciodată celor ce privesc frământările vieții contemporane cu ochiul ager, lipsit de pasiune. E de datoria lor să noteze cât element politic intră în toate manifestațiunile actualității, cât calcul de materialism imediat se ascunde sub etichetele idealiste ale religiei sau naționalismului.

CHELTUIELI...

Există la noi, un fel ciudat, unic, de-a cheltui banul: acela de a-l arunca fără milă, pentru lucruri trecătoare și de a-l ține strâns, cu îndârjire, când e vorba de cumpărat ceva care rămâne. Se pare că lucrul care rămâne îți aduce mereu aminte ca o mustrare, că ai cheltuit.

Nu odată mi s'a întâmplat să intru cu un prieten într'o librărie, să-i placă o carte sau un creion, să nu le cumpere, fiindcă i s'au părut prea scumpe, să plece cu regret, ca să mă poftească pe urmă „la un aperitiv", la bodegă: Sandviciuri cu icre negre, sprituri, vin negru, toate repetate și nu numai odată. Prietenul insistă.....

Ați văzut cum insistă oamenii să mănânci și să bei pe socoteala lor? Și socoeala aperitivelor, cu totul de prisos era de trei ori mai mare decât prețul creionului sau cărții dorite, care iar fi rămas ani întregi în bibliotecă.

Ca și particularii face și statul. In nici o țară nu se cheltuește atâta cu propaganda culturală, ca la noi și totuși nicăieri nu i se văd roadeel mai puțin, nu rămâne mai puțin.

Anul trecut, de pildă, ministerul artelor a dat câte 250.000 lei la diferiți societari ai Teatrului Național să facă așa zise „turneuri de propagandă". Societarii le-au făcut, bine înțeles și cât au putut mai bine... Dar ce-a rămas? Cu aceeași sumă, se puteau tipări cu literă mare și împărți gratuit țăranilor din Basarabia și alte provincii câte 100.000 exemplare din poeziile lui Alecsandri, Bolintineanu și Eminescu, basmele lui Creangă, și ale lui Ispirescu. Se putea tipări la Paris, zece volume din prozatorii români, se puteau ridica busturile câtorva oameni de cultură... Toate acestea ar fi rămas.

La Teatrul Național se plătesc lefuri de cel puțin un milion pe an la societari și stagiari absolut inutili, cari n'apar cu anii pe scenă. Cu acești bani s'ar putea face o cupolă, în locul cerului peticit de azi, s'ar putea instala o lumină bogată și ușor de împărțit, după cele mai noui metode, s'ar înzestra scena și sala cu atâtea și atâtea podoabe absolut necesare.

Dar n'are nimeni curagiul s'o rupă cu tradiția aperitivelor, a spriturilor, a fricei de lucrurile cari rămân.

PREA MULTĂ SATIRĂ...

Cu îndemânatice eliminări și adaosuri, doi poeți de rasă, Adrian Maniu și Ion Pilat— amândoi din școala cea bună — din școala tradiției românești lărgită de contactul cu învățăturile apusului — au pus în scenă romanul lui Filimon „Ciocoii vechi și noui".

Am aplaudat, împreună cu întregul public, minunata evocare a trecutului, admirabil realizată, cu concursul meșterului Gusty, la Teatrul Național.

Nu putem însă s ăne ascundem un straniu sentiment de deprimare cu care am plecat dela această piesă. E aceeași impresie pe care ne-o lasă și opera lui Caragiale, în frunte cu nemuritoarea „Scrisoare pierdută", aceiași impresie pe care ne-a făcut'o „Plicul" d-lui Rebreanu, „Nodul Gordian" al lui Valjean și alte răușite șarje dramatice.

Nu credeți că e prea mullă satiră în scrisul nostru? Nu vi se pare că prea ne place să ne batjocorim?

— Curios! îmi spunea anul trecut un francez care iubește mult pe români.

„Dv. aveți o predilecție unică să vă vorbiți de rău, să vă etalați rănile.... n'am cunoscut oameni care să aibă o mai proastă părere de ei înșiși, ca românii.

Intr'adevăr, nu există o literatură atât de negativă ca a noastră. Cei mai mulți scriitori pun în opera lor desgustul de contemporani, un rânjet, un spirit de ostilitate descurajator. Colecții de imbecili, canalii, asasini, ca-n teatrul și epica noastră nu mai are nimeni. Să fie oare atâta de generală corupția, ignominia?! Și chiar dac'ar fi, facem noi bine perpetuând-o și în scris? Și mai este o întrebare, până la ce punct satira îndreaptă? Până la ce ce punct rămâne satira o operă de artă? Eu cred că arătarea unei pilde bune înălțătoare, face mai mult bine educației celor greșiți, de cât etalarea pe scenă a unor scârbe de oameni, cu care nu ții să ai nici un fel de contact. Ingrații, lichelele, arviștii, canaliile, imbecilii, nu sunt interesanți nici în viață, mai puțin în artă — mai ales când printre dânșii nu întâlnești contrastul: omul bun și drept, idealistul de care să te alipești din tot sufletul, pe care să-l dai exemplu.

E prea mult pesimism în scrisul nostru, de aceea nu mi-o luați în nume de rău dacă alerg spre refugiul cărților candide, surâzătoare, spre literautra senină a celor ce nu vor să moralizeze pe nimeni, să nu biciuiască pe nimeni, să nu „îndrepte" pe nimeni....

VICTOR EFTIMIU

Toate-amintirile se duc...

Toate-amitirile se duc,
Se duc ca frunzele de nuc,
Ca frunzele de toamnă sec,
Când suflă vânturile reci
Și stoluri-stoluri le pornesc
Și vraiște le fulguiesc...
Așișderea se risipesc
Toate-amintirile 'ndrăgite
Ca frunzele îngălbenite,
La fel ca frunzele de nuc
Toate-amintirile se duc.

Atât e astăzi de departe
Fiorul dragostei deșarte
De care n'am avut eu parte;
Atâția ani de-atunci au nins,
Atâtea doruri s'au tot stins,
Atâta praf s'a așternut
Pe tot ce-a fost și-a trecut...
Atâtea căi am străbătut...
Că azi mă'ntreb îngândurat
De-a fost cândva adevărat
Fiorul dragostei deșarte
De care n'am avut eu parte.

Intreg romanul nostru-aprins
E într'o lacrimă cuprins
Care de mult s'a scurs, s'a stins
Nici nu mai știu cum, mătăsoasă,
Foșnea rochița ta prin casă,
Nici cântecul care'l cântai,
Nici felul cum te pieptănai,
Până și numele'ți uitai...
Erai frumoasă și fierbinte,
Atâta par'că mai țiu minte...
Căci tot romanul nostru-aprins
E într'o lacrimă cuprins.

Un teanc cu câteva scrisori,
Cadavrele a două flori,
O panglică fără culori,
O buclă smulsă de pe frunte
Azi cu șuvițele cărunte...
Atâtea sterpe mărturii
A unei dragoste pustii
Dorm în sicriu-unei cutii
Svârlite'ntr'un sertar de scris
Căci azi înseamnă-așa puțin
Cadavrele a două flori
Și-un teanc cu câteva scrisor.

Ca frunzele de toamnă sec,
Când suflă vânturile reci
Și stoluri-stoluri le pornesc
Și vraiște le fulguiesc...
Așișderea se rispiesc...
Toate-amintirile 'ndrăgite,
Ca frunzele îngălbenite,
La fel ca frunzele de nuc
Toate-amintirile se duc.

V. STOICOVICI

Cântec de iarnă

Leneș cad din slavă fluturi de zăpadă...
Sboară-o clipă'n aer răsfățați de vânt,
Se opresc pe case și se-așiern pe stradă,
Ingroơând sub dânșii pașnicul pământ.

Iarnă... 'N zări apune obositul soare...
Palide lumine la ferestre-apar,
Singur trec dealungul străzii sclipitoare,
Sub picior zăpada scârțâe arar.

Tăinuit coboară vălul înnoptării...
Tot mai deși cad parcă fluturii de-argint,
Și rămân pe drumuri pradă dat visării,
Legănat de doruri care'n veci ne mint...

Ion Gan

LITERATURA STRAINA

GRAZIA DELEDDA

O dramă

I

In ultimele săptămâni ale postului cel mare, deşi toţi locuitorii erau în sat ca să petreacă sfintele sărbători — fiind vremea canoanelor se fereau să bea în public, din care cauză cârciuma frumoasei Ilaria rămânea deşartă.

Insă-şi Ilaria s'ar fi mirat s'o vadă altfel; cu toate astea stătea neclintită în aşteptare, la locul obişnuit, — întunecată la faţă şi calmă ca o văduvă, — în faţa vetrei, a cărei foc, cu lumina-i roşiatică, dădea camerei un aspect de toamnă ruginită. De-alminteri ea stătea acolo toată ziua; numai noaptea se retrăgea în odăiţa vecină ca să doarmă — şi nimeni nu cunoştea acea odăiţă. Toţi oamenii care intrau în cârciumă cunoşteau colţul vetrei lângă care se apropiau ca să-şi încălzească asprele lor mâini, să-şi aprindă luleaua sau să s'atingă de Ilaria. Dar dacă cărbunii se lăsau să fie luaţi cu mâna, Ilaria nici de atins nu era vorba. Tăcută, cu faţa palidă, îmbrobodită c'un bariş negru legat sub bărbie c'un lănţişor de argint era de-ajuns să-i privească cu ochii ei verzi închis. Ii privea tristă şi ameninţătoare, apoi le arăta marginea vetrei. Pe colţu-i înegrit, erau trase ca o scăriţă, douăsprezece semne: doisprezece ani de când bărbatu-său îşi făcea osânda pentru că omorâse un om care-o dorise.

Tocmai în acele zile, aproape de Paşti, încrustase semnul de pe vatră, apoi citea încet şi grav Evanghelia Patimilor şi asemăna chinurile ei cu-ale lui Christos: da, au fost săptămâni grozave, apoi trei zile de moarte — în vremea procesului şi-a a osândei bărbatului — apoi se trezise şi ea, dar piatra mormântului ei nu s'a mişcat deloc.

Viaţa se scurgea în jurul ei, în ţipetele, în râsul, în beţia şi în pasiunile violente ale oamenilor care-o înconjurau. Ea tăcea, îi respingea şi aştepta nemişcată la locul ei în fundul cârciumei prin uşa căreia, veşnic deschisă vedea numai dunga albă a şoselei, închisă de-un mărăciniş prin iarba căruia — pe fondul liniştit al cerului — fără întrerupere, încet, cu botul spre pământ, treceau cai şi boi la păscut. Uneori tăcerea şi nemişcarea dimprejur îi dădea impresia că totul — lunca îndepărtată pătrunsă de pedeapsa bărbatului ei, lumea din juru-i pătrunsă de chinul ei, — totul era un vis, un mormânt liniştit. Şi cu toate astea şi în vis aştepta. Intr'o zi însă, spre sfârşitul postului mare, pe când moţăia cu carte 'n mână, un om, destul de tânăr, înalt şi mlădios ca o femee, se uită din pragul uşei, intrând neîncrezător ca unul care fuge de pericol şi caută un adăpost.

Ilaria holbă ochii dar crezu că visează. Omul intră, aplecându-se în dreptul uşei — aşa era de înalt — şi se aşeză la o masă în fund lângă nişte sticle mari ce băteau în violet; nu întrebă nimic, îşi puse coatele pe masă, faţa brună între mâinile-i albe şi cu ochi-i negri, scânteietori, începu a fixa pe Ilaria, surâzător dar şi puţin în bătaie de joc. Ea îl privi şi-i tremură lănţişorul de sub bărbie de emoţie. In sfârşit se ridică şi se duse înaintea mesei.

— Ce pofteşte, don Mattia?

— Dă-mi vin de Oliena, dacă ai.

Pe când el începu să bea, ea se întoarse la locul ei şi zgândără focul. Inima-i bătea; i se părea că ghicise de ce venise acel om şi s'aştepta ca să-i vorbească.

In adevăr, aţâţat de vin începu vorba:

— Ilarie, la ce te gândeşti? Eu ştiu. Tu crezi că m'a trimis nevasta şi soacră-mea. Crezi că ele s'au dus să se spovedească şi că preotul le-a zis: ertaţi, împliniţi dorinţa acelei nenorocite, iscăliţi cererea de graţiere a bărbatului său. Ei bine, da, Ilaria, preotul a venit la noi într'o zi, a adus vestea dela tine şi spuse: Ilaria e sigură că va obţine graţierea bărbatului dacă cererea e iscălită de către văduva şi fiica victimei. Da, poate aşa e, poate într'adevăr se poate obţine; dar crezi tu că acele femei vor consimţi?

Ilaria se întoarse dintr'odată de pe scaunul ei, tăcută, cu ochii mari, rugători, plini de-o scânteere neprevăzută. El surâdea crud, cu dinţii înegriţi de-atâta vin cât băuse.

— Da, du-te de încearcă să te-apropii de ele; te strâng de gât. Ştii ce spune soacră-mea? Că tu erai acea care provocai pe cel mort: tu, frumoasă, pentru-că el era bogat şi un om bogat fie el bătrân şi însurat, convine întotdeauna unei crâşmăriţe... dacă nu pentru altceva, îi serveşte ca reclamă în crâşma sa.

Pe când el vorbea pupilele Ilariei se dilatau ca de-o durere fizică: nu răspunse, se întoarse şi se aplecă spre vatră deşi nu aţâţă focul. Suprema ei speranţă era aşa dar perdută: duşmanii ei n'o ertau, şi pe ea n'o interesa nimic altceva decât speranţa că bărbatul ei va fi graţiat. De-aceia ea lăsă să vorbească singur omul care se'mbăta tot mai mult. Calomnia, ura, ameninţarea, nici chiar curiozitatea de-a şti pentruce după doi ani de căsătorie, în timpul cărora din ordinul nevestei şi-a soacră-si, el nu mai pusese piciorul în cârciumă, se întoarse dintr'odată şi se distra chinuind-o — nimic n'o mai interesa.

Dar deodată, după ce aminti anii când ca un mic nobil fără sprijin frequenta locul acela cu prietenii, pentrucă nu ştia unde să se ducă, el tăcu şi numai uşorul sgomot al vinului turnat de sus, în pahar, rupea din când în când tăcerea. Şi tăcerea era atât de mare încât se auzea fluieratul unui băeţaş din depărtare, în dosul mărăcinişului şi părea că lumea se sfârşeşte acolo, în acel mărăciniş al şoselei cenuşii — în dosul căruia se ridicau nourii luminoşi de Martie...

Ilariei îi era frică să se 'ntoarcă. Avea din nou vedenia unui vis. Citea, dar nu putea pricepe de loc cuvintele din carte. Insfârşit sosi cineva: era un cioban, beţiv de prima clasă, care se împărtăşise cu puţine ceasuri mai înainte şi nu putea să plece făr-a mai da pela Ilaria. Dar şi el păru că se miră la vederea lui don Mattia; intră în vârful picioarelor şi se lăsă pe călcâie abia în faţa focului, întorcând faţa spre Ilaria şi făcându-i semne.

— Ei acuma poate să mă şi omoare dac-or afla şi femeile acelea...

— Ce anume? întrebă Ilaria.

— Au să crape de necaz, cu mândria lor, ca şi cojile nucilor lăsate peste vremea lor pe copac.

— Dar de ce?

— Deoarece el e-aici ca să le facă în necaz. S'a certat cu soacra şi cu nevastă-sa: ştiu toţi lucrul ăsta. S'a certat pentru că-l ţineau de nas ca pe un servitor... Se 'nţelege: ele sunt bogate: el nu are nimic...

Ciobanul vorbea încet, totuşi Ilaria întoarse capul să vadă dacă don Mattia auzea. Don Mattia, cu faţa între mâni, cu ochii închişi, dormea. Seninătatea tragică a omului, care s'a răsbunat şi după răzbunare se odihneşte, îi scotea în relief trăsături fine, dându-i în acelaş timp un aspect de cadavru. Ilaria — care-l cunoscuse de copil orfan, părăsit pe mâni de rude sărace, care-l văzuse apoi copilandru lenevos şi 'nsfârşit deodată bogat şi sclav, îl privi un moment cu milă; dar după aceia se întoarce şi privi spre foc iar faţa i se făcu serioasă, nemişcată.

II

Prezenţa lui don Mattia începu curând s'o întristeze. El se găsea veşnic acolo şi vorbea rău de soacră-sa cu vechii lui prieteni şi chiar cu clienţii cei mai grosolani. Sărbătorile Paştelui trecuseră, dar cu osebire Sâmbăta seara şi Duminica, cârciuma era plină de lume. El însă era acolo toată ziua, chiar şi dimineaţa şi câte-o femee curioasă trecea anume pe şosea ca să se uite în cârciumă.

Intr'o zi preotul vizită pe Ilaria.

— Ştii că e un scandal. Tot satul zice că tu ai fost aceea care-ai atras pe Mattia, că ai trimis să-l cheme şi-l ţii aici, îl îmbeţi pentrucă femeile acelea n'au iscălit cererea. Ei bine, ce gândeşti tu, Ilaria? Nici n'ai venit să te spovedeşti.

Ilaria strângea din dinţi să nu isbucnească în plâns; lănţişorul îi tremura sub bărbia convulsivă!

— Ilaria — zise preotul bătând-o binevoitor cu mânile pe genunchi — ştim că nu e drept: eu, tu şi el o ştim, şi poate că încă şi alţii o afirmă deşi ştiu că mint. Ei bine, gândeşte-te, n'are aface adevărul, aparenţa interesează. Alungă-l pe Mattia; spune-i să se întoarcă acasă şi să sfârşească cu nepăsarea: el e îndrăgostit de nevastă-sa şi vine aci ca să uite.

Ilaria îl întrebă:

— V'au trimis femeile acelea?

— Da — mărturisi preotul.

— Ei, atunci ascultă: spune-le ca să-mi dea iscălitura pe cerere şi eu mă oblig să alung pe don Mattia din cârciumă.

Tratativele durară mai multe zile: în sfârşit preotul aduse hârtia iscălită.

Tocmai în seara aceia Mattia întârzia în cârciumă bând şi jucând; era abătut şi chiar după ce ceilalţi plecară, el mai rămase încă, palid şi schimbat la faţă ca şi în prima zi când venise.

Era târziu: luna plină se ivi la orizont şi părea că priveşte ironic în cârciumă. Ilaria se ridică, răzimându-se cu mâinile de masă.

— Don Mattia, aşi vrea să vă cer o favoare: să plecaţi şi să nu mai daţi pe aici: lumea şopteşte că eu vă atrag aici. Nădăjduiesc apoi că bărbatu-meu se va întoarce curând. Plecaţi, aveţi milă de mine.

— Soacră-mea e acea care te bârfeşte, o ştiu, zise el. Mai bine.

— Cum mai bine? Ce rău vă fac eu, don Mattia; pentru-ce lăsaţi să mă bârfească?

— Tu nu-mi faci rău, ea îmi face rău, luau-ar naiba... Dar am jurat s'o fac să crape fierea 'ntrânsa, şi aşa va fi!

— Don Mattia! Dumneavoastră sunteţi rău, sunteţi leneş şi viţios.

— Oh! Oh! — zise el, surprins de curajul ei, — apoi începu să râdă. Ştiu că ţi-au iscălit cererea, numai ca să mă alungi. Dar iscălitura nevestei mele nu e valabilă făr-a mea. Ei bine, ca să-ţi arăt că nu sunt rău, cum zici tu, iscălesc. Dă-mi hârtia.

Ilaria i-o dădu; — pe când privea cererea el spuse:

— Da, bărbatul tău a făcut jumătate din pedeapsă, a avut o conduită bună şi probabil că va obţine graţierea. Era beat când a comis crima, şi era atât de tânăr, — şi tu erai tânără, Ilaria; câţi ani aveai?

— Douăzeci, don Mattia, — spuse ea punându-i dinainte călimara. Dar cu surprindere mai întâi, apoi cu groază, văzu că el puse cererea în buzunar fără s'o iscălească.

— Da, tu ai dreptate Ilaria; dacă bărbatu-tău se 'ntoarce poate să mă omoare. Şi poate că tocmai lucrul ăsta-l vrea şi soacră-mea.

Atunci Ilaria îşi puse capul între mâni, sub broboada neagră, căzu în genunchi ţipând şi întinse braţele-i nervoase:

— Dă-mi hârtia! Dă-mi hârtia!

El se duse să închidă uşa, apoi se 'ntoarse la locul lui şi în timp ce ea se ridică sprijinindu-se cu spatele de masă — începu să-i vorbească cu tristeţe.

— Ascultă Ilaria, ascultă, nu ţipa, întoarce-te, nu-ţi fie teamă, — îţi voi înapoia cererea, ba chiar o voi expedia eu şi-o voi trimite cui-va care poate să te servească. Iţi jur pe numele lui Christos. Intoarce-te, priveşte-mă. Pot să abuzez de tine, dar nu vreau. Priveşte-mă: nu vezi că-s mai nenorocit ca tine?

— Dar ce vrai dela mine? zise ea întorcându-se să-l privească.

— Vino aici, aproape, şi-ţi voi spune.

Atunci ea, încet, încet, ca şi cum ar fi fost hipnotizată, făcu înconjurul mesei, se aplecă spre el plângând, şi se lăsă să fie sărutată.

III

Trecu un an până-şi ţinu jurământul. Hârtia era în buzunar şi Ilaria care-ar fi putut să i-o fure şi s'o trimită, nu făcu acest lucru. La început avea un scrupul: nu voia să se servească de iscălituri căci nu numai că nu-şi ţinuse cuvântul dat când le-a obţinut, dar îşi înlănţuise omul de ea cu legătura păcatului. Preotul se 'ntoarse pela dânsa: ea îşi apleca capul zicând:

— Ce pot face?

Trecut un an, înspre Paşti, făcu al treisprezecelea semn, pe marginea vetrei, dar tresări ca de-o descoperire neaşteptată. Observă că totdeauna aştepta ziua aceasta, dar acum o cuprinse-o teamă cu cât timpul trecea.

Intr'o zi Mattia şedea la masă, palid şi schimbat la faţă ca'n prima seară când Ilaria îl sărutase.

— Ştii că soacră-mea moare? A crăpat fierea într'ânsa — de aceia moare.

Ilaria nu răspunse: ştia.

— După câte-va zile, poate chiar mâne, îndată ce va muri, eu voi deveni capul familiei.

Va trebui să nu mai viu pe-aici; va trebui să mă schimb, să-mi amintesc că sunt om, că sunt creştin. Nevastă-mea e suferindă şi e bună cu mine, pare că-i alta acum. Ilaria, — trebue să fim buni în lumea asta, căci altfel totul se pedepseşte.

Ea nu răspunse: o ştia.

— Ilaria, — continuă el încetişor şi aplecându-se ca şi cum ar fi voit să vadă de-aproape petele de vin de pe masă — voi expedia cererea de graţiere iar un deputat va vorbi ministrului. Eşti mulţămită?

Ea se aplecă îngălbenită strângându-şi capul între mâni sub broboada neagră, ca şi de data trecută, când îi vorbise prima oară.

— Ah Mattia! Mizerabile! Acum faci lucrul acesta, acum?

Dar el era nesimţitor, parea că doarme ca în ziua când venise la ea să se 'mbete.

— Mattia, nu mă pot despărţi de tine acum, el te va ucide când se va întoarce.

— Nu-mi pasă, dacă mă va ucide, înseamnă că trebue să-mi plătesc păcatul.

— Mattia, dă-mi hârtia! Am s'o trimit eu.

Ea întindea braţele, nervoasă, rugătoare, ca'n acea seară. Dar el ridică repede ochii — rânji un moment — apoi îşi plecă capul.

— Ilaria, am şi trimis-o.

(din italieneşte de I. ANTY)

VERHAEREN

Noembrie

Drumurile îşi culcă lin cruci cu braţe late
La nesfârşit, peste pădurile despuiate,
Drumurile îşi culcă cruci depărtate şi cenuşii
Peste cătune şi peste câmpii;
Drumurile răstignesc toamna care varsă sânge
Toamna care plânge,
Toamna care tuşeşte şi se strânge
In aerul vânăt, culcată de vânt
Prin păduri, pe poteci, prin noroi, pe pământ.

Copaci nebuni, copaci mâhniţi, copacilor,
Copaci răpuşi de viscole, ce năluciţi
Sub ochii mei convoiul lung al sfinţilor,
Şi 'n ropote
De clopote,
Convoiul cenuşiu de morţi truditi;
Copaci care luptaţi cu Nordul năpustit de vânt,
Şi vânturi care biciuiţi văzduhuri şi pământ,
Luptele voastre şi bocetele de care zările tremură
Se sbat în sufletele noastre şi ne cutremură.

Cu degetele lui uscate peste jăratic întinse
Noembrie s'a cuibărit pe lângă vetrele aprinse,
Dar afară — auzi! — oftează morţii fără foc nici mormânt
Şi scrâşnesc când se lovesc de zidurile măcinate, — lespezi reci de vânt.

Oh! morţii fără foc, pe dealuri semănaţi în rugăciuni
— Copacii despuiaţi cu trupuri negre de tăciuni —
O! sfinţii 'ngenunchiaţi cu braţe 'ncremenite 'n ger
— Copaci cu crengi întinse larg — sfinţi care cer
Ertare cine ştie cărui Crist ce moare răstignit pe cer.

Noembrie cu părul încâlcit şi zeghea cenuşie
S'a ghemuit de frică 'n fundul vetrelor
De unde se iteşte printre rosturile pietrelor
Să vadă dincolo de geamurile sparte peste care s'a lipit hârtie,
Copaci cum se svârcolesc, furtuni cum se 'ntărâtă
In zarea searbădă şi mohorâtă.

Copacii, vânturile, sfinţii, morţii goi,
Oh, ce nebun, ce 'ngrozitor convoi,
Şi cum horeşte 'n seri de iarnă lungi;
Copacii, vânturile, sfinţii, morţii goi, —
Le simţi horind în minte împărechiate
Când clopotele sfoliază sunete prelungi
Din cucumeaua turnurilor blestemate?

Noembrie, la vetrele cu foc
Aprinde-opaiţe cu mâini nălucitoare de noroc,
Aprinde-opaiţe mocnite
Care vor arde 'n serile de iarnă nesfârşite,
Şi plânge şi se roagă ursitoarelor
Să îndulcească inima mecanică a oarelor.

Afară însă, morţii clănţănesc din dinţi
Sunt vânturi, sunt copaci, e cerul mohorât, sunt sfinţi
Şi sunt procesiuni
De crengi sucite, de copaci nebuni
Ce fug scăpaţi prin zarea de leşie cu trupuri de tăciuni
Iar drumurile răstignesc toamna care varsă sânge
Toamna care plânge,
In aerul vânăt, culcată de vânt,
Prin păduri, pe poteci, prin noroi, — pe pământ.

A. POP. MARTIAN

Sonetul lui Arvers

tradus de **Ion Gorun**

O taină am în suflet, în viaţă un mister,
O dragoste eternă, născută 'ntr'un minut,
Şi fără de speranţă, — nimic nu pot să cer
Şi cea care a aprins-o, nimica n'a ştiut.

Alături, vai! de dânsa, trecând necunoscut
Pe lângă ea într'una, şi pururea stingher,
Viaţa mea aicea aşă va fi trecut,
Nimica necerându-i şi ne'ndrăsnind să sper.

Iar ea, atât de dulce, de Zei curat e creiată,
In drumul ei va trece, şi nebănuitoare
De murmurul acesta trecându-i la picioare.

Cucernic credincioasă l'-a datoriei lege
Şopti-va, citind versul în care-i dânsa toate,
— „Cine-o fi fost aceea?" — şi nu va înţelege.

Rabindranath Tagore

Din Ecoul armoniilor

Am întâlnit multe fecioare prin ţări depărtate. Unele mă opreau ca să mă întrebe de nume, altele plecau ochii fără să-mi vorbească. Am văzut surâsuri ascuţite ca săbiile şi surâsuri cari evocau un noian de lacrimi. Iar eu colindam înainte, atras de depărtarea ce-şi reînoieşte făgăduinţele ca priveliştele ei felurite.

Şi în nişte zile de primăvară, cu mugurii mijind, ajunsei în regatul fermecat al Somnului.

Pe lângă un şir de servitori adormiţi, străbătui poarta unui palat. Dealungul coridoarelor lungi şi goale, trecui pe dinaintea Camerei Regelui şi camerei Reginei şi ajunsei la camera unde, culcată sub lucirile slabe ale amurgului, dormea fiica Regelui.

Patu-i moale era alb ca o petală de lotus. Păru-i resfirat pe marginea pernei părea o cascadă mohorâtă şi nemişcată; braţu-i stâng sta căzut peste voalurile risipite; iar braţu-i drept se odihnea peste pieptu-i ce se mişca de o suflare uşoară. In acest ţinut ciudat al Somnului ea părea cu adevărat icoana Visului!

Ingenuchiat înainte-i, mi-am ţinut aplecată faţa peste chipul ei, până ce răsuflarea-i făcu sângele să-mi tresalte; i-am privit îndelung pleoapele închise şi le-am sărutat aşa ca sărutul meu să pătrundă până'n visele ei...

Pe o frunză de mesteacăn mi-am însemnat numele şi am adăogat aceste cuvinte:

„Somnoroaso îţi las toată inima mea."

Apoi, înodând frunza de mesteacăn în lanţul meu de mărgăritare şi aruncându-l în părul resfirat, am fugit.

...Dar, farmecul se risipeşte; regatul adormit iese încetul cu încetul din toropeală. In adâncul tăcerei răsună voci omeneşti; Regele şi Regina s'au deşteptat şi tinerii Prinţi se minunează când văd pridvorul gol, năpădit de ierburi înalte.

In camera unde lămpile sunt stinse, unde tămâia căţuilor n'a mai rămas decât un pic de cenuşe, fata Regelui stând în patul ei, priveşte rând pe rând o frunză de mesteacăn şi un lanţ de mărgăritare.

Ruşinată îşi acopere cu haina-i gâtul gol; înfiorată caută, cercetează peste tot şi nu găseşte pe nimeni ascuns.

Ea citeşte şi reciteşte cuvintele scrise pe frunza de mesteacăn, îşi prinde tâmplele între mâini, se întreabă şi iarăşi se întreabă. Şi mult timp rămâne nedumerită.

In apropiere tainele naturei sunt şoptite de frunzişul grădinei şi ea simte că aceste taine însoţesc chiar bătăile repezi ale inimei ei; suflarea vântului vine din timp în timp să-i pună o întrebare plină de nelinişte şi e aceiaşi întrebare care stăpâneşte sufletu-i turburat.

Fata Regelui se întreabă: „Cine mi-a pus în păr un semn al dragostei şi un lanţ de mărgăritare?"

Şi astfel trec zilele. Primăvara dispăru, lăsând loc verei ploioase; apoi veni toamna în lumina caldă care aureşte holdele coapte; iarna, cu brumele ei de dimineaţă, cu nopţile-i protivnice, urmează toamnei. Şi iată că o primăvară nouă reînviază din anotimpuri moarte.

Fata Regelui e la fereastră şi'n păru-i despletit luceşte mereu un lanţ de mărgăritare.

Trad. de **George Ulieru**

Din „Faust" de Goethe

A fost un rege în Thule

A fost un rege în Thule
Vestit prin credinţa'n iubire;
Iubita murindu-i îi dete
Pocalul ei ca amintire.

Deatuncea la ori-şi-ce masă
Pocalul mereu îşi golea,
Dar ochii de lacrămi se umple
Dintr'însul de câte ori bea.

Şi când îi fu rândul să moară
Urmaşilor vru să li lase
Intreaga sa împărăţie...
Dar numai pocalu-i rămase.

In vechiu-i castel dela mare
In sala bătrână şi'naltă,
El strânse la masa regească
Curtenii lui toţi la o laltă.

Acolo bătrânul chefliu
Bău cel din urmă pahar,
Şi cupa de aur o dete
Vâltorilor mării în dar.

Privind în adâncuri pe urma
Păharului pururi pierdut
Simţi cum îi cade pleoapa...
Deatunci el n'a mai băut...

Ion Sân Giorgiu

Intr'un sat, odată...

de LUDOVIC DAUŞ

Pâlpâirea rubinie a soarelui poleia zidurile, din vârful crucei, peste clopotniţă, până jos. Prin uşa, rămasă deschisă, lăuntrul bisericei îşi profila întunericul, ca o gură în noaptea căreia soarele aprindea aureola sfeşnicelor... Lumini şi umbre se amestecau, îndoliau fundul, străluceau pe alămuri ca nişte lumânări aprinse în faţa unui catafalc.

Cine stă acolo? Cine-şi doarme somnul cel fără de sfârşit?...

— Doamne! gemu Ropală şi-şi prinse tâmplele 'ntre palme.

In biserică, acolo, între lumânări... Acolo au stat şi Mihai, feciorul înecat în apa Siretului şi preoteasa ucisă de hoţi... Acolo, — pe rând, după cum a venit şi moartea. Şi Alexandru, tot aşa a stat în biserica Trei-Erarhilor din Iaşi, ucis de-o infecţie a sângelui tocmai când avea să iasă medic...

Trei coşciuge, trei îngropări...

Era aceasta cea de-a patra?... a lui Mircea?...

— SSfinte Doamne!...

Gogea fecioru-i pe moarte pentru că frunzele cădeau şi el n'avea bani să'l ducă 'n ţară caldă?... Gogea fecioru-i iar el, el avea să se roage de ploae. Şi de ce?... Pentru a patra îngropare?... El, tatăl, să se roage?

Privi jur-împrejur satul, codrul, zările. Asfinţitul pătrunse în inima-i ca un jar... Simţi că'l îneacă furia şi porni, repede, cu paşi mari, spre casă.

VIII

In cele patru încăperi ca şi în cerdacul cu geamuri în care nişte muşcate şi fuxii îşi răsfăţau florile în ghiveciuri era linişte. Aristide Mavru dormea. In bucătărioara mică deafară Catinca jumulea o găină. Două oale mari fierbeau pe vatră alături de un ceaun plin cu apă.

— Şi... iac'aşa! gândi preotul.

Ce?...

Nu-şi lămurea singur.

Căzuse pe-o laviţă, într'un colţ al cerdacului prin geamurile căruia îşi pâlpâia soarele rubiniile-i luciri. Frunzele muşcatelor şi fuxiilor se aprindeau în aur, străvezii şi fragede, reliefau umbra nervurelor subţiri.

— O brumă şi le-ar ucide! gemu preotul.

Şi le văzu afară, schimbate în cenuşă, topite de-un suflu de vânt, de-o rouă de ghiaţă.

— Ca şi oamenii... gemu el din nou... ca şi oamenii!

Strânse ploapele pe lumina ochilor, şi pluti o clipă în întuneric. Apoi iar şi le desfăcu şi priveliştea lucrurilor dimprejur îl prinse. Cumpăna îşi arcuia trupul de lemn în sus pe incendiul cerului şi ţinea de-un lanţ ciutura de-asupra ghizdelelor fântânei. O purcea rodea nişte coji galbene de bostan, şi-şi turtea râtul negru şi umed căutând să le sfarme. Gânsacul, între trei gâşte, sâsâia, lungindu-şi gâtul în sus, necăjit pe purcică. Catinca isprăvise de jumulit puiul, şi-şi scutura mâinile de apă, apoi şi le ştergea de şorţ. O albină bâzâia izbindu-se de geamuri şi cădea năucă printre muşcate.

Şi aşa umbrele împânziră tot şi se făcu noapte.

Catinca veni să aşeze tacâmurile, Aristide Mavru se trezi, scoase din desagile lui nişte sticle cu vin şi se puseră la masă.

IX

Casa se umplu de mirosul aburit al borşului şi al mămăligei ce risipea aroma cicantinului roşu crescut în brazdă bogată, cules la vremea lui şi bine uscat. Tăiau mămăliga în felii, cu o sforicică subţire, Aristide adulmecând câte-o bucată la fiecare lingură de borş, în timp ce preotul abea se înfrupta. Veni apoi o mâncărică de carne cu varză care trecu în tovărăşia aceleiaşi mămăligi mai fragedă ca pâinea. Paharele se îndesau, scuturau gândurile şi cum şi preotul şi Aristide prinseră chef de vorbă, Catinca aduse şi nişte nuci în cinstea vinului.

— Bun, hai?

— Bun.

— Mai rar aşa plocon prin sate.

— He-hei!... Cu bine părinte.

— Cu bine!

Goleau paharele şi le umpleau îndată la loc.

— An' ţărţ n'ai venit pe la noi.

— M'au prins treburile prin Ialomiţa. Da... ce să-ţi spun?... m'am căit rău. Daţi dracului oamenii pe-acolo...

— Cum adică?

— Te'ntorc, te sucesc şi la urmă îţi vând cum vor. M'am lecuit de Ialomiţa.

— Ţi-oi fi lăsat pielea....

— Mulţumesc lui Dumnezeu, nu mi-am lăsat-o.

— Nu-i mai mulţumi! se răsti Ropală. Dumnezeu n'aude, nu vedde.... Doarme butuc Dumnezeu, şi nu-i pasă de nimeni.

— Vai de mine! strigă speriată Catinca şi înlemni în faţa talgerilor ce le ridica de pe masă.

— Ce ştii tu, proasto! scrâşni preotul roşu de mânie şi-i aruncă o privire ce-o băga în pământ. Zi, încalte, că l'ai văzut pe Dumnezeu. Hai, cară-te de-aici.

Aristide clipi nedumerit.

— L'am încercat eu pe Dumnezeu, — zise preotul, — l'am încercat şi'l cunosc. Nu s'ar cuveni să vorbesc tocmai cu... dar, ce are a face?... Mai toarnă un pahar.

Bău jumătate din el, plescăi limba, şi pocnind paharul de masă:

— Aşa! Va să zică vrei să te dregi la noi de ce-ai păgubit în Ialomiţa?...

— Păi cine n'aleargă după câştig?

— Da! cine n'aleargă după câştig... Cui nu-i trebue bani?... Cui?...

Repezi dreapta în aer, într'un gest larg, o strânse şi izbi cu pumnul în masă.

Aristide Mavru îi întinse paharul.

— Sângele lui Hristos! şopti el.

— Sângele viei! izbucni preotul.

Luă paharul în mână şi privi aureola vinului în lumina lămpei.

— Da! sângele viei! Iată de ce e viu şi aromit şi miroase a struguri pârguiţi în soare... Hristos a murit de mult, măcar c'a înviat. De-ar fi să-i bem sângele, apoi sângele l-ar duhni a mucegaiu şi a moarte... Da... da!... să ştii dumneata!

— Nu te supăra... Să trăeşti părinte.

— Eu ca eu, că mi-am mâncat de mult malaiul! răcni scos din minţi preotul. Ce să trăesc?... Şi ce pagubă de-oi muri?... Ce faci cu cei ce nu şi-au trăit zilele?... Inţelegi dumneata?... Eu sunt un gropar... Nu te uita că şi botez, că şi cunun... De ce botez şi cunun, dacă trebue şi să îngrop?...

— Ni-i dat doar să murim cu toţii...

— Murim!... Bine, — murim! Dar când?... Tineri fiind, ori bătrâni?... Spune şi dumneata.

— Bătrâni.

— Bătrâni!... A-ha!... Dar de ce îngrop şi prunci şi tineri?... De ce?...

— Voia celui de Sus.

— A cui?... Ha, ha, ha!... A celui de Sus!... Da oamenii din voia cui se nasc? Ce-i nedreptatea asta ca unii să poarte o sută de ani în spinare, iar alţii... Ha, ha, ha!... Voia celui de Sus!... Ha, ha, ha!

Aristide Mavru căută un argument:

— Cică Dumnezeu ia la el pe cei mici ca să-i facă îngeri....

— Ha, ha, ha!... Ingeri!... Copiii morţi se fac pământ asta-i! Mi-am îngropat trei fii şi nevasta... Drept e?... Şi mi-a rămas unul singur şi-i bolnav... Drept e?... Şi pentru ce?... Pentru că m'am rugat, pentru că am crezut, pentru că... Şi mâine, mâine, am să ies cu icoana ca să se rupă baerele cerului şi să toarne cu găleata... Chem ploile toamnei... Eu!... Şi ştii ce fac eu cu asta?... Ştii dumneata?...

— Ca să crească pâinea la anu...

— Chem moartea pentru cei slabi de piept, pentru toţi nenorociţii câţi mor de lipsa soarelui... Strânge Dumnezeu suflete... suflete de oameni!... Dar şi găina din borşul pe care'l mâncarăm are un suflet... Il ia şi pe acesta Dumnezeu?... Şi dacă fierbi o oală cu raci, ai tot atâtea suflete câţi raci sunt în oală... Le ia şi pe acestea Dumnezeu?... Ha, ha, ha!... Sufletul!... Zi mai degrabă gaura dela covrig... Ai mâncat covrigul?... ei! ce-a mai rămas după aceia din gaură?... Ha, ha, ha!...

Şi tăcu.

Respira greu, de parc'ar fi tras greutăţi din plămâni.

Aristide nu îndrăznea să'l mai tulbure. Cu degetele pe-o foiţă în care pusese tutun, sta cu ţigara nerăsucită şi neînţelegând.

Apoi respiraţia preotului se potoli.

Zări lângă el umbra lui Mavru şi-şi zise:

— Crede că am să am inima ca să merg cu el să înşele oamenii... Ce-am avut eu dintr'o viaţă cinstită, pe când el pute de bani...

Intinse mâna spre sticla cu vin şi-şi turnă un pahar. Şi'l deşertă pe nerăsuflate în gât, apoi îşi şterse gura cu mâneca anteriului şi îşi aţinti privirile în întunericu-i de gânduri.

Negustorul prinse curaj şi crezu prielnic momentul ca să'l momească:

— Pun multă nădejde în sfinţia ta, ca să m'ajuţi să cumpăr ieftin... Nu pe degeaba părinte, că nu mi-ar fi îndemână...

— I-hî!

Dar nu era un răspuns. Ropală privea cum geanta aruncată pe pat de Aristide, îşi rotunjea pântecul umflat de banii ce se aflau înnăuntru.

In privirile-i jucă o bură de lacrămi... Aburii vinului urcau şi'l înduioşau.

— Doamne... Dumnezeule bun...

Şi 'ntinse braţele pe masă şi-şi lăsă capul pe ele gemând şi căindu-se:

— Am blestemat!... Doamne, Dumnezeul meu iartă-mă!...

X

Se stinseseră de mult toate luminile din sat. Rar câte-un bătrân curma tăcerea. Târziu se ridică şi luna, întâi ca un ochi, apoi se revărsă argintoasă, albind cerul.

Albea şi ochiurile ferestrelor mici dela casa preotului.

Deşi băut, nu putea să doarmă. Ii era cald, desfăcuse la piept cămaşa, aruncase învelitoarea şi se întorcea în aşternut când pe o parte, când pe alta.

In mintea-i, jucau, amestecându-se între ele: seceta, frunzele arse şi ruginii, codrul, scrisoarea preotului dela Trei-Erarchii din Iaşi, geanta plină cu bani a lui Aristide Mavru, ploi putrede şi reci, praburi, sunete de clopot, un catafalc, lumânări aprinse, pentru mort în biserică...

Nu'l mai lăsau viziunile şi se schimbau în gânduri ce se'nfigeau sfredelind creerul până'n ceafă, şi se'nvârteau repede, ca nişte burghiuri zvârlind aşchii din ţeastă.

Ivirea lunei în fereşti, ca şi fâşiile albicioase ce le proecta pe pereţi şi'n întunericul odăei îl mai liniştiră. Fu vesel că-şi scapă ochii din funinginea întunericului.

Privi, jur-împrejur, la lucrurile din odae, la busuiocul prins în perete sub o icoană, la cana cu apă de pe masă, la crăpătura uşei întredeschisă spre odaia de-alături unde dormea negustorul de grâne. Ii ascultă respiraţia aspră şi grea, apoi îl auzi sforăind, cu horcăieli şi game.

— Doarme tun! se gândi preotul. Doarme pe socotelile zilei încheiate. Inşeală şi cumpără, vinde şi înşeală... Leu lângă leu, sută lângă sută, mie peste mii!... Din sudoarea oamenilor se lăţeşte şi creşte... Are bani, şi trăeşte cum vrea şi nu duce nevoia!...

Se'ntoarse cu faţa la perete, necăjit de a'l şti în casă la el. Işi trase perina pe urechi ca să nu'l mai audă. Prin puf totuşi stăruiau, cântau, suiau sforăitoarele ritmuri.

— Uf!

Şi preotul, scos din fire, se ridică pe-o coastă, şi voi să sară din pat ca să încuie uşa.

Sforăiturile încetară.

Atunci Ropală se ghemui de perete, şi-şi prinse braţele în jurul genunchilor. Stătu aşa câtva timp privind fereastra luminată de lună. Simţea greutatea vinului în cap şi cum îi duhnea respiraţia, clocită şi lipsită de aer... Se gândi că o să-i vie rău dac'o să-şi culce capul în pernă. Se hotărî deci să aştepte aşa până i-o fi mai îndemână.

Afară zbura o boare uşoară, mişca ramurile, iar luna proecta tremurul frunzelor într'un joc de pete negre pe luciul geamurilor. Apoi jocul se'ntinse pe pereţi şi în odaie, şi, în jocul luminei cu noaptea un trup viu încremeni în privirile preotului desfăcându-se din vălmăşagul de umbre.

— Doamne! oftă Ropală.

Şimţi că-i tremură barba, că nişte fiori îi cresc din rădăcinele părului şi că i se urcă în plete.

— Mircea?...

Palid şi slab, ars de friguri, îi sta feciorul în faţă, aievea...

Auzi:

— Poţi să mă scapi...

Şoaptele se înmulţeau. Noui chipuri răsăreau la spatele fiului, nedesluşite, dar totuşi cunoscute. Inaintau şi grăiau cu toţii: şi Mihai, şi Alexandru, şi Sevastiţa, soţia ucisă de hoţi.

— Dă-i lui viaţa pe care n'am trăit-o noi...

Şi glasurile porunceau:

— Fă asta... fă asta!...

Gemea, prin aburii vinului, macabrul sobor. Trecea ca o scrâşnire şi un plâns prin luciul de lună şi prin clătinarea frunzelor proectate în odaie... Chipurile se mişcau şterse de ceţuri, măşti străvezii şi chinuite ce se sleiau în cadrul nopţei...

Aerul încălzit al încăperei, plin de duhoarea vinului băut şi amestecându-se cu mirosul greu al busuiocului dela icoană şi cu miazmurile neaerisite ale mâncărurilor, plutea înnăbuşitor. O sudoare de foc brobonea fruntea preotului şi-i luneca în picuri pe gât. Părea că o mână nevăzută îi strâgea pieptul şi i'l sfâşie... Vedea cadavrele venind spre el şi, în fiecare undă de aer ce o trăgea în plămâni, respira mirosul lor putred...

Intinse braţele ca să se apere; sări îngenunchi peste perine căutând să fugă, — dar spatele i se înţepeni între zid şi tăblia patului.

— Scapă-ţi-l! şuşoteau glasurile.

Iar al lui Mircea:

— Nu vreau să mor... nu! nu vreau să mor!...

Apoi, — şi chipuri şi glasuri pieriră.

XI

Ropală îşi şterse gâtul, fruntea, faţa, cu mâneca largă a cămăşei şi aşteptă.

Gândurile îi plutiră un răstimp nesigure, când la conţinutul scrisoarei din Iaşi, când la drumurile pline de praf la ogoarele şi miriştele arse de secetă, când la codrul ce-şi scutura frunzele galbene şi sângerate. Din nou respiraţia horcăită şi grea a lui Aristide umplu odaia de zgomot, şi din nou geanta plină cu bani a acestuia neliniştii pe Ropală:

— Hm!... câţi bani o fi având?... Şi nu se teme să bată aşa drumurile? Intr'o zi cine ştie... Câte nu pot să se întâmple!

Printre genele lui trecu o ploae de hârtii de bancă şi lei. Apoi, zări pe negustor în căruţă, în mijlocul codrului, singur... Din tufişuri venea o fluerătură scurtă, urmată de-o alta mai lungă; dintr'un desiş zgomot de crengi împinse, ori calcate, şi iată chipuri de oameni, cu bărbi sălbatece, cu obrajii mânjiţi de funingină, ori cu măşti. Au topoare, pistoale şi puşti.

— Viaţa, sau banii!

Apoi, o casă ca a lui. E lună şi umbra frunzelor tremură în lumina ferestrelor... Intre două odăi, o uşă întredeschisă... în cea din fund doarme butuc negustorul, în ceal'altă stă gazda şi nu poate să doarmă. Au ciocnit, prieteneşte, câteva pahare cu vin şi s'au despărţit urându-şi un somn prielnic. Da!... dar gazda se scoală, dibue prin întuneric, ia un cuţit, în vârful picioarelor trece alături în cea l'altă încăpere. Se furişează, se tupilează, se apropie. Celalt doarme cu pumnii închişi şi horcăe. Luna tae întunericul, descopere pieptul gol, drept de-asupra inimei... Da... de-asupra inimei... Gazda potriveşte cuţitul şi'l bagă.

Un ţipăt, — mai mult un gemăt înnăbuşit, — apoi tăcere.

Şi...

S'a isprăvit.

Nu! nu s'a isprăvit.

Omul caută acum să-şi ascundă crima.

A zmuls cuţitul, lipeşte podul palmei pe rană şi apasă tare, oprind sângele să curgă, stă aşa multă vreme, gâfâe, se trudeşte, îmbracă cadavrul, îl saltă pe un umăr şi dibuind, ferinduse să facă sgomot, îl scoate afară. Nu se aude nimic. Ţipenie de om pe uliţa satului. Acuma-i acu! Tiptil înnaintează în ogradă, apoi de-odată aruncă de pe umăr leşul greu. Răspunde un zgomot de lemnărie şi fier, căci pocnesc încheeturile căruţei în fundul căreia l'a prăbuşit... Omul răsuflă un pic, trage cu urechea... Aceiaşi tăcere... Până şi câinii dorm... Repede ia hamurile, despriponeşte calul... Iată! l'a şi prins în hulube şi porneşte... Are noroc. Nu'l vede nimeni... A şi ieşit din sat, şi mână grăbit... Acum e în inima pădurei....

A oprit.

Omul s'a dat jos şi lasă acolo cal, căruţă şi mort... Se'ntoarce, şi porneşte pe jos, înapoi spre sat... Are să creadă lumea că negustorul a fost omorit de hoţi în pădure... Cocoşii au început să trâmbiţe, dar pe uliţa satului tot nimeni, aşa că se strecoară uşor, intră în casă la el şi se culcă...

— Răi mai sunt oamenii, Doamne! geme Ropală, şi o undă de sânge îi arde obrajii...

Umbra frunzelor tremură pe'ntinsurile acum luminate de zorile ce se deşteaptă.

Ropală ţine'n palme tâmplele ce i se zbat... Inima i se strânge.

Mâini aprigi şi grele l'apasă pe umere...

XII

Soarele se ridicase în dreptul streaşinei.

— Ei, da ce s'a întâmplat?... îşi zise Catinca.

Alergă în odaia preotului şi trebui să'l zgâlţâe, până să'l deş'epte...

— Sună clopotele pentru slujbă... Oamenii au şi pornit la biserică.

— Ce?...

— Nu-i fi, Doamne sfinte, bolnav?

Şi se gândi la spurcăciunea ceia de băutură şi la nelegiuitele vorbe spuse de stăpânul ei în beţie.

— Da când a plecat negustorul că n'am prins de veste?... zise ea scoţând din dulap straele pentru slujbă.

— A-ha! Aristide Mavru, rosti cu glas surd Ropală. A căpiat se vede, că m'a trezit în puterea nopţei şi aşa tam-nesam, mi-a zis că pleacă. Hei, da cum să pleci acum, noaptea?... Dar el: nu... şi nu! că şi-a adus aminte de-o nevoe mare la târg.

Trăgându-şi pantalonii, zorit să se îmbrace, preotul urmă căindu-se:

— A trebuit să mă scol şi să-i înham calul.

— Sfinţia-ta l'ai înhămat! exclamă femeia şi bătu palmele una de alta.

— Eu, — da ce-i?

— Ia-i dat pe-al nostru.

— Cum?...

— I-ai dat roibul nostru şi a rămas la noi iapa lui!

Preotul încremeni cu urechile unui botfor în mâini şi cu vârful piciorului în tureatcă.

Zise:

— Ce cânţi tu, femee?...

— Zic că trebue să pice curând ca să ne dea înnapoi calul.

— Vezi bine.

— Iar de nu, se'ntoarce roibul nostru singur.

Ropală tresări, tăcu şi începu să-şi încalţe ciubota.

Catinca avea însă chef de vorbă:

— Da cum, Doamne, s'a încumetat să plece aşa noaptea?...

— Asta i-am spus şi eu, dar n'a vrut să înţeleagă. Şi-a luat geanta şi hait!... Eu, nici în ruptul capului nu m'aşi fi dus să fi fost în locul lui... Singur... noaptea... prin pădure... şi încă străin prin partea locului... Hm!...

Catinca reveni la ideia ei:

— Da cum se face c'ai înhămat roibul nostru?...

— Iaca, se face!

— Ţi... ţi!... era doar lună afară.

— Se vede că mi-erau ochii lipiţi de somn.

— Dar...

— Ei, nu mai trăncăni, îi tăie Ropală încruntându-se. Nu vezi că mă grăbesc? astăzi scoatem icoanele ca să dea Dumnezeu ploae... Auzi... ploae! Ce-ai înmărmurit?... Ce holbezi ochii aşa?... Adică nu ne trebue ploae?...

— După atâta secetă cum să nu...

— Şi tu?... Ha, ha, ha!... Da ce, ai moşii şi nu-ţi merg plugurile?... Ha, ha, ha, ha!... Ţine să mă îmbrac.

Se închee repede, îşi netezi barba cu palma, îşi puse potcapul, ieşi din casă şi porni cu paşi repeziţi şi vânturându-şi aripele antereului.

XIII

In jurul bisericei şi înnăuntru o împestriţătură de norod: femeile cu tulpane vesele pe cap, fetele cu capul gol şi cu cozile puse colac pe creştet ori atârnând pe umeri, ţăranii mai cenuşii, plini încă de sudoarea şi pleava strânsă pe lanuri, ori la maşina de treerat.

Ajutorul subprefectului, primarul şi câţiva fruntaşi făceau grup, în faţa stranelor la dreapta altarului, şi o lărmălaie de lume măruntă, băeţi, şi fetiţe, se îngrămădeau spre fund, iţându şi ochii iscoditori şi gurile căscate.

Pe două rânduri, la intrare, câteva prapuri, cu sfinţi zugrăviţi ca nişte icoane străjuiau din vârfurile prăjinilor lungi alături de vre-o trei felinare înfipte şi ele în prăjini.

Un băeţaş cu o lumânărică roşie aprinsă la capătul unui băţ trecea dela o icoană la alta, făcea cruce, se înălţa în vârful picioarellor şi aprindea lumânările.

Din altar veneau mici zgomote şi şoapte. Ropală, pregătindu-se de slujbă, îmbrăcă veşmintele lui grele de aur, ajutat de dascăl. Pe faţa-i nici o grijă, nici o supărare... Rânduia toate maşinal, cu obicinuinţa lucrurilor făcute toată viaţa. Nimic din afară nu mai venea până la el, nici amintirea copiilor morţi, nici sănătatea lui Mircea pusă în cumpăna toamnei, gata să-l secere, nici soţia lui ucisă de hoţi, nici vânturile, nici ploaia pentru care avea să se roage...

Deschise încet uşa altarului şi începu leturgia. Glasul lui şi al dascălului pluti un răstimp în liniştea bisericei. Copilul care aprinsese lumânările, trecu de câteva ori în mâna lui dreaptă căţuia, ce împroşca fumul tămâiei şi suna la fiecare mişcare.

— Doamne milueşte.... Doamne milueşte...

Apoi dascălul, puse sub ochii preotului ceaslovul ictenillor şi Ropală 'şi înnălţă glasul recitând şi cântând:

„Cela ce chemi apa mării şi o verşi pe faţa a tot „pământului, trimite binecuvântarea ta peste noi cei ce ne „rugăm ţie, auzi-ne şi ne milueşte!"

Privirile-i tremurară pe pagina creaţă a cărţei şi pătată de multele degete ce au lunecat pe buchii, şi scăpărări de fulger acoperiră cuvintele: „apa mării" şi „o verşi pe faţa a tot pământului".

Vedea oceanele săltând din matca lor, aruncându-se în cer şi schimbându-se în nori, ca în ziua de pomină, când a căzut potopul din Biblie. Ca o pânză de vergi, cădeau liniile ploaei uriaşe şi se năpusteau din cele patru părţi

Continuare şi sfârşit în pag. VI-a

Noapte

E noapte şi plouă afară
Şi plouă şi'n sufletul meu,
Pereţii 'mi sugrumă odaia,
Ca plumbul mi-e gândul de greu.

Imagini, aduceri-aminte,
Pierdute 'ngropate pe veci,
Acum se trezesc, — prin mine
Danţează în sbor lilieci.

De flori cucerită-i grădina
Şi-aleargă prin ea un copil,
O ceată aleargă să'l prindă
Şi cântă şi râde April.

E masa de cărţi încărcată
Şi-o umbră veghiază târziu,
Ce tristă e viaţa, departe
O cale străbate-un pustiu.

Trec anii şi-o zână apare,
Frumoasă ca ziua, un crin,
Deşarte iluzii de-o clipă,
Potirul e plin cu venin.

Dar iată-l ajuns în splendoare:
Puternic, viteaz ca un zeu,
La toţi, deopotrivă, împarte
Ghirlande de roze, mereu.

Şi iarăşi de cărţi încărcată
E masa, şi-i singur cu el,
Sub lampă, pierdut priveghiază
Pe umeri cu-o stâncă de-oţel.

Pe grinzi, pe tavan, prin unghere
Ţesut-au păiajenii cort,
Coboară 'ntunericu 'n voaluri
Şi visul de-apururi e mort.

Pereţii 'mi sugrumă odaia,
Ca plumbul mi-e gândul de greu,
Şi plouă de-un secol afară
Şi plouă şi'n sufletul meu.

AL. T. STAMATIAD

ale văzduhului înnecând tot, oameni şi vite, năpustindu-se peste pământ şi înghiţindu-l.

Innălţă ochii în sus, pe bolta bisericei, căutând soarele şi scuturat de friguri, îngână într'un cuvânt:

— Mircea!

Dascălul îl trase de mânecă şi-i arătă cu degetul în carte. Ropală se încordă şi citi:

„Cela ce răsari soarele peste cei răi şi peste cei buni, „şi dai ploaie peste drepţi şi peste păcătoşi, caută spre „noi cu milostivire şi înmulţeşte seminţele pământului cu „îndurarea ta, rugămu-ne ţie, — auzi-ne şi ne miluește..."

Clipi repede, de multe ori, ca şi când o undă de foc i-ar fi ars pleoapele. Repeta în gând: „peste drepţi şi peste păcătoşi.... pă-că-toşi!..." Işi trecu dreapta pe fruntea lucie de sudoare şi rămase mut în mijlocul slujbei.

Năluci roşii treceau prin creeru-i, îi arătau cuţite ce ies din răni sângerânde... Unul mai ales, creştea peste celelalte, înfipt în pieptul unui om.

Dascălul îl trăgea de mânecă, îi scutura braţul.

— Da... da... suflă preotul..., cu mâna pe inimă.

Işi trase sufletul, se încordă, şi iar citi:

„Ci noi cu atâtea faceri de bine fiind dăruiţi, ca nişte „vrăjmaşi ne-am făcut şi poruncile tale, ale făcătorului de „bine, le-am călcat....

„Ci ca şi fiarele, unul asupra altuia ne purtăm, şi unul altuia trupurile mâncăm, prin tot felul de lăcomii şi prin „nedreapta voinţă a noastră. Deci cum suntem vrednici a lua „binefacerile tale?... Că Tu eşti drept, noi nedrepţi; Tu „iubeşti, noi vrăjmăşim; Tu eşti îndurat, noi neînduraţi· „Tu făcător de bine, noi răpitori..."

— Iartă-mă !strigă el, Doamne-Dumnezeul meu!

Se clătină ca un om beat.

Dascălul şi doi, trei dimprejur, căutau să-l susţie.

Ropală şi-apucă pletele cu amândouă mâinile şi răcni:

— Ca fiarele unul asupra altuia ne purtăm, şi unul altuia trupurile mâncăm!

— Părinte.

— Şi unul altuia trupurile mâncăm!

Se făcuse alb. Cu ochii bulbucaţi, cu gura deschisă, trăgea aerul suflând tare. Şi iar se încordă, şi, desfăcându-se din mâinile celor ce-l sprijineau, luă căţuia din mâinile copilului-ajutor, o mişcă de câteva ori şi începu să cânte în faţa dascălului aiurit:

— Slavă ţie, Doamne, slavă ţie!

XIV

Prapurile şi felinarele fură scoase din biserică şi tot norodul, cu corul improvizat în jurul dascălului, cu preotul în frunte şi cu icoanele, se rânduiră, afară pentru procesiune.

Porniră aşa, pe uliţa satului, în sus, în direcţia pădurei, spre câmpurile arse şi arăturile pentru hrana cărora, cereau cerului îndurare.

Şi preotul, şi dascălul, şi corul, cu glasurile-i de copii şi mai bătrâne, înnaintând prin jarul soarelui, cântau ritmând canonul pentru ploaie:

„Mult milostive Doamne, auzi-ne pe noi păcătoşii, rugămu-ne ţie...."

Dar nu apucaseră să iasă bine din sat, şi iată că, pe şoseaua dinspre pădure, se auziră tropotele unui cal şi zgomotul unei căruţe.

„...auzi-ne pe noi păcătoşii, rugămu-ne ţie..."

Ropală se opri, şi în urmă-i toată procesiunea.

— Vine! vine! strigă el, vine!

Din nou îşi duse mâna la inimă. Un junghiu îi suci buzele şi ochii părură că-i ies din cap.

— Da, Doamne, te-aud! Fie-ţi numele lăudat şi voia împlinită! răcni el cu un glas ce nu mai avea nimic omenesc. Doamne...

Gura i se suci de tot. Se învârti de două ori în jurul lui însuşi şi se prăvăli, peste-o icoană, în praful drumului.

LUDOVIC DAUŞ.

Cerşetorul

Doamna striveşte sub şoşoni zăpadă şi plictiseală...
o după amiază pierdută la croitorese şi la vitrine...
Acum se întoarce cu capul plin, cu inima goală
(ce-i trebue inimii nu se găseşte în magazine).

Rochia nu venia bine, deşi la a treia probă;
şi nu sosiseră cărţile ce de o lună comandase:
de le-ar avea acum, le-ar arunca în sobă!
(cărţile, când ard, sunt, toate, frumoase...)

Da, astăzi a fost treisprezece — zi nefastă:
a auzit că amantul în curând va fi mire
şi a uitat să cumpere un tub de pastă.
Ziua aceasta i-a adus numai nemulţumire.

Codălbind ochii, seara presară pe pat crizanteme
şi degete trandafirii pe la gene petrece;
vulpi albastre se furişează din hornuri, crivăţul geme;
iarna confetizează graţii de femee frumoasă şi rece.

La răspântie, se zgârceşte, nins, cerşetorul
cerşind moartea cu doi ochi şi viaţa cu o mână
Doamna se opreşte: e chiar motivul în care-i ţesut covorul
din salon. Numai că acela e de lână.

Scoate-o hârtie albastră şi i-o pune în mână
şi vede astăseară tremurând căldura pe plită
şi ştie că n'o să mai ceară o săptămână.
Doamna a plecat, prima oară azi mulţumită

Noaptea vine albă şi sănii în ceruri sună;
clopote de bucurii sfioase s'aţin în nori
şi parcă nu îndrăznesc, argintat, să-i spună:
— vezi, bogaţii au şi ei nevoie de cerşetori...

PETRE STRIHAN

Cronica ştiinţifică — Spre revoluţia industriei lumii

Dezagregarea materiei?..

de L. FLORIN

— O nouă sursă de energie care va transforma lumea —

Ziarele au anunţat nu de mult că învăţătorul chimist *Wend Gerald* a expus rezultatul experienţelor sale de dezinegrare a atomilor la ultimul congres al chimiei ţinut în America.

Chimistul Hildebrand, un înväat cu mare renume, susţine că experienţele d-rului Wend Gerald, care vor fi continuate în 1925, sunt menite să revoluţioneze lumea, dacă vor avea succesul aşteptat.

Tungsten transformat în Heliu

D-rul Wend reuşind să producă temperaturi mai mari ca a stelelor cu ajutorul electricităţii, şi-a propus să transforme materia. In cursul uneia din aceste experienţe a închis un fir de tungsten într'un tub în care făcu vidul. Prin trecerea curentului electric *tungstenul* s'a transformat în *heliu*, ba se constată şi eliberarea unei mari cantităţi de energie.

Materia transformată în energie

Ferul se poate topi în cuptoare şi toate metalele se lichefiază până la 2000 de grade. Incălzind mai departe metalul topit se preface în vapori.

Putem obţine aburi de fer sau platină cum obţii vapori de apă sau de mercur. Apa fierbe la 100 de grade. mercurul la 360 grade şi ferul se preface în vapori de fer la vreo 3000 de grade.

Materia în orice fază ar fi ea rămâne tot *materie*. Apa se preface în ghiaţă, ghiaţa topită devine apă care la rândul ei se poate evapora.

Materia se prezintă în 3 stări: *solidă, lichidă* şi *gazoasă*.

Dar dincolo de starea gazoasă nu mai există oare o a patra stare?

Se crede că energia ar fi o a patra stare a materiei, sau ma bine zis *materia ar fi energie condensată.*

Eliberarea energiei atomice

Pentru a ne face o ideie grosolană de energia condensată în materie să ne gândim la *condensări* de altă natură.

Iată bunăoară pe masă o cutie mică de lapte condensat *„Nestlé"* din Elveţia. Câteva linguriţe de praf alb conţin 1 kilogram de lapte „condensat".

Cam la fel şi cu materia, dar în proporţii cu mult mai mari.

După Sir OLLIVER LODGE, savantul fizician englez, în vrâstă de aproape 90 de ani, *1 miligram* de materie cuprinde în constructia sa atomică energia a *100 tone* de cărbune, care ar arde!

Dacă am putea dezintegra materia numai a unui cap de chibrit am obţine atâta căldură încât s'ar putea încălzi o iarnă întreagă locuinţele tuturor colaboratorilor *„Adevĕrului literar"*, fără a mai fi trebuinţă de a cheltui bani pentru atâtea vagoane de lemne!

Pare că în 1925 ne apropiem spre rezolvire problemei eliberării energiei atomice.

Energia unei monede de 1 ban

Am uitat cu toţii de mica monedă de aramă 1 BAN, unitatea monetară a României. Aceste monede au dispărut cu totul dela 1916 şi copiii de azi vor trebui să meargă la vre-un muzeu pentru a vedea această monedă din poveşti.

1 ban de aramă cântăreşte *1 gram.*

După socoteala unui fizician francez, dacă am putea desface atomii cuprinşi într'o piesă de 1 centimă (1 ban), am obţine o cantitate de energie suficientă pentruca un tren de *20 vagoane*, pus în mişcare de această energie, să poată înconjura de *4 ori* globul pământului.

Energia atomică a unui gram de materie e echivalentă cu energia furnizată de câteva mii de tone de cărbune.

Cum se va transforma industria?

Posibilitatea utilizării izvoarelor de energie intra-atomică am expus'o într'un articol de popularizare publicat acum 5 ani în ziarul „DIMINEAŢA", articol ce a fost citit cu neîncredere chiar de oameni de ştiinţă. De profani nu mai vorbim.

Eliberarea energiei atomice va avea ca urmare transformarea rapidă a întregei industrii din lume.

O singură experienţă de laborator reuşită va face mai mult cât 100 de conferinţe interparlamentare.

După cum maşinismul a înlocuit puterea slabă a omului, la fel energia atomică va înlocui forţa motrice a maşinelor, prea slabă pentru progresele la care am ajuns azi.

Dacă forţa aburului şi electricitatea aplicate în industrie au produs odată cu transformarea felului de producţiune şi o prefacere adâncă a alcătuirii societăţii, noua transformare a industriei, care ar lăsa în 24 de ore 1 miliard de oameni fără lucru, va aduce fără doar şi poate o grabnică transformare socială.

Forţe motrice inepuizabile vor fi puse în slujba industriei mondiale. Avuţia lumii s'ar putea reface într'un singur an şi ar dispare crizele şi mizeria economică.

Perspectivele viitorului apropiat

Lumea de azi e săracă în *energie*. Omul îşi cheltueşte aproape toată energia vieţii pentru agonisirea existenţei sale.

Energia costă bani şi în toate ţările s'au organizat consilii ale energiei. Un astfel de consiliu e şi la noi.

Energia atomică e singura salvatoare a lumii. Cărbunele se isprăveşte, petrolul la fel. Energia devine tot mai scumpă pe zi ce trecem.

Generaţia noastră va avea oare norocul să asiste la cea mai mare revoluţie a Istoriei: DEZAGREGAREA MATERIEI?...

Ferice de copiii viitorului! Cu o părticică de radiu ei vor zbura în voie deasupra oceanelor şi uzinele lor uriaşe vor fi purtate de energia micilor electroni.

Şi poate Omul desrobit de greutăţile vieţii, prin revcluţionarea mijloacelor de producţiune, va putea tinde spre perfecţia visată veacuri de-a rândul de cugetătorii utopişti.

L. FLORIN

Iaşi, 1924.

SONET

Ce friguroasă-i camera pustie!
Şi ea bolnavă suferă departe...
O vecinicie parcă ne desparte...
Dar ce'nsemnează asta: VECINICIE?

De valul lumii stau acum departe
Şi poate-i mult mai bine... — cine ştie —
Şi tot gândind la ce-o mai fi să fie
Am amorţit cu mâinele pe carte.

O fi târziu? Şi mă'nfioară frica...
Aş vrea să dorm, să numai ştiu nimica,
Să numai ştiu nimic, nimic de mine...

Să mă'nfrăţesc pe veci cu nefiinţa...
Că parcă mi e şi silă şi ruşine
Să-mi cânt mereu în versuri suferinţa.

Donar Munteanu

Din „Turnul de Fildeş"

de Mircea Gheorghiu

Rondelul Turnului de fildeş

In turnul ăst de fildeş rar
Inchis-am visul de frumos;
Lăuntrul e armonios:
Interior de sanctuar,

De un maestru virtuos
Impodobit în chip bizar.
In turnul ăst de fildeş rar
Insh.s-am visul de frumos.

Ecoul trudnic şi barbar
Al celor mulţi şi de prisos
Ce-l înconjoară sgomotos, —
Să intre 'ncearcă în zadar
In turnul ăst de fildeş rar.

Rondelul Frumosului

Frumosul 'nainte de toate:
In artă, în suflete, 'n fire,
Sculptaţi în bronz cuget, simţire,
Visări laolaltă-adunate.

E lumea măiastră 'mpletire
Cu feţe multiple, ciudate;
Frumosul 'nainte de toate,
In artă, în suflete, 'n fire.

Din strunele vieţii, din toate,
Duraţi: Minunată urzire,
O liră de fină simţire,
Pe care să cânte, cât poate,
Frumosul 'nainte de toate.

Umorul meu — Cum ar scrie Lucian Blaga

Psalmul al şaptelea

Păstor al zodiilor,
Dumnezeule, te-ai ascuns adânc
în tainiţile cerului.
Sunt istovit şi mă asemăn cu un câine.
O, cum mă doare măduva oaselor
de trudnică zăbavă în căutarea ta.
M'am aplecat peste margină,
şi nimeni nu mi-a zis:
„Primeşte cheile cerului"
(cheile cerului sunt semne de 'ntrebare).

In bulgării ogorului
am căutat urmele privirilor tale.
Nu erau ele chiar suliţile spinilor?
Te fereşti de mine.

Iată păsări veninoase
Au venit din zenit, —
scorburile minţii sunt prea scobite —
trecând prin mine spre veşnicie.
Dumnezeule, cui mă laşi?
Rătăcesc pe drumuri neumblate,
şerpi din măruntaiele pământului
se încolăcesc pe picioarele mele uscate.

IN CUMPANA NOPTII

Ziua şi-a închis zăgazurile
cu lăcate grele.
Amurgul s'a ascuns după deal în jos
după ce a scăpat pe cer
paharul cu sângele vieţii.
Incep să se scurgă
apele negre şi adânci ale nopţii.

Eri, azi şi mâine toate aşa vor fi:
Vulturi mereu vor rătăci
uitând de cuiburile din stânci.
Inima mea a dat în clocot,
sângele nu mai poate răbda în peştera stearpa
O, dacă svârcolirea lui
ar străbate moartea
şi ar ajunge în veşnicie.

Poate cineva de pe drum
a înţeles strigătul trupului.
Cine eşti tu care-ai vrut să-mi răscumperi suferinţa?
Dintru început —
cerb ce ţi-ai sgâriat coarnele
în copacii nopţii: semnele nemărginirii, —
de ce nu te-am zărit.
Fiii omului şi-au zdrobit paşii în munţi,
întunericul curge nesfârşit,
prea târziu e acum
să-ţi cerşesc îndrumarea prin pocăinţă.

VIRGIL HUZUM

Cel mai frumos Dar de sărbători este O CARTE

Găsiţi la toţi chioşcarii şi depozitarii de ziare:

BIBLIOTECA „DIMINEAŢA"

No. 1. — *M. Sadoveanu*. Războiul Balcanic
No. 2.— *I. Agârbiceanu*. Diavolul
No. 3.— *P. I. Jouve*. Spitalul (traducere de Victor Ion Popa)
No. 4.— *Gérard de Nerval*. Mâna vrăjită (traducere de Eug. Boureanul)
No. 5.— *Oscar Wilde*. Crima Lordului Arthur Savile (traducere de Victor Ion Popa)
No. 6.— *A. de Herz*. Şeful Gării
No. 7.— *Gleb Uspenski*. Lăcustele (traducere de M. Sevastos)
No. 8.— *Gala Galaction*. Toamne de odinioară
No. 9.— *Edgar Poe*. Fanteziî humoristice
No. 10.— *Rémy de Gourmont*. Secretul lui Don Juan
No. 11.— *Gh. Brăescu* Nuvele
No. 12. — *Gala Galaction* Viaţa lui Eminescu
No. 13. — *H. de Balzac*. Adio (traducere de Alice Gabrielescu)
No. 14. — *Albert Samain* Xanthis sau vitrina sentimentală. (traducere de M. Carp)
No. 15. — *H. Sanielevici*. La Montmorency
No. 16. — *Blasco Ibanez*. Imprumutul răposatei
No. 17. — *Anatole France*. Domnişoara Roxana (traducere de N. Davidescu)

Almanachul Şcolarilor

Pe anul 1925

UN ELEGANT VOLUM
CU COPERTA FRUMOS ILUSTRATA
CARE NU TREBUE SĂ LIPSEASCA NICI
UNUI ŞCOLAR

Preţul Lei 20

ALMANAHUL

ZIARELOR

„ADEVERUL" şi „DIMINEAŢA"

Lectură instructivă şi amuzantă de sărbători

PREŢUL LEI 30

Din Viaţa Universitară

AMINTIRI

de G. T. POPA — Preţul Lei 15

Clasicismul proletariatului: Panait Istrati

de H. SANIELEVICI — Preţul Lei 30

CUCOANA OLIMPIA

DE LUCIA MANTU

ROMAN PREMIAT de ZIARUL „DIMINEAŢA" cu Lei 50.000

PREŢUL LEI 30

Chira Chiralina

(ÎN ROMANEŞTE)

de PANAIT ISTRATI — Preţul Lei 50

Cărţi și Reviste

LUCIAN COSTIN: *Cântecele mele* (1922-1924) vol. II Ed. „Cartea Românească" S. A. Bucureşti, 1924.

Sunt în versurile d-lui Lucian Costin încercări sfioase de a prezenta un suflet poetic. Volumaşul rămâne însă numai o simplă încercare. Nimic nu ne îndreaptă spre poezie. Alături de reminiscenţe din Coşbuc:

Se stâng, în fund, tot mai în fund,
Şi fluer şi tâlângi — departe...
S'a stins o zi... în urma ei
Sfioasă — luna dinspre tei
Răsare 'ncet,...

sau Mihail Eminescu:

De sub perdeaua unui gând
Zâmbesc aducerile-aminte

Cad frunze una câte una
Iar ca un vis din alte lumi
Le-adoarme în vecie luna...

poezia d-lui Lucian Costin ar putea sta numai în câteva expresiuni şi imagini mai fericite:

Tic-tac, tic-tac,...
Un orologiu clipele le roade...

sau;

Frunzele de-atunci tot plâng...
Noaptea-i lungă ca un veac
Tot le'ntreb... şi plâng şi eu,
Până nu mai ştiu... şi tac!...

E tot ceeace am putut cita dintr'un volum întreg.

* * *

FLAMURA (Decembrie) Intr'un articol prim: „Dela lirica lui Horaţiu, la poesia lui Francis Jammes", d. **N. I. Herescu** pune problema clasicismului latin faţă de literatura nouă, pornind dela părerea negativă (şi subliniat copilărească) a d-lui B. Fundoianu care se exprima cam astfel: „Natura... **e un lucru pe care nu l'au ştiut anticii. Sau se presupune"**. Faţă de această — vădit neintemeiată afirmare — d. Herescu discută lirica lui Horaţiu în comparaţie cu acea a lui Jammes, scoţându-le amândorura în evidenţă acea pronunţată caracteristică: „preamărirea unei vieţi liniştite, în sânul naturii." Concluzia: „Ceeace am voit, cu citaţiile înadins înmulţite din studiul de faţă, a fost numai să dovedim cum firul roşu al aceleiaşi sensibilităţi, adânci şi simple, a fiorului metafizic asemănător, al aceloraşi motive de inspiraţie, al preferinţelor spirituale identice, străbate şi se poate recunoaşte în opera acestor scriitori, distanţele de două mii de ani. Această continuitate este aşa de intensă, încât nu se poate explica, cum am spus la început, numai prin ritmul sângelui ci şi **printr'o fecundare a sufletului modern de către sufletul străbun, prin contactul direct cu manifestaţiile lui exteriorizate cu literatura clasică latină."**

Intr'un alt articol d. **T. Ulmu** subliniază tendinţa de trivializare a poeziei actuale, cu exemple cari nu mai ulmesc pe nimeni, dar cari cer o îndreptăţită îngrijorare. Poetul Radu Gyr işi publică fragmente din „Chilimuri olteneşti" în care se împletesc firele duioase ale tradiţiei cu un imagism spontan şi o sensibilitate şi evocare discretă. Din „Mama" desprindem un tablou cu colorit viu:

...O luntre galbenă de lună şi-a ancorat pe dealuri, ceara
şi-otgoane nevăzute-adastă ca pe o navă neagră, seara...
...Cu clopotei de-amurg şi linişti, acum auzul mi-l înbuib,
şi-mi ciripesc în suflet pasări, ca înăuntrul unui cuib...

...Şi sub gutuiul care, ca un vrac,
prin gene de frunziş pândeşte crama,
pe banca de stejar o văd pe mama
în mână cu amurgul unui mac...

...Şi nu ştiu cum, şi nu-mi dau bine sama,
de ce-o socot legată de copac...
...Sub el şi-o fi gătit, pe vremi, iatac
de visuri moi, — sau, tâlfâind năframa,

deodată cu gutuiul bun şi rodnic,
o fi 'nsoţit din ochii-i mari şi umezi
pe tata ce pierea prin merii rumezi,
de mult, de mult, — când îi era logodnic
şi când venea s'o vadă la conac,
plecând, târziu, pe murgul lui gonac...

Proza o semnează d. **Sever Anina:** „Taine"; celelalte versuri d-nii T. Ulmu: „Furtună, iarna". **Ion Diaconu:** „Cântec pentru Margareta" şi **Radu Bardeş:** „Scoica" (după José Maria de Hérédia); d. **Horia Furtună** publică un fragment dintr'o comedie eroică în versuri: „Jianu". Cronica, gospodărită cu atenţie şi pricepere, cuprinde numeroase dări de seamă asupra cărţilor şi revistelor din ultimul timp; se remarcă expunerea critică a d-lui **Ion Rădulescu-Horia** despre volumul lui **Radu Gyr:** „Linişti de schituri".

* * *

SOCIETATEA DE MAINE (25 Decembrie) Un număr de Crăciun, bogat şi scris cu multă grijă. Ne-am opri la articolele: **Insemnări despre romanul Cousine Bette** (Radu Dragnea), sau **Nichifor Crainic** (G. Bogdan-Duică), dacă n'am găsi o problemă mai nouă în articolul d-lui Victor Stanciu: „Problema manualelor universitare". Despre importanţa acestor manuale şi despre cauzele cari au contribuit la neexistenţa lor în universităţile noastre, d. V. Stanciu scrie:

„Ele grupează materia unei discipline aşa ca să reoglindească şi ultimile descoperiri ale ştiinţelor, ele fixiază nomenclatură ştiinţifică şi o popularizează, armonizează limba ştiinţifică, limpezesc noţiunile, pun la îndemâna studenţilor şi a publicului iubitor de ştiinţă şi descoperirile ştiinţifice o scurtă şi clară encoclopedie, şi dau material istoriografului de mâine, care va cerca să străbată frământările şi gândirea zilei de astăzi. La noi manualele universitare ar avea o mai mare importanţă decât în străinătate. In apus apar în fiecare an mii de manuale; la noi, cu toate că studenţii noştri nu cunosc limbile străine şi nu pot plăti cărţile din Apus, rar dacă apare câte un prim fascicol din un manual, ca în urmă să nu mai poată apărea restul manuscrisului.

E de mirare că universităţile româneşti, cu savanţi al căror renume a trecut de mult graniţele ţării, nu au manualele universitare necesare. Cauza acestui fapt cred că se poate explica în parte prin libertatea care se dă autorului, la scrierea unui manual universitar, de altă parte prin greutăţile specifice împrejurărilor din trecut la editarea unor astfel de cărţi.

In dragostea sa pentru toate lucrurile de amănunt cari aparţin ştiinţei sale, autorul adeseori nu mai discerne ce este important de ceea ce este mai puţin important. Şi nici nu se poate face această distincţie, căci ceea ce pentru o direcţie este de puţină importanţă, poate fi de importanţă fundamentală pentru o altă direcţie a aceleiaş ştiinţe. Mai ales cei cari se închină „stelelor" ştiinţei şi învaţă dela ele, îndată ce apare vre-un manual care nu se închină maestrului lor, pornesc lupta irodiană în contra noului autor. Câteva exemple din trecut şi mai ales câteva bârfeli din present fac pe profesori să asculte poveţele lui Horaţiu şi să ţină sub lacăt 9 ani manuscrisele, ca după 9 ani să fie refăcute în conformitate cu progresele ştiinţei, şi să le aşeze din nou alţi 9 ani sub lacăt. Căci este atât de uşor să confuzi rostul unui manual cerut de studenţi cu menirea unei opere ştiinţifice originale care se adresează lumei ştiinţifice. E atât de uşor să schimbi pe profesorul cu omul de ştiinţă!

A doua cauză este faptul, că manualele universitare, cari trebue să ţină seamă de progresul continuu al ştiinţei, nu pot fi cărţi cari rămân cu anii în rafturile librarilor. Universităţile au avut în trecut prea puţini studenţi, manualele prea puţini cumpărători, şi mai ales prea puţini editori. Puţinii studenţi cumpărau mai bucuros cărţile străine apărute în acelaş an şi cu preţul jumătate al cărţilor ce se tipăreau la noi.

Ceea ce nu se putea face eri, nu mai avem voe să nu facem astăzi, când ţara mărită are nevoie de tot felul de îndrumări. Ministerul Instrucţiunei publice a înţeles importanţa manualelor universitare şi a pus la dispoziţia universităţilor fonduri de câteva sute de mii pentru nevoile mari ale ţării. Dar oare societatea, care la apelul unui ziar a colectat milioane pentru hrana trupească a studenţimei noastre, nu crede că s'ar putea face ceva asemănător şi pentru **hrana sufletească a studenţilor?** Mai ales că editarea acestor manuale după un timp şi-ar reîntoarce banii investiţi..."

Despre „Terra Siculorum" (contribuţiuni privitoare la Românii din ţinutul săcuilor) scrie competent **d. Sabin Opreanu.**

* * *

EDUCAŢIA (Decembrie) sfârşeşte al şaptelea an de apariţie şi continuă a interesa spiritele către tot ceea ce aparţine domeniului pedagogic. Dealtfel revista se subintitulează „pentru şcoală şi familie". Un articol al d-lui **C. Damianovici** (Intre litere şi ştiinţe) atrage atenţia noastră întreagă. Scoatem pasagiul referitor la foloasele **literelor:**

„In instrucţiune, contribuţiunea adusă de **Litere** este considerabilă, aş zice capitală. Prin ele ajungem să pătrundem în adâncurile sufletului omenesc şi să-l cunoaştem cu pasiunile şi deprinderile lui. Prin ele se formează, desăvârşindu-se, personalitatea morală; căci dacă omenirea a izbutit, printr'o muncă necurmată de mii de ani, să se înalţe dela barbarie până la starea de civilizaţie de astăzi, înlocuind instincte şi pofte prin înalte sentimente morale, aceasta se datoreşte într'o foarte mare măsură poeţilor, istoricilor şi filosofilor ei.

Unde se slăveşte mai frumos eroismul, devotamentul, jertfirea de sine, patria, umanitatea, decât în literatură — antică sau modernă — căreia i se face o largă parte în învăţământ? In modelele admirabile plăsmuite de geniul creator al scriitorilor din toate timpurile, omenirea s'a regăsit şi s'a recunoscut pe sine, a aflat ce e nobleţea de suflet, ce este dezinteresarea, şi-a impus moderaţiunea în plăceri, a învăţat admiraţia frumosului, a înţeles în ce stă esenţa unei fericiri superioare.

Sub raportul folosului practic şi imediat, poate că Literele nu produc prea mult. Insă, o societate croită numai după criteriul utilitar, oricât de înfloritoare ar ajunge, ar rămâne totuşi lipsită de un adevărat şi înalt ideal, n'ar şti ce e generozitatea, nu s'ar preocupa decât de o bună-stare materială, pentru dobândirea căreia ori şi ce mijloc, fie el cât de brutal, ar fi bun.

Dar chiar şi practic socotind: studiile literare ne învaţă să vorbim corect şi curent, să scriem cu preciziune sau cu eleganţă, aşa încât să ne facem înţeleşi sau plăcuţi; ne deprind să distingem nuanţa şi pitorescul în expresiune, aşa încât să născocim noi forme pentru redarea aceloraşi şi aceloraşi adevăruri şi pasiuni eterne; ne procură noi mijloace pentru a convinge şi mişca pe semenii noştri, împingându-i cu putere la acţiune — şi toate numai prin puterea cuvântului scris sau grăit cu artă!

Ucenicia literară, în liceu se face; în cursul unei elaborări lente de opt ani, când memoria este mai plastică şi spiritul mai lacom de cunoştinţe, se vor reţine noţiunile fundamentale pentru educaţia literară şi artistică, din intuiţia necurmată a modelelor ce au sub ochi şi de pe urma cărora se va trezi mai târziu literatul sau criticul."

In restul numărului, articole semnate: **M. Beiu-Paladi** (Muzica în biserică, în şcoală, în viaţă), **P. Constantinescu-Iaşi** (Invăţământul istoriei), **Adina Gr.** (Formarea voinţei) şi traduceri instructive din Tolstoi şi C. Wagner.

G. B.

Copiii şi tineretul găsesc o lectură cu adevărat plăcută şi instructivă precum şi o bogăţie de imagini, în excelenta revistă

DIMINEAŢA COPIILOR

De vânzare la depozitari, chioşcuri şi librării
UN EXEMPLAR 3 LEI

PURCO BAYER

INSEMNĂRI

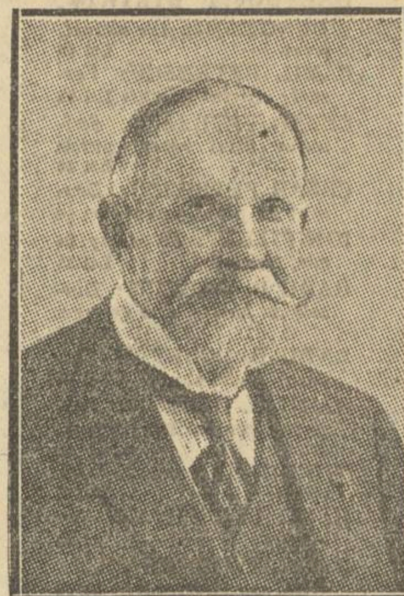
Carl Spitteler

In Elveţia a murit, zilele acestea, Carl Spitteler, poetul care, în 1920, a fost cinstit cu premiul Nobel pentru literatură. Trăind retras în Elveţia lui, după lungi peregrinări prin Rusia, omului acesta i-a plăcut izolarea ce şi-a impus-o. Departe de sgomotul reclamei asurzitoare ce şi-o fac de obicei scriitorii, mai mari sau mai mărunţi, Carl Spitteler, a scris lucruri frumoase, atrăgând atenţia areopagului care împarte premiile nemuritorului scandinav. Poate că nici acum nu l-ar fi ştiut lumea, dacă n'ar fi rostit un discurs celebru la „Noua Societate Elveţiană" împotriva propagandei germane, în 1914, iar mai târziu n'ar fi semnat un manifest rămas în analele războiului mondial, prin care protesta împotriva violării Belgiei de către germani. Atunci de-abia cercurile intelectuale s'au ocupat de acest scriitor elveţian, cel mai mare poet al Elveţiei, născut în 1845, la Lieskel, din cantonul Bâle.

Profesor de limbi romanice în Rusia, pe care a cutreerat-o în lung şi în lat, scrie la vârsta de 35 ani o lungă epopee mistică **„Prometeu şi Epimeteu"** în care Dumnezeu, ca să-l facă pe Prometeu să renunţe la trufaşa lui mândrie, îi oferă imperiul lumei. El refuză această propunere divină, pe care în schimb o primeşte fratele său, condamnându-se singur la acea izolare legendară şi la acele torturi morale cari au inspirat pe atâţia poeţi în decursul veacurilor.

In 1885, publică **Fluturele**, un mănunchiu de admirabile descrieri ale naturii şi, mai târziu, în 1896, **Baladele**.

In proză a scris câteva romane, printre care se citează **„Gustav"**, o idilă de un farmec rustic cu totul deosebit, şi **„Micii Misogini"**, care nu e numai o încercare, ci un adevărat şi adânc studiu de psihologie a copiilor.

Carl Spitteler

Insuccesul poetului, până acuma, sau, mai bine zis, neluarea în seamă de care s'a bucurat, Carl Spitteler, se datoreşte faptului, cum singur o spunea, că a scris literatură idealistă în vremurile unui hidos realism. Literatura lui se adresează elitei intelectuale şi nu poate pătrunde în massele mari, cari consacră şi acordă gloria visată de către cei mai mulţi. E un simbolist cu un pronunţat cult pentru antichitatea clasică. E un idealist care scrie pentru el şi pentru cine vrea să-l înţeleagă.

L-ar înţelege mulţi, dar l-au citit puţini. Poate că acuma, să meargă editorii şi revistele de popularizare să-i scoată în lumină nouă opera, dându-i lui gloria la care are dreptul şi literaturii alte monumente neperitoare.

O nouă Antologie în ungureşte din poeţii români

Interesul pentru literatura română creşte tot mai mult, în cercurile literare străine. Zilnic ni se dă prilejul, ca să constatăm, că şi scrisul românesc poate pătrunde în Apus şi că scriitorii noştri sunt priviţi cu atenţiunea care se cuvine unui popor tânăr şi viguros.

Antologiile străine din poeţii români apar mereu. După antologia d-lor Kereştury, Fekete Tivador, Zoltan Franyo etc. putem înregistra apariţia unei noui Antologii în ungureşte, alcătuită de d-şoara: **Kiss Piroska.** (Flori sădite.... Cluj, Institutul de arte grafice Ardealul 1925—101 p.). Autoarea este o pedagogă învăţătoare, care are la activul ei mai multe cărţi tipărite.

Volumul d-rei Kiss publică în traducere ungurească versuri de **M. Eminescu.** (De câte ori iubito..., Viaţa..., Inger de pază..., Departe sunt de tine..., Somnoroase păsărele..., Intre pasări..., Ce te legeni Codrule..., De ce nu-mi vii?..., Mai am un singur dor..., Şi dacă ramuri bat în geam...). **V. Alecsandri:** (Legenda Crinului..., Legenda Lăcrămioarei..., Iarna..., Oaspeţii primăverii..., Lăcrămioare..., Doina..., Hora Unirii 1857..., Romanţă..., Frumoasă copiliţă...). **Gh. Coşbuc:** (O scrisoare dela Muselin Selo..., Pe dealul Plevnei..., Pastel...). **St. O Iosif:** (Un cântec...., Zadarnic... La arme..., Cântec de leagăn...., Baladă...., In parc.... Toamnă...) în aceiaşi Antologie a mai apărut şi două poezii de d-nii Olmazu şi G. U. Soricu.

Traducerile d-şoarei Kiss încearcă să păstreze ritmul original, şi se disting prin o tălmăcire fidelă a ideei. Poeta traducătoare nu este încă stăpână pe toate tainele poesiei, şi se observă o timiditate în transpunerea geniului creator românesc. Unele traduceri însă, mai ales din Eminescu, (Somnoroase păsărele) se pot aminti ca foarte izbutite, şi negreşit, în urma acestei Antologii, interesul pentru cultura românească va creşte la unguri. Credem însă că autoarea ar fi putut completa Antologia cu numele câtorva dintre poeţii de azi, căci ne pare firesc că acolo unde se tipăresc în traducere versuri de d. M. Olmazu, să nu lipsească poeţii zilelor noastre.

Antologia d-şoarei Kiss merită atenţiunea oficialităţei, care în loc să încurajeze amatorismul, ar fi bine, ca să dea cuvenită atenţiune străduinţelor desinteresate ale unor traducători, cari nu râvnesc la glorie şi la recompensă materială, ci se mulţumesc cu succesul eftin al convingerii sufleteşti.

Volumul este tipărit cu mult gust de „Ardealul" din Cluj, care a executat partea technică a Antologiei cu adevărată măestrie.

O nouă carte de d-l D. Aszlányi

„Adevărul literar şi artistic" s-a ocupat de cărţile acestui ciudat scriitor din Iugoslavia. D. D. Aszlányi este autorul unei întrege serii de lucrări:

(Despre femei..., 195... Die Bibel des XXIahrhunderts (Pierson-Dresden) 1909.... Welterotih... Gosmogonie 1910, (Xenien-Leipzig), Weltverjiugerung.... 1910 (Xeniem-Leipzig), o serie de lucrări de filosofie, estetică, sociologie). Primele cărţi ale scriitorului au fost primite cu mare zgomot de presă. Unele ziare din Apus l-au atacat, denunţându-l ca ateu şi duşman al creştinismului, altele l-au numit urmaş al empirismului proselit şi i-au atribuit merite de reformator confesional. Alele l-au numit pur şi simplu: bolnav, de care să se ferească intelectualul, căci poartă în scrisul lui pesimismul lui Otto Weininger şi misticismul seducător de tinereţe... Nu era nici unul, nici altul: d. Aszlányi este un spirit contemplativ, un suflet dornic de spaţiu şi lumină, un estet al cosmogoniei şi un doctrinar al misticului. Ideile lui nu sunt noui, le-am văzut şi în filosofia eu-lui—al indienilor şi în filosofia papteistă a persanilor. Filosofia d-lui Aszlányi nu este nici revoluţionară, căci admite dela început existenţa unei puteri supra omeneşti—şi sentinţele d-sale pacifiste nu sunt nici mai supărătoare, nici mai neînţelese ca ale lui Elysée Peclus, Iată câteva din aceste sentinţe:

„...Anglia este cârmuită sufleteşte de India. In urma acesteia a devenit Anglia putere de conducere în lume, şi nu numai putere de conducere ci şi iniţiativă. Şi minunatul efort al Angliei, este o putere inconştientă: puterea sugestivă a Indiei.

„Sugestiunea cârmuitoare de lume, ca putere dinamică universală, va trebui fi măsurată cu noui măsuri. Faptele dela suprafaţă sunt manifestări de mediu, arta de transformare a sugestiilor în realităţi materiale.

„Activii sunt totdeauna mediumi feminini.

„Veşnic şi neînţeles este spiritul creator. Este însă de înţeles şi ţermurit Gândul, Dumnezeu, Omul şi Omenirea.

Noua lucrare a d-lui Aszlányi este o teoretizare a principiilor sale filosofice. Cosmogonia o împarte în două părţi: Omul şi Omenimea. Omului îi atribueşte rolul de renovare a veşniciei, îl consideră ca pe un mediu de renaştere sufletească. Omenimea este conglomeratul de indivizi, determinaţi pentru a nu cunoaşte scopul vieţii. Omul (bărbatul) este partea fecundă a creării, omenimea rostul acestei creări. Iubirea lumească este factorul de conştiinţă a Universului.. Un larg şi biblic eufemism filosofic, care nu arare-ori seamănă cu morile lui Don Quijote.

Noua carte a d-lui Aszlányi va produce multe şi violente critici. Citită, ea ne face impresie, că este scrisă de un diletant genial. Recitită, ne nelinişteşte ca o operă de amar pesimism, pe care nu-l poate lămuri înţelesul ei optimist. Este o gimnastică suedeză foarte utilă pentru acei, ce se ocupă cu sporturi filosofice, cu riscul, că uşor poate să ne cadă pe umeri greutatea care de fapt este carton smălţuit.

Von der Heide

Revista literară germană ce apare în Timişoara, condusă de d. **Orendi Hommenau**, publică în număru-i din urmă (Dec. 1924 No. 2-3) ca de obicei, mult material ce interesează şi românismul. Luptătorul care a fost şi este pentru cauza românească, d. **Orendi Hommenau** serveşte şi în acest număr cauza apropierei culturale între noi şi minoritatea germană, şi tipăreşte interesante versuri în traducere germană de Lucian Costin, G. Rotica, şi o schiţă de H. P. Petrescu.

Cronica se ocupă de nouile cărţi ale autorilor ardeleni: Heinrich Zillich (editorul revistei Klingsor) **Berhard Capesius:** In ţara veche.... (Un roman din viaţa Ardealului) Alfred Klocss (Jocul imortalilor), unul dintre cei mai puternici scriitori ai saşlor din Ardeal.

Este interesantă şi scurta recensiune a „Paharului blestemat" de d. G. Rotica, pe care îl „consideră ca pe un urmaş demn al clasicismului german, numindu-i versul „curat ca izvorul, care saltă în valea verde...."

D. dr. Albert Flachs a tipărit — după cum se ştie,—o antologie în limba germană a poeţilor români, de care revista nu se entuziasmează prea mult, recomandând d-rului Flachs, să nu abandoneze forma originală a versurilor româneşti.

Revista „Von der Heide" merită a fi sprijinită de publicul nostru, mai ales că ţine contact cu mişcarea intelectuală din România.

Editorul revistei însă care este un publicist excelent, ar putea să-şi deschidă coloanele şi problemelor culturale româneşti. Astfel credem că ar fi bine, ca revista să publice o cronică dramatică şi literară, care să se ocupe în permanenţă de mişcarea literară şi teatrală românească. La rândul ei, şi revista minoritară, ar putea aştepta mai mult interes din partea presei române, care uită să remarce bunele servicii ce le aduce d. **Orendi Hommenau**, după ce le-a adus ani de-a rândul, pentru luminarea străinătăţii asupra situaţiei îngrozitoare în care erau Românii din fosta Ungarie.

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

In ţară:

Lei 250·—	pe timp de un an	
„ 125·—	„ „ „	6 luni
„ 65·—	„ „ „	3 „

In străinătate:

Lei 500·—	pe timp de un an	
„ 250·—	„ „ „	6 luni
„ 130·—	„ „ „	3 „

Citiţi:

Biblioteca „DIMINEŢII"

CVLTVRA NAȚIONALĂ

SOCIETATE ANONIMĂ DE EDITURĂ
SEDIUL CENTRAL
BUCUREȘTI, STRADA PARIS, 1

CAPITAL SOCIAL LEI 50.000.000
SEDIUL CENTRAL
BUCUREȘTI, STRADA PARIS, 1

TELEFON 57/62 ADRESA TELEGRAFICĂ: „CULTROM" TELEFON 57/62

Cea mai mare, mai modernă și mai perfecționată instalație de

TIPOGRAFIE • LITOGRAFIE • LEGĂTORIE • CARTONAGE
CONFECȚIUNI DE HÂRTIE • REGISTRE • PLICURI

COLECȚIA SCRIITORII ROMÂNI

Ingrijită de d-l MARIN SIMIONESCU-RIMNICEANU, membru coresp. al Academiei Române

- GR. ALEXANDRESCU: *Poezii*, cu o prefață de *Al. Busuioceanu* Lei 40
- M. EMINESCU: *Poezii*, ed. *G. Bogdan-Duică* Lei 60
- I. AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI: *Rătăcire*, nuvele Lei 40
- I. L. CARAGIALE: *Nuvele* Lei 25
- B. DELAVRANCEA: *Paraziții* Lei 28
- B. DELAVRANCEA: *Sultănica* Lei 33
- B. DELAVRANCEA: *A doua conștiință* Lei 44
- OCTAVIAN GOGA: *Poezii*, ediție completă Lei 150
- I. SLAVICI: *Cel din urmă Armaș*, roman * Lei 77
- DUILIU ZAMFIRESCU: *Vieața la țară* ed. definitivă Lei 33
- DUILIU ZAMFIRESCU: *Tănase Scatiu*, roman Lei 35
- DUILIU ZAMFIRESCU: *O muză*, proză Lei 28

COLECȚIA SCRIITORII ROMÂNI DE AZI

Ingrijită de d-l MARIN SIMIONESCU-RIMNICEANU, membru corespondent al Academiei Române

- I. AGÂRBICEANU: *Două iubiri*, nuvele Lei 50
- N. DAVIDESCU: *Inscripții*, versuri Lei 28
- HORIA FURTUNĂ: *Făt-Frumos*, poem dramatic Lei 40
- C. GANE: *Prin viroage și coclauri*, amintiri din răsboiu Lei 33
- CORA IRINEU: *Scrisori bănățene*, proză Lei 30
- AL. LASCAROV-MOLDOVANU: *Hotare și singurătăți*, nuvele Lei 38
- B. LUCA: *Teatru* Lei 33
- ADRIAN MANIU: *Lângă pământ*, versuri. Ediție obișnuită 30 Lei; ed. de lux Lei 40
- ION MINULESCU: *Romanțe pentru mai târziu*, Lei 28
- ION MINULESCU: *De vorbă cu mine însu-mi*, versuri. Ed. obișnuită 40 Lei; ed. de lux Lei 80
- VIRGILIU MOSCOVICI: *Fântânile luminii*, Lei 28
- ST. NENIȚESCU: *Trei mistere* Lei 28
- HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU: *Ape adânci*, proză Lei 45
- CAMIL PETRESCU: *Versuri: «Ciclul Morții»* Lei 28
- CEZAR PETRESCU: *Scrisorile unui răzeș*, nuvele Lei 33
- CEZAR PETRESCU: *Drumul cu plopi*, nuvele Lei 40
- ION PILLAT: *Pe Argeș în sus*, versuri Lei 33
- RADU D. ROSETTI: *Dincolo de hotare*, note de drum Lei 38
- RADU D. ROSETTI: *Spicuiri*, pagini alese Lei 38
- RADU D. ROSETTI: *Prin pravoslavnica Rusie*, note de drum Lei 35
- M. SORBUL: *A doua tinerețe*, teatru Lei 28
- H. ST. STREITMAN: *Revizuiri* Lei 28
- IONEL TEODOREANU: *Ulița copilăriei*, nuvele Lei 33
- CATON TEODORIAN: *Bujoreștii*, teatru Lei 35

COLECȚIA CLASICII ANTICI

Ingrijită de d-l VASILE PÂRVAN profesor universitar, membru al Academiei Române

- ARISTOFAN: *Norii*, trad. de *Șt. Bezdechi* Lei 40
- ESHIL: *Prometeu. — Perșii*, trad. de *Ion Foti* Lei 35
- LONGOS: *Daphnis și Chloe*, trad. de *Const. I. Balmuș* Lei 30
- PETRONIUS: *Satyricon*, trad. de *I. M. Marinescu* Lei 50
- PLATON: *Dialoguri*, trad. de *Șt. Bezdechi* Lei 40

BIBLIOTECA POLITICĂ

Ingrijită de d-l DIMITRIE GUSTI profesor universitar, membru al Academiei Române

- ARISTOTEL: *Politica*, trad. de *Șt. Bezdechi* Lei 100
- K. KAUTSKY: *Dela democrație la robia de Stat. (răspuns lui Trotzky)* trad. de *Șerban Voinea* Lei 28
- T. MASARIK: *Idealurile umanității*, trad. de *P. Cancel* Lei 25
- MENGER: *Statul viitor*, trad. și studiu introductiv de *G. Bogdan-Duică* Lei 90

COLECȚIA LITERATURA UNIVERSALĂ

Ingrijită de d-l VASILE PÂRVAN, profesor universitar, membru al Academiei Române

- L. ANDREIEV, *Ecaterina Ivanovna*, teatru, trad. de *V. Rodan* Lei 44
- LUIGI CHIARELLI: *Masca și Obrazul*, teatru, trad. de *St. Nenițescu* Lei 33
- BENJAMIN CONSTANT: *Adolf*, roman, trad. de *T. Teodorescu-Braniște* Lei 33
- ALPHONSE DAUDET: *Scrisori din moara mea*, proză, trad. de *Al. Lascarov-Moldovanu* Lei 50
- A. FOGAZZARO: *Daniel Cortis*, roman, trad. de *I. Floroiu* Lei 44
- ANATOLE FRANCE: *Birtul la regina Pedauque*, roman, trad. de *M. Hârsu* Lei 44
- E. FROMENTIN: *Dominique*, roman, trad. de *Al. Lascarov-Moldovanu* Lei 55
- M. GHEORGHIU și GR. AVAKIAN: *Din lirica Armeană*, Lei 38
- K. GJELLERUP: *Pelerinul Kamanita*, trad. de *E. Bezdechi* Lei 44
- G. HAUPTMANN: *Suflete stinghere*, teatru, trad. de *E. Marghita* Lei 44
- E. T. A. HOFFMANN: *Povestiri*, trad. de *E. Marghita* Lei 50
- L. HOLBERG: *Trei comedii*, trad. de *Șt. Bezdechi* Lei 38
- RICARDO LEON: *Iubirea iubirilor*, roman, trad. de *Al. Popescu-Telega* Lei 38
- LESAGE: *Diavolul Schiop*, roman, trad. de *Despina Sadoveanu* Lei 60
- M. MAETERLINCK: *Ciclul morții*, trad. de *Al. Stamatiad* Lei 38
- MOLIÈRE: *Școala femeilor*, trad. de *F. Gesticone* Lei 35
- I. MARAGALL: *Laude*, proză, trad. de *Al. Popescu-Telega* Lei 33
- GIOVANI PAPINNI: *Un om sfârșit*, roman, trad. de *Gh. Călinescu* Lei 70
- AL. POPESCU-TELEGA: *Prozatorii Spanioli*, antologie Lei 40
- ROMAIN ROLLAND: *Colas Breugnon*, proză, trad. de *Al. Hodoș* Lei 55
- SHAKESPEARE: *Hamlet*, trad. de dr. *A. Stern* Lei 45
- SHAKESPEARE: *Macbeth*, trad. de dr. *A. Stern* Lei 38
- SHAKESPEARE: *Neguțătorul din Veneția*, trad. de dr. *A. Stern* Lei 45
- RABINDRANATH TAGORE: *Sadhana*, proză, trad. de *N. Crainic*, cu o prefață de *Al. Busuioceanu* Lei 38
- RABINDRANATH TAGORE: *Naționalismul*, trad. de *Al. Busuioceanu* Lei 38
- JÉROME și JEAN THARAUD: *Umbra crucii*, roman, trad. de *A. Clarnet* Lei 33
- TOLSTOI: *Cadavrul viu*, teatru, trad. de *Gr. Avakian* și *P. Korențiu* Lei 33
- OSCAR WILDE: *Prințul fericit*, trad. de *Igena Floru* Lei 44

COLECȚIA ȚARA NOASTRA

Ingrijită de d-l VASILE PÂRVAN profesor universitar, membru al Academiei Române

- G. OPRESCU: *Arta țărănească la Români*, cu numeroase planșe ilustrate Lei 110
- VASILE PÂRVAN: *Inceputurile vieții romane la gurile Dunării* Lei 90

COLECȚIA CARTEA CEA BUNĂ

Ingrijită de d-l SEXTIL PUȘCARIU, profesor universitar, membru al Academiei Române

- V. ALECSANDRI: *Pasteluri*, cu o prefață de *Sextil Pușcariu* Lei 12
- V. ALECSANDRI: *Sinziana și Pepelea*, cu o prefață de *Sextil Pușcariu* Lei 12
- M. EMINESCU: *Poezii lirice*, cu o prefață de *Lucian Blaga* Lei 15
- M. EMINESCU: *Poezii filozofice*, cu o prefață de *Lucian Blaga* Lei 15
- C. NEGRUZZI: *Negru pe alb*, cu o prefață de *Sextil Pușcariu* Lei 12
- C. NEGRUZZI: *Nuvele*, cu o prefață de *Sextil Pușcariu* Lei 12
- P. POENARU și I. ELIADE RĂDULESCU: *Gheorghe Lazăr*, cu o prefață de *Gh. Bogdan-Duică* Lei 15
- AL. RUSSO: *Cântarea României*, cu o prefață de *Lucian Blaga* Lei 15

BIBLIOTECA FILOZOFICĂ

Ingrijită de d-l DIMITRIE GUSTI, profesor universitar, membru al Academiei Române

- VASILE CONTA: *Opere complete:* vol. I *Teoria fatalismului*, ediție ingrijită de *Ana Conta-Kernbach* Lei 65
- B. CROCE: *Elemente de estetică*, trad. de *Șt. Nenițescu* Lei 24
- SEXTUS EMPIRICUS: *Scurtă expunere a filozofiei sceptice*, trad. de *Șt. Zeletin* Lei 38
- EM. KANT: *Prolegomene*, trad. de *M. Antoniade* Lei 100
- LUCIAN BLAGA: *Filozofia stilului* Lei 35

COLECȚIA OAMENII CELEBRI

Ingrijită de d-l MARIN SIMIONESCU-RIMNICEANU, membru coresp. al Academiei Române

- N. DAVIDESCU: *Ernest Renan* Lei 16
- O. ONICESCU: *Galileo Galilei* Lei 16

BIBLIOTECA SOCIALĂ

Ingrijită de d-l DIMITRIE GUSTI profesor universitar, membru al Academiei Române

- E. DURKHEIM: *Metoda în sociologie*, trad. de *C. Sudețeanu* Lei 80
- N. PETRESCU: *Fenomenele sociale în Statele-Unite* Lei 24
- SAINT-SIMON: *Catehismul industriașului. — Noul creștinism*, trad. de *I. Florian*, studiu introductiv de *D. Gusti* Lei 100
- G. TARDE: *Legile Sociale*, trad. de *M. Hodoș*
- E. VANDERVELDE: *Socialismul și agricultura*, trad. și studiu introductiv de *Șerban Voinea* Lei 80

COLECȚIA DICȚIONARELOR

- GH. BANEA: *Dicționar italian-român* Lei 40

COLECȚIA ACTUALITĂȚI

- Dr. G. ANTIPA: *Paralizia economiei naționale* Lei 12
- G. G. ANTONESCU: *Baza pedagogică a reorganizării învățământului* Lei 10
- ARISTIDE BLANK: *Contribuțiuni la rezolvirea crizei economice* Lei 6
- ARISTIDE BLANK: *Problema monetară* Lei 20
- TRAIAN BRATU: *Politica națională față de minorități* Lei 12
- ANDREI CORTEANU: *Schițe politice și economice* Lei 28
- M. MANOILESCU: *Cum putem reînvià leul aur?* Lei 18
- AL. PERIETEANU: *La Monnaie* Lei 10
- C. RĂDULESCU-MOTRU: *Țărănismul* Lei 20

BIBLIOTECA RURALĂ

Ingrijită de d-l C. SANDU-ALDEA membru coresp. al Acad. Române

- C. SANDU-ALDEA: *Despre semănături* Lei 15
- TEODORESCU-KIRILEANU: *Povești basarabene* Lei 28
- TEODORESCU-KIRILEANU: *Proverbe agricole* Lei 28

BIBLIOTECA AGRICOLĂ

Ingrijită de d-l C. SANDU-ALDEA membru coresp. al Acad. Române

- ION ENESCU: *Ingrășămintele și folosirea lor practică în agricultură* Lei 33
- GEORGESCU: *Cultura pomilor roditori* Lei 45

COLECȚIA MEMORII

- G-RAL AL. AVERESCU: *Operațiile dela Flămânda* Lei 60

BIBLIOTECA ECONOMICĂ

Ingrijită de d-l ARIST. BLANK

- M. MANOILESCU: *Politica producției naționale* Lei 80
- ING. N. PETCULESCU: *Problema C. F. R.* Lei 50
- CHR. STAICOVICI și P. ICONOMU: *Statistica anuală a României* Lei 100

BIBLIOTECA JURIDICĂ

Ingrijită de d-l CORN. BOTEZ, consilier la Inalta Curte de Casație

- CORNELIU BOTEZ: *Codul Silvic*, adnotat și comentat Lei 150
- GEORGE P. DOCAN: *Minoritatea*, legislația ungară din Transilvania în comparație cu legislația română Lei 120
- M. PAȘCANU: *Manual de drept cambial român*, cartonat Lei 100, broșat Lei 80

BIBLIOTECA TINERIMII

Ingrijită de d-l MARIN SIMIONESCU-RIMNICEANU, membru coresp. al Academiei Române

- I. A. BASSARABESCU: *Moș Stan*, Lei 28
- I. CREANGĂ: *Amintiri din copilărie* Lei 30
- IGENA FLORU: *Basme englezești* Lei 30
- LIA HÂRSU: *Din țara pieilor roșii* Lei 35
- P. ISPIRESCU: *Basmele românilor* Lei 28
- MÜNCHHAUSEN: *Pățaniile baronului de Münchhausen*, trad. de *V. Popescu* Lei 35
- NIEBUHR: *Istorii cu eroi greci*, trad. de *Al. Busuioceanu* Lei 25
- VIRGINIA POPESCU: *Basme sârbești* Lei 40
- FR. STEVENS: *Prin împărăția furnicilor*, trad. de *C. Sandu-Aldea* Lei 24
- SETON THOMPSON: *Făpturi alese*, trad. de *C. Sandu-Aldea* Lei 25

VOLUME SEPARATE

- I. ANDRIEȘESCU: *Dela preistorie la evul mediu* Lei 50
- VIRGIL CIOFLEC: *Luchian*, cu 60 de planșe Lei 200
- MATEIU ION CARAGIALE *Remember* Lei 120
- L. DONICI: *Revoluția rusă* Lei 35
- N. DAVIDESCU: *Aspecte și direcții literare* vol. II Lei 45
- HOMER: *Odisea*, trad. de *G. Murnu*, ed. de lux Lei 300
- IONESCU-LAMOTESCU: *Vechea artă românească* Lei 400
- N. IORGA: *Histoire des Roumains* Lei 60
- GEORGE N. LEON: *Istoria economiei publice la români* Lei 40
- VASILE PÂRVAN: *Memoriale* Lei 100
- C. RĂDULESCU-MOTRU: *Curs de psihologie* Lei 160
- MARIN SIMIONESCU-RIMNICEANU: *Istoria Artelor* Lei 100

COLECȚIA MANUALELOR ȘTIINȚIFICE

Ingrijită de d-l OCTAV ONICESCU, profesor universitar.

- E. ABASON: *Exercițiì de mecanică* Lei 120
- G. DEMETRESCU: *Depărtările cerești și structura universului* Lei 120
- TRAIAN LALESCU: *Calculul algebric* Lei 80
- DR. GH. MARINESCU: *Infecțiunea gonococică* Lei 100

EDIȚII ȘCOLARE

- I. F. BURICESCU et R. PAULY: *Petite anthologie pédagogique*, *(Cours de langue française)* à l'usage des Élèves de la V-e année des Ecoles Normales Lei 26
- I. F. BURICESCU et R. PAULY: *Petite anthologie pédagogique*, *(Cours de langue française)* à l'usage des Élèves de la VI-e année des Ecoles Normales Lei 26
- TACU și PÂRLOG: *Abecedar*, partea I și II Lei 12,50

COLECȚIA ȚĂRI ȘI CIVILIZAȚII CONTIMPORANE

Ingrijită de d-l VASILE PÂRVAN, profesor universitar, membru al Academiei Române

- KUDRNAČ și IOACHIMESCU: *Republica cehoslovacă* Lei 70

COLECȚIA ORAȘELE NOASTRE

Ingrijită de d-l I. BIANU, profesor universitar, membru al Academiei Române

- VICTOR LAZĂR: *Clujul* Lei 80
- N. FIRU: *Oradea-Mare* Lei 80
- V. ȘOTROPA: *Năsăudul* Lei 80

NATURA
REVISTĂ PENTRU RĂSPÂNDIREA ȘTIINȚEI

BIBLIOTECA UNIVERSITARĂ

Ingrijită de d-l VASILE PÂRVAN profesor universitar, membru al Academiei Române

- ȘT. BEZDECHI: *Aristofan și contimporanii săi* Lei 50
- RAMIRO ORTIZ: *Renașterea la Florența* Lei 50

COLECȚIA ACTUALITĂȚI ȘTIINȚIFICE

Ingrijită de d-l G. ȚIȚEICA, profesor universitar, membru al Academiei Române

- G. G. LONGINESCU: *Cronici științifice*, Lei 28

COLECȚIA ÎNDREPTARUL POPORULUI

- DR. G. BANU: *Sfaturi către mame* Lei 5
- AL. LASCAROV-MOLDOVANU: *Constituția României pe înțelesul tuturor* Lei 5

PUBLICAȚIILE ACADEMIEI ROMÂNE

DISCURSURI DE RECEPȚIUNE:

- AL. LAPEDATU: *Istoriografie română ardeleană* Lei 12
- D. GUSTI: *Ființa și menirea Academiilor* Lei 15
- M. SADOVEANU: *Poezia populară* Lei 12
- ANDREI RĂDULESCU: *Cultura juridică* Lei 18
- OCTAVIAN GOGA: *Gh. Coșbuc* Lei 18
- GH. BENGESCU: *Activitatea literară a familiei Golescu* Lei 18
- C. RĂDULESCU-MOTRU: *Andrei Bârseanu și naționalismul* Lei 10

MEMORIILE SECȚIUNII LITERARE:

- ANDREI BÂRSEANU: *Catehismul luteran românesc* Lei 5
- G. BOGDAN-DUICĂ: *Gheorghe Lazăr* Lei 40
- I. NEGRUZZI: *Autografe române* Lei 6
- I. NEGRUZZI: *Ioan Bogdan, Al. Vlahuță, etc.* Lei 5
- AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI: *O operă de mare valoare* Lei 8
- R. ORTIZ: *Leopardi e la Spagna* I—V Lei 15
- R. ORTIZ: *Leopardi e la Spagna* VI—VII Lei 40
- DR. PROTOPOPESCU: *Unknown Congreve* Lei 18

STUDII ȘI CERCETĂRI

- G. BOGDAN-DUICĂ: *Vieața și ideile lui Simion Bărnuțiu* Lei 65

BULETINUL SECȚIUNII ISTORICE
BULETINUL SECȚIUNII ȘTIINȚIFICE

PUBLICAȚIILE INSTITUTULUI SOCIAL ROMÂN

- *Noua Constituție a României și Nouile Constituții Europene.* 23 de prelegeri, ținute de d-nii *N. Iorga, Vintilă I. Brătianu, C. Disescu, G. Grigorovici*, d-na *C. Botez, M. Djuvara, V. Madgearu, C. Partheniu, D. Xenopol, M. Manoilescu, A. Rădulescu, I. Ionescu-Dolj, Al. Costin, Em. Miclescu, A. Teodorescu, P. Grecianu, M. Sanielerici, R. Cândea, Gr. Iunian, Ion Nistor, R. Boilă, Const. Bacalbașa, D. Gusti* Lei 125
- *Doctrinele partidelor politice.* 19 prelegeri, ținute de d-nii: *D. Gusti, N. Iorga, C. Rădulescu-Motru, V. Madgearu, G. Tașcă, I. G. Duca, Al. Marghiloman, Șerb. Voinea, M. Manoilescu, I. Rădulescu, N. Ionescu, N. Petrescu, I. N. Anghelescu, A. Teodorescu, G. Kiss, H. O. Roth, M. Popovici, I. Moscovici, M. Djuvara* Lei 125
- *Arhiva pentru știința și reforma socială*, organ al Inst. Social Român. Director: D. GUSTI. Apare trimestrial.

SINGURA INTREPRINDERE UNDE SE EXECUTĂ LUCRĂRI DE ARTĂ • TIPĂRITURI IN MAI MULTE COLORI • REGISTRE PRACTICE ȘI DURABILE • CĂRȚI CU ASPECT OCCIDENTAL • IMPRIMATE DELA CELE MAI SIMPLE LA CELE MAI COMPLICATE

ANUL VI. — No. 214

5 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
10 LEI EX. IN STRAINATATE

Duminică, 11 Ianuarie 1925

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888–1897
CONST. MILLE 1897–1920

FONDAT în 1893

Puțin cunoscutul Strindberg

de LUCIAN BLAGA

Studiile științifice ale lui August Strindberg, par ale unui naturalist din veacul de mijloc rătăcit într'o epocă de cruntă negare a oricărei magii. Trebuie să te întorci în păduri cu arcuri gotice la tipuri ca Paracels sau Swedenborg, pentru ca să mai găsești atâta patimă, amestecată cu un interes atât de superstițios, cum e cea pusă le Strindberg în cercetările sale științifice. Scriitorul, care în sbuciumata sa viață pământească se închipuia în infern în luptă aprigă cu toate elementele, n'a lăsat nici un teren de manifestare creatoare neesploatat: dacă a scris drame, versuri și romane, n'a uitat nici investigația curat teoretică, nici exprimentul chimic, nici observarea fenomenelor naturale, nici aprofundarea îndrăzneață a istoriei universale. Revoltat și peste măsură de suprestițios, de o agerime logică cum puțini contimporani de-ai săi au putut să fie, și în acelaș timp un fantast de nevindecat, personalitatea sa intelectuală se sbătea fără scăpare între libertatea liber cugetătorului și magia înspăimântată de propriile isprăvi al alchimistului. In o „Carte albastră" știe să încurce în întrebări de-o logică de neînfrânt pe pozitivistul modern; pozitivistul își dă de sigur seama de netemeinicia afirmațiunilor strindbergiane și totuș greu scapă din păinjenișul țesut în jurul său. Nu te poți mira îndeajuns de această romantică originalitate de a face *știință* în anul Domnului 1895. Independent până la sfidarea întregei clădiri a științei exacte, el își întocmește experimentele și-și înalță concluziile totdeauna în opoziție cu ceeace e îndeobște acceptat. Temerar în tăgăduirea celor mai „sigure" rezultate ale științei oficiale, temerar în ridicarea propriilor sale ipoteze, se mișcă totuși într'un cerc îngust de idei moștenite de la Swedenberg, pentru care are o venerație incoruptibilă ca discipolul Wagner pentru Faust.—Strindberg întrebuințează în cercetările sale metoda „corespondențelor' 'dintre lucruri, a lui Swedenberg, sau bagheta magică a „analogiilor", ceeace e acelaș lucru. Strindberg vine cu alte cuvinte direct dela romantici.

Iată bună oară un lanț de analogii, cari uimesc imaginația prăpăstioasă a gânditorului nordic:

„Unde se începe eul și unde non-eul? E ochiul adaptat soarelui sau ochiul a produs acest fenomen care se numește soare?... Soarele face un drum cercual imaginar pe bolta imaginară a firmamentului, care nu e închisă. Acest drum desenează un unghiu de 23 grade față de ecuatorul ceresc. — Ochiul, format ca un glob, are o pată rotundă galbenă ca soarele, și această unică pată sensibilă la lumină face 23 grade deasupra punctului, unde intră nervul optic insensibil.

— Omul, când s'a ridicat pe picioare și a privit în plină figură soarele, a fost el poate orbit in punctum cecum, și poate soarele, lumina omniprezentă, și-a creiat un nou focar? — Sau poate pământul când și-a schimbat poziția axei, a silit pe om să se ridice 23 de grade?—Cine știe, să ne răspundă, și totodată să ne povestească, pentru ce inima are tot o înclinare de 23 gr.? (Strindberg, Sylva Sylvarum, pag. 282).

Altă corespondență.

„Muștele, albinele și viespii, au cum se știe, ochi cari constau din foarte multe (până la 60.000) facete în șease unghiuri, fiecare cu lentilă... Fiziologii presupun că insectele își văd lumea ca un mozaic, și eu am enunțat cândva ipoteza.... că albinele și viespii când își fac fagurii procedează subiectiv, din adâncul conștiinței lor, și-și clădesc celulele după forma ochiului. Fagurele ar fi deci o icoană a ochiului facetat; cu aceasta s'ar înlătura vorbăria despre cea mai mare finalitate a fagurului" (A. Strindberg, Inteligența animalelor, pag. 57). à

Strindberg face o adevărată vânătoare de analogii. In goana aceasta el e fără îndoială un urmaș al romanticilor. Pe el metoda analogiilor nu-l duce însă la închiegarea, la plăsmuirea unor „fenomene originare" din care să se desprindă apoi formele analoage ca forme din acelaș trunchiu. De obicei Strindberg ia dela analogie drumul nu spre „fenomenul originar", ci spre cauzalitatea ocultă. El sufere de-o înclinare aproape maniacă de a căuta o „cauzalitate" între fenomene cari se aseamănă, între „analogii". Dacă de ex. soarele face un drum aparent înclinat față de ecuatorul ceresc cu 23 gr., și dacă ochiul are o pată la 23 gr. deasupra punctului orb, Strindberg încearcă să aducă într'o legătură de cauză și efect aceste fenomene. In această deducție a cauzalității dintr'o analogie constă originalitatea metodei lui Strindberg. Dar felul acesta de a căuta o cauzalitate între fenomene *asemănătoare* — e și riscat și mai ales neștiințific. Strindberg însuși, se pare, că a simțit terenul nesolid pe care se mișcă; și de aceea, cum s'a văzut în exemplele aduse, el nu afirmă hotărît cauzalitatea între faptele analoage, ci deschide numai joc liber închipuirei, sugerând presupunerea că o astfel de legătură ar fi posibilă. Pretutindeni în univers, el vede ca vechii romantici „analogii", „corespondențe"; în spiritul magic al superstiției el deschide apoi posibilitatea unor relațiuni misterioase între aceste corespondențe. Analogiile lui Strindberg trădează totdeauna o ascuțită putere de observație, dar deducțiile asupra cauzalității din analogie trădează cel mult o vie imaginație de poet, și-o obsesie a superstiției mărite la proporții de metafizică.

* * *

Strindberg, care știa așa de multe, și-a dat seama de înrudirea sa cu romanticii și prin aceștia de cea cu Goethe. Toți deopotrivă sunt în căutarea analogiilor. Apoi— pentru toți natura e însuflețită. După Strindberg chiar și metalele *respiră*.

Mai mult decât o coincidență e complotul sgomotos al acestor oameni împotriva matematicei aplicate asupra naturii:

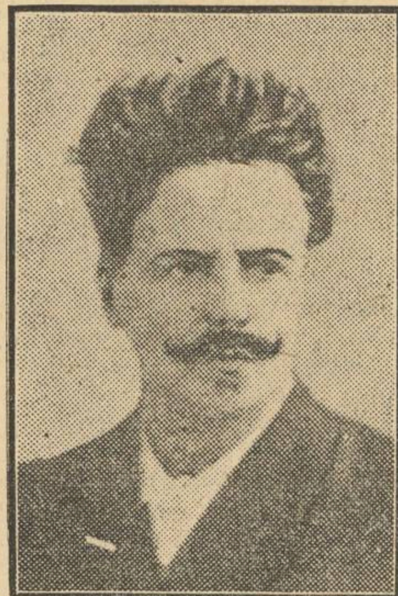
„Mai departe să vezi, cât de neputincioasă e matematica ca mijloc de argumentație. Cât fac 50 de măsuri cu 50 de măsuri? à

— O sută de măsuri, firește.

— Dar nu totdeauna, căci 50 de măsuri de apa cu 50 de măsuri accid sulfuric dau 97 de măsuri în loc de-o 100. Prin urmare 50 și cu 50 pot uneori să fie numai 97." (Ein Blaubuch, pag. 8). O astfel de matematică superioară îți trebuie ca să înțelegi lucrurile divine, și prin urmare și natura.

* * *

Intrebuințând Strindberg într'o măsură așa de largă „analogia" e mai mult decât firesc să ne întrebăm, dacă nu săvârșește cel puțin odată saltul spre „fenomenele originare" în felul lui Goethe. De la analogie este un drum care duce și aci. Dar Strindberg se oprește în cele mai multe cazuri la analogie și la — oculta cauzalitate dintre faptele analoage (în punctul acesta Strindberg e mai naiv decât mulți dintre naturaliștii-vrăjitori ai evului mediu, cari credeau în puterea magică a unei asemănări).

Strindberg

O singură dată se ridică Strindberg la o construcție care seamănă cu „fenomenele originare": în studiul său despre „Voința conștientă în istoria universală", unde încearcă o serie de analogii în viața popoarelor. Strindberg pretinde că anumite fenomene de conștiință ar apărea simultan la popoare ce n'au nici un fel de legătură într'olaltă. Ajunge să amintim bunăoară că începuturile istoriei sunt relativ contimporane și că apare în diferite regiuni ale pământului (China, Egipt) între cari nu poți presupune vre-un contact direct. Aceste coincidențe Strindberg le atribue unei conștiințe extraterestre, care se revarsă periodic în istoria omenirei. Acea „Conștiință creatoare extraterestră", fenomenul originar al istoriei, cosmic proiectat în afară de pământ. Datele pe cari își întemeiază Strindberg această alcătuire mistic intuită sunt „corespondențele" sau „analogiile" contimporane în variatele perioade ale istoriei.

Opera științifică a lui Strindberg ar merita — cel puțin din curiozitate — să fie citită, îndeosebi din partea oamenilor de știință: dacă nu pentru alt folos, cel puțin pentru atât: neastâmpărul genial, scormonitor, capricios, fantastic al acestui gânditor — inspiră libertate creatoare, si în deosebi de această îndrăzneală au nevoie — savanții cu imaginația ucisă de fapte și cu libertatea îngrădită de-atâtea riguroase legi pe cari singuri și le impun.

LUCIAN BLAGA

Odată într'o noapte

Aud par'că'n strune un cântec de mult,
Un cântec de peste hotare,
Ohe, cârciumare, mai dă un pahar...
. . . .
De unde te știu lăutare?

De unde știi cântecul care mi-l spui'
Acuma în noaptea târzie?..
Era o femee și ea mi-l cânta,
Dar nu mi-l cânta decât mie.

De-atuncea într'una în suflet îl port
Și cântecul nu mă mai lasă,
Il cânt bând paharul — și'l umplu cântând
Și-acum îl cânt singur la masă.

Ce bun ți-a fost vinul, prietene, azi...
Mai umple-mi odată paharul...
. . . .
La masă sunt singur — și'n colțu-i, stingher,
De mult i-adormit cârciumarul.

Iar cântecul plânge... și singur mă mir,
Doar vântul afar' se'nfioară
Și- acum simt că vântul a fost lăutar
Și sufletu-mi fuse vioară...

Brașov — Const. Argeșan

INVOIALĂ

de ALICE GABRIELESCU

In timpul cât își scotea pălăria, înclinându-se pentru salut, Andrei Liteanu privi cercetător în ochii Silviei... Șase luni de când se despărțiseră. Il mai iubea ea oare?

Dar în ochii tinerei femei nu descoperi, spre mirarea lui decât politețea amabilă și măsurată cu care întâmpini pe orice cunoștință. Nici măcar surpriza revederei. Și era o surpriză cu totul neașteptată întâlnirea aceasta în stațiunea de băi unde Liteanu, îndată după nunta lui cu Ada Rareș, venise să petreacă lunile de vară.

In București, putuseră trăi despărțiți cu totul, fără să se vadă în șase luni de zile decât câte o clipă, rar și aceea, din goana trăsurilor. Când, în plinul fericirii lor Andrei Liteanu anunțase Silviei căsătoria pe care interesele lui i-o impuneau neapărat, durerea iubitei îl măgulise îndestul, iar supunerea ei imediată, îi ridicase în urmă orice neliniște, orice remușcare de părăsirea în care o lăsa. Uitarea, în inima lui, își croise repede drumul.

Dar acolo, în stațiunea de băi, descinși amândoi la acelaș hotel și nevoiți să se vadă zilnic, toată mulțimea de amintiri comune trăite laolaltă doi ani întregi, tot șiragul zilelor dintâi în care se frământă și se dospește dragostea ce trebuie să vie, si timpul îndoelilor chinuitoare, și al dorințelor nebune, și apoi însfârșit acel al fericirilor depline și liniștitoare, toate, pe care le crezuse îngropate adânc în inima dată acum alteia, se ridicau deodată deasupra ca o drojdie tulbure și răufăcătoare.

Il mai iubea ea și acum?

Seara la masă, Ada găsi pe soțul ei preocupat, distrat. Ii urmări privirile. In celalt colț al sălii restaurantului, la o masă cu numeroși vizitatori, o femee brună, strălucitor de frumoasă îi păru a fi ținta privirilor lui Andrei.

Stângace și fără experiență, tânăra soție nu-și putu înfrânge o vădită neliniște întrebând:

— Cunoști pe doamna aceea?

Asta puse de la început o jenă între dânșii și o șovăială în răspunsul lui Andrei:

— Da, am cunoscut-o... Nici nu mai știu unde. E soția senatorului Neagu.

— E și soțul ei aici?

— Nu cred. Adică nu știu

Ada privi din nou spre masa din fund cu o tulburare crescândă. Ar fi voit să o găsească mai puțin frumoasă pe femeea aceea. Dar nu se putea amăgi. Ochii negri, străpungători sub învălmășeala părului trăiat scurt, gura cu dinții superbi ca două șiruri de perle pe care râsul vesel îi descoperea necontenit, și gâtul tăiat în marmură, și trupul înalt, desăvârșit în proporțiile lui largi, îi strecurau fără voe un fior de umilire.

Intoarse capul. Oglinda din perete îi răsfrânse îngrijorarea și-i dădu îndată un îndemn liniștitor. Era drăguț și chipul ei mic de blondă, visător și cuminte, iar tinerețea ei mai fragedă și mai subțiratecă își avea cu siguranță farmecul ei. Parcă ghicindu-i temerile, Andrei, învingându-și preocuparea, se făcu mai prevenitor, mai vorbăreț. Și eșiră din restaurant înveseliți amândoi, fără să mai zăbovească după ultimul fel.

Dar a doua zi neliniștile reîncepură. Privirile, nu aspre, nu disprețuitoare, dar cu totul indiferente ale Silviei Neagu îl exasperau pe Andrei. Nu putea îngădui să vadă nepăsătoare pe femeea care îl iubise atât, s'o știe desprinsă cu totul de sub puterea lui și de sub farmecul anilor abia trecuți.

O privire promițătoare, rugătoare chiar, l-ar fi liniștit îndată deși i-ar fi displăcut în situația de acum. Ceeace dorea mai mult era să prindă jucând în frumoșii ei ochi măcar o lacrimă de regret, măcar o licărire a dorințelor cari îi luminau odinioară. Dar Silvia de acum părea a nu-și mai aduce aminte de nimic, era din nou femeea pe care o cunoscuse acum trei ani, tot ca atunci prea cochetă, prea veselă și nepăsătoare, înconjurată tot astfel de o ceată de adoratori pe care favorurile și cruzimea ei alternate cu măestrie îi țineau veșnic nelipsiți în juru-i.

Cum o transformase de complect dragostea lui și cum totuș nimic nu mai dăinuia acum din femeea simplă și dulce pe care o ținuse îmbrățișată doi ani de zile!

Voi să se convingă singur că purtarea Silviei nu-l mai privește în nici un fel, că nu mai are nici un motiv de a se interesa de dânsa, dar un moment în urmă își simțea din nou asupră-i dorinți și drepturi de stăpân.

Peste o săptămână, era și el în ceata din jurul Silviei un biet fluture roind de bună voe în jurul luminii care arde. Printre ceilalți, un ofițer tânăr și blond, locotenentul Florian, părea că se bucură din partea Silviei de o atenție specială. Din prima zi, Andrei nu-l putu suferi. Și părea doar tuturor atât de puțin periculos ofițerul cu timiditatea lui de licean și era atât de simpatic cu vorba lui moale și cu privirea aproape feciorelnică a ochilor mari albaștri. Un camarad pentru Silvia. Și atât de blajin în fața tachinăriilor răutăcioase și atât de sfios în cât tânăra femee trebuia uneori să-i întindă mâna până la buze ca el să îndrăznească s'o sărute. Totuși Andrei simți dintr'odată contra lui o ură de rival. Se interpunea mereu între el și Silvia. Altfel, s'ar fi mulțumit poate cu o privighere dela distanță și ar fi dat desigur mai multă atenție Adei și privirilor ei care urmăreau acum fără odihnă, umede și îndurerate, tot sbuciumul soțului pentru altă femee.

* * *

Dela o vreme și Silvia păru contrariată de atâta insistență. Cu câțiva dintre prieteni, proectă într'o zi o excursie mai lungă. Andrei nu află decât în ultimul moment și atunci, fără să dea multe explicații Adei, închirie în grabă un cal și se luă pe urmele caravanei.

Șoseaua largă, prăfuită din belșug, apoi un dâmb scurt, pietros, călărețul le străbătu în goană. Incetini pasul numai când intră pe drumeagul îngust și prăpăstios care urca șerpuind printr'o pădure de mesteceni ca să ajungă sus, la un schit singuratec.

Silvia cu ceata ei nu era cu mult înainte. Andrei auzea sgomotul copitelor de cai, zărea chiar la intervale printre copacii rari pe un călăreț căruia greutatea drumului și nepriceperea lui îi întârziau mersul, dar nu se mai grăbi să-i ajungă. Faptul că pe poteca îngustă nu era loc decât pentru unul singur îl liniștea oarecum.

Excursia se pornise îndată după amiază și căldura în sat, pe șosea, fusese înăbușitoare. Aicea, răcoroasele adieri ale pădurii deveneau cu atât mai prețuite și strecurau parcă gânduri mai senine, porniri mai curate, Andrei își urma drumul cu un gând: că ar fi mai bine să se întoarcă.

Dar mergea mereu. Sus la schit, când ajunseră după trei ceasuri de drum, clopotele sunau pentru vecernie. Legându-și fiecare calul în curtea mânăstirii, escursioniștii unul câte unul, intrară în biserică. Andrei Liteanu când sosi, îi găsi încă ascultând cucernic slujba pe care un călugăr bătrân și un cor de voci tinere, bine conduse, se întreceau s'o facă cu mai multă râvnă ca de obicei.

Singură într'o strană sta Silvia. Cu privirea pierdută în gol, cu mânile atârnând pe spetezele înalte, îi păru lui Andrei atentă mai mult la glasul gândurilor sale decât la acel al călugărilor. Un sentiment de delicateță îl îndemnă să se retragă să nu tulbure reculegerea — mai mult tristă decât pioasă — a tinerei femei. Dar nu se putu stăpâni să nu se apropie de ea. Și când Silvia întoarse capul spre dânsul privindu-l întrebător, el nu se putu împotrivi să-i vorbească:

— Am venit. Imi părea prea mult până diseară.

In amestecul cântărilor bisericești, șoaptele lui nu puteau fi auzite decât de Silvia.

— Ințelegi de ce-am venit

Ea tăcea.

— Aș vrea să-ți vorbesc mai mult, singuri... In numele fericirii noastre trecute trebue să te înduplecі.

Acum poruncea aproape, grăbind cuvintele

— Mâine dimineață... Te aștept în parc, pe aleea din fund. Neapărat trebue să-ți vorbesc.

Se depărtă apoi căci sfârșitul leturghiei, împrăștiind pe credincioși spre icoanele sfinte, mâna atenția și asupra șoaptei lor.

Intoarcerea fu tristă. Totdeauna dispoziția Silviei Neagu făcea vremea bună sau rea în micul cerc din juru-i.

Anecdotele și glumele, încercate de câțiva într'un noroc, se isbiră de posomorala ei și încetară curând. Inoptarea veni cu încetul și se așternea parcă și ea mai tristă peste tristețea caravanei.

Numai Andrei, în urma tuturor, cu ochii nedeslipiți de silueta elegantă a Silviei galopând pe calul îndărătnic, simțea o liniște intrându-i în suflet, ca și cum la capătul acestui drum va afla în sfârșit pentru toate îndoelile sale, deslegarea mult căutată.

O află într'adevăr a doua zi. Dimineața, când ora băilor trezește de timpuriu pe pasagerii hotelului, un tren pornea din stațiune ducând pe cei ce-și terminaseră cura. Două trăsuri erau în dimineața aceea la scara hotelului, gata de plecare.

Dela fereastra odăii sale, Andrei sculat înaintea Adei, privea în curte fără gânduri hotărâte. O familie numeroasă luase loc în prima trăsură. Cu o nepăsare leneșă, Andrei privea ca și în alte dăți, amuzându-se de îngrijorarea cu care se așezau bagajele și se urcau de subsuori copiii mulți, ocrotiți apoi de brațele larg deschise ale mamei.

A doua trăsură înaintă imediat la scară. In ea, un singur cufăr și jos, o doamnă în negru, gata să se urce.

După statură, după mișcări, Andrei de sus dela etaj o recunoscu, mirat peste măsură. Era Silvia Neagu. Pleca din stațiune când abia venise?

Nedumerit, se aplecă mai mult pe fereastră. Urcându-se în birjă, tânăra femee întoarse capul, ridică ochii în direcția lui și privirile lor se întâlniră o clipă.

Andrei se cutremură. Era într'adevăr Silvia dar cu chipul răvășit de o noapte de plâns, cu ochii grei de nesomn și cu o teamă în priviri. Ce se întâmplase?

Apoi, deodată, pricepu. Era o fugă plecarea Silviei. Nici o îndoială că fugea de dânsul, fugea ca să-și poată ascunde și mai departe dragostea jignită adânc și care, Andrei avea acum siguranța deplină, nu se stinsese o clipă în inima ei.

Odată cu siguranța aceasta, o mare mâhnire îi cuprinse sufletul, amestec de regrete pentru răul făcut pentru iubirea pierdută și pentru zilele de fericire încă posibilă — netrăită...

Ar fi vrut să alerge jos, să strige. să oprească plecarea. Dar își aduce aminte de Ada. O simți îndărătul lui în odaie, purtându-se de colo-colo, terminându-și pe tăcute îmbrăcatul.

Cu o dureroasă sforțare, Andrei izbuti să se reculeagă. Izbuti să-și biruie regretul. Iar un moment în urmă, avu chiar un zâmbet de triumf către locotenentul Florian care, dintr'o alee dindos a parcului alerga, nedumerit și îndurerat spre trăsura gata să pornească.

ALICE GABRIELESCU

Toamnă...

Işi strânge galbeni rugimiți grădina
și fură soare'n aur de gutui —
— vezi câtă frică-i în văzduh? Hai-hui
cocori și gânduri dibuie lumina...

Tăcut, în palmă ochii mi-i ascund
și tremur ca de-o tainică sfială...
răcoarea toamnei prinde mucezeală
ca bruma pe pietrișul strâns pe prund...

Pe'ntinderi largi de apă, rotogoale —
— păienjeniș de gingașe tristeți; —
cocori, vârtej de frunze, și drumeți, —
— în suflet șir de cuiburi reci și goale...

GEORGE SILVIU

Din Păcat în Păcat

ROMAN

de **IOAN SLAVICI**

XI

Ceeace nu se poate ierta

Stând el singur cu sine în iatacul lui din Tătărași, și umblând răsleț prin împrejurimile Iașilor, Palea își dedea mereu seamă despre marile schimbări ce s'au petrecut în viața lui sufletească; erau înse de tot rare clipele, în care îi părea rău că n'a rămas tot cum era înainte de a fi plecat de acasă: de cele mai multe ori se simția înălțat gândindu-se că s'a potrivit cu lumea, în mijlocul căreia-și petrecea viața.

Deși era pătruns cu gândul, că omul e cea mai desăvârșită dintre ființele de pe fața pământului, el se'ncredința în fiecare clipă, că sunt multe, mari și felurite neajunsurile firii omenești, încât aproape fiecare om are locul lui deosebit în scara desăvârșirii firești. Cei mulți se sbat mereu în luptă cu slăbiciunile lor, și numai pe ici pe colo se ivește câte unul, care se ridică sus și, impunându-și voința, se face stăpân pe cele de dimprejurul lui.

In rândul acestor de tot puțini îl socotia el dintru început pe Coconul Costache, care totdeauna și 'n toate împrejurările căuta ceeace poate să-i facă plăcută viața. Mai târziu s'a încredințat apoi, că și alții dintre fruntașii Moldovii, ba până chiar și marile puteri au în vedere fiecare mai presus de toate propriile sale interese.

Se folosește fiecare de oameni, de împrejurări și de puterile sale spre a-și îndulci viața.

„Numai fiecare bărbat, — zicea Cocoana Clotilda. — Bărbatul, da, are să voiască și să-și încordeze toate puterile, să se folosească de toate împrejurările ca să-și impună voința. Noi, femeile, avem să fim răbdătoare, umilite și gata 'n fiecare clipă de a ne lepăda fiecare de sine însa-și. Rostul nostru e să trăim mai mult pentru alții și prin alții decât fiecare pentru sine. Noi nu putem să ne simțim fericite decât ostenind și dându-ne jertfă pentru ca să le îndulcim altora viața. Femeea e roaba casei sale: stăpân e numai bărbatul, care, neobosit purtător de grijă, aleargă și 'nfruntă primejdii de dragul celor luați sub ocrotirea sa".

Orișicât ar fi fost copleșită de dureri, o seninătate înviorătoare i se revărsa în suflet când își aducea aminte de nopțile petrecute priveghiând la căpătâiul mai unuia, mai altuia dintre copiii ei, și inima îi zvâcnia cuprinsă de o năvalnică veselie când își vedea copiii bucurându-se de viață, lacrămi de 'nduioșare îi năpădiau în ochi când vedea și pe soțul ei luând parte la bucuria copiilor săi. Cu ochii lor vedea cele ce se petrec în lume; cu inimile lor simția atât amarul, cât și dulceața vieții; prin ei și numai prin ei își trăia zilele: ea însăși prin sine nu mai era nimic în fața lor.

S'a lipsit cu toate acestea de acest nesecat isvor de mulțumiri sufletești când a prins de veste că Luciei îi este din ce în ce mai nesuferită Duduia Smaranda. Una din amândouă trebuia să fie depărtată, iar aceasta nu putea să fie decât copila, care 'ncepuse să înțeleagă ceeace nu trebuia să știe.

Pustie, ba câte odată chiar mai rău decât pustie a rămas casa după plecarea copiilor; niciodată însă ea nu s'a plâns, ba nici prin semne nu și-a dat pe față părerea de rău, căci pentru copii era mai bine să trăiască departe de părinții lor.

E afară din cale nesuferită starea sufletească, în care se află, când rămân numai ei singuri, doi oameni, soț și soție, care țin să nu se jicnească unul pe altul mărturisindu-și gândurile și simțămintele.

Câtă vreme le erau acasă copiii, n'aveau decât să și-i țină în apropiere, pentru ca să nu fie singuri. După-ce au plecat înse copiii, li-se făcea — mai ales în timpul mesei — urîtă viața și le era mare binefăcător cel ce venia să-i vadă și să petreacă cu dânșii un ceas-două. Iar după ce Duduia Smaranda a încetat a mai veni să-i vadă, le venia, când lui, când ei, să-și ia lumea 'n cap.

Nu doară că dânsa ar fi voit să se plângă ori să-i facă mustrări. Nu cerea nimic și-ar fi fost mulțumită ca el să nu se supere când ea-și dedea silința de a i le face— ca mai 'nainte — toate pe plac. Iar pe el tocmai aceasta îl jignia. Din toate purtările lui se 'nvedera că-i vine să zică: „Ce dai năvală?! Lasă-mă 'n pace! N'am nevoie de bunele silințe ale tale!".

După felul lui de-a vedea lucrurile, nu i se cuvenia femeii să-i ceară bărbatului socoteală despre ceeace el face și se 'njosia bărbatul, care primește dela soția sa și ceeace el însuși n'a cerut dela dânsa.

Nu-i rămânea, cu toate acestea decât să rabde și să tacă. Om cu trebuințe multe și mari, el ținea la zestrea ei cea mare, deși adese-ori se simția oarecum rob în casa, sub acoperișul căreia își petrecea viața.

Nu îndrăzniau, cu toate acestea, nici el, nici ea, să răsufle mai ușor când au plecat la copiii lor.

Aveau să facă o călătorie de tot lungă, în timpul căreia rar se nimeria să nu fie numai ei singuri, și astfel mereu aveau să fie ispitiți a vorbi și despre lucruri mai mult ori mai puțin supărătoare fie pentru el, fie pentru ea.

In călătorie, oamenii nu sunt ceeace ce sunt acasă la ei, și s'au și întâmplat în adevăr lucruri, la care ei nu s'au așteptat.

Avea Cocoana Clotilda pentru copiii săi și — poate încă mai vârtos — pentru soțul său, mare slăbiciune. O avea înse slăbiciunea fiindcă așa era dânsa făcută și așa fusese îndrumată din timpul copilăriei. Avea deci slăbiciune și pentru părinții, frații, rudele, precum și pentru prietenele ei.

Sosiți dar în călătorie la Cernăuți, unde dânsa avea o mătușă și două prietene din timpul petrecut la călugărițele din Lemberg, Coconul Costache a fost nevoit să-i facă pe plac și s'au oprit pe o zi, din care s'au făcut trei.

Au fost primiți cu multă dragoste, și'n timpul acestor trei zile s'a petrecut o schimbare de altminteri foarte firească, pe care Coconul Costache n'ar fi crezut-o cu putință.

Pecând adecă la Iași dânsa era socotită de toți drept un fel de codiță a soțului său, aici atât pentru mătușa și pentru prietenele ei, cât și pentru toți cernăuțenii, cu care se'ntâlniau, era el însoțitorul Cocoanei Clotildei, un fel de codiță a ei. Chiar și ea însași se simția mai presus de ceea ce a fost la Iași și fără ca să-și dea seamă își purta altfel capul și altfel vorbia.

Spre marea lui mirare ea nici nu l'a mai întrebat, ci i-a spus ca lucru definitiv hotărât, că se vor opri la Lemberg, unde dânsa avea alte rude și alte prietene.

„Nu găsești — îi zise el,— că oprindu-ne azi ici, mâne colo, nu numai pierdem mult timp, dar și facem mari cheltuieli?"

Ea se uită lung la el.

Se știa destul de bogată pentru că să-și poată permite și asemenea lux.

Apoi — mai 'nainte de a fi plecat de acasă, când umbla pe la moșie, el a 'mprumutat bani de drum. Ori și cât de firească ar fi fost dorința ei de a ști, cu cât s'a 'mprumutat și câte camete avea să plătească, ea nu se încumăta să pună asemenea întrebări.

„O, Doamne! — îi zise acum, — ard și eu de dorința de a-mi îmbrățișa copiii. Nu pot însă să trec pe lângă oameni inimii mele scumpi, pe care poate că nu voi mai avea'n viața mea ocaziunea de a-i vedea. Cred c'ai împrumutat destul pentru ca să ne rămâie și pentru aceasta."

Coconul Costache era foarte supărat, dar n'a mai zis nimic.

Imprumutase mult, destul pentru ca să-l mai și rămâie, dar tocmai de acea nu-i dedea mâna să lungească vorba. Se mai temea apoi și ca nu cumva dânsa să-l întrebe, ce-a căutat Ioniță pe la moșie.

S'au oprit dar la Lemberg, unde au stat cinci zile întregi, în timpul cărora el nu era boierul de baștină, ci soțul pretutindeni mult iubitei Clotilde și astfel încă mai vârtos se simția numai însoțitor al cucoanei, un fel de adaos al ei.

De simțământul acesta n'a scăpat tot drumul. Mereu îi da brânci gândul, că ea li se plânge tuturora de purtările lui.

La Cracovia, la Viena, la Munich, pretutindeni, pe unde s'au mai oprit în lungul lor drum, în fața lumii femeea era stăpână și ochii tuturora asupra ei se îndreptau, de ale ei dorințe ținea fiecare seamă. El le vedea însă toate cu ochii omului ce'n fiecare clipă se teme, ca nu cumva să i se pună 'ntrebări, la care nu-i dă mâna să răspundă.

Din clipa, în care cucoana Clotilda a scăpat în toată nevinovăția vorba despre banii 'mprumutați drept cheltuieli de drum, el nu mai scăpa de temerea aceasta.

Nu știa, ce i-a spus Duduia Smaranda lui Palea despre chivernisirea zestrei, dar era stăpânit de simțământul, că mulți bănuesc, că el își adună din veniturile zestrei avere mare și că mult are să-i rămâie și din ceea ce a 'mprumutat în ajunul călătoriei. De oarece apoi simțământul acesta-l apăsa din ce în ce mai greu, Cucoana Clotilda îi era din ce în ce mai nesuferită — par'că ea ar fi fost vinovată de gândurile urâte ce-și făcea dânsul.

Cu desăvârșire nesuferită i s'a făcut ea după ce au sosit, în sfârșit, la Geneva, unde și-au îmbrățișat copiii.

Chiar și dacă n'ar fi adevărat, că e'n natura lucrurilor ca copiii să iubească mai mult pe muma decât pe tatăl lor, era peste putință ca Lucia și frățiorii ei să nu-și iubească muma mai presus de tatăl lor.

Cuconul Costache avea mare slăbiciune pentru Lucia, care era trecută acum de treisprezece ani și sufletește desvoltată mai presus de vârsta ei. Mai știindu-se și resfățată, ea era totodată și'ndrăzneață, încât nu se sfia deloc să-i arate tatălui său, că nu-l socotește deopotrivă cu muma ei.

„Mi-a 'nstrăinat copiii!" — își zicea dânsul.

Adevărul era, că și i-a 'nstrăinat el însuși.

Prea ar fi trebuit să fie tâmpiți copiii pentru ca să nu-și dea seamă, că el e cel ce i-a depărtat de muma lor și să nu simtă, că și acum bucuria lui de a-i revedea e înăbușită de alte simțăminte. Numai cu sfială, câte-odată chiar cu frică se apropiau dar de dânsul.

Scurtă și duioasă a fost însă și bucuria mumei lor.

Lasă că ea nu se bucura decât văzându-l și pe el bucurându-se, dar mumele ca dânsa numai acasă la ele, în cuibul casniciei lor, pot să fie mulțumite și ochii ei se umpleau de lacrămi când se gândia, cum a ajuns să se despartă de copiii ei, iară seara, când nu i-a rămas decât să-i ducă pe copii la pensionate, aceștia au început și ei să plângă. Ardeau de dorința de a adormi — ca idinioară — sub ochii mumei lor și sub priveghierea ei și de a lua masă cu părinții lor.

„O, Doamne, — își zicea iar, — de unde pot să știu, dacă voi mai avea ori nu în viața mea, ocaziunea de a sta sub același acoperiș cu ei!?"

Ea nu 'ndrăznia să i-o spună aceasta și lui, dar i-o spunea Lucia, care avea firea năvalnică a tatălui său, și nu i-a rămas în cele din urmă Cuconului Costache decât să-și caute o locuință, în care poate să-și adăpostească și copiii în timpul petrecerii sale la Geneva.

Senină nu le era însă nici acum viața și nici nu putea să le fie câtă vreme el era purtat de gânduri, care-l despărțiau de ai săi.

Nu mai erau nici acum o familie în adevăratul înțeles, ci o mumă cu copiii ei și un om răslățit, care, temându-se ca nu cumva să se dea prea în curând de gol, se ferea de ai săi și numai de nevoie le grăia pe ici, pe colo câte o vorbă.

Pe Lucia mai ales în timpul mesei tăcerea părinților săi o'năbușia și-o făcea cu atât mai guralivă.

„Dar, — întrebă dânsa într'una din zile, — simpatica Duduie Smaranda ce mai face?"

Era o 'ntrebare făcută din răsfățare, poate chiar în toată nevinovăția.

Cucoana Clotilda tresări însă și rămase cu ochii'n pământ, iar Cuconului Costache îi venia să se ridice și să plece de la masă: răspuns nu-i dădură fetei nici el, nici ea.

Dânsa era pornită să-i arunce o căutătură, dar nici aceasta n'o ierta firea s'o facă.

Dânsul, știind ce-a căutat Ioniță pe la moșie și ce înțelegere au luat amândoi, găsia că întrebarea e fără de seamăn îndrăzneață, dar își stăpânia firea în fața celor doi băieți.

Nu era el omul, care e'n stare s'o mai ducă așa, ba îi părea chiar bine, că i s'a dat ocaziune de a se explica, dar hotărârea și-a mărturit-o abia după ce au plecat copiii la școală și a rămas singur cu dânsa.

„Avem, Doamnă, să sfârșim odată, — îi zise el: — așa ca pân'acum nu mai putem s'o ducem înainte. Am răbdat și am tăcut câtă vreme mă grăiai de rău rudelor și prietenelor d-tale: nu pot însă suferi să asmuți copiii mei asupra mea. Cea mai urâtă din toate faptele e să-l desparți pe copil de părinte lui".

Cucoana Clotilda resuflă odată din greu.

Se bucura și ea, că i se dă ocasiune de a se explica.

Decând cu schimbarea pentru ea uimitoare, prin care l'a văzut trecut pe Palea, ea era pătrunsă cu desăvârșire de convingerea, că pe bărbat nu are nimeni să se răzeme, și tăcerea soțului său era pentru dânsa un semn neîndoios, că el e stăpânit de un gând rău.

„Milă-mi-e, — îi răspunse ea, — și jale grea mă cuprinde văzând zădărnicia silințelor mele de a nu te jigni prin nici una dintre faptele, prin nici una dintre vorbele mele. Mi se oprește mintea'n loc când văd, că și după destul de'ndelungata noastră căsnicie tot mai ești în stare să spui că-mi asmut copiii asupra părintelui lor. Ascultă, omule: ceea ce te turbură nu sunt vorbele rostite de copila ta, ci ceea ce știi, ceea ce ai de gând să faci, ceea ce ai făcut și ți-e greu să mărturisești!"

Costache Guleș era prea mândru pentru ca s'o poată admite aceasta.

„Nu, doamnă! — grăi dânsul ridicându-și capul.— Eu gânduri, pe care mi-e greu să le mărturisesc, nu pot să am, și faptele mele sunt săvârșite sub ochii tuturora. Nu fac și nu cer dela alții decât ceea ce mi se cuvine și de aceea nu am nimic de ascuns. D-ta, — urmă el stăruitor. — știi tot ceea ce vrei să știi și ești încredințată, că n'ai decât să te duci la Archiereul, care ne-a legat, pentru ca tot el să ne și deslege."

„Niciodată! — strigă dânsa. — Eu!? — Niciodată! Pe mine numai moartea poate să mă despartă de tatăl copiilor mei! Chiar acum ziseși, că cea mai urâtă dintre toate faptele e să desparți pe copil de părintele său. — Nu, nu, nu! — Mi se răsvrătește întreaga ființă când mă gândesc, ce s'ar alege de viața sufletească a copiilor mei, dacă, despărțiți fie de muma, fie de tatăl lor, ar fi în toată clipa porniți să-și osândească părinții, care nu i-au iubit în deajuns pentru-ca de dragul lor să trăiască împreună. Dușmani i s'ar face societății, în mijlocul căreia-și petrec viața. — Nu! Aceasta nu e cu putință!"

„Toate îi sunt, doamnă, cu putință celui ce știe să voiască cu tut dinadinsul, — întâmpină Cuconul Costache. Cu fiecare zi ce trece mi se scurtează viața, și n'au copiii mei dreptul de a cere să mă lipsesc de mulțumiri ce firește mi se cuvin. Am așteptat destul, și e pentru mine cestiune de demnitate să-ți spun fără de'nconjur, că mi-e nestrămutată hotărârea de a pune capăt nesuferitei stări, în care ne aflăm, și i-am dat lui Ioniță procură să ceară'n numele meu desfacerea căsătoriei noastre.,'

Cucoana Clotilda rămase cu capul plecat — în vreme — ce'n ureche îi resunau vorbele „cestiune de demnitate", „i-am dat lui Ioniță procură".

„Nu! — zise iar, — aceasta nu se poate! E o mare nenorocire pentru copii să rămâie orfani, dară chiar mai mult decât nenorocire ar fi soarta ce li s'ar pregăti dacă ar fi despărțiți trăindu-le părinții. — Nu se poate!"

In nr. viitor: **Ce știa Ciuntuleac.**

UMORUL MEU

Balada manuscriselor nepublicate

Răspuns la Doina directorului de revistă literară din Adev. lit. 7|XII.

Suntem manuscrise uitate
Și zacem în fund de sertar
Sperăm c'o să fim publicate
Cu literă mare la ziar
Tot nădăjduind în zadar
Se spulberă bietele vise.
Reviste într'una apar,
Dar noi rămânem manuscrise!

Cu degete înfrigurate,
In nopți de azur și cleștar,
Am fost pe hârtie fixate
De tineri, cu-avânt literar.
Ei urcă al artei calvar...
Directorul îi lămurise:
Răbdare se cere măcar
Un timp — rămânem manuscrise!

Și acuma, cu lacrimi de frate
Ne plângem destinul amar;
Intr'unul din noi zace poate
Poeticul mărgăritar.
Dar scoicile — plicuri închise
Vestesc cu un zâmbet bizar
Că noi rămânem manuscrise!

Envoi

Directore, suflet barbar!
De ce ne cufunzi în abise?!
Hai, dă-ne odat'la tipar,
Să nu rămânem manuscrise!

E. MARGHITA

Intâiul contact cu „Adeverul literar"

— AMINTIRI —

de **I. Petrovici** prof. univ.

E mult, amețitor de mult de-atuncea. Eram încă de etatea pajilor și 'mi pare, printr'a patra de liceu. In clasa noastră se aflau vre-o trei „poeți" care cu toate precauțiile luate, erau dacă nu chiar descoperiți, însă de ajuns de bănuiți. Motivul pentru care se ascundeau de restul camarazilor, e că atâta vreme cât nu primiseră o consacrare, ar fi fost luați în râs. Și consacrarea nu putea veni decât dintr'o singură parte: tiparul, bine înțeles în coloanele vreunei reviste serioase. Cei trei poeți ai clasei noastre — printre care mă prenumăram și eu — își cunoșteau reciproc păcatele, lăudându-se în față și gelozindu-se pe ascuns. Fiecare se gândea să răzbată în publicistică înaintea celorlalți și pentru a-și spori curajul aveau și câte un confident, dintre acei care nu scrieau dar erau oameni de treabă, — categoria confidenților fiind — pare-se — tot așa de necesară la poezie ca și 'n dragoste.

* * *

Printre revistele literare de care aveam cunoștință era și „Adevĕrul literar", — în prima lui serie. Ne părea o publicație mai puțin pretențioasă ca altele, dar cu destulă autoritate pentru ca odată admis în coloanele lui, să-ți dea dreptul să privești de sus atât pe-acei care nu putuseră pătrunde, cât și pe-acei care nici n'ar fi cercat.

Nu știu cum, într'o zi, stând la taifas cu toții — cei trei și confidenții noștri — ne-am hotărât, foarte emoționați, să trimitem câte-o bucată „Adevĕrului literar". Vom iscăli cu pseudonime, pentru ca să nu rămânem descoperiți în caz de refuz, — fiindcă poșta redacției, unde se răspundea autorilor respinși, era citită cu religiozitate chiar și de acei care nu citeau altă coloană. Nu mai știu ce pseudonime și-au făurit ceilalți; eu mi-am ales un nume care de mult îmi plăcuse ca sonoritate: *Sorin.* Cât despre bucățile pe care aveam să le trimitem, printr'un fel de tainică solidaritate, ne-am fixat cu toții să fie un pastel.

Pe mine mă impresionase de mult și 'n rânduri repetate o priveliște a naturii, atunci când mă deștepta clopotul la internat, mai înainte de-a se crăpa de ziuă: Apusul de lună. Prin largile ferești ale dormitorului care dădeau spre grădină, se revărsau razele încă puternice ale astrului nopții, dându-ți totuș senzația că strălucirea lor este amenințată, de-o putere încă nevăzută, dar totuș semnalată printr'o clătinare specială a copacilor, prin ecouri misterioase, în sfârșit, printr'o sumă de imponderabile care-ți spun că domnia nopții se duce...

Nici mai mult, nici mai puțin decât această impresie subtilă, greu de rostit în cuvinte clare, mi-am propus s'o redau în pastelul acela, cu care îndrăzneam să încerc porțile publicității. Imi amintesc și acum o strofă, singura care a scăpat din înecul uitării, care a scufundat pe vecie restul pastelului. Probabil că am reținut-o, din pricină că fusesem mai mulțumit de dânsa și acolo îmi pusesem poate temeiul nădejdilor:

Printre plopi, un freamăt dulce
Foșnăe încetișor,
Și pe aripele sale
Duce somnul călător...

(Salvată de uitare, strofa a putut avea norocul care i-a lipsit atunci: Să fie cândva tipărită în „Adevĕrul literar").

Dintre cei trei favoriți ai muzelor, era unul mai dibaciu ca toți în meșteșugul formei. Acesta a și dat pastelului său, forma sonetului, — la care noi ceilalți nu ne-am fi încumetat.

In sfârșit, după ce ni le-am citit unul altuia, și ne-am pronunțat ditirambic cu privire la bucățile străine, rămânând foarte modești față de a noastră proprie, le-am pus, într'o zi de mare fierbere, în plicuri și expediat „Adevĕrului literar".

Săptămâna următoare am trăit viața încordată a așteptărilor. Cu cât se apropia ziua iudecății, cu atâta ne făceam mai mititei, sgârcindu-ne într'un colț al pupitrelor. In sfârșit iată și dimineața în care apărea „Adevĕrul literar". Unul din confidenți a dat fuga la chioșcul cu ziare, care era chiar în vecinătatea internatului. In timpul acesta autorii, ne ascunseserăm în fundul grădinii, pentru a ne izola de restul clasei și poate pentru a mări spațiul pe care avea să-l parcurgă purtătorul verdictului.

Dar iată-l că apare la o cotitură a parcului. N'are figura fericită și nu agită triumfător ziarul, ba îl ține lăsat în jos, ca într'un alaiu funebru. Am înțeles îndată dezastrul, rămânând numai să-i cunoaștem proporțiile. — Nu se publicase absolut nici una din poeziile trimise. Cu inima deplasată de teamă, căutăm poșta redacției, unde adese ori citisem ironii necruțătoare la adresa poeților refuzați.

La poșta redacției situația se prezenta jalnic. Unuia — sonetistului — i se răspundea: „Sonetul d-voastră prea este apă goală". Altuia: „fără valoare!". Iar lui Sorin, adică mie, nu i se răspundea absolut nimic.

Tovarășii mei de muze, apăsați de cruzimea răspunsului, nu-și explicau cum eu scăpasem de calificare. Atunci de-odată li se năzări ideia că i-aș fi tras pe sfoară, că adică nu mă iscălisem „Sorin", așa după cum le spusesem. Cercetând toate răspunsurile de la poșta redacției, au dat și de următorul: „D-lui Jack: te rugăm să mai inveți gramatică". Atunci în cor cu toții îmi strigară: „Tu ești Jack! nu-i adevărat c'ai iscălit Sorin!"

Au urmat din parte-mi tot felul de jurăminte. De geaba, ei nu mai sfârșeau cu apelativul: Jack, Jack!... ceiace mă făcea să sânger de ciudă, știind învinuirea absolut nedreaptă și credința lor complect nefundată.

Eșit din țâțâni de furie i-am somat să înceteze. Corul continua și mai aprig: Jack, Jack!...

Atunci confidentul meu — singurul care văzuse cu ochii că iscălisem Sorin în scrisoare — interveni și dânsul:

— Măi băeți, pe ochii și pe norocul meu c'a iscălit Sorin. Eu am văzut când a închis plicul.

— Ar fi avut răspuns la poșta redacției!

— Măi băeți dacă am văzut eu...

— Nu-i adevărat!... strigă cu rânjet ceata ațâțată, — e Jack!

Confidentul meu avea o redutabilă mușchiulatură, așa că replica lui a fost următoarea:

— Vă iau la palme dacă nu sfârșiți.

— Și tu ce treabă ai?... răspunse unul mai colțos.

—Când eu mă jur pe ochii mei, trebue să mă credeți, că altfel vă ia dracul!

Amenințarea i-a risipit ca potârnichele, și pe urmă nu mi s'a mai spus Jack niciodată.

...Eram poate prea fraged ca să formulez de-atunci morala acestui eclatant exemplu: că dreptul nesprijinit pe forță nu face două parale...

Epoca de aur a conversației

de M. MIHĂILEANU

In deobște se recunoaște că femeea este superioară bărbatului în arta de a conduce firul conversațiunei. Acest lucru ni-l învederează și faptul că adevărata conversație și spirituală în acelaș timp, și alimentată cu cele mai folositoare cunoștințe, — nu a înflorit decât atunci când femeea a putut să stea pe aceiași treaptă socială ca bărbatul.

De aceea, cu drept cuvânt se poate spune că epoca de aur a conversației începe în Franța odată cu începutul veacului al 17-lea. Atunci vestita *Marchiză de Rambouillet* a inaugurat primul salon literar. Aci în timp de 50 de ani a reușit ea să dea tonul, nu numai în ceeace privește manierele, dar încă și în ceaace privește viața literară. Cu un cuvânt, salonul marchizei de Rambouillet era locul de întâlnire a tot ce era pe atunci în Franța mai distins ca nume, ca inteligență și ca valoare literară. Și nici din punctul de vedere moral, atmosfera aceasta intelectuală nu lăsa nimic de dorit. Căci marchiza, pe lângă o inteligență vie și un spirit de elită, mai avea și o ireproșabilă puritate în moravuri.

* * *

D-na de Rambouillet, câte odată culcată, după metoda timpului, își primea musafirii în camera de culcare, adică în celebra sa *cameră albastră*. Aci a venit cardinalul Richelieu, la începutul carierei sale politice, aci au venit scriitorii: Malherbe, Racan, Vangelas, Corneille, Bossuet; dar cel mai nelipsit și cel mai gustat oaspete al otelului Rambouillet era celebrul Voiture, care atât de mult s'a distins în genul epistolar. Și totuși, Voiture era fiul unui cârciumar. De aceea, — nu exagerez, dacă spun că acest salon literar, în deosebi că a avut o binefăcătoare înrâurire asupra limbei și literaturii franceze, a făcut și o adevărată revoluție socială: a ajutat la ridicarea aristocrației inteligenței, și a făcut ca talentele literare, oricare le-ar fi fost origina, să aibă intrarea în societatea cea mai înaltă.

In otelul Rambouillet, și-au citit operile aproape toți scriitorii contimporani. Dar mai ales Corneille nu-și reprezenta nici o piesă de teatru, până ce nu o supunea aprecierei acestui înalt tribunal. Și spre lauda celor dela otelul Rambouillet, trebuie să spunem, că nemuritoarea tragedie *Le Cid*, care a fost criticată de Academia franceză și de Richelieu, a găsit în *camera albastră* cei mai neclintiți admiratori.

După exemplul d-nei de Rambouillet, și alte nenumărate femei au deschis saloanele literare, atât în Paris cât și în provincie. Ele însă au avut și o parte ridicolă. Căci oaspeții saloanelor literare, socotindu-se ca un grup aparte de restul mulțimei, au căpătat convingerea că ei trebue să cugete, să iubească, să se poarte, și mai ales să vorbească într'altfel decât mulțimea. Prin aceasta, ei au căzut în așa numita preciozitate, care nu este altceva decât exagerarea în tot: în vorbire, în politeță și în manifestarea sentimentelor. Din fericire, Moliere a dat *preciozității* o lovitură de grație.

* * *

In veacul al 18-lea se deschide un câmp și mai larg pentru conversație, — și s'ar putea spune că toată activitatea literară din acest secol s'a desfășurat în saloanele literare conduse de femei ca: d-na Geoffrin, de Lambert, de Tencin, d-ra de Lespinasse, etc. In zile anumite se adunau în aceste saloane reprezentanții nobilimei împreună cu scriitorii: Grimm, Voltaire, La Harpe, Piron, J. Jacques Rousseau, Diderot, D'Alembert, etc. Se discuta filosofie, politică, religiune; se citeau nuvele și se făceau spirite, — mai ales spirite atât de multe și de reușite, în cât cu drept cuvânt saloanele din veacul al 18-lea sunt cunoscute sub numele de *biurouri de spirit*. Sufletul acestor saloane erau bineînțeles femeile; ele luau parte la toate convorbirile și de multe ori aplanau și incidentele care se iveau în focul discuțiunei.

* * *

Și totuși, un englez care a călătorit prin Franța prin veacul al 18-lea, găsește că societatea franceză de pe atunci, adică cea mai spirituală din câte au existat vreodată, este cât se poate de searbădă. „Dacă-mi este permisă o observație asupra conversației din saloanele franceze — spune el — ar trebui să recunosc că ea era un ton foarte moderat și este cu desăvârșire sarbădă. Ne fiind permis nimănui să fie sarcastic, oamenii de spirit par a nu se deosebi întru nimic de nulități. Elegantă și rece, plină de politeță și lipsită de interes, conversația franceză nu este decât un schimb de lucruri cunoscute, pe cât de inofensive, pe atâta și de neinstructive. Acolo unde este exces de politeță, nu nu mai este loc și pentru discuțiune".

Pe de altă parte *Taine* în ale sale *Note asupra Englterei* afirmă că Englezii nici nu cunosc plăcerile unei conversații. Și aceasta, numai din pricină că temperamentul francez este antipodul celui englez. Căci, pe când spiritul francez este natural și vioi, — cel englez este sistematic și forțat. Francezii înțeleg ca toți oamenii să se supue unor obiceiuri adoptate de toată lumea, iar temperamentul englez se bazează tocmai pe excentricitate, pe dorința de a nu semăna cu nimeni. De aceea, pe un englez nici nu-l distrează de loc o conversație, în care convorbitorii nu se aprind și nu-și aruncă vorbe grele sau ironii mușcătoare.

„*Humour* — spune Taine — este un talent, care poate să distreze pe germani, pe oamenii dela Nord; el se potrivește cu spiritul lor, după cum berea e o băutură plăcută pentru cerul gurii lor. Pentru oamenii de altă rasă, acel *humour* e neplăcut. Nervii noștri îl găsesc prea aspru și amar".

De aceea, în Englitera conversația este eminamente instructivă, și îți dă mai mult aparența unor lecțiuni sau disertațiuni greoaie. Așa, Taine ne povestește că, fiind poftit odată la un banchet, i-a fost dat să asculte niște solemne și serioase discursuri cu privire la: izvoarele Nilului, educația engleză, puterea de expansiune a rasei anglo-saxone, progresul științelor, etc. Și asistenții au aplaudat sgomotos; ba unii s'au urcat și pe scaun spre a felicita pe vorbitori.

Ei bine, observă Taine, — în Franța din potrivă, conversația se desfășură fără nici o țintă determinată și alunecă asupra celor mai variate chestiuni, sărind mereu dela una la alta, și ne aprofundând nici una. Căci conversația trebue să urmărească mai întâi recrearea minții, și numai în al doilea rând, trebuie să aibă și un scop instructiv.

* * *

Este așa dar de neapărătă nevoe ca în conversație să nu se facă paradă de erudiție. Din potrivă, ne spune cugetătorul *La Rochefoucauld:* „Tot secretul de a plăcea în conversație, stă în iscusința de a nu explica prea mult lucrurile". Ni se cere deci, să dăm dovadă că nu suntem prea mult stăpâniți de dorința de a ne pune în evidență. Căci la drept vorbind, — cel mai mare dușman al conversației, nu este altul decât amorul-propriu al celor cari stau de vorbă.

„E primejdios — spune La Rochefoucauld — să vrei să fii totdeauna stăpânul conversației, și să vorbești prea adeseori de unul și acelaș lucru. Căci, ceeace face ca puținii oameni să fie plăcuți în conversație — spune La Rochefoucauld — este că fiecare se gândește mai mult la ceeace vrea el să spună, decât la ceeace spun ceilalți".

Și de aceeași părere este și cugetătorul La Bruyère. „Farmecul conversației — spune el — constă, nu atât în a da dovadă de mult spirit, cât mai ales în a da altora putința de a-și arăta inteligența. Cel care dela o convorbire cu tine iese mulțumit de sine și de inteligența sa, — rămâne mulțumit și de tine. Oamenilor nu le place deloc să admire pe alții; ei vor să placă. Ei caută mai puțin să fie instruiți și mai mult să fie gustați și aplaudați. De altfel, plăcerea cea mai gingașe o guști numai atunci când faci plăcere altuia".

* * *

Ei bine, englezii sunt departe de a admira această excesivă urbanitate și această puțin sinceră manieră, cu care francezii obișnuiesc să-și desfășure conversația. Așa, de exemplu, — scriitorul englez *Sterne* în al său *Voyage sentimental* face următoarele reflexiuni asupra temperamentului francez:

Poporul francez este plin de urbanitate, atât în maniere, cât și în vorbă; el are un exterior plăcut și lustruit, dar atâta tot. Englezilor le lipsesc toate acestea; dar ei au în schimb politețea sentimentelor, foarte multă sinceritate, originalitate personală și varietate de caractere, — lucru care-i face să se deosibească, nu numai unii de alții, dar însă și de celelalte popoare. Apoi, el compară pe francezi cu niște monede, care prin uz au ajuns așa de lustruite, în cât nici nu se mai deosibesc unele de altele. Din potrivă, Englezii — după părerea lui Sterne — sunt ca niște monede antice, care fiind păstrate la o parte, n'au trecut decât prin puține mâini, așa că și-au conservat bine relieful. Sunt ele, ce e dreptul, mai aspre la pipăit, dar permit să li se vază lămurit efigia și să li se citească inscripția.

De altfel, această brutală sinceritate în manifestarea sentimentor merge mână în mână și cu limba engleză, care este aspră, bățoasă și energică: de aceea, englezii nu se împacă nici cu acele formule de politeță, de care este plină limba franceză: *încântat, vesel, mii de mulțumiri*, etc. Englezul nu are asemenea rezerve mintale și vorba lui îi traduce perfect cugetul.

* * *

In Franța epoca de aur a conversației a durat până la izbucnirea revoluției franceze. La 1789 saloanele literare s'au închis pentru vreo 15 ani. Când s'a restabilit ordinea, și mai ales odată cu restaurarea Burbonilor, s'au redeschis o mulțime de saloane, dar ele n'au mai avut nici strălucirea și nici influența din trecut.

Această decadență a conversației se poate explica și prin amestecul claselor sociale. Căci, sigur este că nobilii, care în în timp de două secole avusese privilegiul eleganței în maniere și în vorbire, au fost detronați de către așa numita burghezime. Dar mai este încă o cauză.

„O mare schimbare s'a făcut în Franța de o sută de ani încoace, — spune Lanson. Se vorbește mult și azi, dar nu se conversează mai deloc. Dar să nu învinovățim prea mult generațiunea noastră. Lumea azi are mai puțină vreme liberă, — mai multe griji, mai multe ocupații, o instrucție mai specială. Suntem apăsați de oboseala fiecărei zile și de grija zilei de mâine.

In orice caz, mi se pare, că dreptate are D'Avenel, când în *Francezii de azi afirmă:*

„Dintre toate lucrurile cari alimentează conversația mondenă azi, singurele de care poți vorbi fără teamă de a trece drept un bădăran, sunt cele privitoare la grajduri. Singur *calul* este totdeauna un subiect nemerit în societatea unor oameni bine crescuți și conversația asupra lui este inepuizabilă".

Căci, astăzi când se pretinde că lumea geme de intelectuali, — suntem totuși dominați de un neintelectual curent sportiv.

M. MIHAILEANU, profesor, *Pitești*

Castelul singuratec

Ți-e sufletul, iubito, un castel
Ce 'naltele ogive le ridică
Spre cer, ca niște brațe, iar în el
Tu, tristă castelană fără țel
Privești în încăperea lui cea mică.

Castelul tău, clădit din cărămizi
Mai roșii ca de sânge, de departe
Atrage trubadurii cei timizi
Când inima ta bună le-o deschizi
Dând ușile Ne'ncrederii de-oparte.

Când intri în castel pășești pe-un pod
— Prietenia — care îți arată
Sub ea un șanț cu lacrimi, ca isvod
Al celor pe cari chinurile-i rod
Și-s muți ca o statue 'nduerată.

La poartă stau pe trepte patru lei
Cum stau câini credincioși într'o ogradă.
Și Leii Pasiunii, dacă vrei
Să intri, clipesc tainic între ei
Și te privesc sălbatec, ca pe-o pradă.

Când treci apoi de mândrele zidiri
In curte la castel vezi o fântână.
Din ea scoți cu găleata Amintiri
Și 'n minte-apoi pe rând tu ți le'nșiri
Când cumpăna se'ntinde ca o mână.

O, dacă pașii tăi, drumețe, vor
Să urce sus, pe treptele de piatră,
Te va 'ncânta feericul decor
Dar ai să vezi de-acolo, din pridvor
Pe castelana mea, plângând la vatră.

Ea plânge 'ncet, cu lacrimi care cad
In râul de sub pod, care prin Lanul
Cel verde al Nădejdii-și face vad
Și tristă e ca floarea de răsad
Căci i-a plecat în lume castelanul...

Și 'n vreme ce în ea ca un pumnal
Tăcerea ascuțită se implântă,
Eu am să cad răpus ca de un val,
Eu am să cad răpus cu bietu-mi cal
In cruciada Vieții grea, dar sfântă...

IOAN CIORĂNESCU

AMINTIRI ȘI LACRIMI

MUGURII

de D. IOV

După paști, în săptămâna până 'n Duminica Tomii, soarele mâncare rămășițele de vată ale omătului de pe crestele pădurii și silise pământul să 'ndesească peria verde și moale ca mătasa. Copacii harnici la înverzire, încrestau deosebit zarea inundată de lumină. Pe dealuri plugurile scriau alfabetul lor negru. Turmele, cu miei îmbrăcați în smoală, umblau la pășune. Primăvara îndemna firea la viață nouă.

Din cerdacul caselor de pe malul Jâjâei, urmăriam trezirea dinprejur. Suflarea răcoroasă a depărtărilor aducea parfumuri jilave și tari, iar păsările, în treacătul lor de suveică, sămănau ciripiri vesele. Când spre sară bădița Todiriță se 'ntorcea de pe câmp lăsând, din poartă, slobod calul să se ducă la grajd, cerdacul parcă să înveselia. Pe patul așternut cu macat stam până să 'ngemăna umbra cu lumina pe sfârșite. Ascultam tânguelile ori bucuriile lui bădița Todiriță sorbind din cafeaua adusă de coana Mărioara ori de una din fete. Deasupra Jâjâei creșteau aburi deși, să drumuiau în pâcla însărării, ca un hotar, apoi, într'un târziu, se risipeau, lărgind zarea. Se aprindeau candelele cerului ca 'ntr'un cimitir, Sâmbăta, peticind cu aur stofa de brocard. Atunci apărea și duduia Lența să ne poftească la masă, ori dacă masa mai îngăduia, rămânea în cerdac, rezemată de-acelaș stâlp, amestecându-se în taifasul nostru sau ascultând svonul nopții în răstimpurile tăcerii. Când adia câte-un ibrișin ghețos, duduia Lența îmi trecea șalul, șalul purtător de căldură și tinerețe. Infășurându-mi pumnii îl strângeam la piept, până sub bărbie, și-mi încălziam respirarea din mireazma umerelor ei rămasă ca dintr'o floare.

In etăcuțul unde dormeam, mă trezlam dimineața în bătaia luminoasă a soarelui. Toate lucrurile căpătau o înfățișare nouă și toată căldura strânsă între păreții albi să ineca în izvorul de aur de pe dușămele. Grija fiecărei dimineți era să ies în livadă; urmăriam zi cu zi crengile pomilor, cercetam ochiurile pline și mă bucuram când vedeam pe degetele rămurelelor, la vârf, un început de plesnire a mugurilor. Luam crengile și mi le-apropiam, cu fiorul apropierii unei mâini dragi; pe unele mugurii sămănau unor boabe verzi de grâu, pe altele unor lăcuste în creștere, cu aripele ușor desfăcute.

Pe cărările prunduite, pășeam rar, cu frigul în spate și primăvara în ochi, cotiam pe alei înguste cu nisipul pătat de sângele frunzelor, printre șirurile de meri mărunți cu ramuri înspicate și peri cu crengi îmbrățișate, întinse în felurite forme pe sârma legată de pari scurți. In depărtare înmugurirea livezii înălța berta ei fumurie prin care svonirea din larg să cernea cu melodii de orchestră îndepărtată. Pe gard, pe nuelele împletite în ozoare, *vacile Domnului* se pârjoleau la soare zbicindu-și spinările însângerate. Harnice, mușluind cu capetele lor cât gămăliile de bolduri, furnicile alergau, cu picioarele lor de sârmă, prin țărna răscolită.

Uneori mai de vreme, alte ori după ce colindam livada, dintr'un ungher, dintr'o hrubă tăinuită de soare, sărind de pe prispă sau venind tiptil ocolind casa, apărea duduia Lența în îmbrăcămintea ei de iarnă cu șalul vânăt pe umeri, cu părul cârlionțat de noapte și ochii încă nedespărțiți de somn. Adulmecând cu năsucul alb și mic miremzele proaspete, cu privirea atârnată de aripile genelor, s'apropia cu râsul care-i săpa gropițele în spuma obrajilor. O așteptam și toată suflarea livezii, cu toate gângăniile ei, o așteptau. Pantofii de casă, cu blănița pufoasă, se opreau ștrengărește într'o poză de militar, iar hulubul mânii drepte zbura spre un închipuit cozoroc. „Am onoarea să vă salut, domnule căpitan de servici...", fărămița vorbele duduia Lența descoperindu-și lăcrămioarele gurii... „am onoarea să vă salut și să vă întreb: ce-ați mai descoperit pe ziua de azi?" Mă lua la braț, mai mult grămădindu-și mâna sub subțioara mea, lăsându-se s'a trag după mine. Aleea de meri râdea la soare cu mugurii ochilor plini de rouă. Mă opriam și atrăgeam o creangă. „Uite vezi, dudue Lență, mugurii iștia, vezi?... eri erau înbrăcați într'o cămășuică verde, verde-închis... uite-i acum, vezi? prind să plesnească, iată-i se înroșesc la vârf, uite un zâmbet roz... vezi? cresc ca niște copii, au obrajii plini, fac gropițe, desfac câte-o aripioară: o petală... copilul scoate o mănuță din fașe... Iaca aici pe creanga asta din bătaia soarelui, uite mugurii au deschis guriţele și gânguresc mirezme..." Duduia Lența își frângea mijlocul și-apropia nasul, cu nările încordate, de creanga înmugurită. Cu ochii umezi, cu buzele înfierbântate, cu obrajii albi ca felia de caș proaspăt, prin toate comorile ei, sorbea parfumul, netezind, la urmă, cu râma din vârful limbii, crestătura gurii ca și cum ar fi sorbit o băutură rară.

„Ce fericită viață au pomii, dudue Lență, te gândești mata? înmuguresc, cum fuge omătul, într'o dimineață îi vezi îmbrăcați ca 'ntr'un costum pictat..., fac roade.... toamna se desbrac și plâng tăcuți, se blănesc cu alb iarna și visează.... și primăvara iarăși tineri, în fiecare an la fel... nu-i așa dudue Lență?... Pe când noi!... Da, ia să mergem acum la peri..."

In unele dimineți era frig deabinelea și dinspre Jâjâia venea un tăiuș de ghiață și-o adiere aspră ce clătina livada. Atunci mugurii începeau să plângă și lacrimile lor în lumina soarelui, înșirau scurte fulgerări de curcubee. Singur, sau în tovărășia duduei Lenței, mă opream să-mi desfăt privirea în jocul acesta de lumini, ori cătam, spre apă, sălciile înmătăsite de verdeață.

„Vezi mata perii?.... Inmuguresc și 'nfloresc mai târziu decât merii... iacătă, privește... uite mugurii cât niște grăunțe... mata ai să pleci și n'ai să-i vezi înfloriți..."

In fundul livezii un măr falnic, ciucur de muguri. Aista face niște mere mari, domnești, rumene și parfumate... mă lămuri duduia Lența.

— Și eu cred că până mâne își deschide mugurii...

— Eu nu cred...

— Iată crengușa asta, s'o însămnăm și vei vedea mâne că am dreptate, dudue Lență...

Și duduia Lența desnodă o buclă și făcu în jurul crenguței un fionc dintr'o panglică mov, iar bucla liberă răschiră pe ceafă un scul de borangic.

A doua zi n'am mai străbătut aleele ca de obiceiu: m'am dus întins la mărul cu pricina, am deslegat panglica și-am ascuns-o. Nici nu era nevoe de semn pentru că mărul, mai peste tot, era numai floare. Buchete roșcate ardeau în învăpăerea dimineței împrăștiind un parfum îmbătător. Părea copacul un uriaș roi de fluturi adormiți sub mângâerea soarelui. Și când duduia Lența se ivi, de departe prinse a bate 'n palme ca un copil în fața unei minunații. Incepu să sărute florile, să-și țuguiască gurița mușluind roua îmbălsămată și să-și alinte obrazul cu florile reci și proaspete.

— Da' panglica?

— A mâncat-o florile, dudue Lență, a mâncat-o și pace... Și ca s'o fac să uite pornii spre un zarzăr ce-și topea la soare clăbucii florilor.

In cea din urmă dimineață era călduț și negurile misstuite pe văile Jâjâei. Un zumzet nelămurit trezia livada și pomii înmuguriți păreau împodobiți cu șiraguri de mărgele. Pe marginea aleelor mijia musteața portolacului. Și'n cea din urmă dimineață am cercetat multă vreme livada, am desmerdat crengile, am șopotit cu florile și-am privit cu multă băgare de seamă mugurii și pe duduia Lența... Căci a doua zi, în Duminica Tomii, m'am trezit într'un zgomot de pași pe sală. Incercam să mă dumiresc ce 'nseamnă sculare aceasta așa de dimineață, când ușa se deschise, de-odată, și-o blană cenușie năvăli în odae. Am zărit doi ochi rotunzi și somnoroși și până să vorbesc ceva, crenguțe înmugurite căzură în pat. Până să le culeg și să le sărut, un huruit de căruță părăsea ograda. Am alergat la fereastă... Trăsura fura la școală pe duduia Lența...

Și când m'am trântit în pat, o adâncă duioșie mă cuprinse. Nu știu mugurii erau înrourați sau ochii mei erau pricina lăcrămilor de pe pernă. Nu mi-am dat seama pân'atunci, dar cu plecarea ei simții că 'n mine înmugurise ceva, ceva tainic și plăcut. ceva ce nu mai simțisem până 'n dimineața ceea...

Voinea

I

Barba depănată lung,
Sub sprâncene mari, umbroase
Ochi ce 'n drumu-le străpung,
Cu sclipirea lor de coase;

Fața roasă de-asumbriri,
De nădejdi și amăgiri.

Suflet larg, întunecat
Astăzi, mâine zi 'nsorită;
Țărmi în care valuri bat
Fără preget, pe clipită;

Inimă de lacrămi plină
Și sprâncene ce se 'mbină.

Fata lui, moșia, casa
Strămoșească de-l mai țin
In pridvorul vechi, la masa
Moștenitului cămin;

'Altfel, murgul! și pe vânt, —
Mulți dușmani în țară sunt!

Dar suspinul crește 'n piept,
Ghimpe azi, mâine hangher!
Dorul vrednic stă deștept,
Il adormi și ți-e străjer.

Voinea, crainicul haiduc,
Vedea mâre cum se duc:

Frunza falnicei păduri,
Floarea mândrelor răzoare;
Peste munții vineți-suri
Șiruri pasări cântătoare;

Ochii 'n juru-i și-i rotia
Și în suflet tresăria:

— Ce-mi plângi, inimă bătrână?
Taci, că Voinea are-o fată!
Ah, Casandro mai îngână
Doina codrului odată,

Trece vântu 'n plâns pe vale
Și mă doare-atâta jale!

Peste pletele Casandrei
Moale mâna 'și petrecea
Și în glasul copilandrei
Doru-i vajnic se topia;

Flinta ruginia uitată,
Pentru dragostea de tată.

II

Cine știe ce nălucă,
Ce gând vechi l-o fi 'ndemnat:
Intr'o noapte, dor de ducă
L-a trezit, l-a 'nvăpăiat,

Și pe murgul lui călare
A luat negura 'n spinare!

A trecut în Ungurime?
Ce gând mintea i-o fi tors?
Codrii tac, nu știe nime...
Calul singur s'a întors,

Cu'n cuțit până 'n prăsele,
Ca un junghi înfipt în șele!

V. DEMETRIUS

CUCOANA OLIMPIA

DE LUCIA MANTU

ROMAN PREMIAT de ZIARUL „DIMINEAȚA" cu Lei 50.000

PREȚUL LEI 30

Chira Chiralina

(ÎN ROMANEȘTE)

de PANAIT ISTRATI

Prețul Lei 50

LITERATURA STRAINA

GIOVANNI PAPINI

DIN LITERATURA ITALIANĂ

Două chipuri într'un havuz

Numai şi numai ca să-mi revăd mutra într'un havuz mort, plin de frunze moarte, într'o grădină părăginită, m'am oprit după atâta amar de vreme în această provincială capitală? — Când m'am văzut lângă el, nu mă gândeam c'ar putea exista alte cauze, în afară de aceasta.

Intorcându-mă dela mare şi din oraşele zgomotoase de pe coastă, mi-era dor de lucrurile ascunse, de uliţele înguste, de zidurile tăcute şi puţin înegrite de ploi. Ştiam că le voi găsi pe toate în capitala cea mică, unde timp de cinci ani studiasem, la maeştri cu clasice bărbi albe, ştiinţele cele mai germanice şi năzdrăvane cu putinţă.

Mi-aduceam adeseori aminte de scumpul oraş, atâta de singur în mijlocul câmpiei, ca un surghiunit — (m'am gândit totdeauna că există şi oraşe exilate din adevărata-le patrie) — fără de-o apă curgătoare, fără turle ori clopotniţe, aproape lipsit de copaci, dar potolit şi resemnat în jurul marelui palat „rococo", în care gâlceveşte şi doarme curtea. Pe străzi, la fiecare sută de paşi, dai peste un puţ şi lângă puţ de-o fântână iar deasupra fiecărei fântâni un spadasin de teracotă, vopsit cu albastru şi roşu spălăcit.

Mi-amintesc chiar şi casa în care am stat în anii uceniciei mele ştiinţifice. Ferestrele nu dădeau înspre Piaţă ci spre-o grădină mare, închisă între case, şi unde, într'un colţ, era un havuz împrejmuit cu stânci artificiale. Nimănui nu-i păsa de grădina aceea: stăpânul, bătrân, murise iar fata lui, plictisită şi bigotă, considera copacii drept necredincioşi iar florile nişte vanitoase.

Şi havuzul murise din vina ei. Din sânul lui nu mai gâlgâia nici o şuviţă de apă. Suprafaţa părea atâta de neclintită şi de ostenită, de parc'ar fi fost aceeaşi apă de-un şir nenumărat de ani. Şi apoi frunzele copacilor o acopereau aproape de tot, dar şi frunzele păreau căzute acolo în toamnele veacurilor trecute.

Grădina aceasta a fost locul desfătărilor mele, tot timpul cât am locuit în acel oraş. Aveam libertatea să mă plimb acolo la orice oră şi, când dascălii nu mă chemau, stăteam cu o carte în mână lângă havuz, iar când eram obosit de cetire ori lumina scădea, căutam să-mi văd ochii răsfrânţi în apă ori număram frunzele cele bătrâne şi urmăream cu extatică nerăbdare călătoriile lor lente, sub răsuflarea neegală a vântului. Câte odată frunzele se răreau ori se adunau toate către fund şi atunci vedeam în apă chipul meu şi-l fixam atâta de lung încât mi se părea că, propriu zis, nu mai exist, cu trupul, şi că aş fi o simplă imagine fixată în havuz, pentru vecie.

De aceea am dat fuga în grădină, îndată ce-am ajuns în capitala cea mică. Trecuseră mulţi ani, dar oraşul rămăsese acelaş. Pe aceleaşi uliţe înguste treceau aceleaşi femei pitice şi palide, cu scufiţele jerpelite — în vreme ce, aceiaşi războinici de teracotă, inutili şi ridicoli, se sprijineau în mânerul spadelor albastre de-asupra nenumăratelor fântâni.

Fireşte, şi grădina era tot cum o lăsasem — iar havuzul era aşa cum l'am văzut pentru cea din urmă oară, mai înainte de-a mă întoarce în patria mea. Câteva tufe mai mult pe răzoare, câteva frunze mai mult în havuz, restul — întocmai ca odinioară. Am voit să-mi revăd din nou faţa în apă şi băgai de seamă că era felurită, cu totul felurită de aceea pe care mi-o aminteam cu atâta luciditate. Vraja acelui havuz, a locului acela, mă cuprinse iarăşi. M'am aşezat pe una din stâncile artificiale şi cu mâna urnii frunzele moarte ca să fac oglindă mai mare pentru chipu-mi îngălbenit şi transfigurat.

Stăteam aşa de câteva clipe, privindu-mi imaginea şi gândindu-mă la ciudatele legi ale timpului, când văzui deodată desemnându-se în apă, alături de-a mea, o altă imagine.

Mă întorsei grăbit: un om se aşezase lângă mine şi se oglindea alăturea, în acelaş havuz. Il privii aiurit — l'am mai privit odată şi mi s'a părut că-mi semăna. Am aţintit din nou privirea în havuz şi am contemplat iarăşi imaginea lui răsfrântă pe fondul negricios. Intr'o clipire mi-am dat seama de adevăr: *imagina lui semăna leită cu aceea pe care-o răsfrângeam cu şapte ani mai înainte!*

Pe vremuri, poate, acest lucru m'ar fi speriat şi aş fi ţipat de sigur ca cel prins în cercul vreunei obsesiuni, cu neputinţă de înlăturat. Insă acuma ştiam că doar imposibilul devine câteodată real şi de aceea nu m'am înspăimântat prea mult. Am întins omului mâna; el mi-o strânse şi i-am spus:

— Ştiu că tu eşti eu — un „eu" trecut de-o bucată de vreme, un eu pe care-l socoteam mort, dar pe care-l revăd aici, aşa cum l'am lăsat, fără vre-o vădită schimbare. Nu pot şti, oh, eul meu de atunci, ce-ai fi voind tu dela mine cel de azi, dar orice mi-ai cere poate n'aş fi în stare să-ţi refuz.

Omul se uită la mine cu o oarecare uimire, de parcă l-aş fi fost necunoscut şi răspunse după câteva clipe de şovăire: — „Aş vrea să stau puţin cu tine. Când ai crezut că pleci pentru totdeauna, eu am rămas aci, în oraşul acesta în care vremea nu se scurge, fără să mă clintesc, fără să fac nimic, aşteptându-te. Ştiam bine că ai să te 'ntorci. Lăsaseşi partea cea mai suptilă a sufletului tău în apa acestui havuz şi cu acest suflet am trăit până în ziua de azi. Dar acum aş voi să mă contopesc din nou cu tine, ascultând dela tine povestea vieţilor tale din aceşti ani. Eu sunt aşa precum erai tu atunci şi nu cunosc nimica din tine, nimic mai mult decât ceeace cunoşteai tu atunci. Pricepi deci dorul meu de-a şti şi de-a asculta. Fii din nou tovarăşul meu, până ce-o fi să pleci iarăşi din acest oraş exilat din lume şi din timp".

Am dat din cap şi am ieşit din grădină, mână 'n mână, ca doi fraţi buni.

Incepu atunci pentru mine una din perioadele cele mai ciudate ale existenţei mele, şi aşa, atâta de felurită de-a oricărui alt muritor. Am trăit cu mine însumi din trecut — câteva zile de neprevăzută voioşie. Cele două *euri* ale mele umblau pe străzile rău pavate, în tăcerea ce domnea de-atâta amar de vreme în capitala cea mică — o tăcere care dată din secolul al optsprezecelea! — şi tăinuiau împreună fără a se osteni, căutând să-şi amintească lucrurile pe care le văzuseră, oamenii pe care-i cunoscuseră, sentimentele care le frământase, visele care lăsară un gust amar în spiritele lor.

Cele două suflete — cel vechi şi cel nou, — căutară împreună Universitatea, tăcută şi sepolcrală ca o mânăstire de munte — dădură târcoale prin grădina de modă franţuzească, din spatele palatului rococo, în care statuile, ciuntite şi negricioase, nu mai voiau să privească aleele cele nesfârşite — şi se duseră până la *Liliensee*, un heleşteu rău săpat care — prin decretele bătrânilor principi, — ajunsese să capete numele de lac. Nu-mi pot aminti acele zile de plimbări şi de spovedanii, fără ca inima, o clipă, să nu mi se înăbuşe!

Dar după cele dintâi ore de efuziune, după cele dintâi zile de evocaţii, — am început să simt un desgust de nespus, ascultându-mi tovarăşul. Anumite naivităţi, anumite brutalităţi, anumite apucături groteşti pe care le dădea pe faţă la tot pasul, îmi displăceau. Pe lângă aceasta, vorbind îndelung cu dânsul, am băgat de seamă că era plin de idei ridicole, de teorii acuma defuncte, de entuziasme provinciale pentru lucruri şi oameni de care eu nu-mi mai aduceam nici măcar aminte. Dădea crezare unor anumite vorbe, se emoţiona faţă de anumite versuri, se entuziasma în faţa unor anumite spectacole care mie — în schimb, — îmi inspira strâmbături ori zâmbete.

Capul îi era încă pe de'antregul plin de acel romantism generic, en gros, alcătuit din plete zburlite, din munţi afurisiţi, păduri neguroase, furtuni şi bătălii cu zuruit de tunete şi tobe; inima-i se desfăcea în acel *pathos* germanic (flori albastre, lună între nori, morminte de logodnice, cavalcade serale, etc.) din care trăiau acuma o sută de ani plăpânzii filfizoni melancolici şi grăsuliile demoiselles bălane.

Orgoliul său naiv, lipsa lui de experienţă faţă de lume, ignoranţa-i profundă a tainelor vieţii, — care în primele clipe mă desfătau, — isprăviră prin a mă obosi, prin a aţâţa în mine un fel de compătimire dispreţuitoare care, încet-încet, — ajunse până la desgust.

Timp de câteva zile am mai fost eu în stare să ţiu piept dorinţei de-al batjocori ori de-a fugi: dar într'o dimineaţă, după ce declamă cu mare emfază un *lied* mişcător-de-neghiob, simţii că dispreţul era pe punctul de-a mi se schimba în ură.

— Şi cu toate astea — m'am gândit — omul acesta de care râd, tânărul acesta ridicol şi ignorant, a fost, pe vremuri, eu însumi. Din unele privinţe, continuă încă de a fi eu însumi. In aceşti lungi ani am trăit, am văzut, am ghicit, am cugetat iar el a rămas aci, în singurătate, intact, perfect egal cu ceeace eram eu în ziua când am părăsit locurile acestea. Acuma, eul meu prezent dispreţueşte eul meu trecut — cu toate că şi pe vremea aceea credeam, mai mult chiar decât azi, că sunt omul superior, fiinţa măreaţă şi nobilă, a toate ştiutorul, geniul în aşteptare. Şi-mi aduc bine aminte că atunci dispreţuiam eul meu trecut, micuţul meu „eu" de copilaş nepriceput şi încă nerafinat. Acuma dispreţuesc pe cel ce dispreţuia. Şi toţi aceşti dispreţuitori şi dispreţuiţi au avut acelaş nume, au locuit acelaş corp, s'au înfăţişat lumei drept o singură vieţuitoare. După eul meu de azi, un altul are să se alcătuiască oare care-mi va judeca sufletul de azi, aşa precum îl judec azi pe-acela de ieri? Cine va avea oare milă de mine, dacă n'o am eu însumi?

In vreme ce astfel gândeam, vechiul „eu" vorbea şi declama. Nu mai aveam să-i spun nimic şi tăceam din gură; nici el nu mai avea niic să-mi spună dar, în loc să tacă, fabrica fraze şi recita poezii groaznic-de-lungi. Ce ne mai lega oare acuma? Isprăvite amintirile trecutului îndepărtat, eu nu puteam vorbi cu dânsul despre trecutul apropiat, de întreaga-mi lume mai recentă, de frumuseţi văzute, de inimi iubite şi frânte, de paradoxe improvizate în jurul mesei de ceai şi cu atâta mai puţin de visul dureros care, de-acuma, îmi umple tot sufletul. In zadar să-i spun toate astea: nu mă pricepea. Sunetul unor anumite vorbe care-mi suggera o întreagă scenă, asociaţiunile de idei ale unui parfum, ale unui nume, ale unui zgomot — nu spuneau nimica sufletului său. Mă ruga să-i vorbesc şi dacă mă învoiam, mă asculta cu curiozitate dar fără să audă, fără să priceapă, fără să retrăiască alături de mine ceeace-i povesteam. Ochii i se perdeau în gol şi îndată ce tăceam, îşi reîncepea declamaţiile şi dulcegăriile-i sentimentale.

Veni, aşa dar, ziua în care ura împotriva acelui trecut „eu însumi" nu se mai putu înfrâna. I-am spus atunci cu multă hotărâre că nu mai puteam trăi cu el şi că trebuia să mă feresc de tovărăşia lui ca să-mi înfrâng desgustul. Vorbele mele îl surprinseră şi-l întristară amarnic. Ochii lui mă priviră implorând. Mâna-i mă strânse mai tare.

— De ce vrei să mă laşi — spuse el cu nesuferita-i voce de pasiune teatrală, — de ce vrei să mă laşi, din nou, atâta de stingher? Atâta vreme am adăstat în tăcere, atâţia ani am numărat ceasurile care mă apropiau de aceste clipe! Şi acum că eşti lângă mine, că te iubesc, că vorbim de scumpele aduceri aminte ale trecutului, şi de dragoste, şi de frumuseţea lumei şi de durerile fapturilor, vrei să mă laşi singur în acest oraş atâta de jalnic, atâta de jalnic în amorţirea lui?

Am răspuns cu o smuncitură plină de mânie. Dar când am dat să plec, îi simţii braţul că mă strânge cu putere şi am auzit din nou glasu-i care-mi spunea printre suspine:

— Nu, n'ai să pleci. N'am să te las să pleci! — Sânt atâta de fericit acuma că pot vorbi cu cineva care e în stare să mă priceapă, cu cineva cu inima încă arzătoare, care vine din cetatea fiinţelor vii, care-mi poate asculta toate gemetele şi împărtăşi spovedaniile! Nu, n'ai să pleci, n'ai să poţi pleca! N'am să-ţi dau voie să pleci!

Nici de data aceasta n'am răspuns nimic şi toată ziua am rămas cu el, fără să scot o vorbă. El mă privea în tăcere şi se ţinea după mine, la tot pasul.

A doua zi, m'am gătit de drum dar el mi se puse în faţa uşei şi nu mă lăsă să ies până ce nu i-am făgăduit că aveam să rămân şi'n ziua aceea lângă el.

Aşa, mai trecură patru zile. Căutam să mă furişez, dar nu mă lăsa din ochi, scârbindu-mă cu tânguirile lui şi oprindu-mă, cu forţa, de-a pleca din acel oraş. Ura şi desnădejdea-mi creşteau din ceas în ceas. In sfârşit, într'a cincea zi, văzând că nu puteam scăpa de geloasa-i pază, am gândit că un singur mijloc îmi mai rămânea şi am ieşit hotărât din casă, urmat de jalnica lui umbră.

Am mers şi'n ziua aceea, în părăginita grădină în care petrecusem atâtea ore sub înfăţişarea şi cu sufletul lui, şi ne-am apropiat, şi'n ziua aceea de havuzul mort, plin de frunze moarte. Şi'n ziua aceea am stat pe stâncile false şi-am dat la o parte frunzele ca să ne contemplăm chipurile. Când apărură feţele noastre, amândouă, una lângă alta, pe oglinda mohorâtă a apei, eu m'am întors repede, apucai „eul" meu trecut de spate şi-l aruncai cu capul în apă, în punctul unde se arăta răsfrângerea lui. Ii împinsei capul sub apă, şi îl ţinui aşa, cu toată energia urei mele, scoasă din fire. El cercă să se zbată, picioarele-i se frământară cu violenţă, dar capul îi rămase în unda tremurătoare a havuzului. După câteva clipe, simţii că trupu-i înţepenea şi că pierdea vigoarea. Atunci îi dădui drumul şi căzu şi mai jos, spre fundul apei. Odiosul „eu" trecut, ridicolul şi stupidul meu „eu" din anii trecuţi, murise pentru totdeauna.

Au ieşit agale din grădină şi din oraş. Nimeni nu s'a preocupat de această întâmplare. Iar acum, trăesc din nou în lume, în marile oraşe de pe coastă, şi-mi pare că-mi lipseşte ceva de care nu-mi aduc aminte. Când voioşia îmi dă ghes cu neghioabele-i râsete, mă gândesc că eu sunt singurul om care s'a ucis pe sine însuşi, dar care urmează totuşi să trăiască mai departe

CH. BAUDELAIRE

Cugetări şi Paradoxe

POEZIA — II

de AL. T. STAMATIAD

1

Caracterul adevăratei poezii e să evite torentul şi să curgă liniştit şi solemn ca marile fluvii când se apropie de mare: moartea şi infinitul lor.

2

Cât de puţin dacă te vei coborî în tine însuţi, dacă-ţi vei întreba sufletul, dacă-ţi vei rechema amintirile, vei simţi că poezia n'are şi nu poate avea alt scop decât cultivarea ei însăşi, — şi nici o poemă nu va fi mai mare, mai demnă de numele de poemă, decât aceea care a fost scrisă numai şi numai pentru plăcerea de a o scri.

3

Odată cu poezia şi sorbind poezia, odată cu muzica şi sorbind muzica, sufletul întrevede splendorile de dincolo de mormânt.

4

Poezia se înrudeşte cu muzica printr'o prozodie ale cărei rădăcini se înfig mai adânc în sufletul omenesc de cât ar bănui vre-o teorie clasică.

Poezia se înrudeşte şi cu arta picturală şi cu arta culinară şi cu a toaletei prin putinţa de-a exprima orice senzaţie de suavitate sau de amărăciune, de fericire sau de groază, prin împreunarea cutărui substantiv cu cutare adjectiv asemănător sau opus.

5

Ar fi miraculos ca un critic să devie poet, dar e cu neputinţă ca într'un poet să nu fie şi un critic.

6

Adâncimi nebănuite de cugetare în proverbele populare: găuri săpate de generaţii de furnici.

7

Arta care va corespunde trebuinţei de toate zilele va fi totdeauna cea mai onorată.

8

Amestecul grotescului şi al tragicului e plăcut spiritului, după cum dezacordurile sunt plăcute urechilor blazate.

9

Arabescurile constituiesc cel mai ideal şi cel mai spiritualist dintre toate desenurile.

10

A fi om practic mi s'a părut totdeauna hidos.

1848 n'a fost plăcut decât prin faptul că fiecare făcea atunci utopii, după cum poeţii clădesc castele în Spania.

1848 n'a fost încântător decât prin excesul însuşi al ridicolului.

Robespierre nu e demn de stimat decât pentru câteva fraze frumoase.

11

Cer tragic. Epitet de un ordin abstract aplicat unei fiinţe materiale.

12

Ceea ce e creiat de spirit, e mai trainic de cât materia.

13

Ce este omul superior? — Nu e specialistul. E omul tihnit şi de educaţiune generală. Să fii bogat şi totuşi să iubeşti munca.

14

Cu prilejul straniilor discursuri ţinute la moartea lui Edgar Poe, am observat că Panteonul literaturei e mai puţin respectat decât cimitirul comun, în care un regulament al poliţiei ocroteşte mormintele împotriva profanărilor inocente ale animalelor.

15

Cu cât forma e mai strânsă, cu atât ideea ţâşneşte mai intensă. Orice idee se potriveşte sonetului: bufoneria, distincţia, pasiunea, visul şi meditaţia filosofică. El cuprinde frumuseţea metalului şi a mineralului lucrate cu îngrijire.

Aţi băgat de seamă că o bucată de cer zărită printr'o ferăstruică, între două stânci apropiate, sau printr'o arcadă, îţi dă o idee mai adâncă a infinitului decât vasta privelişte văzută din vârful unui munte?! — Cât despre poemele lungi ele sunt refugiul acelora cari nu pot să le facă scurte. Orice poemă care ne oboseşte atenţia, nu este o poemă.

16

De ce priveliştea mărei ne încântă totdeauna şi atât de mult? Pentru că ne dă în acelaş timp ideea de nemărginire şi de mişcare.

17

Din fericire răsar din când în când reparatori de nedreptăţi „critici", amatori, oameni ciudaţi care afirmă că nu toată pictura e în Rafael, nici toată poezia în Racine, că poeţii minori au multe pagini bune, trainice şi fermecătoare, şi că, în sfârşit, oricât ai iubi frumuseţea obştească, obişnuită, din poeţii şi artiştii clasici, nu-ţi este îngăduit să treci cu vederea frumuseţea singulară, frumuseţea creiată de împrejurări şi caracteristică moravurilor.

18

Entusiasmul provocat de orice lucru în afară de abstracţiuni, e semnul unui temperament fără voinţă, bolnăvicois.

19

Eu cred că farmecul nespus şi misterios care se desprinde din contemplarea unei corăbii, şi mai ales a unei corăbii plutind, se datoreşte — în primul rând — regularităţii şi simetriei, care sunt unele din cele dintâi cerinţe ale sufletului omenesc, tot aşa de însemnate ca şi complexitatea şi armonia; şi — în al doilea rând — înmulţirei succesive şi bogăţiei tutulor curbelor şi figurilor imaginare înfăptuite în spaţiu de elementele adevărate ale obiectului.

Ideea poetică care se desprinde din această mişcare a liniilor, este aceea a unei fiinţe vaste, imense, complicate, dar euritmice, a unui animal plin de geniu, suferind şi suspinând toate suspinele şi toate ambiţiile omeneşti.

20

Frumoasele, marile şi puternicele corăbii, cu înfăţişarea obosită şi melancolică, uşor legănate pe apele liniştite par'că ne şoptesc — privindu-le — când oare vom porni spre ţara fericirei?

21

Fără îndoială că vă amintiţi de o comedie intitulată: Geniu şi Dezordine. Că dezordinea e în legătură câteodată cu geniul, aceasta dovedeşte că geniul este extraordinar; din nefericire, titlul de mai sus, pentru mulţi tineri, exprimă nu un accident, ci — dimpotrivă — o înrudire.

22

Frumosul este alcătuit dintr'un element etern, invariabil, a cărui cantitate este însă foarte greu de determinat, şi dintr'un element relativ, circustanţial, — sau mai bine zis, din mai multe elemente: epoca, moda, morala, dragostea.

23

Graţie acestui minunat şi nemuritor instinct al Frumosului, noi privim pământul cu toate priveliştele lui, drept un rezumat, o corespondenţă a cerului.

24

Germania exprimă reveria prin linii, Anglia — prin perspectivă.

25

Hotărît lucru: inspiraţia e soră bună cu munca ordonată, de toate zilele. Aceste două contrarii nu se exclud ca de altfel toate contrariile din care e alcătuită natura.

Inspiraţia se supune ca foamea, ca digestia, ca somnul. Fără îndoială că sufletul e înzestrat cu un fel de mecanică cerească, de care nu trebue să te ruşinezi, ci dimpotrivă să tragi partea cea mai glorioasă, după cum medicul trage toate foloasele din fiziologia corpului.

Dacă vrei să trăeşti într'o continuă contemplare a operei de mâine, munca zilnică va ajuta inspiraţia, — după cum un scris citeţ te poate lămuri mai repede şi după cum totdeauna scrii clar când cugetarea e sigură şi puternică.

26

In orice mare doliu naţional e o istovire a pulsului obştesc, o înnoptare a minţilor, asemeni unei eclipse de soare, — imagine de o clipă a sfârşitului lumei.

27

In orice schimbare e ceva infam şi plăcut totodată, ceva de necredinţă şi de noutate. Aceasta e destul să explice Revoluţia Franceză.

28

Imaginaţia este darul cel mai ştiinţific dintre forţele sufleteşti, pentru că numai prin el putem prinde analogia universală, sau ceeace o religie mistică numeşte corespondenţă.

29

In fiecare cuvânt e ceva sfânt care ne opreşte să facem din el un joc de cuvinte. A mânui cu dibăcie o limbă, e un fel de vrăjitorie evocatoare. Numai atunci culoarea vorbeşte ca o voce adâncă şi vibrantă; momentele cresc, conturându-se pe fondul zării; animalele şi plantele — solii Urâtului şi ai Răului — îşi articulează grimasa lor neechivocă; parfumul deşteaptă gândirea şi amintirile corespondenţe; iar pasiunea murmură.

30

In zămislirea oricărei cugetări sublime e o tremurare care se resimte în creerul mic.

31

In avântul scriitorilor tineri ca şi în avântul tinereţei fizice, e o frumuseţe drăcească, misterioasă, care te face să le erţi multe cusururi.

Culese şi traduse de AL. T. STAMATIAD

Apus

(după **Alexandru Petöffi**)

O, soarele îmi pare un veşted trandafir,
Ce moleşit îşi pleacă truditu-i cap în jos,
Iar palidele-i raze par frunze care'n şir,
Se'mprăştie cum zboară un zâmbet dureros.

Şi lumea toată'n juru-mi e mută, liniştită,
In depărtare numai un clopot mic de seară
Ingân'o melodie ce pare că'i venită
Din ceruri, sau din visul ce trebue să moară.

Ascult destăinuirea acestui cântec sfânt,
Ce sufletul în taină mi-l poartă alinându-l,
Doar Dumnezeu mai ştie ce sânt şi ce nu sânt,
Doar Dumnezeu mai ştie pe unde'mi umblă gândul.

Gheorghe Nikita

Indoială

de Const. Asiminei

Nădejde, cruce părăsită 'n noapte,
Te văd de veghe ca o nălucire
Ce-adună dintr'un naufragiu şoapte,
Făclie arsă, vis fără iubire.

Te-aud gemând sub straturi de'ntuneric
Cu braţele întinse, dar stinghere;
Nu-i candelă în spasmul tău himeric,
Nu-i soare, nu-i un strop de mângâiere.

Isus bătut în cuie, n'a ştiut
Că fericirea stă 'n fără-de-legi,
De-aceea a făcut din cruce scut,
Din munţi credinţă, din durere legi...

Isus cel răstignit, Isus blajinul,
Isus ce n'a avut la cap făclii,
Isus ce-a supt din fapta lui veninul.
Isus ce-a sămănat zădărnicii,

Cum n'a lăsat el omului şi cheia
Ca să dezlege grelele probleme:
Dece trăim ca floarea, ca scânteia,
O clipă, şi dece cădem sub vreme?

Dece nu ne-a legat de Univers
Cu-aceiaş veşnicie ca pe stele?
Dece să strângem clipele în mers,
Să n'avem fericire nici cât ele?

Dece să frângem piatra 'n care nu e
Nici-un izvor să crească 'n noi avântul?
Dece să ispăşim şi noi în cuie
Păcatul ce ne leagă cu mormântul?

Dece să 'ntindem braţele spre soare
Şi 'n schimb să nu ne-alegem din aceasta
Decât cu'n zâmbet, cum s'alege-o floare
Când se deschide 'n zorii albi fereastra?

Dece să ţesem viaţa din lumină,
Când ea nu ne rezervă decât vânt,
Când zilnic toate strunele suspină,
Când nu purtăm în noi decât pământ...?

Dece să strângă moartea laolaltă
Şi spini şi flori şi cer şi ţărnă, toate?
Dece, la urmă, chiar un chip din daltă,
Prin care 'nvie veacuri inoptate,

Să se fărâme ca un colţ de stâncă
Trăsnit de Dumnezeu, sau ros de ploi?
Dece să fie moartea mai adâncă,
Şi ea să fie veşnică, nu noi...?

. . . .

O, Doamne, îndoiala mea s'o iei
Ca un suspin din peptul unei stânci
Ce 'şi face ţărnă pentru groapa ei,
Când stă la sfat cu trăsnetele-adânci.

Şi 'n rătăcirea mea să vezi acum
Stindarde de lumini ce se desfac,
Aripi de ape ce deschid un drum
Dela o clipă moartă, la un veac.

Şi blând şi bun, şi drept, cum eşti din fire,
Tu să mă ierţi că nu-mi îndoi genunchii,
Să mă închin la vechea ta zidire,
Cum se închină fulgerelor trunchii...

Şi totuşi, când văd mâni ce-adună fluturi,
Şi ochi în care primăvara duce
Atâta liliac că poţi să-l scuturi,
Cu poala să-l culegi, să 'ngropi o cruce.

Eu mă înalţ doar până la creanga plină
De flori şi-i cer un zâmbet să-mi ridic
Povara de pământ înspre lumină,
Şi-atuncea, Doamne, văd cât is de mic.

O creangă-mi pare cer bătut cu stele,
Un cuib, odihna cântecelor vieţii,
Izvorul, vrana înoirii mele,
Pământul, veşnicia tinereţii...

De porţi nădejde 'n suflet, tu n'ai moarte
Viaţa mea; de-ai sămănat lumini,
Oricât te-ar duce drumul tău departe,
Nu-i risipi şi nu-i culege spini...

CONST. ASIMINEI

Cântecul Amintirii

O, lasă-mă să-mi cânte în suflet Amintirea!...

Vreau să străbat cu gândul în vremile trecute
Şi, sub lumina lunii, să nu le ştiu pierdute.
Vreau cântul Amintirii să-mi poarte paşii mei
Pe-aceleaşi adumbrite şi tainice alei,
Pe-acelaş câmp în floare şi pe aceleaşi lunci
Pe unde-am fost cu tine...
Azi, nu mai eşti aceeaşi din vremile trecute.
Şi eu te vreau pe tine, pe tine cea de-atunci,
Iar nu pe cea de-acuma...

De poţi din nou să-mi fii
Fântâna nesecată de albe bucurii,
Fii binecuvântată! De nu, tu poţi pleca
Ducând cu tine Visul, Speranţa şi Iubirea,
Lăsându-mă să-mi cânte în suflet Amintirea...

Ion Gane

CARŢI ŞI REVISTE

DEM. GALMAN: *Minciuni nemuritoare* — versuri — Tipografia „Geniului", Bucureşti, 1924.

Intr'un volumaş elegant, d. Dem. Gâlman strânge, în 74 pagini, 32 poezii al căror fond sufletesc, prea puţin nou, este când o evocare, când un regret, când frământarea unor sentimente ce se nasc nebănuite, ca să moară înainte de vreme. Are, pe alocuri, reuşite pasteluri (s'ar putea cita următoarea strofă:

Două gâze stau de vorbă pe un fir de mărgărint,
Iar un greer râde'n iarbă chefuind c'un strop de rouă
Şi de-asupra tuturora, veşnic bună, veşnic nouă,
Luna toarce'n poala zării o beteală de argint...)

pe alocuri încercări de artistică învăluire a simţirii într'o limbă de care nu putem separa nici expresia fericită, nici imaginea limpede. Un model în sonetul „Noapte de iarnă" — şi în felul de mai sus — cea mai isbutită poezie a volumului:

In rama 'n care-ţi odihneşti portretul
Iubita mea, — plâng razele de lună,
Şi ca un paj tăcut te încunună
Cu floarea suferinţelor, — regretul....

Şi-aşa cum stau şi-mi dălţuiesc sonetul
In ceasul trist, de vis şi de minciună,
In juru-mi amintirile se-adună
Şi se distramă 'ncetul cu incetul...

Din vechile poveşti îmi cântă focul,
Duios şi blând cu glasul rugăciunii
Şi zâmbitor mi-apare 'n vis norocul..

Iar când târziu de tot mă 'nvinge dorul,
Tot deşirând păianjenişul lunii,
Pe obositu-mi suflet trag zăvorul...

* * *

M. MIHĂILEANU: *Mica pravilă.* Editura Casei Şcoalelor, Bucureşti, 1924.

„Bunului patriot, până şi fumul ţării sale i se pare dulce şi frumos mirositor". Cu acest motto din poetul Costachi Stamati, d. M. Mihăileanu îşi începe această „mică pravilă", carte de învăţături şi sfaturi pentru poporul cel mare, asupra căruia lucrează încă duhul negru al rătăcirilor de tot felul. După ce arată calea adevăratei fericiri, care nu în bogăţii şi palate stă, ci numai înăuntrul sufletului nostru, după ce-şi aşterne cu pildă vie tâlcuirea proverbului sau a vechei zicale isvorâtă din înţelepciunea poporului, autorul nu se sfieşte să atace chestiunea socială în chiar miezul ei:

„Foarte mulţi când se gândesc la vorba: Bună ţară, rea tocmeală, îşi închipue numai decât că reaua tocmeală dăinuieşte în ţară, numai din pricină că legile nu ar fi bune. Ei bine, adevărul este cu totul altul: o bună tocmeală nu pe legi bune, ci numai pe datine şi pe obiceiuri bune se poate statornici. Căci ne spune şi al nostru mare prooroc *Eminescu:* Obiceiuri fără legi, pot totul, dar legea fără obiceiuri, aproape nimic. Şi aşa şi este. Căci, nu legile cele bune trebue să răsară mai întâi, ci obiceiurile cele bune trebue mai întâi să încolţească şi să înflorească, pentru ca mai apoi şi legile cele bune să poată veni ca să desluşească, şi să statornicească aceste bune obiceiuri. Deci: *mai întâi obiceiul cel bun, şi apoi legea cea bună.* Intr'alt fel se clădeşte chiar pe nisip. Ei bine, aci este cea mai mare a noastră rătăcire de azi: Punându-ne toată nădejdea în puterea legilor la repezeală inscăunate şi răsturnate, am dat cu totul uitărei minunata destoinicie a vechilor noastre datine şi obiceiuri..."

Volumul d-lui M. Mihăileanu, scris vioiu şi în cea mai curată limbă românească, deschide problema culturii la sate. Toate cele amintite aci sunt fapte întâlnite şi de alţii, de toţi aproape; autorul a avut răbdarea să le observe şi să le noteze; — şi mai ales acel minunat şi rar bun simţ de a le comenta. A făcut un bine nepreţuit; atenţia noastră toată se va îndrepta când—va trebui să se îndrepteze — către întunerecul, căci există încă un întuneric, care dăinuieşte cu furie la sate. „Intr'alt fel — spune d. M. Mihăileanu — rătăcirea de apoi, va fi mai rea decât cea dintâi". De aceea — până va ajunge în mâna ţăranului luminat (pentru care e şi scrisă cartea aceasta) — o recomandăm tuturor acelor cari mai cred în tradiţie şi în bunele noastre obiceiuri.

* * *

VOICHITA CERCEL: *Soare de toamnă* — versuri.— Tipografia „Lupta", Bucureşti, 1924.

O cărţulie de mărimea unui dicţionar de buzunar, cu copertele roz şi foile galbene (influenţa soarelui de toamnă, desigur), cu poezioare mai mici sau mai mari, ghemuite în 64 de pagini. Nu răsar din cele vreo 30 de bucăţi decât cea de la început: „Soare de toamnă", în care e o înşirare de comparaţii şi imagini ce năzuiesc spre fixarea unei atmosfere:

Soare de toamnă, cu razele reci
— Apus de viaţă, de cântec de suflet, —
— Rugă cu-adâncă privire-umilită —
— Braţe căzute în desnădejde —
Soare de toamnă... stinse acorduri
Dintr'o poemă către sfârşit
— Ochiu de lumină care clipeşte
Ultima dată dezamăgit...

şi „Spleen" de la finele volumului:

In suflet simt un asfinţit de toamnă....

Şi pulberea din stele de jar
Ce-am strâns'o-dată cu gânduri de avar
O văd împrăştiată 'n zări de plumb
Ca praful ruginit de pe cărări,
Căzut din părul toamnei 'n resfirări...

* * *

I. BÂRLEA: *Balade, Colinde şi Bocete din Maramureş,* Vol. I, Ed. Casei Şcoalelor, Bucureşti, 1924.

Este o culegere de material poporan, pe care părintele Bârlea a făcut-o încă din anii 1904-1913 şi care — din cauza vitregiei vremilor — a rămas, până acum, nepublicată. Tot odată cu această culegere autorul aminteşte lucrarea lui *Béla Bartók:* „Volksmusik der Rumänen von Maramureş", publicată anul trecut la Munchen, la alcătuirea căreia pr. Bârlea a luat parte ca îndrumător şi călăuzitor prin părţile maramuşene.

Interesant este de urmărit cum s'au răspândit motivele baladelor istorice şi voiniceşti în ţinuturile de nord ale ţării noastre, precum şi altoirea lor pe un fond istoric, adeseori strein, sau invers. Materialul este prezentat cu numeroase note şi un „glosariu" lămuritor asupra multora dintre neologisme sau cuvinte dialectale. Ceea ce constitue comoara noastră naţională — producţia literară anonimă a poporului — trebue să preocupe azi cât mai multe spirite. Iată de ce felicităm pe culegător şi aşteptăm pe cercetătorul care să stabilească raporturi şi înrudiri mai de-aproape cu producţia generală a poporului.

* * *

COMOEDIA (21 Decembrie) a d-lui *Adrian Pascu,* de la Iaşi, ne soseşte în frunte cu un articol al d-lui profesor universitar *C. Berariu,* în care se discută problema originalităţii. „Scriitorii noştri, în proporţie prea mare, stau sub influenţa literaturilor streine cu probleme social-psihologice răsărite în mod firesc pe alte meleaguri, dar cari pe pământul românesc sunt plante exotice..." Este adevărat că de vreo douăzeci de ani literatura românească arareori mai cunoaşte motivul inspiraţiei naţionale. Pentru punerea în lumină a tezaurului originalităţii noastre, prea puţini scriitori şi-au dat obolul lor. „Să lăsăm scriitorilor streini, ce este al lor. Să ne familiarizăm cu ei, nu pentru ca să-i imităm, ci ca să ne orientăm în lumea civilizaţiei moderne. Ba vom şi învăţa dela ei metode varii de studiu şi de compoziţie ale elementelor de artă, dar să nu părăsim fondul nostru filozofic, etic, estetic, etc., străvechiu original care imprimează neamului nostru caracterul originalităţii. Să ne aprofundăm mai temeinic în sufletul neamului nostru şi al creaţiunilor sale şi ni se va redeschide simţirea pentru farmecul fanteziei şi înţelepciunei sale. Astăzi trecem pe lângă tezaurele lui sufleteşti cum trece copilul pe lângă nişte nestemate ce le crede sticlă proastă. Acest dispreţ nematur este un viţiu, un fel de crimă faţă de neamul propriu". Am amintit aci cuvintele d-lui C. Berariu pentru a-i răspândi părerile, cari sunt şi ale noastre.

Continuându-şi seria începută „Chipuri şi amintiri", d. *George M. Vlădescu* se ocupă astăzi de personalitatea marelui nostru povestitor: *Mihai Sadoveanu.* Inţelegător şi comunicativ, fraza d-lui G. M. Vlădescu poartă caracterizări sigure, alături de o usturătoare sfichiuială adusă contemporaneităţii ultra-moderniste: „Sadoveanu este tovarăşul sufletesc al câtorva „serii", ca să nu zic „generaţii". El ne-a învăţat să ne plecăm pe sub umbrele codrului, cu el ne-am adâncit în „Pădurea Petrişorului", el ne-a deprins să privim cu ochii deschişi spre lumina trecutului nostru, cu el ne-am înduioşat şi-am plâns cu hohote lângă stâlpul de execuţie al „fraţilor Potcoavă", cu el ne-am plimbat „44 de zile în Bulgaria", cu el am băut la „Crâşma lui Moş Precu", cu el am râs de poveştile „Căprarului Gheorghiţă"... A înţeles profund şoapta codrului şi turburările dragostei, — şi umbrele înserărilor de nimeni n'au fost iubite mai mult... Astăzi, ca şi acum zece ani, ca şi acum douăzeci de ani, d. Sadoveanu este ţinta privirilor noastre. Deie-se peste cap cât ar vrea „moderniştii" iar „nouveau"tiştii scoată din balamuc cele mai bizare forme... Nu vor isbuti să treacă drumul şi nici pe noi nu ne vor opri în drum. Ochii noştri vor urmări tot pe d. Sadoveanu care, când trece pe stradă, târăşte par'că după sine toată istoria Moldovei..."

La ancheta „Iaşul artistic moare?" răspund deocamdată d-nii *C. Ghiulea* şi *N. Teodorescu,* directorul Conservatorului. In restul numărului versuri şi proză de d-nii Adrian Pascu, Maria Giurgea şi Al. Vâjâianu-Uz. Numeroase cronici dramatice şi artistice.

* * *

LAMURA (No. 14-15) apare — după cum se ştie—sub auspiciile fundaţiunei culturale „Principele Carol". E o bună revistă de cultură generală, dar suferă tocmai de ceea ce n'ar trebui să sufere o atare revistă: apare prea neregulat. Sunt oameni în ţara asta pentru cari „Lamura" este unica lor lectură. Mă gândesc la învăţători, tocmai pentru că sunt obligaţi s'o citească. Unii o citesc cu drag, alţii de nevoe, alţii — sunt şi din aceştia — de loc. Cei din categoria întâi, înăbuşiţi în cine ştie ce sihăstrie de munte sau de şes, n'o pot avea, aşa dar, niciodată la timp. Şi poate tot aceasta este cauza că alţii n'au învăţat s'o citească.

In numărul de care ne ocupăm în cronica de faţă publică articole d-nii *I. Simionescu:* „Jucăriile naturii", *V. Harea:* „Ştiri despre învăţământul din Rusia sovietică", *G. Ionescu-Sieşti:* „Caracterul învăţământului primar complimentar", şi *Victoria I. Teodor:* „Lucrul manual în şcolile populare din Suedia".

Proza literară o semnează d-nii *Al. Lascarov-Moldovanu:* „Prietenul meu Belizarie...", *Al. Bădăuţă:* „Şarpele" şi *Alexandru Marcu:* „San Martin la Palma", traducere din Giovanni Papini.

Versurile: *A. Cotruş* şi *Zaharia Stancu;* remarcăm „Pe un tablou" de A. Cotruş:

Mi-ai făcut un dar ca în poveşti:
In joc de umbre şi lumini vrăjitoreşti
Mi-ai adus în casă Muntele!...
Si-acum [illegible] streine
Parcă-mi freamătă păduri bătrâne, româneşti, —
Iar noaptea, toată ţara-mi parcă doarme lângă mine!

şi câteva versuri din „Secetă" de Zaharia Stancu:

Şi pomii satului sunt fără rod
Şi fără cuiburi, — cântec nu s'aude
Flămând şi desnădăjduit norod
A 'ngenunchiat în rugi cu ploape ude.
Dar poate, pân' la Dumnezeu în cer
Prin aeru 'nchegat nu pot s'ajungă
Nici rugăciunile, şi'n foc şi fer
Pământul s'a oprit pe calea-i lungă...

La „Cronică", d-şoara Olimpia Zaharescu povesteşte „cum s'a putut înzestra o şcoală cu ajutorul copiilor". Da, minunea s'a întâmplat în târguşorul Paşcani. Pentru aceasta a trebuit însă foarte multă credinţă.

* * *

REVISTA GENERALĂ A INVĂŢĂMÂNTULUI (No. 10). Intr'un mic studiu: „Erori în studiul limbii materne", d. *Paul I. Papadopol,* care e şi colaboratorul nostru, precizează rostul acelora cari vor trebui să veghieze la siguranţa şi frumuseţea limbii: „Primul va trebui să fie profesorul. Profesorul de limba maternă, mi se va preciza. Nu, profesorul în genere! Să înceteze — odată această consideraţiune, de demult învechită. Dacă e adevărat că, în cartea de limba română, trebue să se concentreze toate materiile programei clasei respective, tot atât de adevărat e că, şi celelalte cărţi, trebue să fie scrise în cea mai sfântă cunoaştere a acestei limbi. De aici marele nostru necaz pentru studii care — şi azi — se mai predau după manuale streine, îndeosebi franceze şi germane. Şi iarăşi: dacă e adevărat că profesorul de limba maternă trebue să fie un enciclopedist, tot atât de adevărat este că, toţi profesorii români (din România) trebue să fie pe deplin iniţiaţi în completa enciclopedie (cetire, scriere, exprimare, ortografie) a limbii strămoşilor lor... Dar nu numai atât: pentru ca aprecierile noastre să nu sufere, începeţi prin a fi, voi înşi-vă, un desăvârşit model: cetiţi, voi înşi-vă, intonat; scrieţi, voi înşi-vă, perfect, dar, mai cu seamă, exprimaţi-vă, voi înşi-vă, în cea mai sclipitoare limbă românească, fără cacofonii (pe care le găsim totuşi, aşa de numeroase la Universitate, prin unele cursuri) şi inadvertenţe gramaticale, fără îngânări şi repeţiri, fără neologisme şi greutăţi. Apropiaţi-vă, voi înşi-vă, de limba sănătoasă şi energică a poporului şi — după ce veţi fi îmbrăcat în ea ştiinţa universală — daţi-o ca model viu şi permanent elevilor voştri..."

Celelalte studii: *Dr. Hurmuzescu:* „Din evoluţia învăţământului superior", *Axente Creangă:* „Activitatea ştiinţifică a lui Spiru C. Haret", *Virgil Procopiescu:* „Contribuţiunea raţiunii în combaterea fricii" şi *Ana Niculescu-Codreanu:* „Transfuzia psihică". Cronica şi recenziile bogate.

* *

ARCHIVELE OLTENIEI (No. 16). Ultimul număr din anul trecut al revistei d-lui *C. D. Fortunescu,* continuă studiul d-lui *D. Izverniceanu:* „Pagini din istoria Banatului" în care sunt amintiţi toţi scriitorii bănăţeni cari au colaborat ca redeşteptători ai Românilor aflători sub sceptrul habsburgic. Constantin Diaconovici-Loga, Damaschin Bojincă, Nicolae Tincu-Velea, apoi Eftimiu Murgu, Axente Bojincă şi Constantin Ioanoviciu îşi găsesc relevată partea lor de contribuţie la cultura neamului.

Despre *Dimitrie Ţichindeal,* născut (după unii) la 1755 în Becicherecul Mic, d. D. Izverniceanu scrie: „Meritul cel mare al lui Ţichindeal nu stă atâta în operele sale, care sunt traduceri ca de pildă „Filozificeşti şi politiceşti prin fabule, moralnice învăţături", ci prin faptul că, atât de pe catedră cât şi de pe amvon, a lucrat la redeşteptarea culturii naţionale între Românii din părţile banatice şi aradene. Persecuţiile şi asupririle pe care le exercitau Sârbii în contra Românilor erau din cale afar grele. In urma marilor nedreptăţi ce li se făceau, Ţichindeal a exclamat: „Soarta noastră e ticăloasă aşa încât nu cutezăm să spunem tot necazul nostru la lume; las să mărturisească lacrimile şi suspinurile soarta noastră". Iară fabulele şi le-a încheiat cu o altă exclamaţiune: „Mintea! Mărită naţie daco-românească în Banat, în Ţara-Românească, în Moldova, în Ardeal, în Ţara Ungurească, mintea! Când te vei lumina cu învăţătura, cu luminatele fapte bune te vei uni, mai aleasă naţie nu va fi pe pământ înaintea ta!"...

Recenziile, Cronica revistelor şi pagini din Oltenia culturală" lucrate cu mare grijă de d. C. D. Fortunescu, care ştie — într'o atmosferă de lucruri vechi, de acte şi documente — să ţină pas cu actualitatea: dovadă recenzia asupra volumului „Linişti de schituri" de Radu Gyr, sau „hotarul dobrogean" de I. Dongorozi.

* * *

ARHIVA SOMEŞANĂ (No. 1—1924. Cu acelaş program ca al revistei d-lui C. D. Fortunescu (Arhivele Olteniei) apare la Năsăud *Arhiva Someşană* —istorică, şi culrală, — în a cărei „întâmpinare" cetim:

„Vom publica în această revistă articole de tot felul: istorice, culturale, sociale, economice, linguistice, cu un cuvânt articole, cari îmbrăţişează trecutul şi viaţa actuală a ţinutului nostru. Nu vrem să facem regionalism exclusuvist, căci vor fi binevenite şi articole din alte părţi. dar un fel de patriotism local vom avea. Nu avem pretenţii mari, dorim numai să contribuim şi noi cu modestele puteri la complectarea edificiului istoric al României întregite. Nu ambiţii personale, nici dorul de a ne vedea tipărit numele, au fost motorul principal al editării revistei noastre, ci dorinţa de a face cunoscut acest ţinut de graniţă, care are un trecut istoric cultural atât de frumos ale cărui şcoli au luptat alături de celelalte şcoli confesionale române pentru păstrarea celei mai scumpe comori a noastre: legea şi limba românească, dând Vechiului Regat atâtea figuri ilustre; şi pe unde s'a făcut legătura cu Maramureşul şi Bucovina".

Gând frumos, căruia îi dorim o cât mai grabnică realizare. Deocamdată ni se oferă articolele: Districtul Năsăudului de *Virgil Şotropa,* Contribuţii la istoricul Rodnei de *Iulian Marţian,* Documente bisericeşti de *V. Şotropa* şi *Al. Ciplea,* Răboaje din trecut, *de Virgil Şotropa* şi O delimitare de graniţă între Maramureş şi districtul Năsăudului, de dr. Al. Ciplea. Interesant este articolul d-lui *Vasile Bichigian:* „Trei călători străini despre valea Someşului". Aceştia sunt: francezul *de Gerando,* germanul *Bergner* şi englezul *Boner.* Toţi trei au călătorit prin Ardeal şi şi-au notat impresiile, fiecare văzând această provincie prin prisma intereselor naţiunii sale şi propunând o soluţie chestiunii naţionalităţilor din această parte aparţinătoare fostei monarhii austroungare, conform vederilor diplomatice ale ţării sale. Notele acestor călători au fost scrise printre anii 1840—1880. Germanul *Rudolf Bergner* a scos o carte întreagă: *Siebenbürgen* (Transilvania) publicată la 1885.

* * *

MEMENTO:

CUVÂNTUL LIBER (II. 1. 3 Ianuarie) *Literaţii şi violenţa* de Paul Zarifopol, *Indiscreţia lui Freud* de Mihai Ralea şi *Scriitorii între ei* de Camil Petrescu.

* * *

RAMPA (5 Ianuarie 1925) *Anul literar* de Victor Eftimiu, *Vitrina Cărţii româneşti* de Romulus Dianu şi *Salonul* (versuri) de Ion Sân-Giorgiu.

* * *

COSINZEANA (No. 23—24, 1924) *Pavestirile lui Mărunţelu* de Ion Agârbiceanu, *Răsplata* de Ion Gorun şi *Fericire* — versuri — de Zaharia Bârsan.

* * *

MIŞCAREA LITERARĂ (3 Ianuarie 1925) *Cuvinte despre Nicolae Filimon* de Perpessicius, *Comentarii critice* (anul 1924 — Recapitulare) de Sc. Struţeanu şi *Revistele şi ziarele româneşti în 1924* de Perpessicius.

* * *

GAZETTE DE PRAGUE (31 Decembrie 1924) *La Roumanie en 1924* de P. Gr. Ioan (o încercare de caracterizare a literaturii anului; se pune accent pe mişcarea dramatică şi se recunoaşte înflorirea romanului).

IDEEA EUROPEANĂ (No. 160—1924) *Suferinţa rasei albe* de Nemo.

GEORGE BAICULESCU

INSEMNĂRI

NOILE ABONAMENTE LA „DIMINEAŢA"

— 600 lei anual —

Primim zilnic nenumărate scrisori de la diverşi cititori ai ziarelor noastre, salariaţi în special, prin care ne cer o reducere la costul abonamentului care este azi de 850 lei anual, 450 pe 6 luni şi 250 pe 3 luni.

Spre a satisface toate aceste cereri am decis de a face un preţ cu totul excepţional pentru domnii **învăţători, pensionari, funcţionari publici şi particulari, preoţi, militari, meseriaşi, lucrători** şi în general **orice salariat.**

Preţul abonamentului la ziarul „Dimineaţa" pentru orice cititor din categoria de mai sus, va fi

Lei 600 anual
Lei 300 pe 6 luni
Lei 150 pe 3 luni

Abonaţii noştri participă **toţi** la marile noastre premii care cuprind **2 CASE NOUI** libere de orice sarcini. una în Bucureşti şi alta la Craiova, **o poliţă de asigurare de viaţă, de lei 100.000 la soc. de asigurare „Ancora", un dormitor,** etc., etc.

In acelaş timp am întocmit un abonament combinat

lei 600 la ziarul „Dimineaţa"
„ 200 la „Adeverul Literar" şi
„ 125 la „Dimineaţa Copiilor"

IN TOTAL Lei 925

un abonament anual la „Dimineaţa", „Dimineaţa Copiilor" şi „Adeverul Literar" sau

— Lei 475 —
pe 6 luni

Este un imens sacrificiu pe care-l facem pentru cititorii noştri.

Abonamentele încep la 1 şi 15 ale fie-cărei luni şi se plătesc anticipativ prin mandat poştal sau la administraţia noastră, Bucureşti, str. Sărindar 9—11.

Literatura din Ardeal

Ni se comunică, că va apărea o Antologie a scriitorilor români din Ardeal 1). Este utilă şi necesară o astfel de Antologie, care ar putea aduna la un loc specimene din produsul literaţilor ardeleni, pe care — afară de unele excepţiuni norocoase — vechiul regat nu-i cunoaşte nici azi, în zilele împlinirii tuturor viselor noastre, deşi în Ardeal au apărut câteva talente literare remarcabile. Talentul lui Sorcova, excelentul umorist de pe vremuri din Ardeal, ale cărui schiţe fine împodobeau foiletoanele cotidianelor româneşti din Transilvania — este cu desăvârşire uitat. Scrisul inteligent al lui Al. Bogdan — Sandi Bogdan — aşteaptă o mână recunoscătoare, de-a fi redus la suprafaţă, Nu se mai vorbeşte de Ramta Buticescu, un scriitor apreciat între anii 1880—1890, este uitată lira delicată a lui I. Borcea,... Al. Ciura, Aurelia Pop, Maria Cunţanu, Maria Ciobanu, şi o mare falangă de poeţi, nuvelişti, esteţi, critici cari au scris în Ardeal, şi al căror scris a fost urmărit zeci de ani de-a rândul de miile de cititori români, sunt tot mai rar cercetaţi de istoriografii literaturii. Produsul deceniilor din „Familia", „Luceafărul", „Pagini literare", „Transilvania", „Cosînzeana", este aproape uitat. Nimeni, n'a încercat să caute în volumele învechite ale „Luptei", „Tribunei", „Românului", „Telegrafului Român", „Gazetei Transilvaniei", foiletoanele, cari închideau în cadrul lor munca, zelul şi priceperea atâtor suflete, sămânţia atâtor năzuinţe frumoase.... Scriitorii români din Ardeal au rămas uitaţi, iar unii au trecut definitiv în literatura de peste munţi, înregimentându-se în mişcarea literară din Bucureşti.

Incercarea de-ai aduna într'o Antologie pe scriitorii români din Ardeal, pare a desminţi tendinţa de regionalism — deşi un regionalism literar e natural — şi va fi o străduinţă intelectuală, care merită recunoştinţa fiecărui pasionat al civilizaţiei noastre. Antologia va cuprinde proză şi versuri de Slavici, Coşbuc, Goga, Iosif, Agârbiceanu, V. Onitiu, Liviu Rebreanu, Borcea, M. Cunţan, M. Ciobanu, Aurelia Pop, Augusta Rubenescu, Lucian Blaga. Emil Isac, A. Cotruş, O. Hulea, Al. Ciura, Ecaterina Pitiş, Lucian Costin, Z. Bârsan, I. Ilieşu, Al. Bogdan, H. Chendi, V. Goldiş, Al. Vaida-Voivod, T. Murăşanu, V. Al. George, Il. P. Petrescu, I. Lupaş, Oct. C. Tăslăoanu, A. C. Popovici, V. R. Buticescu, I. Gorun, Constanţa Hodoş, şi a., după cum se vede, un mare număr de scriitori, pe cari atenţia publică nu-i mai ţine în evidenţă. Va fi o releabilitare a unor valori culturale şi literare, şi un preţios document de prosperitate a unei generaţii româneşti, oblăduită de rigoarea unui regim politic tiran şi nemilos. Umorul sănătos al unui Sorcova, Ramta Buticescu, în forma lui primitivă, totuş constitue o reală valoare pentru literatura română. Seriositatea scrisului, care a caracterisat pe Al. Bogdan, merită de a fi reconstruit în câteva pagini evocaitve. Va fi interesantă defilarea oamenilor politici de talia d-nilor Al. Vaida, însuş pasionat cultivator al scrisului, a fost pe vremuri sufletul „României June", traducător al lui Schiller, iar d. Goldiş, când nu se îndeletnicea cu fusiunea teoretică şi politică, era mentorul literar al „Românul"-ui, care a adăpostit pentru întâia oară scrisul lui Emil Isac, A. Cotruş şi Lucian Blaga... Schiţele de fină sugestie şi românească pătrundere ale lui Al. Ciura, au fost tipărite şi în Bucureşti. Scriitorul tăcut şi modest, a stat departe de bâlciul americanisat al literelor româneşti, la Blaj, iar acum la Cluj, trăeşte ca un isolat şi nu cere medalia gloriei pe pieptu-i îmbătrânit. Criticii literari din Bucureşti, cari se obişnuesc să concretizeze şi să claseze întregul produs, conform principiilor raţionaliste — au uitat, că scrisul nu este un monopol şi că dincolo de Carpaţi, de Prut şi de Nistru, sunt mulţi, foarte mulţi buni scriitori, şi aceştia trebuiesc adunaţi pentru un viitor proces de conştiinţă, şi atunci, credem, că Antologia plănuită va avea şi o valoare documentară, chiar doctrinară, dovedind existenţa scrisului românesc cu obârşia românească. In fond acest scris nu diferă de cel cultivat de sufletul literar din vechiul regat, poate forma este greoaie, şi modul de exteriorisare este mai serios în literatura ardelenilor. Dar poetul şi romancierul ardelean trebuie să scrie trist, resemnat şi foarte controlat nu numai de publicul cititor, ci şi de procuror. Poate de-aceasta lipsea din scrisul literaţilor ardeleni focul eruptiv al unei exaltaţiuni naţionale, şi gustul scrisului părea un împrumut nordic, neînţeles de popoarele latine. Umorul lui Sorcova era disciplinat de amintirea lui Dickens, şi poate de-aceasta, se sbate şi azi lira lui Lucian Blaga sub povara reminiscenţelor germane. Neîndoios însă că scrisul primitiv, de factură stângace a celor mai mulţi scriitori ardeleni, nu este decât o împrumutare trecătoare a hainei, în aparenţă foarte simplă, care acopere un trup voinic, sănătos şi cârmuit de-un cap inteligent, meditator şi observator de situaţiile ce i-se creiază.

1) Innainte cu vre-o 12 ani a apărut o astfel de Antologie la editura d-lui Sebastian Bornemisa. (N. Red.)

Centenarul lui Camoëns

Atât în Spania, cât şi în Portugalia al patrulea centenar al ilustrului autor al *Lusiadelor*, se celebrează, în acest moment, cu o deosebită strălucire.

La Madrid, Camoëns e sărbătorit ca un poet naţional, In marea epopee a descoperirilor geografice, Spania şi Portugalia sunt strâns legate, ca într'o mare şi unică glorie a rasei iberice.

S'a spus de Camoëns, că în descrieri este egalul lui Homer, şi că nu-i lipsea pentru a-l ajunge pe acesta decât puterea de invenţiune.

Dar nici nu-i trebuia autorului Lusiadelor, invenţiune, pentru a cânta ispràvile lui Vasco de Gama, destui de mari, de frumoase şi de epice prin ele înşile.

Nu i-a lipsit imaginaţia însă, în evocarea Gigantului furtunilor, care se ridică ameninţător în faţa viteazului navigator portughez.

Este, din potrivă, una din paginile cele mai epice ale literaturei universale, şi constitue, nu numai pentru lumea portugheză o epopee naţională, dar o descriere ce poate sta alături, de epopeea divinului Ulyse.

Navigatorii portughezi au împletit în admirabila împreunare: măsura cu eroismul, impetuozitatea cu înţelepciunea.

Cu drept cuvânt spunea despre ei, istoricul Antonio Serzia : „Descoperirile secolului al 15-lea, au fost isprăvi ale unor oameni metodici, dotaţi cu mare inteligenţă politică, cu lucidă şi preciză visiune a obiectivelor urmărite, şi cu cercetări minuţioase ale expediţiilor întreprinse".

Lusiadele păstrează întreg acest caracter ; sunt însă şi poeme ale mărei, impregnate de acel suflu al largului, care împingea pe intreprizi spre necunoscut.

Camoëns

Camoëns, el însuşi, fusese eroul multor aventuri, în Maroc, unde şi-a pierdut şi un ochi, în lupta navală dela Ceuta, apoi în Indii şi în insula Molucilor, unde l-a aruncat disgraţia unui exil.

„A trăit sărac şi nenorocit" stă scris pe epitaful lui Camoëns. Dar poetul, cu suflet mare, n'a fost niciodată un revoltat. A suportat cu seninătate şi resemnare vitregia.

Viaţa lui a fost, ca a lui Cerventes, patetică. Şi el a mânuit deopotrivă condeiul şi spada. Ca şi nemuritorul autor al lui Don Quichotte, geniul său, necunoscut în timpul vieţei a rămas, pentru patrie o glorie.

Regulamentele Comediei Franceze

Decretul din 19 Noembrie trecut, modificând regimul administrativ al Comediei Franceze, a suscitat în lumea actoricească parisiană o vie nemulţumire.

In afară de dispoziţiunile privitoare la admiterea străinilor, a provocat nemulţumiri nouile hotărâri relative la concediile societarilor, şi la amenzile pentru întârzierile în concedii şi lipsa dela spectacole.

Se prevede pentru aceste cazuri o reţinere a lefei şi apuntamentelor proporţională cu durata absenţei plus o amendă, de o sută şi două sute de franci pe zi pentru fiecare zi întârziată peste concediu.

Unii societari au cercetat decretele anterioare pentru a dovedi că dispoziţia actuală este excesivă.

Astfel decretul din *28 nivôse an XI* nu prevede decât reţinerea a două treimi din leafă, pentru lipsă nemotivată, iar decretul din Moscova amenda egală cu leafa pe timpul absenţei.

Din acest punct de vedere, al amenzilor, este drept că decretul actual constitue o agravare a situaţiei pensionarilor Comediei.

Decretele anterioare prevăd însă şi alte dispoziţiuni, care au dispărut cu totul din legile actuale. Astfel decretul organic din 1 Noembrie 1807 prevede pedeapsa arestului, şi decretul din Moscova confirmă această dispoziţie. Şi să nu se creadă că aceste dispoziţiuni au fost numai literă a legei care au rămas fără aplicaţiune în fapt.

Funck Brentano, în *La Bastille des Comediens*, citează o serie întreagă de cazuri, în care artişti ai Comediei Franceze au exipiat la închisoarea For-l Evêque, concediile neautorizate.

Astfel Bonneval şi Berneau, primul titular al unui rol şi celalt dublură, au făcut închisoare pentru că au neglijat să se prezinte la o reprezentare la care unul din doi era indispensabil.

D-şoara Dubois, dublură a d-şoarei Clairon condamnată pentru că din lipsa ei s'a amânat o reprezentaţie, la care figura pe afiş. Apoi Lekain, Dauberval, Molé, Brigard şi d-şoara Clairon, au fost închişi pentru refuz colectiv, de a apare în scenă alături de un camarad descalificat, dar impus de atot-puternice protecţiuni; însfârşit d-na Molé, care s'a făcut aşteptată aproape o oră la o reprezentaţie dată în 1778, la Marly, în prezenţa reginei.

Aplicată cu discreţie, închisoarea n'avea un caracter infamant şi nu era nici prea riguroasă. Actorul condamnat eşea când cerea serviciul la reprezentaţii ori repetiţi. Işi aducea hrană de-acasă şi putea primi pe ori cine. Molé obţinuse voia să-şi viziteze ori când, ziua ori noaptea soţia condamnată. Iar d-şoara Clairon avea o suită întreagă la închisoare la For-l'Elvèque şi dedea acolo recepţii în toată regula.

Ori cât ar fi fost însă de blând regimul acestei închisori, îşi păstra întreg caracterul de pedeapsă privativă de libertate şi constituia o gravă atingere a demnităţei artiştilor pentru, ca aceştia să nu protesteze violent împotriva ei.

In 1789 încep să circule în Paris acele: „Caete, doleanţe şi instrucţiuni ale Adunărei tuturor teatrelor regale din Paris" în care între altele cer şi abolirea pedepsei cu închisoarea pentru greşelile de ordin profesional. Artiştii Comediei Franceze nici n'au avut, ce e drept nevoe de un 14 Iulie pentru dărâmarea Bastiliei lor, cererea le-a fost luată în considerare, admisă iar pedeapsa cu închisoarea, a fost odată pentru totdeauna părăsită.

Rămâne însă o dată istorică în trecutul Comediei şi un argument destul de tare, împotriva ridicărei amenzilor celor ce lipsesc dela spectacole, afirmă că nici odată Comedia Franceză n'a cunoscut un regim atât de aspru.

O apariţie literară interesantă: Dr. C. Osváht

In Ardealul aducător de-atâtea surprize, plin de farmecul noutăţilor, se desprinde figura intelectualului minoritar, ca o foarte semnificativă apariţie a vremurilor ce trăim. In locul ungurului turbulent şi agitat, vedem tipul ungurului intelectual, care încearcă să se „apere" cu sistemul mult cunoscut — al politicei raţionaliste : întrebuinţând mijloacele unei perfecte diplomaţii culturale, ca să-şi poată ajunge scopul. Ungurul intelectual modern din Ardeal, a învăţat foarte bine, chiar perfect limba românească, pe care-o întrebuinţează cu predilecţie, când se pune în discuţie chestiuni privitoare pe naţionalităţi. Ministerele din Bucureşti roesc de numărul mare al „delegaţilor" unguri, cari tratează în numele unui mandat inexistent cu reprezentanţii autorităţei de stat. Nu mai puţin adevărat este, că unii intelectuali unguri din Ardeal, stau în espectativă şi aşteaptă momentul, ca să se declare definitiv asupra vechiului proces istoric ce există între noi, Românii, şi între dânşii, Ungurii.

O foarte interesantă apariţie a vieţei intelectuale din Ardeal este doctorul Coloman *Osváth*, un medic ungur din Târgu Mureş, multă vreme ironisat şi persecutat de presa maghiară, ca un tip de romanticism idealist periculos oportunismului politic. Doctorul *Osvàth* scrie de zeci de ani, a scris nenumărate volume de literatură, politică, essayuri, a ţinut discursuri etc. Nu a fost apreciat, a fost bagatelizat, a fost zeflemisit. Deşi, a reprezentat, tipul europeanului în viaţa desgustătoare a provincialismului. Se crede însă că însfârşit asupra forţei brute a nepăsărei învinge viaţa spiritualistă: doctorul C. *Osvàth*, este azi eminamente recunoscut de toate cercurile intelectuale din Ardeal, deşi — şi este firesc — reacţionarii Unguri, l-ar schimba uşor cu un cal de rasă, ori cu un geamantan englezesc. Doctorul C. *Osvàth* aninează mai multe probleme literare şi vrea, să se ocupe, temeinic şi de problema româno-maghiară. Vigurosul conferenţiar scoate un ziar de frondă „Ellenör" la Târgu Mureş, în care promite că se va ocupa de apropierea culturală româno-maghiară şi în ultimul număr al revistei publică un judicios articol asupra poetului M. Codreanu.

Perfect cunoscător al stărilor din Ardeal şi al tendinţelor culturale din Occident, suntem în deplina convingere că însfârşit, pana isteaţă şi curagioasă a unui adevărat intelectual ungur, va şti observa şi lucruri bune în ţara în care trăeşte mai ales,, dacă pe aceste le va căuta în domeniul intelectualităţei române.

Un nou roman de Karl Capek

Ne-am mai ocupat în coloanele „Adevărului literar şi artistic" de arta curioasă şi nervoasă a acestui scriitor ceh, a cărui piesă „R. U. R." a fost obiectul unui sensaţional succes continental, pe cele mai de seamă scene din Europa şi America. S'au găsit fireşte, mulţi critici, cari au negat talentul lui Capek, şi l-au aşezat în şirul scriitorilor de reclamă americană, dar majoritatea criticilor au constatat că romancierul Karl Capek este o reală promisie a literaturei universale.

Capek se ocupă mai ales, de problemele vieţei tehnice. Adorator al spiritului uman, încearcă să glorifice intuiţia creatoare. Astfel în „Rur", simbolul este etern: lupta între materie şi credinţă, imortalizarea geniului de creator, care devine neputincios faţă cu divinul „great Unknown"..... „R. u. r." este o dramă utopistă, cu reale tendinţe de socializare, o şarjă a capitalismului destructiv. Poate de aceea a plăcut mai mult ca oricare altă lucrare a lui Capek.

Noul roman al lui Capek, apărut zilele aceste în ediţia „Die Romane des XX. Iahrhunderts" (ed. Die Schmiede) şi în care colecţie au intrat până acum romanele de avantgardă ale lui Francis Carco, Albert Daudistel, Girandoux, Franz Kafka, Radiguet şi Ioseph Roth, poartă titlul: „Absolutism oder die Gottesfabrik" (Absolutul, ori fabrica de Dumnezeu...)

Titlul este tot atât de curajos, ca şi conţinutul. Lupta inegală între oameni şi zei, între posibilul şi imperfectul, cinismul amar, care caracterizează această luptă de veşnice desiluzii şi imposibilităţi naturale — sunt caracteristice şi în noua operă a lui Capek.

Ateismul este de fapt un panteism mistic, evocator de reminescenţe biblice: construcţia romanului e adânc credincioasă, o apoteoză a credinţei nemuritoace.

Capek, cu literatura iritantă ce-o produce, este un produs al vremurilor moderne. Nu poate fi înţeles şi apreciat, decât de-aceia care sunt în stare să cunoască progresul tehnic al omenirei şi în aceasta să vadă, un rezultat al credinţei şi al dorului de creaţie, moşteniri ale unui destin supraomenesc.

MARUNTE:

In revista engleză „The Slavonic Review" (15 Decembrie) d. *Marcu Beza*, consul român la Londra, publică un interesant articol asupra legendelor şi superstiţiilor româneşti cu privire la lună.

— A apărut : *„Japonia"*. Viaţa şi obiceiurile. Un interesant volum datorit d-lui *I. Timuş*.

— Autorii dramatici proiectează un turneu cu piese exclusiv româneşti în tot cuprinsul ţării.

— Joi 22 Ianuarie 1925, orele nouă seara, va avea loc în sala Ateneului un festival artistic, organizat de comitetul pentru ridicarea bustului regretatului poet Şt. O. Iosif. Vor da concursul numeroşi artişti şi oameni de litere.

— Jacques Guenne şi Maurice Martin du Gard, directori ai săptămânalului „Les nouvelles littéraires" scot o nouă publicaţie: *l'Art Vivant*.

— O serie de articole asupra literaturii române contimporane publică în „Revue de l'Université", d. Mihail Dragomirescu.

— Benjamin Cremieux, apreciatul critic francez, semnează în „L'Europe nouvelle" o dare de seamă asupra volumului *Studi sulla Romania*, apărută anul trecut cu colaborarea publiciştilor români şi italieni: N. Iorga, A. Giannini, O. Randi, N. Banescu, E. Panaitescu, I. Bianu, V. de Sanctis, A. Marcu, S. Puşcariu, G. Pascu şi Carlo Tagliavini.

— A apărut în editura Casei Şcoalelor *„Ţiganiada"* lui Budai-Deleanu, publicată în forma definitivă din 1800-1812, cu o introducere, indice de nume şi glosar de d. *G. Cardaş*.

— In editura Eminescu a apărut: „Impărăţia de zăpadă", poveşti de d-na *Lia Hârsu*.

— „Mânăstirea Căldăruşani" este titlul unei monografii lucrată de ieromonachul *Damian Stănoiu*, publicată cu o prefaţă de mitropolitul primat : Dr. Miron Cristea.

— „Săptămâna literară" de la Ploeşti publică, în no. său de Crăciun, versuri şi proză de d-nii: C. V. Soare, Const. Goran, I. Al. Bran-Lemeny şi d-na Caliopy Davidescu.

— S'a deschis la Londra testamentul romancierului *Joseph Conrad*. El lasă a cincea parte din avere soţiei sale (20.000 lire sterline) iar restul la cei doi fii. După dorinţa testatorului „literary agent" a rămas Eric Scabrooke Pinker.

— Ordinea reprezentaţiilor cu concursul d-nei *Maria Ventura* a suferit o mică schimbare. „Indrăgostita" va fi reprezentată la 22 Ianuarie iar „Marşul nupţial" la 26 Ianuarie.

— S'a reluat la „Regina Maria" comedia d-lui *A. de Herz* : „Mărgeluş".

— A apărut No. 6 din Revista *Gândirea*. Spicuim din sumar: „Pro domo" de *Nichifor Crainic*, „Cântec vechi" de *A. Pop. Marţian*, „Sălbatică" de *Zaharia Stancu*, „Comoara" de *Ion Pilat* şi fragmentul de roman „Mergeau cântând vitejeşte" de *Cezar Petrescu*.

— A apărut în Biblioteca „Dimineaţa": „Domnişoara Roxana" de *Anatole France* în traducerea d-lui N. Davidescu.

— La „Cartea Românească" a apărut ediţia II-a din „Costache Negruzzi" — viaţa şi opera lui de *Eugen Lovinescu*.

— In luna Februarie va apare la Paris ediţia completă şi ilustrată a operelor lui *Anatole France*.

— *Francis Jammes* publică un nou roman, care se va chema : Les Robinsons basques. Va fi oare o carte pentru copii ?

— Marele premiu „Schiller" unul din cele mai mari premii elveţiene a fost decernat romancierului şi publicistului *Robert de Traz*.

— Partea literară din premiul Osiris: 100.000 fr. a fost oferit scriitorului Jean Richepin.

— A apărut în editura „Cartea Românească" volumul „Poveşti în versuri" de colaboratorul nostru, d. *Ioan Ciorănescu*.

— S'a întemeiat la Paris o societate de romancieri şi poeţi coloniali.

— In revista ieşană „Lumea" d. *M. Sadoveanu* scrie despre *Panait Istrati*: „Eu totuşi îl voiu revendica pe Panait Istrati ca pe un frate al meu şi fiu al acestui pământ, chiar dacă el însuşi — drept răspuns la primirea pe care i-au făcut-o unii confraţi de-aici — s'ar declara deslegat de toate ale trecutului, ca de nişte zădărnicii şi copilării fără valoare".

— A murit, la Paris, abatele Rousselot, profesor la Collège de France şi inventator al foneticei experimentale.

— A apărut primul volum (din cele 10 proiectate) din colecţia „Hommes et oeuvres du Temps". Relevăm numele lui : Abdoul Halik Bey Mustafa, Gustav Ador, Léon Appert, Baldwin, Barbusse, Louis Bauer, Aristide Blank, Prince Roland Bonaparte, lord Robert Cecil, Loucheur, François de Curel, R. Poincaré, Madame Curie, Darwin, Ebert, T. Edison, F. Nitti, etc., etc., etc.

ANUL VI. — No. 215

5 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
10 LEI EX. IN STRAINATATE

Duminică, 18 Ianuarie 1925

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT in 1893

Anatole France

de H. SANIELEVICI

Se spune de obiceiu despre Anatole France, că-i întruparea scepticismului; şi l-am văzut la noi revendicat de sceptici. Pentru mine, scepticul se 'nrudeşte de aproape cu excrocul manierat.

Scepticul îmi apare ca un leneş şi un... porc-de-câine, care-i lacom de mâncare, de băutură şi de celelalte plăceri materiale, e incapabil de acţiuni şi activităţi desinteresate, urlă totdeauna cu lupii şi se mlădie la orice ticăloşie: cu zâmbet dulceag de *patroană*... — de o filosofică superioritate, — aruncă un delicat văl roz, de scepticism şi toleranţă, asupra celor două patimi — arghirofilia şi preacurvia — cu care omul spurcă literatura, arta, ştiinţa, politica...; şi-şi încredinţează cu 'ndemânare interesele sale, acestor două *atuuri*... Azi amantul, confidentul şi o leacă codoşul soţiei superiorului care-i va procura o situaţie; mâine protectorul amanţilor soţiei sale proprii, cari vor trâmbiţa în lume, înnaltele-i calităţi etice; poimâine protectorul şi amantul unei tinere debutante. Sub manierele de o delicateţă felină, un suflet de carnasier...

Scepticismul acesta nu cere multă minte; fiul ajuns al ţăranului analfabet îl descopere numaidecât... Căci e nevoie de ascuţime de minte şi de muncă grea şi stăruitoare, ca să ajungi să deosebeşti şi să descoperi adevărul, din mulţimea faptelor şi teoriilor contrazicătoare; şi-ţi trebue fanatismul pentru idei abstracte al unui înnalt grad de intelectualism, ca să rezişti sofismelor încâlcite şi zâmbetelor dulci şi ademenitoare ale păcatului... Iar aceste însuşiri, nu le poate avea omul cu instincte animalice încă neimblânzite şi cu spiritul încă nedesrobit de nevoile trupeşti... Scepticismul este deci filosofia comodă a minţilor slabe şi leneşe: a celor *încă* slabe, ca şi a celor *deja* slăbite; a plebeului *ajuns*, stricat şi semidoct, ca şi a claselor vechi în descompunere...

Adevăratul intelectual se teme de scepticism ca de moarte. Dacă adevărul şi binele nu există, ştiinţa, artele, familia, îşi pierd înţelesul. Ce ne mai rămâne atunci decât plăcerea simţurilor?!... Şi e prea puţin pentru o viaţă de om...

Ar fi nedrept să atribui lui Anatole France un atare scepticism (l-a şi repudiat adesea el însuşi cu indignare). Atitudinea lui faţă de luptele sociale a fost pozitivă şi curagioasă. Altfel nici n'ar fi venit să-l petreacă mulţimea aceia uriaşă, la ultimul lăcaş. Omul, ca individ, nu prea preţueşte mult, din punct de vedere etic; omenirea ca fiinţă colectivă însă, va proclama deapururi, cu neştirbită credinţă, sfinţenia valorilor morale...

Intre scepticismul filosofic al marelui gânditor şi ideile lui socialiste, nu-i nici o contrazicere.

După cum Kant a scris *Critica raţiunii pure*, pentru a da o lovitură de pumnal sub pelerină, dogmatismului religios care sprijinea aristocraţia (a fost însă silit să se prefacă a vindeca el însuşi rana, scriind *Critica raţiunii practice)*, tot astfel Anatole France, pentru a sustrage terenul prejudecăţilor fanatice, cari barează drumul progresului uman, a recurs adesea la mijlocul eroic de a chema însaşi existenţa noastră omenească, să-şi îndreptăţească rostul la bara raţiunii... Astfel lucrează unele antiseptice: omoară microbii, dar ard şi carnea.... Carnea se vindecă, dar microbii nu mai învie... De sigur, viaţa noastră omenească este în acest înţeles zădarnică şi deşartă, că pământul se va răci odată, nimicind toate progresele materiale şi morale pe cari le va fi câştigat omenirea cu atâtea jertfe... Dar valoarea vieţii umane şi a idealurilor ei eterne nu are nevoie de demonstraţiune logică: instinctul nostru de conservare a speciei o impune ca o axiomă (cel puţin, claselor în ascensiune...)

De aceia, partea nesănătoasă a raţionalismului lui Anatole France e inofensivă. Razele soarelui nu pot ataca organismul nostru; distrug însă fără milă jivinele nevăzute cari mişună în juru-ne în întunericul jilav...

In toate cuvântările rostite la înmormântarea marelui gânditor, ca şi în articolele ce s'au publicat cu acest prilej, revine mereu ideia că Anatole France a ridicat la cea mai înnaltă expresie, spiritul francez şi că în acest înţeles, numele lui apare ca un simbol...

De fapt, nu-i o întâmplare că numai în Franţa (şi în nici o altă ţară de pe glob) i s'a ridicat odinioară o statuie *Raţiunii* şi i s'a instituit un cult. De la prima lui apariţie în Istorie, *creerul francez a fost limpede, logic, batjocoritor pentru tot ce nu se poate justifica la bara Raţiunii.*

Cetiţi cu uimire, ce s'a priceput să scrie despre educaţie, acum trei sute cincizeci de ani, nemuritorul şi, pe vremea lui, idolatrizatul Montaigne:

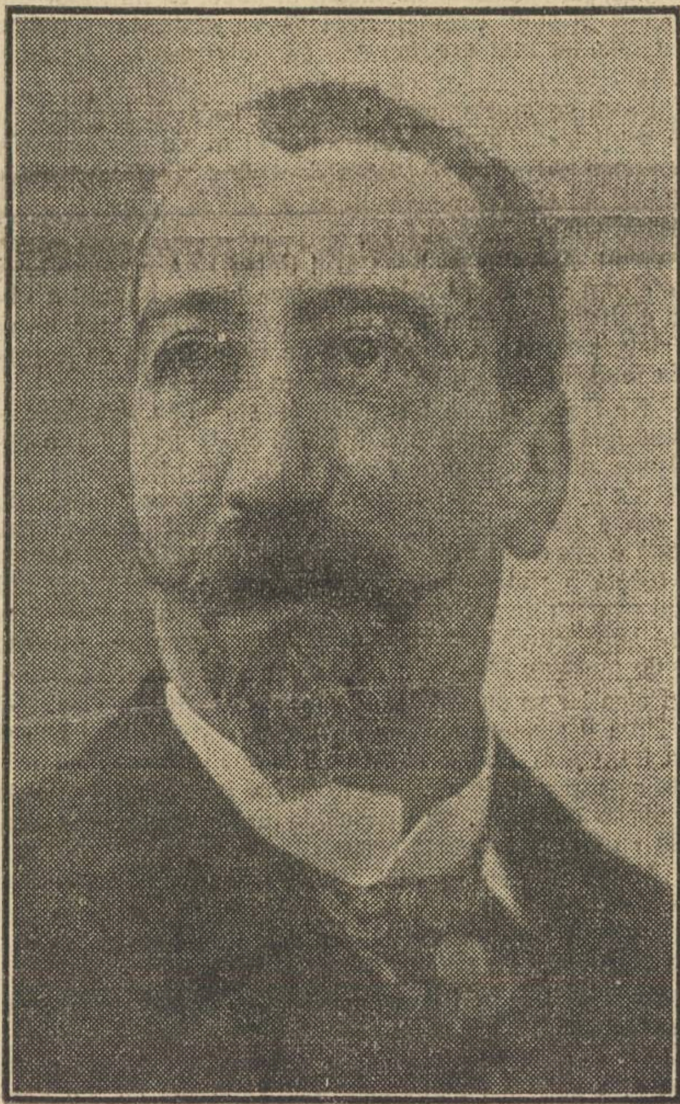
„Nu vreau să-mi bagi copilul la inchisoare; nu vreau să-i conrupi spiritul, ţinându-l în iad şi la muncă, 14 sau 15 ore pe zi, ca pe un hamal... Invăţătorul să aibă mai de grabă capul bine făcut, decât tare plin; mai mult purtări şi pricepere, decât ştiinţă. I se strigă mereu copilului în urechi, ca şi cum ai turna într'un poloboc (imagine desvoltată mai târziu de Dickens) şi rolul lui este numai să repete ceeace i s'a spus... Vreau ca dascălul să lase şi pe elev să vorbească la rândul său; e bine să-l facă să meargă în trap în faţa sa, ca să-i judece umbletul... Să nu-i ceară numai cuvinte, ci înţelesul şi substanţa lor; şi să-l judece în privinţa folosului pe care-l trage, nu după mărturia memoriei, ci după viaţa lui. Să nu-l înveţe atâta poveşti, cât să-l înveţe a le judeca... Nu în cărţi se 'nvaţă mai mult, ci în lume, prin convorbiri zilnice, prin călătorii. Pentru acest învăţământ, tot ce se prezintă ochilor noştri serveşte de carte: isteţimea unui paj, prostia unui servitor. Raporturile cu oamenii şi călătoria prin ţări străine te ajută minunat să-ţi freci şi să-ţi şlefuieşti creerul tău de acela al altuia... Lecţia astfel dată, va fi folositoare; trebue să fie şi plăcută... Lecţia să se petreacă oarecum ca din întâmplare, fără obligaţie de timp şi de loc; şi amestecându-se cu toate acţiunile noastre, se va scurge fără s'o simţi... Inlăturaţi violenţa şi forţa: nimic nu înjoseşte şi nu zăpăceşte mai mult o fire bine născută... Drumul către uşoara şi vesela înţelepciune, trebue să fie plăcut şi în-...it".

Care va să zică, nimic nou sub soare! Aceste rânduri cuprind în germene toată revoluţia pe care a făcut-o în învăţământ, în anii din urmă, reforma socialiştilor austriaci...

Asupra raţionalismului francez aruncă o vie lumină psihofiziologia de rasă pe care am schiţat-o acum aproape douăzeci de ani şi care ar fi avut timpul să se învechească şi să se banalizeze — dacă ar fi fost priceput ă!... Fiindcă însă însemnătatea ei n'a fost de loc înţeleasă, de aceia ea pare a se fi născut abia... (Am rîs mult în timpul din urmă, văzând pe d. Topârceanu, pe d. Darie, pe d. Ralea, şi pe mulţi alţi publicişti, nu chiar lipsiţi de inteligenţă, dansând, cu schime batjocoritoare şi cu ţipete amuzate, în jurul „elucubraţiilor antropologice ale lui Sanielevici" — ca pieile roşi în jurul unei „feţe palide"...). Dar nu desperez. In măsura în care dispar ghelirurile şi viaţa se'ngreuie, trebue să apară gândirea serioasă, obiectivă şi cinstită.

Europeanul de nord *(homo europaeus), având bogate rezerve de energie nervoasă şi fiind lipsit de impulsivitate,* înclină în literatură către clasicism şi epopee; *tinde*, adică, *în viaţă, să ridice realitatea la rangul de ideal.* Instinctele lui conservatoare se manifestă cu putere, atâta timp, fireşte, cât factorii sociali nu lucrează în contra lor. In Grecia antică, în ţările germanice, în Franţa, în Spania, epopeea a fost o creaţiune a cuceritorilor blonzi, respectiv a unor elemente etnice blonde; şi cred că nu există epopee mai.... epică decât *Niebelungenlied*.... Chinezii, arabii, italioţii, iberii, celţii, n'au avut epopee.

Adevărata epopee este de obiceiu clasică. Dar clasicismul se manifestă, evident, şi prin alte genuri. El a dat cele mai... clasice opere în Germania, atât în epoca aristocratică, cât şi în cea burgheză (pe la mijlocul veacului trecut). Italia, Spania, n'au strălucit prin clasicism; în Franţa clasicismul e mai puţin tipic, iar creatorii lui au

Anatole France

avut, se pare, sânge germanic (ca şi — după Lapouge şi alţii — însă-şi clasa aristocratică pentru care scriau). Germania ne-a dat o adevărată epopee modernă: *Hermann şi Dorothea;* Franţa, numai opere pe jumătate epice, de Victor Hugo şi Georges Sand, cari aveau, (G. Sand, se ştie, iar Hugo, probabil): sânge germanic.

Europeanul de sud (Homo mediterraneus) — dar şi orientalul — este *nevoziceşte un intoxicat.* După cum europeanul de nord are patima băuturii, din instinctul de a întreţine în sânge cantitatea de lichid, pe care o avea la origine, în tundra postglaciară, prin hrana cu peşte, cu moluşte, dar şi cu plante de mlaştină (de aici predispoziţia la lymphatism, prinsă intuitiv în denumirea de *flegmatic*, dată temperamentului rasei), tot astfel tutunul, ceaiul, cafeaua, şocolata, opiumul, haşişul, de care abuzează sudicul şi orientalul, nu sunt decât mijloace de a întreţine în sânge cantitatea de otravă pe care rasa o avea la origine, în stepa aurignaciană, când se hrănia numai cu plante de stepă. Nervii excitaţi, (dar şi nemulţumiri sociale, şi poate şi monotonia şi sărăcia stepei) împing la lirism şi romantism: la refugierea de realitate în lumea idealului. Dacă epopeea atinge culmea la rasa blondă, lirismul îşi găseşte cea mai tipică expresie la arabi. Marii lirici şi romantici: Shakespeare, Byron, (iberi), Heine, (evreu), Chauteaubriand (breton, adică iber, — ca şi creatorii romantismului medieval), Puşkin, (mulatru), Dante (etrusc), poate chiar şi Musset, Lenau şi Eminescu, arată spre sud şi spre orient.

(Evident, atari generalizări trebuesc luate din acest punct de vedere cu mare aproximaţie, că e vorba de nişte fire într'un ghem, încrucişate mereu de alte fire....).

Spre deosebire de nord-european — placidul pescar al tundrei postglaciare — şi de sud european — îndolentul erbivor al stepei aurignaciene, — central-europeanul *homo alpinus* a trăit ca vânător *(adevărat felin)*, în munţii păduroşi ori în stepa rece (solutreană) şi şi-a desvoltat, pe deoparte *inteligenţa fină şi abstractă*, pe de altă parte, *impulsivitatea. El înclină către realismul didactic*, adică concepe prin raţionament, cum ar trebui să fie realitatea, şi e mânat de instinctele lui de luptător, să caute s'o transforme. In loc de a *ridica realitatea la rangul de ideal*, ca nordeuropeanul, ori *a se refugia de realitate în lumea ideală*, ca sudeuropeanul şi orientalul, *homo alpinus combate realitatea în numele idealului.*

(Pe de altă parte însă, clasele active şi mulţumite se comportă ca nordeuropeanul; clasele trândave şi nemulţumite, ca sudeuropeanul; clasele active şi nemulţumite, ca homo alpinus). Brachicefalia, care-i cel mai însemnat caracter anthropologic al *omului alpin*, este, după mine, rezultanta unui plus şi a unui minus (faţă de celelalte rase): adică, pe deoparte, a desvoltării mai mari a centrelor motrice de la tâmple (impulsivitate), iar pe de altă parte, a desvoltărei mai mici a centrilor optici de la partea posterioară a creerului, a căror însemnătate pentru memorie şi pentru acumularea faptelor e evidentă. Iată de ce alpinul are capul lat şi nu lung ca nordeuropeanul ori sudeuropeanul. (Se'nţelege, acestea sunt simple afirmaţiuni, de cari cetitorul poate lua numai notă).

După cum lirismul romantic porneşte în evul mediu de la mauri şi de la evreii mauri (vezi Spengler), şi prin Spania, Provence şi Bretania (centru iberic) îşi iea sborul în toată Europa, căpătând caractere mai mult realiste la francezii propriu zişi (vezi Lanson) şi aproape clasice la unii *Minnesängeri*, tot astfel *realismul didactic este o creaţiune pur franceză* şi apare mai întâi în *Romanul vulpii*, — critică batjocoritoare a realităţii sociale, satirizarea feudalismului de către clasa burgheză — care se răspândeşte curând în toată Europa. Acest gen rămâne în Franţa, acasă la dânsul: cu *Rabelais*, cu *Montaigne*, cu *Satira Menipee*, cu *Molière*, cu *La Fontaine*, cu *La Bruyère*, cu *Saint-Simon*, cu *Voltaire*, cu *Paul Louis Courier*, cu *Balzac*, cu *„naturaliştii" şi — cu ANATOLE FRANCE. Când e vorba de a combate materia în numele spiritului, realitatea în numele idealului, natura în numele raţiunii, francezul este cel întâi în lume şi de aceia* (în bună parte,) *el poartă înaintea omenirii facla progresului*....

Nemţii de ce n'au avut un Molière ori un Voltaire?... Au avut pe evreii Heine şi Börne... In amestecul de lirism şi realism, Heine trădează caracterele intermediare ale rasei sale: brachicefală, cu caractere arabe.

Şi totuşi, poate greşesc, spunând, că'n privinţa raţionalismului, francezul este cel întâi în lume. Evreul este poate şi mai raţionalist. Din omul de Solutrè, — strămoşul francezului — se coboară şi brachicefalul Vest-asiatic, pe care încă în baso-reliefurile asiriene îl vedem vânând cai sălbatici cu ajutorul unor buldogi. In covârşitoarea lor majoritate, evreii sunt *ultra*-brachicefali. Pe solul pietros al stepelor asiatice şi'n regiunile în cari cel puţin ernele sunt reci, caracterele brachicefalului s'au exagerat, culminând în cele ale mongolului. Afară de asta, poporul evreesc a fost la origine o colonie de intelectuali chaldeeni [1]. El s'a dedat de timpuriu comerţului, aşezat fiind pe drumul de legătură al unor imperii mari (în primul rând Egiptul şi popoarele din Mesopotania). Şi în sfârşit, se mai adaugă toată povestea acestui neam orăşenesc şi comercial, timp de două mii de ani... Kautsky a explicat admirabil legătura dintre raţionalism şi ocupaţiunile comerciale. Tradiţionalist e ruralul... Şi tradiţiunile s'au ridicat ca duşmani în faţa poporului evreu....

Şi, cum ştiut este că'n fiecare epocă, societatea selectează de preferinţă tipurile în cari starea ei de suflet se găseşte exagerată, mă 'ntreb, dacă un francez pur-sânge ar putea duce raţionalismul până la gradul în care-l aflăm la Anatole France; şi dacă acest francez, cu numele simbolic, nu-i cumva evreu... Evreul e din fire înclinat spre radicalism: odată pornit a fi francez, nu-i de mirare să ajungă mai francez de cât toţi francezii...

Privesc alăturatele fotografii şi fac reflecţia că un francez ar putea avea oricare din trăsăturile acestei fizionomii; toate împreună însă — mai greu... Fruntea pură, luminoasă, netedă, corect boltită, hrănită cu sucul şi substanţa învăţăturii, iar nu cu cojile ei; ochii în formă de migdală, languroşi şi *apropiaţi între ei*, blânzi şi scânteetori de inteligenţă şi pătrundere, oglindind adevăruri mărete, dar şi calde frumuseţi...; nasul, în mod special arcat şi pornit a se 'ntâlni cu bărbia, iar la vârf, cu sensualitate lăţit şi cărnos; buzele groase şi sensuale, asimetrice parcă în desenul lor; faţa lungă, de *grand mangeur*, dar şi de gastronom; urechea mare şi desenată fără delicateţă; părul, după cât se pare, cam aspru. In total, un francez, şi mai ales unul din mica burghezie, are faţa mai rotundă, mai osoasă, şi, ca expresie, mai fermă. Rasă veche, de stepă, odinioară şi azi mâncătoare de carne şi de vegetale picante de stepă caldă — cam asta spun trăsăturile lui Anatole France, când ajungi să le descifrezi (nu-i locul să dau lămuriri). Evreii apuseni, fiindc'au venit pe apă şi prin nordul Africei, din regiunea sudică — mai caldă — a Palestinei, au mai multe caractere „arabe" decât cei din ţările nord-estice ale Europei, cari din nordul Palestinei au luat calea uscatului.... Şi sunt mai bătrâni sufleteşte, fiindcă n'au suferit timp de veacuri influenţa climei riguroase şi a vieţii rurale... Evreul rus a dobândit fiziceşte şi moralmente, o coajă groasă europeană, prin care abia dacă mai transpare mintea bătrână, — căci sufletul a întinerit cu desăvârşire. (Trecerea Mării Roşii e o bagatelă, faţă de *această* minune, pe care Iehova a făcut-o pentru poporul ales)... Să ne aducem aminte de evreii francezi pe care-i descrie Romain Rolland în *Jean Christophe* — atât de sceptici, încât fac ştiinţă, fără a crede în ştiinţă, filantropie, fără a crede în filantropie.... Am cunoscut eu însumi la Paris pe *acel* om de ştiinţă, care, la credinţa mea de... platină, la entusiasmul meu înflăcărat, de a fi găsit adevăruri mărete, răspundea, în scris, că „mă mirmueşte de a fi atât de fericit, el care n'a fost niciodată sigur de ceeace afirma".... Şi renumele lui e mondial.. Am simţit un abis între sufletul meu, care nu ştiu de va trece vre-odată de vârsta de douăzeci şi cinci de ani, şi sufletul lui matusalemic.... Amintiţi-vă şi de anticvarul acela din *Jean Cristophe*, care ajută pe pictorii debutanţi, numai ca să soarbă de la ei credinţa că viaţa merită să fie trăită, şi le spune: „sunteţi fericiţi, fiindcă credeţi"...

Anatole France n'a fost un astfel de sceptic. Totuşi, la moartea lui, mulţi scriitori au relevat excesivul raţionalism al acestui rece gânditor, desprins parcă de pământ şi planând la înnălţimi siderale... El pare o voce străină, chiar şi în patria lui Montaigne (a cărui mamă, de altfel, a fost evreică)... N'a lăsat discipoli... Un adevărat european, pe care numai câte-va generaţii îl despart în deobşte de viaţa rurală, nu poate să nu aibă şi oarecari sentimente şi credinţi neraţionate, tradiţionale, „organice".... (cum le numeşte Spengler). *Anatole France nu miroase câtuşi de puţin a pământ*... Lămuririle pe cari ni le dă despre părinţii săi (nimic despre ascendenţi...) par învăluite în ceaţă... *Amintirile din copilărie*, par lipsite de consistenţă... Chestiunea evreiască, orientul, creştinismul primitiv, îl obsedează necontenit.... Contrastul dintre spirit şi materie, dintre păgânism şi spiritualism, hrăneşte cele mai bune din operile sale... El trăeşte pe rând, şi pe păgânul din vechime, însetat de ascetism, şi pe anahoretul dornic de viaţă păgână... Iar lupta dintre „Ormuz şi Ahriman" este, după Spengler, trăsătura fundamentală a sufletului *„magic"* (evreu, pers, armean, bizantin, arab, etc.). Spengler regăseşte concepţia despre viaţă a culturii „magice" la Spinoza, la Heine şi la mulţi alţi evrei moderni... La cei apuseni, de sigur... Este lupta firească dintre impulsivitatea carnivorului, mărită de iritabilitatea mâncătorului de vegetale de stepă caldă — şi reacţiunea inhibitivă a inteligenţii milenare... Europeanul din vestul şi nordul Europei e mai armonic: patimile sunt mai puţin vulcanice, dar şi puterea inhibitivă a ideilor abstracte e mai mică... La popor, un amoralism senin, zâmbitor, contrastează complect cu sensualitatea şi gelozia orientală, cu oroarea pe care o exprimă povestirile biblice, pentru adulter şi pentru amorul liber...

Recapitulând, mă gândesc la fizionomia de oriental a acestui vultur al gândirii (care e atât de pasionat pentru sbor, încât se amuză a face tumbe în aer: nu iubesc paradoxul pentru paradox şi jongleria intelectuală pentru jonglerie)....; la stilul său, de o simplicitate din cale afară de rafinată; la luxul şi fastul, de prinţ oriental, pe cari le iubea în juru-i; la discursurile aproape bâlbâite pe care acest cărturar temerar şi timid le ţinea în faţa muncitorilor; şi mă 'ntreb, dacă toate acestea s'au născut dintr'un simplu anticar.... Mica burghezie franceză e de sigur cultivată; dar până într'atât?.... Şi de ce în timpul Afacerii Dreyfus i-s'a imputat tocmai lui Anatole France, — şi nu lui Zola, Piquart sau Labori, — c'ar fi evreu?...

Recitesc acuma unele din operele acestui gânditor; şi voiu reveni asupra psiho-biologiei lui.

Notă. Descrierea *profilului* lui Anatole France se referă la o altă fotografie, mult mai tipică, în locul căreia apare, printr'o greşeală a mea, fotografia de mai sus. Intr'un al doilea articol, voi da şi alte desenuri.

Ochi apropiaţi, înfundaţi, — în orbite dreptunghiulare, — sub straşina unor proeminente supraorbitale, are cynocephalul, — maimuţa care se hrăneşte cu cepe şi tubercule, în stepele stâncoase ale Africei şi ale Asiei. Cynocephalul este cel mai sensual din toate mamiferele, din pricină că plantele cu cari se hrăneşte sînt afrodisiace. La cynocephali, masculul stăpâneşte vre-o duzină de femele, este de o gelozie furioasă şi îndeplineşte actul sexual mai în fiecare sfert de oră, iar între timp îl simulează... Nu poate fi ţinut în captivitate, din pricină că se masturbează până îşi dă ultima suflare...

Sensualitatea popoarelor de stepă caldă are aceiaşi origine.— Criticii apuseni sînt unanimi în a recunoaşte *voluptatea* sexuală ca o generatrice a psihologiei lui Anatole France. La evreii apuseni caracterele omului de stepă caldă se găsesc accentuate. In articolul viitor voi arăta dece Anatole France trebuie să fie anume evreu, şi nu spaniol, sicilian, grec, etc şi voi limpezi oarecari contraziceri ale articolului de faţă.

[1] Vezi „Problemele" mele „sociale şi psihologice".

A APARUT
Alte cercetări critice şi filosofice
de H. SANIELEVICI
Editura „Cartea Românească"
Un volum de 400 pagini. — Preţul 65 Lei

Din Păcat în Păcat

ROMAN

de IOAN SLAVICI

XII

Ce știa Ciuntuleac

Madam Olga se simția zguduită din temelii și umbla fără de astâmpăr de ici până col·o Nu mai era în stare să vadă lucrurile și oamenii tot ca mai nainte, și-i era par' că i se pierde de sub picioare pământul, nu mai călca tot atât de țeapăn, cum se deprinsese, ba câte odată îi sbvăia trupul la fiecare pas.

O mai pățise dânsa, cu mulți alții și nu se speria de năvălnicia de altminteri blajinului Palea.

Oameni ca dânsul nu mai întâlnise nici la Paris, nici între cunoștințele ei dela Iași. Incetul cu încetul însă, oarecum pe nesimțite, el s'a potrivit cu lumea, în mijlocul căreia trăia, s'a lepădat de felul său de a fi și s'a făcut ca ceilalți, care și-au căutat fiecare de drum când au văzut că le sunt zadarnice silințele. Nu mai încăpea 'ndoială, că mai curând ori mai târziu tot așa va face și Palea. Slăbiciunea prinsă pentru frumusețea trupească și numai pentru ea e ca negurile zilelor de primăvară, care se risipesc în bătaia razelor de soare.

Tot mai era o deosebire între Palea și ceilalți.

Palea nu numai își dedea seamă, că ceea ce el cere atât pentru dânsul, cât și pentru dânsa e lucru neiertat, dar o și mărturisia aceasta cu toată stăruința, cu un fel de brutalitate.

In urma acestei mărturisiri ea'nteia-oară 'n viața ei a ajuns să se dumirească însă-și prin sine, că păcătuește săvârșind fapte, care pe soțul ei l'ar jigni adânc, dacă el ar afla, că dînsa le-a săvârșit.

Cu cât mai mult se gândia, cu atât mai vârtos se pătrundea de simțământul că n'are soția să facă ceeace nu-i dă mâna să mărturisească. Săvârșind—fie chiar și'n toată nevinovăția — fapte nemărturisite, ea a mințit pe soțul ei, l'a amăgit, l'a înșelat, a abuzat de 'ncrederea lui. Se simția deci vinovată, își făcea mustrări, nu mai îndráznia să i se uite ca mai nainte 'n ochi, nu se mai socotia vrednică de bunătatea lui și sângele îi năvălia 'n obraji când își aducea aminte, cum suferea ca Palea să-i vorbească cu dispreț despre soțul ei, care alerga și ostenia din tragere de inimă către alții și se bucura mai mult când dedea dela sine decât când primia dovezi de iubire.

Ea nu mai trecea deci pela Palea, dar îl aștepta cu atât mai nerăbdătoare să vină la ea, ca să-și ușureze sufletul dându-și pe față starea sufletească.

„Auzi lume sucită ! — îi zise dar—. Mint unuii într'un fel, alții într'altul, născocește unul una, altul alta, își dau toți silința de a se înșela unuii pe alții, ear Ciuntuleac, care se străcoară printre dânșii și știricește, ca să afle adevărul și să li-l spună celor interesați a-l ști e iscoadă primejdioasă, spion vrednic de dispreț".

Palea se uită cu ochi mari la ea.

Se deprinsese și el cu gândul, că prietenul său Ciuntuleac e un fel de spion, tocmai bună nu-i era apărarea despre el și nu se sfiise a o și mărturisi aceasta. Acum nu-i dedea mâna să spună, că nu adevărul îl caută Ciuntuleac și că nu e om cum se cade cel ce adevărul îl caută și rămase ca vânătorul, care deodată se pomenește cu pușca descărcată 'n fața vânatului.

„Atât de 'nrădăcinată e'n oameni urîta patimă de a minți, în cât li se face tuturora nesuferit cel ce caută adevărul, — urmă dânsa, — cum nesuferit le este făcătorilor de rele cel ce a luat asupra sa sarcina de a-i urmări".

Palea ar fi voit să poată pleca : se simția atins nu numai fiindcă că-și apăra dînsa soțul, ci și pentru-că se vedea pus în rândul făcătorilor de rele.

„Ei bine !—grăi.— Stau, mă gândesc și nu mă pot desmetici, de ce adecă mi le spui aceste tocmai acum și tocmai aflându-ne aici, în casa lui.

Madam Olga se plecă spre el și i se uită râzând în față.

„De ce!? — mă întrebi, — îi răspunse. Pentru ca să știi, că aceasta mi-e părerea".

„Și să afli,— adăugă dânsul, dacă sunt ori nu și eu de aceeași părere".

„Aceasta nu!—întâmpină dânsa.—Ori și care ți-ar fi părerea, mie-mi spui ceea ce vrei să cred— pentru ca să nu te socotesc în rîndul celor ce-mi sunt de o potrivă cu făcătorii de rele".

Era 'nvedereat, că ea dinadins căută pricină, și el se simția strîmtorat într'un colț, în cât nu putea să scape nici la dreapta, nici la stânga. Nu i-ar fi rămas decât—să dea piept înainte, ear aceasta tocmai acum nu voia s'o facă.

„Spune-mi, ce crezi, —grăi dânsul—ca să știu ce am să-ți spun".

„Nu cred nimic !—îl încredință dânsa.— Una era să cred după cele ce mi-ai spus eri, dar nu știu, dacă și gîndiai ceea ce mi-ai spus. Alta ar fi să cred azi, dar nu știu, dacă nu cumva de eri până astăzi ți-ai schimbat părerile. Țiu mult la Ciuntuleac, — urmă dânsa.—Cu cât mai mult mă gândesc, cu atât mai vârtos îmi dau seamă, că sunt de tot puține femeile, care au parte de un soț ca dânsul, și că aveai multă dreptate când îmi spuneai, că nu sunt vrednică să-i fiu soție".

Palea sări 'n picioare.

„Aceasta n'am spus-o nici odată !" strigă dînsul.

„Ai spus chiar mai mult!—stărui dânsa.—Mărturisind că au fost neiertate purtările tale față cu prietenul tău, ai spus că sunt încă mai neiertate purtările mele față cu soțul meu. Ți-o spun aceasta pentru ca să știi c'o știu, și zadarnic ți-ai da silința de a mă face să cred, că ești de bună credință când îmi vorbești altfel".

Palea se simția strivit și rămase cu capul plecat.

„Nu-i adevărat că Ciuntuleac e mai mult femee decât bârbat!—urma dânsa ridicând capul.—Așa ca dânsul sunt toți bărbații cum se cade. Nu numai femeile, ci și bărbații au să trăiască fie-care atât pentru sine și prin sine, cât și purtând grijă de cei mai apropiați ai săi,—și mult ar scădea suferințele omenești, dacă mulți dintre bărbați ar fi ca Ciuntulac al meu".

Palea ear era copleșit de simțământul, că trebue să moară cineva, dar nici acum n'ar fi fost în stare să spună, cine anume are să moară.

Aceasta cu atât mai vîrtos, cu cât în clipa aceea se pomeniră față'n față cu Ciuntuleac, care, grăbit ca totdeauna, intra lăsând ușa deschisă 'n urma sa și strânse mâna lui Palea, apoi se 'ntoarse, inchise ușa și numai apoi sărută ca de obiceiu, mâna cea mică, moale și frumoasă a soției sale.

„S'a nimerit— de minune—să vă găsesc pe amândoi aci,—grăi dânsul. Vin cu sacul plin și o să vă spun lucruri mai mult decât interesante".

Madam Olga știa cam ce fel sunt lucrurile interesante ale lui Ciuntuleac, și ținea, ca ea însăși și mai 'nainte de toți ea să le afle.

„Să vezi—îi zise ea schimbând vorba, ca să-l abată dela sacul plin.—Vorbeam despre Guleș și ziceam că adevăratul bărbat ca el are să fie. Tu de ce părere ești ?"

Ciuntuleac rămase pe o clipă zăpăcit: se mira că-l mai întrabă ea, care-i știa prea bine părerea.

„Guleș? — răspunse apoi. — Tocmai voiam să vă spun: —lucru trist, chiar de tot urât ! Părerea mea o știți. Se vede că n'ați citit cartea Hatmanul Todoriță Balș despre **„Indatoririle Femeilor"**. Dacă e vorba, femeea-și trăește zilele, purtând grijă de buna stare trupească și sufletească a bărbaului și a copilor, dacă-i are, ear cu cele petrecute 'n lumea mare capul nu și-l bate. N'are să mături 'n fața portiței în vremece'n curte gunoiul stă mormane—și'n casă colcăie vermii și mișună gângăniile de tot felul. Lumea cea mare e a bărbaților, dintre care mulți, poate chiar cei mai mulți sunt, ce-i drept ca Guleș, dar oameni cum se cade aceștia nici ei înși-și, nu se socotesc unul pe altul. Când vorba e de aceasta, chiar și Palea e de părerea mea", adaugă el întorcându-se spre Palea.

Palea se simția par'că i se răcește sîngele'n vâne.
ejteppuănrgdjiña -ieaJeDzaadie; itristcaa șîrrte f ffff

Lasă că dînsa n'a spus adevărul când a zis că vorbiau despre Gulaș, dar nici n'avea nevoie să-l întrebe pe soțul ei, căci îi știa foarte bine părerea. Era deci învederat, c'a schimbat vorba numai ca să-l dee'n primire. Ciuntuleac de asemenea nu spunea adevărul, căci știa și el, că alta e părerea prietenului său.

Palea dar mai bucuros ar fi tăcut, dar aceasta nu era cu putință.

„Da!—grăi dar ca să scape c'o vorbă'n doi peri.—Ce să-i faci vânătorului când se pomenește cu potârnichea'n fața lui !?"

Ciuntuleac dete cu'ndărătnicie din cap.

„Nu-i așa!—zise.—Ceeace tu vrei să spui nu se potrivește de loc. Nici o păturniche nu-i iese din adins vînătorului în cale. E deci cu desăvârșire nevinovată păturnichea, dacă vânătorul dă peste ea. Omul necăsătorit, care se leagă de soția altuia, e un păcătos, pe care ai să'l scoți în fața lumii, ca să-i tragi palme și să-l scuipi în obraz".

Madam Olga rămase cu ochi'n pământ, ear Palea răsuflă din greu--par'c'ar fi primit palmele.

„Ai,—urmă Ciuntuleac,—cu atât mai vârtos să-l tragi palme și să-i scuipi în obraz omului căsătorit, care-și înșeală soția abuzând de slăbiciunea altei femei".

Dar dacă "aceasta se folosește de fel de fel de apucături, ca să-l momească !?" strigă madam Olga.

„Ca Duduia Smaranda !" adăugă Palea.

„Incă mai vârtos ! — stărui Ciuntuleac. Cel tare e ocrotitorul firesc al celui slab și zicând că femeea e sexul slab, spunem, că e vrednic de cea mai aspră osândă bărbatul, care nu-i sare 'ntr'ajutor femeii răpuse de slăbiciunea ei, ci din adins o'mpinge spre păcătuire".

Madam Olga-și pierdu răbdarea.

„Care va să zică,—strigă ear,—până chiar și femeile ca Duduia Smaranda sunt tot atât de nevinovate ca cele ce n'au nevoie ca alții să le sară într'ajutor".

„Să le plângem de milă, —răspunse Ciuntuleac, — căci și ele nevinovate ar rămânea, dacă n'ar fi bărbați, care profită de slăbiciunea lor. Va fi având Guleș multe bune și frumoase, dară bărbat în înțelesul cel bun și adevărat nu e și binecuvântat nu poate să fie răsadul, pe care-l seamănă pe unde trece".

Palea-și aducea aminte de timpul, când tot cam așa vedea și el lucrurile și se simția umilit, călcat în picioare, stătea rușinat în fața madamei Olga, nu'ndráznea nici să i se uite lui Ciuntuleac în ochi.

„O fi ! — grăi ca vorbind pentru sine ca să se desvinovățească, — dar lumea merge înainte, cei însetați de plăcerile vieții se sporesc de azi pe mâne și aceștia sunt de altă părere".

Ciuntuleac se uită cuprins de jale la el.

„Se poate—îi zise.—dar eu n'aveam să spun ce zice lumea, ci care e părerea mea, ear părerea mea e că cei de altă părere nu înainte merg. Nu alergând după plăceri, ci ostănind ca să scădem durerile altora mergem spre desăvârșirea ființei omenești".

„Ca cocoana Clotilda,—adăugă Madam Olga.—Mult m'ași fi mirat, dacă n'ai fi ajuns și de astă dată tot la ea".

Ciuntuleac rămase cuprins de durere și cu capul plecat.

„Pe ea, —zise,— s'o lăsăm în pace, că nu-i mai stă nimenea 'n cale. Eram tocmai să vă spun, că Coconul Costache nu mai are nevoe să divorțeze. A rămas văduv".

Palea se cutrămură ca și când i s'ar fi aruncat în față vorbele: „Tu ai omorât-o ! Puteai s'o scapi și n'ai scăpat-o !"

A făcut Guleș ce-a făcut, ca să scape de ea "!— zise Madam Olga.

„Nu ! Aceasta nu ! — stărui Palea. — Așa ceva Guleș nu e'n stare să facă ! —Nenorocirea lui e, că mulți o să-i facă nedreptatea de a zice ca tine. Adevărul e însă, că ea s'a sinucis, casă -și scape copii de urîta soartă ce le pregătia tatăl lor. Ea s'a dat jertvă din iubire !"

„Nu-i aceasta să n'o zicem !—stărui Ciuntuleac.— O nenorocire e la mijloc. Fiind dus el cu copiii într'o escursiune, dânsa, singură acasă, a mâncat niște peste stătut și s'a intoxicat, în cât au rămas zadarnice silințele de a o scăpa ale medicilor chemați de dânsul prea târziu. Aceasta e adevărul atât atât pentru copii ei, cât și pentru toți cei ce o știu de bine. Să-i fie țărîna ușoară, ear noi să ne căutăm de ale noastre. Mai am,—adăugă întorcându-se spre Palea,—să-ți spun și altele, care ne privesc mai de aproape !"

Palea iar se cutremură și sângele i se răci'n vine.

Prea îi spuseră multe— așa deodată prietenul său și soția lui. Ce-ar mai fi putut să-i spună, lucru care-l privește pe toți trei de aproape !?—N'ar mai fi rămas decât să-l apuce de guler, să-i deschidă ușa'n nas și să-l dea ca pe un nemernic peste prag.

„Veniai mereu să vezi, dacă ți-a sosit ori nu răspuns dela Cernăuți,--urmă Ciuntuleac.—Am stirîcit dar prin curierul consulatului și pot acum să-ți spun, că Aglaia în adevăr s'a măritat".

Madam Olga se mai apropie, ear Palea rămase cu capul plecat.

Incă de mult nu mai aștepta răspuns dela Aglaia și nu odată și-a zis: „Iți mulțumesc ție, Doamne, că am scăpat!" Acum însă, când îi vorbia Ciuntuleac în fața soției sale, el se simția rușinat, înjosit, ajuns de batjocura lumii, în cât îi venia să-și ia lumea 'n cap.

„Imi pare rău.—Zise.—N'aveai nevoie s'o mai faci și aceasta. Era învederat, că așa este".

„Aceasta nu era destul și pentru mine, care mai aveam și alte gânduri,—întâmpină Ciuntuleac.—Acum, după ce-o știu aceasta, pot să-ți vorbesc fără de 'nconjur, ca prieten adevărat: sunt de tot multe neajunsurile vieții, de care numai în căsnicie găsim scăpare. Cel mai sigur razăm în lumea aceasta e o soție cum se cade".

Palea se uită sperios mai întâi la el, apoi la Madam Olge, și se dete încetul cu încetul înapoi.

„Vă rog să mă lăsați în pace!—grăi.—Prea am trecut prin multe !"

„Tocmai de aceea!—stărui Ciuntuleac.—Tu o știi pe Polixenia, nepoata Egumenului Gherontie: fată tânără și frumoasă, zestre tot frumoasă, socru om cu multă trecere...."

Palea se ridică 'n picioare.

„Incă odată vă rog să mă lăsați în pace ! —grăi dînsul.—Puteți, dacă e vorba să scăpați de mine și fără—ca să'ncurcați pe una ca dânsa cu unul ca mine !"

Vorbele aceste erau rostite cu atâta hotărâre, în cît Ciuntuleac n'a mai stăruit deocamdată.

N'a mai stăruit apoi nici în urmă. L'a așteptat și azi și mâne să vie. Văzând că nu mai vine, l'a căutat, dar nu l'a găsit. S'a dus de i s'a perdut urma.

In nr. viitor: **Părintele Pantelemon**

SORTIȚI

Eu nu vreau să știu de trecut,
Eu nu vreau să știu cum și unde
Trecutul tău se ascunde, —
Și câte în el s'au pierdut.

Eu nu vreau să știu de nimic
Din ceea ce-a fost și nu este, —
Eres e, sau e o poveste, —
Eu nu vreau să știu de nimic.

Eu știu că iubirea-ți întreagă
A-mea este și-a nimănui alt,
Un suflet de celălalt
Eu știu pătimaș că se leagă.

Mergeam, rătăciți, prin lume,
Pe căi ce-aveau să se lege,
Căci soarta, ce nu are lege,
A vrut să ne lege anume.

A vrut să ne lege, ș'atunci
A pierit și s'a dus tot trecutul,
Ești tu, și sunt eu, renăscutul
Ascultând de alte porunci.

Porunca iubirii, ce vrea
Ca doi pentru ei să trăiască,
Sortiți ca să se găsiască ; —
Al tău sunt și tu ești a mea.

ION GORUN

Romanță

Când vine seara tristă, cu valuri de parfum
te vei gândi adesea, că te iubesc și-acum,
că port în suflet chipu-ți cu mlădieri de floare,
când vine seara tristă, cu umbre călătoare.

Când plâng castanii, paznici lăcuțelor grădini
și'și risipesc din facle lumina de petale,
te vei simți învinsă de stinse ideale
și vei cerși în templu-ți un idol să te'nchini

Când luna ca o mască rânjită de sminti
va lumina restriștea iubirilor banale,
vei plânge'n amăgirea iluziilor tale
o tinerețe tristă și-un cântec amuțit...

Liviu Opriș

Din săptămână'n săptămână

de Victor Eftimiu

Noi și francezii

Din ce în ce mai mare e numărul confraților noștri sătui să vadă în manifestările noastre intelectuale o simplă vasalitate la picioarele oamenilor de litere de pe cheiurile Seinei.

Noi iubim pe francezi și literatura lor mai mult decât îi iubește orice alt popor; nu ne-ar plăcea, însă ca acest sentiment să fie transformat într'un bir cultural. Rolul de colonie franceză la gurile Dunării, menirea de sateliți ai onorabililor confrați parizieni la respingem, cu o desăvârșită politeță.

Noi, cei ce scrim acuma românește — ca și toți creatorii din țările tinere — avem o mare superioritate morală asupra scriitorilor din apus: noi făurim o limbă, o stare de spirit, o îndrumare sufletească, ei au moștenit toate acestea și le păstrează, cel mult, le apără, cu timiditate.

Noi suntem figuri fundamentale—ei sunt niște rezultante. La spatele lor sunt veacuri de cultură și civilizație, cari îi scutesc de orice mare sforțare creatoare. Ne sunt, ca elan, inferiori.

Prestigiul și moștenirea patriei, lor bogate, plină de trecut și de comori, sunt marile avuții ale scriitorilor francezi.

Individual, cei mai mulți dintre ei nu prețuesc nici cât ultimul estet din cafenelele noastre. Un Anatole France n'ar fi fost posibil fără Rabelais, Voltaire și Renan. Noi n'avem la spate nici pe Renan, nici pe Voltaire, nici pe Rabelais,— aceste figuri fundamentale.

Noi trebuie să creăm totul; după cum n'am moștenit splendori de orașe și de drumuri, tot așa ne am născut săraci și ca zestre intelectuală. Muncim și agonisim pentru cei de mâine, cei cari vor fi la rândul lor niște rezultante....

După războiul indepedenții, după războiul unirii, românii sunt datori să ducă războiul cultural, desrobirea de birul pe care-l plătim astăzi Occidentului, după ce, secole întregi, am plătit bir de bani și de copii, celor din Răsărit.

Prin războiu cultural nu înțeleg lupta cu popoarele minoritare din țara mărită, ci o nobilă scuturare, în măsura posibilă de ceeace ne impune, prin prestigiul ei secular, civilizația apuseană.

Acest războiu însă e mult mai greu de dus, căci trebue să ne luptăm cu noi înși-ne, cu disprețul instinctiv pe care-l avem fiecare pentru tot ce e românesc. Când nu e dispreț, e indiferență, e neîncredere, — ceea ce este și mai grav.

Pa Paris, opera de artă franceză trece înaintea oricărui lucru străin înainte de a i se discuta măcar, calitatea. La noi, orice lucru străin, trece înaintea creației naționale, înainte de a se discuta calitatea: știm de la început, că ceeace e străin, e bun.

Printr'o ciudată orbire, am ajuns să nu mai vedem ceea ce fac prost străinii.

Și ceca ce se petrece în teatru, se petrece în toate celelalte manifestări ale vieții românești. In ziua când vom căpăta încredere în noi, vom face multe lucruri frumoase.

Poezia lirică

In dările de seamă despre anul trecut s'a făcut o largă publicitate poeziei lirice. La noi, poetul liric este considerat încă elementul primordial al literaturei. Importanța aceasta ni se pare exagerată.

Poezia lirică e un rău necesar al literaturii ca și peisagiul în pictură. Ea trădează morbideți sufletești cari, agravate, răpesc scriitorului seninătatea olimpiană necesară marilor creațiuni. Are însă meritul de a chinui limba și gândirea, șlefuindu-le și pentru prepararea amplelor realizări de mai târziu. In peisagiu și în poezie, va trebui de acum să animăm figuri, să construim. Trăim o mare epocă de creațiune în al cărei vuiet abia se va auzi cântecul sfios al poetului, liedul muzicantului, tot ce e țipat mic. Nici statueta sculptorului, nici colțul de natură al peisagiului, nu sunt un adaos de care se va ține seama ori câtă calitate s'ar fi topit în ele. Incepe marea compoziție... Turnuri de cetate, fântâni uriașe, frescuri imense în muzică, în literatură, în pictură. Așteptăm drama muzicală, tragedia, romanul.

Tot ce nu le realizează nu este decât o simplă pregătire. Acorduri înainte de uvertură. Pline de farmec — un suveran oriental le iubea mai mult decât însăși opera — dar numai acorduri.

Al doilea teatru

E absolut nevoie de un al doilea teatru al statului. Nu i-ar trebui subvenții, atât e de numeros personalul artistic, technic și administrativ al primei noastre scene. S'ar juca acolo, piesele de debut ale autorilor tineri, pentru cari Teatrul Național e prea solemn, prea pretențios. Cele pe cari critica și publicul le-ar admite, vor putea fi „oficializate" cu tot fastul cuvenit intrând în repertoriu alături de lucrările consacrate ale înaintașilor. In felul acesta am evita neplăceri generale. Orice insucces de piesă originală se resfrânge asupra întregei literaturi dramatice și dă pretexte de ostilitate celor cari nu pândesc decât căderile noastre; căderile pieselor străine nu le remarcă nimeni.

Acest al doilea teatru ar da prilej numeroșilor angajați ai Teatrului Național cari vegetează, să se producă să se releve, să progreseze. Soluția „dării afară" a celor tineri sau scoaterea la pensie a celorlalți poate fi eroică; directorul, comitetele sunt felicitate pentru „energia" cu care au procedat. (Admirăm în special, pe oamenii cari pot produce neplăceri altora).

Nu rezolvă, însă nimic.

Ce sunt de vină atâția absolvenți și premianți ai Conservatorului, că n'au fost folosiți când ei nu cereau decât să muncească ?!

Pe cine l-ar răbda inima, în aecste vremuri grele, să lase pe drumuri, scoțându-i la pensie, atâția valoroși actori cari au stat cu zecile de ani în slujba Teatrului Național ?

Fiecare își poate găsi întrebuințarea.

Să facem al doilea teatru. Există și actori și public. Se poate găsi și localul.

ANTONIU GOKLER

Un mormânt de importanţă istorică la Timişoara

Intâia dragoste a lui Beethoven îngropată în cimitirul militar din Cetate
Soţia comandantului Cetăţii Timişoara şi nemuritorul compozitor

Traducere de prof. IOAN SUPERCEANU

I

Nu toţi admiratorii lui Beethoven vor fi având cunoştinţă de faptul, ce de sigur va deştepta interesul multora, cum că în oraşul Timişoara, trăia, acum o sută şi câtiva ani, o ilustră doamnă, care odinioară, departe de noi, jucase un rol covârşitor în vieaţa marelui artist şi compozitor, Ludovic van Beethowen, când acesta era încă tânăr.

Monumentul doamnei decedate chiar acum o sută şi unu de ani se află şi astăzi sub crucea cea mare din mijlocul cimitirului militar din Ceatea şi poartă următoarea inscripţie încă vizibilă:

Aici odihneşte IOHANA v. GRETH
născută v. HONRATH, soţia
mareşalului CAROL v. GRETH,
comandant al cetăţii TIMIŞOARA
născută la 10 August 1770, rep. la 25 Nov. 1823.

Obiceiul meu, de a studia inscripţiunile mormintelor vechi, îşi găsi acum câtiva ani compensaţia dorită. Găsii întâmplător acest monument şi, deoarece îmi aduceam aminte de a fi citit undeva numele v. Greth în legătură cu Beethowen, începui a consulta biografiile lui Beethowen, scrise de Ludovic Nohl şi Heribert Rau, pentru a descoperi, întrucât numele de mai sus priveşte pe marele artist şi ce relaţiuni îl legau de amintita doamnă.

Inainte de a reproduce fidel ceeace am găsit în aceste opere, cred necesar să arunc o privire asupra vieţii familiare a lui Beethowen.

Nu este necunoscut faptul că tatăl nemuritorului compozitor era un băutor pătimaş şi că desele şi îngrozitoarele certuri iscate în casa părintească din cauza acestei patimi deprimau adânc pe tânărul Ludovic, care, în anul 1785, la vârsta de 15 ani, era deja organist la curtea regală.

Firea lui posomorâtă şi melancolică, seriozitatea lui înainte de vreme, sunt de atribuit, fără îndoială, unei copilării sbuciumate şi pline de peripeţii.

Este deci, lesne de explicat faptul că, cu toată iubirea mamei sale, adeseori se simţia mai bine în cercul familiar al prea gentilei doamne, von Breuning, decât acasă. Soţia consilierului de curte, von Breuning, locuia în Bonn cu cei doi băieţi şi cele două fiice ale sale, nu departe de familia von Beethowen. Beethowen dădea ore de pian copiilor ei, cari erau foarte talentaţi. Acestei insrucţii se datoreşte acea prietenie intimă, ce legase aceste suflete de artişti până la sfârşitul vieţii.

Doamna von Breuning îi deveni lui Beethoven, în curând, a doua mamă. — „In această casă" — povesteşte dr. Wegeler, soţul de mai târziu al fiicei mai tinere, Eleonora von Breuning, care-i era încă elevă" — „domina alături de sburdălniciile copilăreşti, o atmosferă nobilă şi culturală. Beethowen fu tratat în curând ca un copil al casei, aşa că nu numai ziua o petrecea aici, ci de multe ori şi noaptea Aici se simţia liber, aici era mai vesel, acest mediu îi era prielnic, aici făcu cunoştinţă cu literatura germană şi-şi însuşi cultura socială".

„Jocuri de dragoste, — continuă Wegeler, — nu rămân departe într'un mediu aşa de drăguţ". El aminteşte de o frumoasă şi amabilă blondă, *Jeanette d'Honrath din Köln,* care venia adeseori în Bonn, la familia von Breuning

„Mich heute noch von dir zu trennen,
Und dieses nicht verhindern können.
Ist zu empfindlich für mein Herz."

îi cânta ea adeseori tânărului artist. Expresiunea lui Wegeler, „jocuri de dragoste", caracterizează foarte nimerit sentimentele fetiţei, care avea abia 15 ani, căci mai departe scrie: „Dar rivalul privilegiat al lui Beethowen era un căpitan austriac, von Greth, al cărui nume se găseşte încă în anul 1823, în jurnalele de conversaţie ale maestrului asurzit".

„Faptul că Beethowen pomeneşte de numele Greth, la anul 1823, nu se atribue unei amintiri de simpatie faţă de purtătorul acestui nume, nu, căci pe acesta îl urise mai întotdeauna, ci se atribue amintirii pline de pietate faţă de soţia acestuia; este dar probabil că lucrul s'a întâmplat la moartea femeii, pe care o iubise odinioară cu toată puterea tinereţii, cu tot focul dragostei dintâi şi pe care o închisese pentru totdeauna în inima sa".

Atât se află despre iubirea lui Beethowen, în biografiile muzicale ale lui Ludovic Nohl.

II

Mult mai romantic scrie, despre Beethowen şi vieaţa lui de artist, Heribert Rau.

„Şi astăzi — scrie Rau — a avut loc o scenă înfiorătoare. După o noapte petrecută în chefuri, enervat de vin şi de pierderi, venind dimineaţa acasă, *) Ioan v. Beethowen se năpusti cu furie asupra copiilor şi a soţiei, până ce aceasta, izbucnind intr'un hohot de plâns, căzu leşinată. Bieţii copii **) Carol şi Ioan, înspăimântaţi, strigau după ajutor, iar Ludovic, în culmea disperării, părăsi casa.

„Mâhnit de această sfâşietoare scenă, fugi deadreptul la familia Breuning, se aşeză la pian şi cu ochii pierduţi şi adânciţi în deşert, începu să cânte şi-şi exprimă durerea sufletului său sbuciumat în acorduri atât de duioase, cu atâta măestrie, încât cei din juru-i erau uimiţi şi extaziaţi. Mai târziu, la îndemnul stăruitor al doamnei v. Breuning.: „Gândeşte-te la buna ta mamă, Ludovic, ea are nădejde în tine, ca în unicul ei sprijin", întrucâtva mai liniştit se hotărî, în sfârşit, să meargă în casa de peste drum, a delegatului austriac, contele von Westphal, ca să dea contesei ore de pian. Plecă cu un scurt „adieu"... Când ajunse însă înaintea casei şi atinse clanţa uşii, o tresărire violentă îl zgudui... „Nu" — strigă cu încăpăţânare — „nu pot' nu vreau să merg acum" şi dispăru.

„Frământat de gânduri, alergă afară, în mijlocul naturii. In apropierea orăşelului de lângă cetatea Clemensruhe, se înfăţişează o minunată regiune muntoasă, formând la o parte un deal cu coaste piezişe, numit „Dealul Crucii", încoronat şi astăzi de ruinele unei mânăstiri vechi. Din satul Poppelsdorf, trei drumuri duc, şerpuind, spre acest deal. Ludovic alese, involuntar, primul drum.

Ce frumoasă şi admirabilă privelişte se înfăţişa aici înaintea ochilor! Peste dungile păduroase ale muntelui apropiat, se înălţau triumfătoare piscurile celor şapte munţi. Dincolo de Rin, departe, foarte departe, la orizont, se zăriau în conturuni cenuşii turnurile vechiului şi tradiţionalului oraş Cöln. Dinspre şes zâmbia prietenos satul Poppelsdorf, ale cărui frumoase alee arătau drumul spre Bonn"

„Lui Ludovic îi era bine, aici. Pacea şi liniştea lumii externe influenţau binefăcător asupra stării sale interne. Adâncit în gânduri, plecă spre claustru. Oare ce gânduri îl preocupau, de mergea aşa de distrat, aşa de visător, încât nu-şi dedea seama încotro merge? — Il preocupa viitorul. Cine ar putea privi în viitor?! Ce-o fi ascunzând viitorul pentru dânsul? zicea el în sine. Deodată tresări... Un strigăt ieşi din pieptu-i:

— „Ha! mort între cei vii, strigă el, ajungând, fără să-şi fi dat seama, în cripta mânăstirii unde se găsi faţă în faţă cu cadavrele îmbălsămate ale călugărilor de mult decedaţi.

„Mort între cei vii!" repetă el trist şi îngrozit.

„Ori viu între cei morţi!" răspunse o voce drăgălaşă aproape de dânsul, „depinde cum judeci".

Ludovic privi surprins şi nedumerit în juru-i. Inaintea ochilor i se înfăţişă o blondă sveltă, un înger de fată. Era aşa de emoţionat de această dulce surprindere, încât, în primul moment nu ştiu ce să zică.

— Aşa-i că spectacolul acesta te-a înfiorat?! întrebă fetiţa.

Beethowen

— M'a surprins, numai din cauză că eram adâncit în gânduri, de altfel cunosc locul acesta de mult, răspunse Beethowen.

— Atunci, cum a putut să te surprindă?

— Am fost adâncit în gânduri şi am ajuns aci fără să-mi dau seama.

— Teribile gânduri trebuie să fi avut, zise fata zâmbind şi acest zâmbet îi dete o înfăţişare atât de fermecătoare, încât Beethowen nu-şi mai putea lua ochii dela ea. De câte ori o privia, roşia şi simţia un curent fierbinte în inimă.

Mica blondă observă aceasta şi un zâmbet ironic îi sbură peste colţişorul gurii.

— Şi la ce te gândiai?

— La viitorul meu, răspunse Ludovic.

— E, atunci întrebarea pare a fi fost destul de importantă?

— La care însă dumneata nu mi-ai dat răspuns nimerit.

— De ce? Pentru că am zis că noi aici nu suntem morţi între cei vii, ci vii între cei morţi? Să-ţi explic această zicătoare?

— Da, te rog, răspunse uimit Beethowen, cugetând că o gură mai frumoasă n'ar putea putea explica mai bine, dar îi lipsia curajul să-i spună aceste cuvinte.

— Ce eşti dumneata? întrebă fetiţa.

— Artist, răspunse Ludovic.

— Ce fel de artist? Pictor, poet, muzicant?

— Muzicant.

— Acum vezi, nu trebuie să fii chiar o sibilă, ca să deslegi această zicătoare, artistul şi anume poetul, muzicantul cântă adeseori unor urechi surde, el trăieşte în arta sa, iar mediul care-l înconjoară, neposedând destulă pricepere pentru ceva mai înalt, pentru ceva mai grandios, par'că ar fi mort.

Ludovic zâmbi.

— Eşti foarte amabilă, domnişoară, în deslegarea dumitale, zise el atunci — dar nu ştiu acum ce ar fi mai rău: mort între cei vii, ori viu între cei morţi?

— Cred, că aceasta ar trebui s'o simţim în noi înşine strigă drăguţa blondă râzând, voind cu dinadinsul să-şi oprime groaza vagă ce o copleşia la aceste gânduri.

— Dar de ce aş rămâne eu aici! zise ea aproape mânioasă.

— Aceste mumii nu mă interesează deloc, eu prefer vieaţa înainte de toate! Ia priveşte afară, în sublima natură, ce belşug, ce privelişte divină! Fii aşa de bun, arată-mi drumul spre ieşire.

— Bucuros, îi răspunse Ludovic şi plecară.

„Ambii tineri respirară adânc, când cerul albastru le zâmbi iarăş, când aerul proaspăt de munte le izbi feţele în valuri de o răcoare dulce. Veseli priviau în depărtare şi se delectau în cântecul senin al păsărilor. Se simţiau par'că însănătoşiţi după o grea şi lungă boală, ori deşteptaţi dintr'un vis groaznic şi înfiorător. Numai după câteva minute îşi veniră iarăş în fire, roşindu-se, de câte ori se priviau. Tânărul Beethowen era acum mai încurcat decât adineauri, gura par'că'i era încleştată. De ce-i era aşa de dragă, această frumoasă blondă? De ce îl ameţiau privirile ei fermecătoare.

Norocul lui că un băiat de ţăran îl scăpă din această stare jenantă.

Băiatul mic şi slăbuţ se apropie de dânşii; gemând şi gâfâind sub povara unei mari crosne de lemne, se aşeză jos, să se mai odihnească. Ludovic şi însoţitoarea, crezând că a leşinat, grăbiră spre dânsul.

— Eşti bolnav, băiete, îl întrebă fetiţa aplecându-se spre el.

—Nu, răspunse băiatul, ştergându-şi sudoarea de pe frunte.

— Numai obosit?

— Da, foarte.

— Dar de ce ţi-au pus aşa de multe lemne în crosnă? întrebă iarăş fata.

Băiatul o privi cu ochi mari, holbaţi, fără să-i răspundă.

— Şi vii de departe?

— Am umblat două ceasuri, dar mai departe nu mai pot, sunt foarte obosit şi flămând.

— Şi n'ai mâncat nimic astăzi ?

— Nu, răspunse copilul.

Ludovic şi frumoasa bolndă se priviau lung. O milă nespusă îi cuprinse. Amândoi căutară prin buzunare. Jeanette, găsind o bucăţică de pâine, i-o dete micuţului, ai cărui ochi luciau acum de bucurie.

Băiatul îmbuca pâinea cu poftă, de-ţi era drag să-l priveşti. Ludovic, apoi, îl întrebă:

— De ce ai luat aşa de multe lemne, sarcina aceasta e prea grea pentru tine?

Băiatul îl privi cu mirare, zicându-şi că domnul trebuia să ştie pricina.

— Ei? întrebă Ludovic.

— Mama e bolnavă şi nu poate lucra, răspunse în sfîrşit băiatul.

— Dar tatăl tău?

— E mort... Lemnele le vând, altfel nu avem pâine.

— Şi mamă-ta numai pe tine te are?

— Numai".

„Doamne, Dumnezeule, suspină fata, cu ochii ei frumoşi innotând în lacrimi, sărmanul de el, aşa de mic trebuie să îngrijească de mamă-sa.

— Mă îngrijesc bucuros, zise băiatul, dar astăzi am fost prea flămând.

Pe faţa lui Ludovic se întipări o durere adâncă. Işi amintia acum de vorbele doamnei v. Breuning: „Ludovic, gândeşte-te la mamă-ta". Se căia acum că nu intrase în casa contelui Westpfal să-i dea ore de pian doamnei, ca să câştige ceva pentru mamă-sa.

In acest moment societatea fetei se apropie de dânşii.

— Ce-i, Jeanette? zise un domn mai în etate, foarte elegant. — Ni-ai fugit?!

— Da, tăticule, aici în natură mă simt mult mai bine decât la mumiile d-voastră.

— Aha! v'a fost frică de ele, domnişoară, de aceea aţi dispărut, zise o doamnă glumind.

— Nu, răspunse fetiţa dar de ce să am impresii neplăcute? De altfel, am întâlnit un artist tânăr, care m'a întovărăşit. Societatea privi împrejur. Nu era nimeni. Ludovic dispăruse.

— Acum a plecat, zise ea tristă.

— Ţi l-aş fi prezintat, tată, era un tânăr foarte simpatic.

— Şi ce-i cu copilul acela? Jeanette le povesti cele auzite şi, în câteva minute, copilul avu mâna plină de arginţi. Societatea merse apoi la masă; masa oferită de călugării claustrului era foarte bogată în mâncări şi băuturi.

Ludovic ajunse acasă deabia înspre seară. Mamă-sa sta la fereastră. Preocupată de grija soţului şi de viitorul copiilor, cu ochii roşii de plâns, privia tristă întunericul nopţii. Deodată simţi că cineva o îmbrăţişează, că cineva o sărută. Era Ludovic, bucuria, nădejdea, fala ei. El o săruta, o mângâia şi înainte de a se culca se hotărî ca să meargă a doua zi la familia Westphal, să înceapă lecţiile şi de aci înainte să nu mai fie aşa de încăpăţinat.

III

Atât se spune despre prima întâlnire a lui Beethoven cu Jeanette d'Honrath în operele lui Heribert Rau.

Intrun alt capitol, Rau ne mai comunică următoarele:

„In casa Breuning se desfăşură în acest timp o viaţă din ce în ce mai frumoasă. Intâmplarea făcu ca o mulţime de artişti, cari reprezintau toate ramurile artei să se întrunească aci. Aşa muzica o reprezinta întreaga familie Breuning, Ludovic van Beethoven, Reis, Wegeler şi ambii Romberg ; Gerhard şi Carol Kügelgen erau pictori, iar Cristoph şi Stefan v. Breuning, copiii casei, poeţi".

Această societate forma o mică academie, care sacrifica două seri pe săptămână pentru cultul artelor. Mica academie aştepta „încă pe cineva" scrie Rau.

„Cu ocazia unei călătorii întreprinse la Frankfurt, familia d'Honrath din Cöln trimise o scrisoare doamnei v. Breuning, în care îi comunică că la întoarcere, Jeanette va descinde în Bonn şi va petrece câteva săptămâni la prietenele sale, Roza şi Eleonora.

Ştirea aceasta fu primită cu mare bucurie, de oarece Jeanette era o fetiţă foarte frumoasă, amabilă, talentată. Ludovic, acum mai serios ca oricând, nu cunoştea fetiţa, după nume. El nu atribuia mare importanţă nici acestei vizite, nici micei academii. Totuş se simţea bine în această societate, fiindcă toţi îl iubeau şi îl stimau, neluând în considerare stângăcia şi firea lui câte odată nesuferită.

In această societate, gândurile lui sburau adeseori la frumoasa blondă pe care o întâlnise pe Dealul Crucii si pe care o păstra cu sfinţenie în inima sa.

„Dela o vreme însă ceva începu să-l deprime şi anume intrarea unui tânăr ofiţer austriac în societatea aceasta atât de plăcută.

Tânărul căpitan austriac, von Greth, era un bărbat frumos şi cult. Intr'o societate bună ştia să arate maniere fine, într'o societate mai puţin bună însă se purta cu totul altfel, fapt ce jignea simţul delicat de moralitate al lui Ludovic, care din cauza aceasta nu-l putea suferi.

Nici doamnei v. Brenning nu-i era simpatic, dar fireşte nul putea să-l respingă. Singura mângâiere a lui Ludovic era, că viziele lui Greth nu erau prea dese.

Vara anului 1875 era pe sfârşite.

Intr'o seară tânărul Beethoven sta în grădina familiei Brenning, situată aproape de Rin şi privea visător în depărtare.

El nu putu observa cum trei chipuri de fetiţe, una mai frumoasă şi mai trandafirie ca ceilaltă, îl priveau ascunse într'un tufiş dela marginea grădinei.

„El este" zise una dintre ele, blondei, care îl privea stăruitor. Fata se roşi.

— „Acesta?" zise ea cu mirare.

— „Imi închipuiam eu, zise Roza surorii sale, Eleonora şi-l închipuise altfel. Dar el este tot aşa de serios ca Platon al său.

— Dar e atât de bun!" răspunse Eleonora şi nu e om de rând. Aşteaptă numai până începe a preludia la pian, atunci să te minunezi".

— „Eu îl cunosc", adăugă frumoasa blondă.

— Cum? îl cunoşti pe Beethoven? întrebară deodată ambele surori foarte surprinse.

„Retrăgânduse, ca să nu fie observate, Jeanette le povesti întâlnirea ei cu Beetthoven pe Dealul Crucii.

Ludovic se deşteaptă din aiurire şi pleacă spre poarta grădinei. Ridicându-şi ochii, văzu că poarta era frumos decorată cu flori şi citi inscripţiunea: *Iubitului nostru Ludovic noroc şi bucurie ! ! 25 August 1785.* Atunci îi veni în minte că era ziua lui onomastică. Seara avu loc la familia Breuning, în cinstea lui Ludovic, un mic concert cu o petrecere dansantă. Când emoţionat de deosebita atenţie ce-i se dedea, voi să mulţumească doamnei v. Breuning, îl podidiră lacrimile, lucru ce i se întâmpla foarte rar.

Serbarea ajunse la punctul culminant când Cristoph von Breuning, într'o frumoasă poezie a sa, preamări arta. Pe când poezia era acompaniată de melodii cereşti, in fundul camerei se zări ridicându-se o perdea. Un admirabil tablou alegoric se înfăţişă. Pe o scenă se vedea geniul simfoniei, al muzicei spirituale şi dramatice, cu toate atributele, reprezentate de fetele casei, Roza, Eleonora şi o prietenă a lor.

Fetele steteau în jurul unui altar, pe care ardea o flacără misterioasă. Deasupra lor se înălţa măiestoasă triumfătoare, Fantazia, ţinând într'o mână o liră, iar în cealaltă o cunună de lauri.

De pe capul ei împodobit cu o diademă strălucitoare, cădeau pe gâtu-i gol, alb, marmorean nişte minunate bucle aurii. Ochii ei albaştri căutau pe tânărul Beethoven, căruia îi zâmbia şi-i îmbia cununa de lauri.

Muzica amuţi... Perdeaua se lăsă... Un ropot de aplause".

„Numai Ludovic sta înmărmurit. El nu-şi putea da seama, dacă era treaz sau visase, dacă ceeace văzuse, fusese realitate sau vis. Ingerul drăgălaş care reprezenta geniul fantaziei, nu era altcineva, decât idealul inimei sale, era acea suavă fetiţă dela „Dealul Crucii", era acea dulce fiinţă care-i copleşea sufletul".

Jeanette ajunse în Bonn, la familia Breuning, tocmai când se făceau pregătirile pentru festival şi deoarece Eleonora, o fiică a doamnei Breuning, care era să reprezinte geniul fantaziei, simţindu-se indispusă, i se dete Jeanettei acest rol, cu atât mai vârtos, că se presupunea, că apariţia ei neaşteptată pe scenă, va fi o surpriză extraordinară pentru Ludovic.

Beethoven ar fi fost prea fericit în această seară, dacă o întâmplare nu i-ar fi turburat linişeea sufletească.

Incă în cursul concertului, apăru deodată, pe neaşteptate, tânărul căpitan von Greth. El veni neinvitat, neavând cunoştinţă de serbare. Fără să-l ia în seamă pe Beethoven, în cinstea căruia se făcea festivalul, se strecură lângă domnişoara d'Honrath, căreia îi adresa, tantoş, în felul lui fin şi îndrăzneţ cele mai linguşitoare complimente pentru succesul ei dramatic. Manierele lui fine şi iscusite difereau aşa de mult de firea corectă, serioasă, cam neîndemânatecă a muzicantului, încât acesta era desperat.

Deşi conştient de valoarea sa, totuş îl preocupă o teamă vagă, că fetiţa tânără şi fără experienţă se va lăsa sedusă de vorbele dulci ale căpitanului şi nu va şti să distingă ipocrizia de realitate şi deja la prima revedere i se va răpi inima îngeraşului, care-i era aşa de scump şi pentru care lupta aşa de stăruitor.

„Toate încercările de a îndepărta ofiţerul de frumoasa blondă, rămaseră zadarnice. Ludovic fu invitat de către doamna von Breuning să conducă pe domnişoara d'Honrath la masă, vrând nevrând căpitanul trebuia acum să ofere braţul doamne casei; dar făcu cum făcu şi cu o iscusinţă diabolică izbuti totuş să ajungă lângă frumoasa fetiţă şi să ia loc la dreapta ei.

Ludovic fu revoltat de acest gest necuviincios al căpitanului şi numai privirile calde şi prietenoase ale Jeanettei, care observase şi ea aceasta, îl reţinură, ca să nu se ridice imediat dela masă şi chinuit de gelozie, împins de demonul firii sale pasionate, să nu părăsească societatea.

Lupta sufletească a lui Ludovic nu putea trece neobservată de privirile ascuţite ale doamnei v. Breuning.

Ca favoritul ei, Ludovic, să nu sufere şi ca festivalul să nu fie cumva turburat, ea recurse la o viclenie. Işi stăpâni antipatia ce o avea faţă de căptian, în urma informaţiilor primite despre dânsul şi începu să se ocupe de dânsul, distrându-l cu toată puterea ei spirituală şi cu toate manierele fine ale unei doamne de salon în aşa mod, încât căpitanului îi fu cu neputinţă să scape măcar o clipă de ea. Domnul Greth ştia să-şi ascundă consternarea internă şi pe când ceilalţi începură să danseze, el urmă invitaţiunii doamnei Breuning şi făcu cu dânsa o partidă de whyst.

Doamna casei îşi ajunse scopul. Ludovic se linişti. In noaptea aceea dormi, ca în atâtea rânduri, la familia von Breuning, adormind liniştit cu gândul că scumpul său îngeraş petrece sub acelaş acoperiş.

Căpitanul, supărat că doamna Breuning îl despărţise de iubita fetiţă, de dragul lui Beethoven, pe care nu-l putea suferi, plecă deprimat, amărât către casă, jurându-şi că nu va avea odihnă până nu va cuceri frumoasa blondă, care-i era aşa de dragă.

Aşa este descrisă, în biografia lui Heribert Rau, întâia întâlnire a lui Beethoven cu Jeanette d'Honrath pe „Kreuxberg" şi revederea neaşteptată în Bonn.

In credinţa de a fi lămurit îndestul titlul acestor şiruri, îmi termin aceste comunicări mai adăugând că încercările căpitanului Carol von Greth, de a cuceri inima frumoasei blonde, reuşiră. Ea-i deveni mai târziu soţie. Acest fapt a cauzat, precum se ştie, prima rană de dragoste în inima lui Beethoven, care în toată viaţa lui sbuciumată nu s'a mai putut vindeca.

Căpitanul Carol v. Greth, ca soţ al frumoasei Jeanette, ajunse gradul de mareşal şi ca atare deveni comandant al cetăţei Timişoara.

La anul 1823, cruda moarte îi răpi soţia atât de iubită.

Şi cine va vedea crucea mare din mijlocul cimitirului militar din Cetate, să stie că acolo îşi doarme somnul vesnic Jeanette d'Honrath, întâia dragoste a marelui Beethoven.

*) Tatăl lui Beethoven.
**) Fraţii lui Ludovic.

Literatura Străină

Literatura suedeză

Lacrimele frumuseții

de Carl Ionas Love Almquist

Astfel povesti Richard un vis despre creațiune pe care-l avusese într'o noapte:

Văzui cum era atunci, înainte de a exista un pământ, un sistem solar și un firmanent înstelat, mult înaintea erei noastre, încă înainte ca universul să se fi născut. Aceasta s'a întâmplat atunci.

O fată de un farmec zeiesc, o nimfă cerească se legăna pe un nor azuriu ca un abur fin de trandafiri. Degetele-i albe de coraliu îi mângâiau părul. Și dânsa nu cunoștea nici un fel de primejdii.

Deodată tresări, speriată de un zgomot: un uriaș de cea mai desgustătoare speță, cu înfățișare de faun, și totuși cu un zâmbet ștrengăresc pe fată, alerga spre dânsa. Ea zbură dinaintea brațelor și răsuflării sale — nu ca odinioară Daphne de Apollo —, ea fugia de un monstru al cărui zâmbet era atât de înfricoșător încât părea mânie. Avea acest adorator ceva rău în gând? Privirea ochilor lui și expresia gurii sale o scârbeau. Dânsa zbură — departe — departe — departe —, dar el o urmărea mereu. Buclele părului fugarilor fluturau ca razele soarelui ce apune. Trecea prin nouri și săria prăpăstii fără fund dar mereu simția în urma sa înfricoșătorul curtezan fugind ca vântul. Atunci ridică mâinile implorând un cer mut și surd. Unde era o peșteră sau o groapă care s'o apere?

Și, când pierduse speranța vreunui ajutor, când deasupra sa simți brațul gigantului întins spre vălul ce-i acoperea umerii — se aruncă în gol tremurândă, pierdută, fără cunoștință.

Uriașul însă, în dragostea sa o reținu și mâinile sale tari îi prinseră capul. Dar degetele lui erau ascuțite. Ele făcură o rană în fruntea fină a nimfei. O picătură de sânge curse din rană și se amestecă cu lacrimile ochilor săi. Și una din aceste lacrimi căzu din geană când, suspinând, închise ochii.

Lacrima frumuseții căzu în neant — cu sângele dedesubt iar apa lacrimei deasupra. Partea ordinară, sângele din lacrimă, era grea și trăgea în jos.

Dar apa, limpedea și dumnezeiasca apă, ultima rămășiță a frumuseții trecute, era ușoară și trăgea înapoi spre ochiu, spre izvorul ei.

Astfel rămase lacrima Astartei — căci acesta era numele fugăritei nimfe cerești — plutind în spațiul nemărginit. Și astfel plutește ea și astăzi.

Această lacrimă este pământul, — pământul, locuința ta, prietene!

Tradusă de Ed. Lazard

SAMAIN

Bacanta

Iubirea mea nu iartă. Iubirea mea-i păgână,
Eu știu că sunt și inimi de rouă și de nea;
Pe mine însă — Amorul robită lui mă vrea
Și patima din trupu-mi de-apururi mi-e stăpână.

Mi-e gura 'nfometată și pulpele 'n văpăi
Și sânii mei se lasă ca niște roade coapte,
Și 'ntocmai ca oglinda dintr'un local de noapte
Mi-e trupu'n întregime pătat de vânătăi.

Așa cum sânt, mai aprig stăpână sânt pe turmă,
Cu șalele 'ndoite trec încrezută 'n mine,
Căci n'am decât să 'ncovoi grumazu-mi, ca oricine
Să simtă cum fiorii iubirii crunt îl scurmă.

Dar inima mi-e stearpă și plină doar de sgură
Și de 'ntâlnesc în cale-mi vre-un bărbat cumva,
Fiori îmi urcă 'n sânge când el asupra mea
Ca fulgerul și-abate a lui căutătură.

Nu vreau să știu de-i rege sau muritor de rând.
Al meu va fi — căci voia-mi nu știe vre-o măsură —
Ii voi închide gura fierbinte cu-a mea gură,
Și-l voi târî spre patu-mi, de dragoste arzând.

Văpaia se 'ntețește și 'n drumu-i totu 'nghite,
Iar inima-mi cu 'ncetul mi se preface 'n scrum
Și din iubirea-mi oarbă când mă deștept acum
Simt trupul prins de friguri și mințile-aiurite.

D'acum nici plâns nici blestem, nici calde rugăciuni
Nu 'nduioșează ochii mei mari și cine știe
Ce leșuri fioroase dorm somnul de vecie
In ale lor grozave și veșnice genuni...

E drept, să fiu amantă mi-e singura menire
Și-odată clipa dusă, în mine totu-i mort.
Iubirea pătimașă, ce'n suflet azi o port,
N'o voi păstra-o mâine nici chiar în amintire.

Dorința mea în inimi ca pe-un cuțit o 'mplânt
Și dintre-amanți-mi anul măcar nu-mi vine 'n minte
Să nu-l fi prins un tremur la patul meu fierbinte
Ca 'n fața gurii negre a recelui mormânt.

Eu vreau bețla oarbă, în care istovită
Ființa 'ntreagă moare și 'nvie 'n desfătări...
Din pricina acestor păgâne 'mbrățișări
Sunt palidă la fată și pururi chinuită.

Că orice răsvrătire mi-ar fi 'n deșert, o știu
Dorința și rușinea pot oare să se 'mpace?
Când pofta poruncește, în mine totul tace
Ca 'n nopțile când leul mugește prin pustiu

O, visul, visul ăsta menit să nu mai piară,
Amorul și cu Moartea, mereu prieteni buni,
Pe trupu-mi, într'o seară, s'au năpustit nebuni
Și se măsoară astăzi cu ochi flămânzi de fiară.

Voi merge drept spre ținta ce scrisă 'n cale-mi stă.
In sala luminată cu becuri de jăratec
Parfumul meu s'aprinde și râsul meu sălbatec
Răsună; iar privirea-mi oricăruia se dă.

Dar uneori n'am pace în patu-mi de văpaie
Ascult înmărmurită cum picură domol...
Domol nisipul vremii în sufletul meu gol
Și frâul meu de fiară îl simt că mă 'ncovoaie

Simțirile bolnave azi ațipite-mi sânt...
Dar pacea lor ascunsă, răscoală-mi prevestește
Și par; c'aud d'acuma cum ceata hăimăește
Și sar în sus din patu-mi cu pletele în vânt.

Alerg, alerg intr'una să beau de la isvoare
Și să privesc lung cerul ca un copil blajin..
Da... cerul... Dar Arcașul d'acolo din senin
Indreaptă către mine săgeți fulgerătoare.

Și cad atunci străpunsă și 'ndrept spre zei blesteme!
Vai! surd și orb Destinul stă 'n tronu-i neclintit
Și sufletu-mi de pofte păgâne chinuit
Acoperindu-și ochii, se sbuciumă și geme.

Dar ascultați... Cimbalul și flautul începe!
Și facle roșii noaptea în lungi fâșii o rup.
In astă seară vântul mi-a pus văpăi în trup
Și-aud în umbră, par'că, un tropot surd de iepe...

E vai de cel pe care spre mine soarta-l mână!
Pe jumătate goală aștept în pragul porții
Și-l cer cum cere apă un om în ceasul morții.
De vine, vai de dânsul de-l voi avea în mână

Iubirea mea nu iartă. Iubirea mea-i păgână!

„Le chariot d'or".

A. RAUL TEODORESCU

VERHAEREN

Zăpada

Ninge monoton și liniștit
Peste câmpul mort, întunecat și nesfârșit...
Fulgii lungi plutesc ușor prin aer
Și s'aștern tăcuți pe câmpul mut
Ca o lână destrămată dintr'un caer
Nevăzut;
Ninge desnădăjduit de liniștit,
Ninge încet și nesfârșit...

Până unde ninge, până când?
Dincolo de lume — o fi ningând?
Dincolo de viață — o fi ningând?

Ninge peste clăi de fân și peste șire
Peste cruci și peste gropi,
Peste case, peste cimitire...
— — — — — — — — — —
Frigul neîndurător coboară în oase
Sărăcia pe ogrăzi și case,
Iar în suflete pătrunde, grea și rece,
Veșnica mizerie ce trece
Cu aripi de fulgi pe culmi și sate;
Sărăcia și zăpada cad tăcute
Peste sufletele triste și 'nghețate;
Ca și vetrelor de foc, le-a stins văpaia
Umezeala din bordeele căzute.

La întretăieri de drumuri neumblate
Stau întinse la pământ cătune dărâmate;
Prin zăpadă, brațe largi de sare întind spre cer
Arborii cristalizați de ger
Mori străvechi cu scocul prins de ghiață
Și cu mușchi pe pietrele-amuțite,
Mori cu strășini trase peste fată
Morile străvechi și părăsite, —
Din Noembre luptă cu furtuna..

Iar pe câmpul mort și nesfârșit
Ninge monoton și liniștit,
Iar pe câmpul mort și nesfârșit
Fulgi ușori se scutură din zări,
Fulgi ușori s'aștern peste cărări
Sub lințoliul lor, ca la un sân,
Doarme adânc urâtul glob bătrân.

A. POP MARȚIAN

RICHARD DEHMEL

Acum și de-apururi

Nu știu, de când ești tu a mea!
Nimic nu știe inima
De timp, de spațiu infinit...
Și'mi pare că de ieri abea
Mi-e visul împlinit

Și'mi pare totuși, că de mult,
De totdeauna'mi ești tovarăș...
De atâta timp soție'mi ești
Și tot mereu mireasă iarăși...

Traducere de E. Marghita

Omul de zăpadă

de ADRIAN PASCU

— Nu, cucoană, cu mine nu se glumește... Eu sunt un om rău, rău de tot... Nu căuta că mă vezi așa moale, sau poate ți-au spus alții, că „d. șef e așa și pe dincolo, e o cârpă". S'au înșelat dumnealor. Eu nu sunt o cârpă. Așa să știi d-ta... Eu când vreau mă și supăr și atunci să ferească D-zeu. Să nu cumva să-ți închipui...

— Dar, d-le șef, eu nu-mi închipui nimic.

— Și foarte bine faci.

— Dacă mi-a fost copilul bolnav?

— Nu-i vina mea. Ce are aface boala copilului și cu serviciul? Copiii mei de ce nu se îmbolnăvesc? Prin urmare ne-am înțeles? Acuma te rog treci în biroul d-tale și caută-ți de serviciu. Dar să nu se mai întâmple a doua oară, că atunci mă supăr, pe onoarea mea că mă supăr...

— Vă mulțumesc, d-le șef.

— Să nu-mi mulțumești. Vezi-ți de datorie și toate au să fie bine, altfel...

Și cu mâna grăsulie ca de femee, d. șef descrise un gest impetuos prin aer, ca și cum ar fi vrut să spuie: „altfel, rămâi fără serviciu". Inchinând din cap, cu mâinile în buzunarele șorțului de-o culoare închisă, conform regulamentului, de abia stăpânindu-se de plâns, funcționara eși încet.

Rămas singur, d. șef răsfoi plictisit câte-va acte și ridicându-se de la birou, cu oarecare greutate, din pricina volumului, începu să se plimbe nervos, cu mâinele la spate.

— Auzi d-ta, să-mi lipsească mie de la serviciu așa fără nici un motiv serios. Da ce cred dumnealor. Ce sunt eu aicea? Păi nu mai merge așa... N'am dreptate, moș Alecu?

Moș Alecu, ce era de zece ani în serviciu, adică din ziua când d. Varlam fusese numit șeful secției a III M. cum sta rezemat de ușă ca de obiceiu, clipi din ochii mici, cenușii, în semn de aprobare.

— Lasă că îi învăț eu pe dumnealor, cum trebue să se poarte de astăzi înainte. Cu mine nu se glumește. Eu sunt omul datoriei. Nu's bătăia de joc a nimănui. Să nu creadă că sunt un om de paie și că pot să-și râdă de mine...

Obosit în cele din urmă, se trânti gâfâind în fotoliu și ștergându-și broboanele, de sudoare, de pe frunte, apucă condeiul...

— Poftim, ai uitat să-mi schimbi penița.

— Iertați, d-le șef.

— Ce să te iert? Eu nu ert pe nimeni. Eu sunt om rău...

Mai mormăi câte-va cuvinte, până ce moș Alecu îi schimbă penița. Apoi își scoase o țigară din cele bune, pe care le păstra într'un sertar al biroului, și o aprinse trăgând câteva fumuri.

— Ori și cum dar parcă am fost prea aspru. Nu-i așa moș Alecu? Dar ce vrei, așa sunt eu când mă supăr... Trebue să înțeleagă odată că nu's de cocă, să mă frământe cum vor. Eu am oase tari... eu...

— Așa-i, d-le șef.

— Totuși e femee, moșule, și cu o femee trebue să te porți altfel... Dar la urma urmei, nu-i vina mea. Eu am nevoie de oameni care să muncească... A vrut serviciu, apoi să facă serviciu. Dacă nu-i place n'are decât să plece...

— Să plece, d-le șef.

— Să plece e ușor de zis, dar vorba e unde să plece? Ce crezi că e așa de lesne să găsești un loc? Hei!

— Așa-i, d-le șef.

— Atunci? Dar nici să râdă de bunătatea, de slăbiciunea mea, nu vreau. De ce sunt pus eu aici? De ce ne plătește statul leafă? Ca să muncim... Prin urmare trebue să muncim...

Aruncă țigara, ștergându-și ciudos ochelarii. —

— Moș Alecu.

— D-le șef.

— Ia vino incoace. Tu ai fost aici?

— Aici, d-le șef.

— Atunci spune drept. Am fost eu chiar așa de aspru?

— 'Ndă, d-le șef.

— Tiii! Drăcia dracului! Așa sunt. Orișicum parcă am fost prea... prea... nu știu cum să spun... Ei, dar cine a pus'o să lipsească? De ce nu mi-a scris măcar un rând? Cel puțin asta putea s'o facă. Era chiar datoria ei: „D-le șef mi-e copilul bolnav, etc., etc." Dar așa, nimic... Păi treabă e asta? Nu, am făcut foarte bine... Să-i servească de lecție... Dar dacă e singură și n'o fi având pe nimeni, biata femee. Adică mai știi, moș Alecu?!

— Poate, d-le șef.

— Ei vezi?! Totuși putea să roage un vecin, însfârșit găsea acolo un om. Ce și-o fi zis dumneaei?

D. șef e om bun... și cu toate astea eu nu sunt bun. Nu sunt bun de loc...

Apropiindu-se de fereastră, începu să bată nervos darabana cu degetele grăsuliii...

— Ce încurcătură! Așa-i când îți trebue femei în serviciu. Cu o femee e altfel... Ș'apoi dacă i-a fost copilul bolnav, nu-i vina ei, ci a lui D-zeu. El a voit așa... Prin urmare era firesc să lipsească. Cine știe dacă nu-i murea copilul... și atunci? Ei, nu moș Alecu, acuma văd limpede... M'am purtat prea aspru. Parcă am fost nebun. Am făcut-o să plângă.

— Chiar a eșit plângând.

— Poftim eu să fac pe-o femee să plângă și încă pe-o funcționară model. Căci nu poți să spui că nu-i model. A lipsit odată, ei și? A avut un motiv foarte serios să lipsească... Și eu de colo, am făcut pe nebunul, ba mi se pare că am și amenințat-o. Ce dracul m'a apucat azi? Ce și-o fi zis femeia? Moș Alecu, trebue să reparăm greșala.

— S'o reparăm, d-le șef.

— Du-te și-o chiamă...Am să fiu tot aspru, fiindcă așa sunt eu și așa trebue să fie un șef, dar... însfârșit, chiam-o...

Moș Alecu eși clătinând din cap. Domnul șef, se trânti în fotoliu și de-abia avu timp să-și aprindă o țigară, că funcționara și intră... Biata femee avea ochii roșii de plâns. Văzând-o, tresări, dar imediat amintindu-și situația lui de superior, d. șef își îngroșă vocea să pară mai aspru.

— Doamnă, ceia ce ai făcut d-ta e o greșeală de neertat și ar trebui să mă port foarte sever, cum mă și port. Totuși având în vedere cazul excepțional, am zis excepțional, fiindcă și eu am copii și știu ce înseamnă boala la un copil, te rog să mă ierți, adică vreau să zic... poate adineouri... fiindcă sunt un om aspru... însfârșit doamnă, iartă-mă de cele ce ți-am spus...

— Vai, d-le șef...

— Nu, nu, să mă ierți. Eu sunt omul dreptății, asta am vrut să-ți spun și acuma, d-nă, la datorie.

— Vă sunt recunoscătoare...

— Nu-i nevoie, am terminat...

Și punându-și ochelarii, începu să răscolească grav, hârtiile. Apoi cum o văzu eșită din birou, își ridică privirile spre moș Alecu.

— O văzuși, săraca femee?... Avea ochii roșii de plâns. Oricum parcă mă simt mai liniștit. Dar oare mi-am reparat greșala? Ce zici, moș Alecu. Dacă i-am da două zile concediu? Bietul micuț, stă singur, bolnav...

— Cum vreți, d-le șef.

— Chiar așa... Du-te și-i spune că i-am dat concediu să-și îngrijească de copil. Dar să nu întârzie o minută mai mult c'o pățește. Eu sunt un om aspru de tot... Așa să-i spui. Cu mine nu se glumește, moș Alecu, nu se glumește de loc.

Rămas singur în birou, gândindu-se la bucuria copilului bolnav, când va afla că mămica lui o să-l îngrijească, ținându-i de urât două zile, d. șef își șterse ochii grăbit, uitându-se împrejur și apoi oftând:

— Ei, da cum păcatele de nu i-am dat patru zile concediu?...

Rondeluri

de Mircea Gheorghiu

Rondelul Trecerii

Cum tot se schimbă 'n jurul tău!...
Cu gândul ăsta să te 'mpaci;
Să-l porți în tine-adânc, să taci —
Și să nu ai păreri de rău.

In spre trecut, etern tâlmaci
Mișcarea ducă 'n ritmul său
Tot ce se schimbă 'n jurul tău,
Cu gândul ăsta să te 'mpaci...

De e un bine sau un rău,
S'o spună, nu ar ști vreun vraci;
Inconjuru-astei lumi să-l faci,
Simți-vei doar cum trece 'n hău
Tot ce se schimbă 'n jurul tău

Rondelul Timpului

Intre moarte și minciună
Timpul stărue mereu —
Și se sbate gândul meu:
Viața, moartea e mai bună?

Să desleg în van cat eu, —
Ele 's vecinic împreună;
Intre moarte și minciună
Timpul stărue mereu.

Sufletul din ele-adună
Ritmul cântecului său
Și alunecă în hău:
O corabie 'n furtună,
Dus de moarte și minciună...

Rândunica

In via înrodită, drăguța verișoara
Spre mine se îndreaptă, deodată alergând,
Ș'n brațe mi se-asvârlă, cu frică și ușoară,
Cu capu-ascuns la pieptu-mi, simt inima-i bătând.

Privirea ei sfioasă spre mine se ridică
In timp ce-a noastre buze, ferbinte se doresc,
Și ochilor ei negri le e-te parcă frică
De gurile nebune ce-aproape se unesc.

De-odată o rândunică în zborul ei colește
Pe lângă noi și trece cu-un strigăt ascuțit,
Se'nalță mai departe, se'ntoarce, iar plutește
Și ține înc'odată în zboru-i repezit.

Atunci ca și speriată începe să'nțeleagă,
Și ochii ei din vrajă măriți s'au deșteptat.
Iar brațele-i gingașe de gât mi le deslegă
In timp ce-a noștre buze încet s'au depărtat.

Cu ochii'n jos, de mână simt încă cum mă strânge
Dar trupu-i de fecioară se'nalătură curând.
Și-abia îndepărtată, îmi pare că va plânge
Și sprintenă prin vie, ea piere alergând...

Dan Ciocardia și Aurel Șerbănescu

Pădurea-i un spital

In toamna care a coborât de timpuriu
Pădurea-i un spital cu săli deșarte,
Cu ușile deschise în pustiu,
Și cu surâsuri reci în geamuri sparte.

Buhavi și goi copacii par în rânduri
Când de pe ramuri vântu' frunza-o sboară
Bolnavi ce-și pierd și ultimele gânduri
Și'nfrigurați se'ndoaie sub povară.

Iar vârfurile trist când se'ncovoaie
Sunt flamuri negre fâlfâind la porți...
Pădurea-i un spital mâncat de ploae
In care toți bolnavii — acum sunt morți.

N. Furcă

Linxul

Pitit în grota aromată
de ferege 'ncâlcite prin liane
și flori ce'și sorb culorile
din seva ecuatorului prea rodnic, —
așteaptă răbdător o pradă rară
ce potoli-i-ar Foamea
— altă fiară
ce'l mușcă îndârjită 'n măruntae
— Și necurmat privește fix,
ca și un sfinx,
ne 'nduratorul linx.

. . . .

Răpus sub greutatea
comorilor streine,
bătrânul sclav, prin zid de flori
abia își face drum.
Il sfredelește grija —
căci soarele prin ramuri îl privește
ironic,... somnoros —
iar el e încă prea departe
de-al său stăpân hain.

Și se târăște sclavul —
'nainte!
Inainte! —
și 'ncremenește de-odată
la grota aromată:
Mici, două globuri strălucesc
fosforescente
se rotesc în întuneric;
pâlpâe în ritm de stele
și se fixează-apoi, incandescente.
Iar două lame de lumină
adânc, în inimă, pătrund —
și un fior de fascinare
în scofâlcitul piept
trezește valuri de înviorare...

Incinsele priviri
misterele-și desfac și reinvie
în suflet, milenara omenie.
Și sclavul vede-acolo fulgerarea
biciului nedrept și nemilos —
și tot acolo, ca 'n delir, el simte
prezența mult-prea-mult râvnită
a sfintei Libertăți.

Copleșit de adorare,
aruncă de pe umeri
comorile streine, —
și 'ngenunchiând,
se-apropie să strângă
comoara cea adevărată
la pieptul său flămând —
visând c'ar fi mântuitorul
acelor care mor gemând
în grele lanțuri strămoșești...

...Și nu mai simte sfâșierea
ghiarelor perfide,
și nu mai urlă de durerea
inimei mâncate,
căci l-a vrăjit cu ochi aprinși
de mii de nestemate —
privindu-l fix,
ca și un sfinx, —
ne 'nduratorul linx...

EUGEN RELGIS

———o*o———

Orașul

Imens, automat și expresiv,
Se tolănește sub un colț de cer,
Orașul meu brodat pe-un vechiu motiv,
Eternizat în **„Villes Tentaculaires"**

In golul de lumină inundat,
Trosnesc articulații de oțel;
Lași sufletul să-ți sboare speriat
Cum lași să-ți cadă'n mare un inel.

Și totuș, în orașul blestemat,
Sub lună, aurând cu albe poi,
Găsesc caisul alb, înfrigurat
Și sufletul în el: petale moi...

Romulus Dianu

———o*o———

UMORUL MEU

Cum ar scrie G. Bacovia

Amurg de plumb

Amurg de toamnă sumbru ca de plumb.
De sus se scurge ploaia pe pământ...
Nu vezi un om pe străzi... și-i frig... și-i vânt.
De-abia îmi târâi sufletul de plumb.

In depărtări fanfare triste se aud
Ducând cu greu un mort la cimitir.
Azi cea din urmă zi îmi mai înșir...
Pustiu adânc... Și trupul tot e ud.

Sfârșit de toamnă

Plouă... Pământul e plin de noroi..
Amurgul nu e ca eri violet,
Melancolia apasă încet
Pe corpul meu ce se mișcă greoi

Corbii pe sus croncănesc a iarnă
Vâslind în atmosfera de metal.
Lume grăbită se mișcă la deal
Și'n fund soldații cântă din goarnă

'n tonuri barbare și apăsat.
O fată tușește stins la un geam,
Dee-acuma eu nici o zi nu mai am
Deschide iubito, căci a 'noptat...

VIRGIL HUZUM

CĂRȚI ȘI REVISTE

RADU D. ROSETTI: *Hai-Hui* — note din călătorie. Ed. Librăriei „Socec & Co." București 1924.

Volumașul d-lui Radu D. Rosetti adună la un loc toate descrierile de călătorie publicate pe vremuri, prin ziarele și revistele noastre. Sunt note culese în 1914, din ținuturile bosniace, din Zara, Spalato și Cetinge, din Serajevo și Raguza. Despre însemnătatea și felul cum se adună notele acestea, d. Radu D. Rosetti scrie încă dela începutul volumului:

„Decâteori, întors dintr'o călătorie, îmi răsfoesc notele, cu intențiunea de a povesti cele văzute, ezit la început să scriu, gândindu-mă că-mi va fi peste putință să fiu original; dar mă conving apoi că, cu scrupulul acesta, nu s'ar fi scris nici o carte cu impresii de drum, deoarece fatal un drumeț trecând printr'o grădină, tot o grădină o să descrie, ori cât ar fi botezat alții partea locului la fel, — afară numai dacă nu s'ar apuca să publice fantezii, ca Heine în *Reisebilder* („ce livre est un théâtre d'exibition") și-atunci șovăiala dispare. *O carte cu note din călătorie e o oglindă minunată, în care privești peisagiile reflectate în-tr'însa — după ce te-ai întors acasă. Dar o oglindă nu poate reflecta decât într'un fel. Acu, depinde de locul unde te așezi, de cadru și de lumină; e chestie de nuanță. Micul merit al scriitorului e aici*".

Stilul vioiu și colorat în care sunt scrise aceste însemnări de călătorie, fac din volumul d-lui Radu D. Rosetti o lectură instructivă și amuzantă. Autorul, obișnuit cu călătoriile, observă partea cea mai caracteristică a locurilor străbătute, le descrie — pe alocuri — cu umor și ironie, dar totdeauna cu sinceritate. Volumul e completat cu descrierea unei călătorii mai scurte la via unui prieten din Prahova — de unde ni se evoacă figura bătrânului podgorean care știa să povestească minunat vremea „romanțurilor" și a „culesului bogat" — și a unei călătorii mai lungi, în sidecar și automobil — prin Ardealul de după războiu. Autorul este la al optulea volum de descrieri din călătorie.

* * *

I. PELTZ: *Fantoșe vopsite.* Editura „Ancora", Alcalay & Calafateanu, București, 1924.

Poemele în proză pe care d. I. Peltz le-a risipit darnic prin toate revistele noastre, mai mari sau mai mici, apar într'un volum care va însemna, în scrisul d-sale și un punct de reazim și o răspânte. Reazimul — îi va da oarecare notorietate și mai ales încrederea în sine. Poemele d-lui Peltz sunt scrise vioiu, într'un stil bogat în imagini și plastic. Nota realistă *(Pâinea* sau *Bucuria roșie)* anunță un prozator viguros, căruia nu-i lipsește nici adâncirea stărilor de suflet, nici elementele descripției. Ne oprim la *Peisaj rural* și-l reproducem întreg.

„Măgarul încalecă zarea, cu sprinteneli de adolescent citadin. A ars soarele și câmpul pârloagă și spinarea robului, aplecat paște țărână. E urît în suflet și în ochii roși de boală și de nădejdi. Pe margine, undeva, o femee și-a suflecat fustele. Toată întinderea pute a iarbă și a bălegar. Povestașul ar începe cam așa: „Soarele tocmai răsărise când Marin al Saftei".

„Sau așa: „Priveliștea era minunată: firea cânta prin arborii împodobiți cu..."

„Sau cum vreți.

„Uite și popa Panait care s'a veselit foarte în crâșma isteţului Leiba... Și are părintele porniri ciudate, tocmai acum, când privește, statue în potcap, ogoarele, și boii și oamenii... și... s'ar da parcă la trup de muere, năzdrăvanul!

„Un nătărău întârzie în bătătură.

— „Ce ai, Neculai?

„Glasul fetii tremură.

— „Mai nimic... Așa tremur cam pe la amiază. Câte odată și pe la asfințit.

„Flăcăul, umflat de pătimiri, râde cu gura largă.

„Dumnezeu închide, cu mâna meșteră, panorama: măgarii și oamenii dorm în brațe cu năluci ...

Am spus mai sus că scrisul d-lui I. Peltz se află astăzi la o răspânte. Dela *Poveste reală* și până la *Roman de toamnă* sau *Primăvara vieții*, întâlnim o notă intelectuală și una pur poetică. Lirismul aparține poemului în proză intelectualismul esseului sau — cu ironia caracteristică d-lui Peltz — pamfletului. Noi stăruim a crede că autorul va ști să apuce pe drumul notației realiste. Iată dece *Bucuria roșie, Stradă de răsboi, Pâinea* și *Peisaj rural* sunt, sau pot deveni, autentice schițe realiste.

G. B.

* * *

ESCHYL: *Prometeu și Perșii.* Trad. de Ion Foti. Ed. Cultura Națională, București, 1924.

In colecția „Clasicii antici" a editurii Cultura au apărut până acum mai multe traduceri. Insemnătatea originalului ca valoare estetică presupune din partea traducătorului o muncă împreunată cu o grije pioasă. Numai așa se reproduc marile opere ce formează puncte luminoase în ceața obscură și tremurătoare a preocupărilor și gândurilor umanității. Mai ales când e vorba de arta elină, marele monument al culturii umane. Arătam într'un număr trecut graba și nepăsarea condamnabilă a unui traducător în asemenea lucrări. Lipsa lui de cinste constitue un sacrilegiu pentru artă. Nu tot așa procedează d. Ion Foti reproducând *Prometeu* și *Perșii* lui Eschyl. Prin stăruința conștiincioasă, modelarea limbii și entuziasm de operă, a plăsmuit versuri românești cu ritmul antic spre a îmbrăca în formă cât mai supusă originalul.

Această lucrare are un merit capital în literatura română. Când iarăș vine în discuție ... culturii și educației antice, ba chiar valoarea artei antice, tiparul prezintă modele de apreciere. Când uitarea se lasă mai greoaie peste o cultură rară, filosofie și art âneîntrecute, tipărituri de felul acestora deșteaptă spre frumos și perfecție spiritele moderne, fatal tot mai legate de viață momentană, de senzație și griji materiale. Dar cu cât viața activă e mai absorbantă, cu atât mai luminoase ni se înfățișază tragediile anticilor. Forma lor simplă și arhitectonică, șirul cugetărilor divine și gama sentimentelor eterne ce frământă omenirea satisfac deodată și deplin cerințele spirituale și estetice. In frământarea convulsivă a vieții de azi, complexă și plină de meschinerii, năzuința de bine, adevăr și frumos devine și mai necesară. E nevoe de opere sănătoase, active și optimiste. Realismul satură. Romantismul displace prin sentimentalismul neserios. Celelalte curente nu sunt accesibile tuturor. Atunci rămâne ca izvor de adăpare a sentimentului estetic clasicizmul; plin de luptă și sănătate morală, elaborator de gândiri etern-omenești, mișcat de sentimente înăscute și perpetui. Din totul au echilibru normal și o împăcare cu viața pentru fiecare temperament: meditativ, sentimental, activist — în raport cu idealul.

* * *

Unul dintre genurile artei clasice antice, proeminent monumental, e tragedia.

„Prometeu" este prototipul și perfecția ei. Născută din imnurile religiaose cântate zeului Dyonisos, tragedia are a fi privită tot în sens religios: gravă, solemnă și înnaltă. Astfel a conceput-o marele contemplator de oameni, care a fost Eschyl, și astfel a realizat-o în chip desăvârșit. El este și creatorul și neîntrecutul compunător de tragedii. A scris nouăzeci și trei; Ne-au rămas șapte: Prometeu înlănțuit, Perșii, Cei șapte contra Thebei, Rugătoarele, Agamemnon, Coephorele și Eumenidele.

Sentimental și gânditor, Eschyl a luat viața firește în grav și a conceput-o tragic. Omul e slab, miser, apăsat de puterile naturii și de necunoscut — dar cu tendință spre iluminare și spre absolut, spre a-tot-știință și a-tot-putenicie. Cât e pe pământ muncește, suferă în chin, neînțeles de semenii lui răi, singur în fața colosului naturii, geloziei zeilor și ineluctibilei soarte. Descoperă, câte odată, ceva din secretele naturii, e nesocotit de ai săi, tiranizat de gândul său și zdrobit de invidia zeilor și ineluctabilei soarte. Descoperă, câte o dată, cum din secretele naturii, e nesocotit de ai săi, tiranizat de gândul său și zdrobit de invidia zeilor. Acesta e „Prometeu": nesfârșita sforțare a omului, a omenirii, spre mai bine, mereu înainte, mereu înfrântă, mereu înnainte. „Prometeu" înseamnă cea mai magnifică creațiune a spiritului: Omul geniu, eroul superb și orgolios, idealist luptător — plin de umanitate.

V. G.

* * *

DR. HORIA SLOBOZEANU: *Copilul, îngrijirea lui modernă.* Editura „Cartea Românească", București, 1924.

In prima sa lucrare „Medicul educator al Copilului" d-nul dr. Slobozianu se ocupă de sufletul copilului. In lucrarea de față d-sa studiază corpul copilului. D-sa ne dă o sumă de lucrări noi, văzute în spitalele din Paris și Berlin. E un gest frumos ca specialiștii noștri să coboare din turnurile lor de fildeș și să contribue la combaterea ignoranței mamelor, căci numai așa vor putea combate marea mortalitate a copiilor.

D-nul dr. Slobozianu studiază copilul până la 16 ani.

Copilul mic e studiat în toate detaliile, căci după formule vagi nu se poate îngriji un copil. D-sa se ocupă și de copilul ceva mai mărișor și ne indică modul cum trebue crescut și alimentat un copil la diferite vârste. Intr'un capitol care va interesa mult este expusă îngrijirea copilului bolnav. Găsim indicațiuni și detalii asupra pregătirei unui sinapism asupra modului cum se face o compresă, o bae, un cearșaf, etc. Nu lipsește tratamentul câtorva boale mai frecvente: eczema, guturaiul, constipația, lipsa de poftă de mâncare. Sunt atâtea cunoștințe condensate în această carte și ni s'au dat atâtea formule încât lucrarea de față va interesa nu numai pe mame dar și pe medicii practicieni.

Urăm lucrărei de față tot succesul pe, care îl merită.

X. Z.

* * *

NĂZUINȚA (Decembrie 1924) continuă publicarea contribuțiilor d-lui *I. B. Georgescu* asupra mânăstirilor oltenești (în No. acesta „Bolnița Coziei") și a interesantului studiu „Kant și geneza criticismului", pe care-l semnează d. *Mircea Florian.* Proza literară o susțin d-nii *Ion Dongorozi* („Binefacere") și *Al. Popescu Telega* (Prinsoarea lui moș Gurbet" — al căror scris îndreptătesc cele mai serioase nădejdi pe care ni le-am prins odinioară. Despre *Anatole France* scrie d. *C. V. Gerotă*, înțelegător și cald.

Versurile deschid luminișuri tainice de suflet: *d. N. Milcu* interiorizează imaginea întreagă a unui „Noembrie" posomorât dar liniștit ca o încremenire târzie:

O, rodul care-așteaptă... Și parcul în rugină..
Și-un foșnet de petală ce lunecă din glastră...
— Amurgul îți lipește obrazul de fereastră —
Și'n prag de toamnă, visul, se prăvălește'n tină...

D. Ștefan Bălcești redă, evocator, o poezie de interior (Dialog familiar):

—De trei zile, ninge, ninge tot mereu...
Ție nu ți-e teamă că ne'ngroapă neaua?
— Ninge-așa de parcă s'ar fi rupt salteaua
Norilor pe care doarme Dumnezeu...

. . . .

— Lasă gluma Baby dragă, taci...
Hai să dăm înlături amândoi perdeaua
Să privim și s'ascultăm cum neaua
Oblojește brațe de copaci...

. . . .

Uite, tot văzduhu-i plin de fum,
Și au crescut nămeții până' la cleanță:
N'o să mai putem ieși pe drum,
Ia și tu o carte 'n mână-acum
Că mai sunt trei zile de vacanță...

Celelalte versuri: „Strofe vechi" de *Ada Umbră* și „Van" de *Dem. Basarabeanu.*

Intr'o notiță d. Al. P. Telega se ridică în contra acelora cari nesocotesc revistele de provincie, tocmai dându-le calificativul.... „de provincie". Părerile d-lui Al. P. T. sunt destul de întemeiate și răspunsul e la timp și binevenit. Intotdeauna am fos tde părere că în provincie se lucrează: „Intr'un oraș de milioane — ne referim la numărul locuitorilor — nu ar fi fost cu putință tragedia lui Romeo și Julieta. Cine zice că se plictisește în orașele de provincie, n'a încercat niciodată să se coboare până în tainițele tragice ale sufletului, n'a atins suveranitatea augustă a adnâcimii monotoniei".

Cronici bogate și pline de interes.

* * *

GÂNDIREA (1 Ianuarie 1925). Intr'un articol de fond („Pro Domo") *d. Nichifor Crainic* pune problema scriitorului în societatea de astăzi: „Dacă literatura, prin natura ei, e pentru scriitor o chemare, ea trebuie să fie, prin directă negociere, o profesie, cel puțin ca oricare altă profesie. Intre Nistru și Tisa se vor deschide mâine la lumină zeci de mii de ochi ce vor căuta lacomi paginile hrănitoare ale cărților. Aria culturală a țării acesteia va fi în curând destul de întinsă ca să îngăduie scriitorului pâinea reală, omenească, răsplată a visurilor sale de idealitate. *Sindicatul, care trebue cu necesitate logică să se alcătuiască, năzuește la înființarea editurii scriitoricești, suprimând dintre scriitor și public mijlocirea parazitară a negustorilor de literatură.* El va statornici membrilor săi un rost social lămurit și indulgent. Prin aceasta le va suprima totdeodată și patronagiul politic, redându-se omului de litere demnitatea și libertatea de gândire pe care nu le are în situația actuală de sateliți ai aștrilor convenționali".

Dintre versurile numărului de față remarcăm „Sălhateca" d-lui Zaharia Stancu:

...Dar pentru ea ce-mi tâlhări iubirea
Prin care-aș fi putut să te cunosc
Stăpâne, strig cu glas de răsvrătire
Să împlinești osânda cea mai grea:

Pe sufletul ei, — pom nerodnic, — Tu
Să altoești o fragedă mlădiță
Din sufletul meu tânăr și să-i dai
Viața, cât pământului de lungă.
Să treacă printre oameni, cum ar trece

Un călător de sete chinuit
Peste nisipuri de sahară arsă,
Ne'ntâmpinând nici moartea, nici fântâna,
Nici mâini în tremurare 'nfrigurate
Sfios întinse ca să-i prinză mâna...

D-l Cezar Petrescu publică fragmentul de roman „Mergeau cântând vitejește"; versuri, d-nii *I. Pillat* (Comoara), *Lucian Blaga* (Fum căzut) și *A. Pop Martian* (Cântec vechi). Din „Peer Gynt" de Ibsen publică, în traducere, d. *Adrian Maniu.* Cronica literară lipsește.

* * *

GÂNDUL NOSTRU (Decembrie 1924). Două schițe în proză semnează d-nii *Adrian Pascu* și *Al. Alexandrescu* (Patru bătrâne și un bătrân). Cu calități ce-i întregesc debutul, schițele d-lui Al. Alexandrescu cearcă să fixeze sufletele întregi prin descrierea stăruitoare a amănuntului, care-și are rostul lui în împletirea acțiunii totale. Poezia (Reîntoarcere) a d-lui *Emil Bărbulescu* se remarcă: o notă senină, un imagism proaspăt, o inspirație sănătoasă. Poetul a simțit că — pe vremuri — svârlea în fața bunului simț numai ciudățenii:

Cineva a râs (or a tușit?)
bolnav și obsedant,
Orhestranții au isbit sonor în corzi
Jazz—band....

și s'a întors la ceea ce-i aparținea sufletește:

Mă reîntorc din câmpul plin de rod
Cu brațul: cumpănă de grea povară,
Cu sufletul un fericit năvod.
M'am tolănit prin lanuri de otavă
Și-am rătăcit pe drumuri lungi de țară
O solitară, necârmită stavă...

sau:

Și din misteru'mprăștiat în fire,
A coborât în huma mea săracă,
Profund, o mistică împărtășire —
Și sbuciumului, lin șopti să tacă...
M'am înfrățit cu lacul și cu lunca,
Cu pasările 'n rugă în frunzișuri,
Cu gâzele din țarini și cu munca—
— Și-au fost în suflet albe luminișuri...

In restul numărului: versuri și proză de d-nii Aurelian Păunescu, Gr. Vâja, Virgil Duiculescu, Traian I. Cristescu și George Mihail-Zamfirescu.

G. B.

———o*o———

BIBLIOGRAFIE

Au apărut, în editura „Cultura Națională":

Ioan Slavici: **Amintiri.** Un volum de 184 pagini, cuprinzând: Eminescu omul; Poporanismul lui Eminescu; Eminescu și limba românească; Serbarea dela Putna: Alecsandri și Eminescu; La balamuc; Eminescu și conservatorii; Eminescu la Viena; Ion Creangă; Coșbuc; Titu Maiorescu; I. L. Caragiale; Eminescu și I. L. Caragiale. 50 lei.

Ilarie Chendi: **Schițe de critică literară.** Un volum de 200 pagini cuprinzând: Eminescu; Panu; Mihalache Dragomirescu; Sadoveanu; Hașdeu; Caragiale; Agârbiceanu; I. Anghel; Sandu-Aldea; Caton Theodorian; Em. Gârleanu; Traian Demetrescu; Victor Eftimiu; A. Stavri; Corneliu Moldovanu; Pincio; Gh. Diamandi, N. Davidescu; Emil Isac; Radu D. Rosetti; Cincinat; N. N. Beldiceanu etc. 70 lei.

* * *

Manualul lui Epictet, trad. și studiu introductiv de C. Fedeleș, 133 pagini — 40 lei.

Ion Minulescu: **Roșu, galben și albastru.** Roman. 250 pagini. — 100 lei.

Dr. Marinescu: **Infecțiunea gonococică.** 85 pagini. — 100 lei.

Virgil Sotropa și Dr. Al. Ciplea: **Năsăudul.** (Istorie, viață culturală, populație, mișcare economică, monumente, etc.). Un volum de 52 pagini, bogat ilustrat cu numeroase hărți și planuri. Lei 30.

* * *

Gheorghe Brăescu: **Schițe vesele.** Un vol. de 110 pagini cuprinzând: Dela popotă, Colonelul Ionescu?, La dentist, Flirt, Ele, Pentru țară, etc. — 35 lei.

Liviu Rebreanu: **Trei nuvele.** Un volum de 140 pagini, cuprinzând: Catastrofa, Ițic Strul dezertor, Hora morții.— 50 lei.

George Vâlsan: **Povestea unei tinereți**, nuvele 220 pagini, cuprinzând: Năsica, Spre vie, Prima poezie, Pe-o vale, într'o dimineață de Mai, insula Șerpilor, etc.— 60 lei.

Ion Foti: **Spre necunoscut**, versuri 110 pagini, cuprinzând: Filozoful, Poetul, Satan și Hari, Zeului necunoscut Adonis, Nemuritoarea iubită, etc. 40 lei.

* * *

Tudor Teodorescu-Braniște: **Gambetta.** Un volum de 122 pagini, cuprinzând: Copilăria lui Gambetta; Gambetta student; Avocat; Primii pași în politică; Gambetta în România; Gambetta despre desmembrarea Austriei și întregirea României; Deputat; Căderae Imperiului; Apărarea națională; Republica etc. — 30 lei.

———o*o———

INSEMNĂRI

Versuri de Coşbuc uitate

Sub acest titlu am mai dat acum trei ani informaţiuni în revista »Renaşterea Moldovei" din Chişinău despre trei poezii ale lui Coşbuc 1). Astăzi viu să le complectez cu altele.

In revista din Blaj „Cărţile săteanului român" de sub redacţia lui Ion Pop Reteganul (anul XI—1886) Coşbuc a tipărit următoarele trei poezii:

1)) **Ingerul morţii,** versificarea unei cunoscute legende orientale (pag. 53—54);

2) **Lupii ţiganului,** anecdotă populară, versificată de autor şi datată „Cluj, Faur 1886" (pag. 54—59);

3) **Amin strigă stâncile,** o legendă orientală, care

după sumarul revistei este arătată ca o traducere. Aceasta traducere este făcută din limba germană, întrucât la sfârşitul poeziei (pag. 85) poetul indică şi titlul revistei germane: „Kosegarten". Această indicaţie este cu atât mai preţioasă pentru cercetătorul operei poetice a lui Coşbuc, întrucât arată un izvor, din care poetul s'a inspirat probabil şi altă dată, ştiut fiind că dânsul a tradus şi prelucrat adeseori texte germane în româneşte. 2)

Anecdota populară, amintită mai sus, este inferioară ca subiect şi pare a face parte din primile încercări de versificaţie ale lui Coşbuc, care, înainte de a se fi inspirat din viaţa ţărănească (ca în „Balade şi idile" şi „Fire de tort"), se mulţumia cu simple versificări de texte poporane, aşa cum ne-a mai dat şi altele.

Ingerul morţii deasemenea prezintă stângăcii şi poartă pecetea primelor sale încercări poetice.

In schimb a treia poezie, traducerea, prezintă un progres apreciabil atât ca limbă cât şi ca versificaţie şi merită prin urmare să fie cunoscută de cercetătorii evoluţiei talentului poetic al lui Coşbuc. O reproducem întocmai din „Cărţile săteanului român" din Blaj, unde a apărut la 1886 în numărul 6 al revistei din 1-13 Iunie.

Liviu Marian

„Amin" strigă stâncele

Bătrân, slăbit de zile şi 'ngârbovit de chin,
Prin lume trece Beda; ca vecinic peregrin
El nu 'nceta prin ţară să tot călătorească
Vestind prin evanghelii credinţa creştinească.
Dar pentrucă bătrânul părinte nu vedea,
Un prunc, ca drept tovarăş, de mână-l conducea

Odată călăuzul condus-a printr'o vale
Pe Beda: era locul închis şi fără cale,
Pustiu fără viaţă, cu stânci îmbrobodit.
Ne mai putând bătrânul să meargă de-ostenit,
Stă 'n loc şi, dup'atâta drum greu, se odihneşte.
Copilul nebunatec glumind aşa vorbeşte:
„O, dragul meu părinte! Nu-i bine-a sta în drum —
„Poporul te aşteaptă, deci scoală-te acum
„Şi predică...." Bătrânul îndată să rădică
Cercând un text; începe vorbirea şi explică
Aşa de blând şi dulce, cât lacrime cu drag
Brăzdau şubreda faţă a bietului moşneag.

Copilul tot într'una râdea cu desfătare,
Văzând cum sfântul ţine la pietre cuvântare
Cum vorba lui răsună în gol şi piere 'n vânt.
Dar iată!... Când bătrânul încheie al său cuvânt,
Când face semnul crucii, atuncea deodată
Din crânguri se porneşte o şoaptă fermecată
Şi mii de mii de glasuri din vale strigă lin:
„Pe-a veacurilor veacuri Amin, părinte — Amin!"
Se sparie băiatul. Pe cugete se pune
Şi tremură. Cu plângeri se 'nchină el şi spune
Păcatul său lui Beda, cu suflet pocăit.
Bătrânul râde dulce şi zice umilit:
„Tu n'ai citit, se vede, scriptura, ce vorbeşte:
„Când tace omenirea, chiar stânca glăsueşte!"
„Inseamnă-ţi asta bine şi nu o mai uita,
„Căci tot aşa se poate o piatră-a înschimba
„In inimă umană, precum inima încă
„Adesea-ori se schimbă în piatră, chiar în stâncă!"

GEORGE COŞBUC.

1) R. M. an. (1921) No. 6—8, în care vine vorba despre poeziile *Romanţă, Ştefan Vodă* şi *Non ommis moriar* şi se reproduce frumoasa baladă *Ştefan Vodă*

2) O astfel de prelucrare sau traducere mi-se par a fi cele 3 poezii, publicate de Coşbuc în No. 8 din *„Foaia popolară"*, publicaţie săptămânală, care a apărut la Bucureşti în 1898.

Fichte ca educator al poporului german

Filosofia lui Fichte nu mai prezintă azi decât un interes istoric, dar Fichte trebue cunoscut nu numai pentru scrierile lui, ci pentru caracterul lui, şi influenţa pe care a avut-o în educaţia poporului german.

A trăit la sfârşitul secolului al 18-lea, începutul secolului al 19-lea, într'o epocă de transformări repezi, când filosofii germani, sub presiunea cuceririlor napoleoniene, treceau la un naţionalism pronunţat, şi dedeam metafizicei lor o orientare spre acţiune.

Aceste schimbări pare că au avut drept centru tocmai pe Fichte, sau cel puţin aceasta este tema unei cărţi apărute de curând: „Fichte şi timpul său" datorită lui Xavier Léon.

Aci îl găsim pe Fichte, pe rând: în 1797 aplaudând anexiunea de către Franţa a malului stâng al Rinului.

Profesor de filosofie la Sena, pretinde să întreacă pe Kant în rigorism moral. Impinge idealismul până la a nega realitatea simţurilor. Ateismul lui l-au silit să părăsească Sena şi să se refugieze la Berlin, unde la început, nu făcea nici cursuri, nici conferinţe.

Introdus de Frédéric Schelegel, cunoaşte astfel societatea berlineză, îmbibată de spirit tolerant, de modă franţuzească şi de o concepţiune pe cât de confuză, pe atât de caracteristică epocei.

Fichte s'a simţit din capul locului stânjenit în acest mediu. Şi a fost şi mai mult, în 1804, când d-na de Staël, debarca din Weimar la Berlin. Se înţelege ce primire i s'a făcut acestei „sultane a gândirei" care scrisese cu ură împotriva lui Napoleon.

Ea ţinea să fie iniţiată în teoriile filosofului german, înainte de a-l cunoaşte personal, pentru a putea discuta cu el. Filosoful Spalding a fost însărcinat să explice tainele doctrinei lui Richte, pe care el însuşi n'o înţelegea bine, şi aceasta într'o limbă pe care o cunoştea destul de aproximativ.

Nu mică a fost deci surprinderea lui Fichte, când în în seara următoare, d-na de Staël i-a cerut să-i explice teoria *Eului,* din care îi mărturisea că nu pricepe nimic. Dar şi mai mare a fost surprinderea lui Fichte, când, după o expunere de un sfert de oră, făcută într'o franţuzească incorectă, d-na de Staël îl opri, spunându-i că nici de data aceasta, nu vede nimic clar.

Ori cât de filosof era Fichte, n'a putut uita niciodată injuria ce i s'a făcut.

Lecţia însă pe care i-a făcut-o d-na de Staël, mai ales imputarea aridităţei sistemului lui filosofic, au împins pe Fichte, în evoluţia spre filosofia afectivă.

Işi sfătueşte însă compatrioţii scriitori să se păzească de superficialitate şi condamnă cu asprime, revistele, cari prin dările lor de seamă, încurajează lenea şi îndeamnă să nu fie cercetate lucrările originale.

In *Aforisme asupra Educaţiei,* destinate fiului lui Herman, Fichte dă dovadă de mult bun simţ.

Se declară ostil oricărei specializări anticipate, în vederea unei cariere. Trebue ca tânărul să se formeze complect, înainte de a păşi pe câmpul unde vrea să-şi concentreze activitatea.

Cu toate că nu înceteaz ăde a fi moralist, Fichte se declară împotriva educaţiei morale în sens pozitiv. Morala nu se învaţă cu formule, ci prin exemplul profesorului şi al mediului copilului, înlăturând tot ceeace ar fi primejdios şi vulgar.

Izbucnind războiul între Franţa şi Prusia, Fichte, după dezastrul dela Sena, dă acest cuvânt de ordine poporului german: „Numai educaţia ne poate scăpa de toate relele care ne copleşesc".

Iar prin celebrele „Discursuri către naţiunea germană", în timpul ocupaţiei franceze, seamănă germenul pangermanismului, care a stăpânit atâta vreme Germania modernă.

Arta de a traduce

Lumea literară aşteaptă cu multă nerăbdare, traducerea Odiseei de d-nul Victor Bérard. Recent s'a publicat în Revue de Paris un fragment din lucrare, şi aceasta n'a făcut decât să mărească şi mai mult interesul pentru traducere.

Comentând fragmentul şi interesul ce se arată Odiseei lui Bérard, d-nul Abel Bonnard, face în „Journal des Débats", observaţiuni pline de spirit relativ la arta de a traduce.

Arta de a traduce, spune d-nul Bonnard, este una dintre cele mai delicate.

Nu ajunge ca traducătorul să aibă o sumă de calităţi, mai trebue să ştie să şi le întrebuinţeze astfel, ca el să rămână în umbră, pentru a ne lăsa să-l vedem pe celălalt. Adevăratul lui triumf este atunci când ne face să-l uităm, aşa cum uităm pe un binevoitor care-ţi înlesneşte întrevederea cu persoana iubită.

Se înţelege astfel că bunii traducători au fost totdeauna rari, şi devin şi mai rari azi, într'un timp, când individul vrea cu ori ce chip să se evidenţieze.

Putem distinge două feluri de traduceri: literară şi literală. Un bun traducător nu poate urmări altceva decât să redea fidel modelul. Pentru aceasta însă sunt mai multe modalităţi. Unii se servesc de „cuvânt cu cuvânt"; alţii, din potrivă, pare să se preocupe de amănunt, se mulţumesc să redea ansamblul caracteristic al textului tradus. Desigur acesta e cel mai bun. Traducerea unei opere literare, trebue să fie, ea însăşi, literară; şi în primul rând, plăcută.

Astfel au fost acei profesori, cari în secolul trecut au făcut atâtea traduceri excelente, foarte exacte şi în acelaş timp plăcute. Făceau aceasta însă, cu atâta dragoste şi modestie; şi îi ajuta nu numai calităţile lor spirituale, dar şi cele morale.

E de ajuns să citim traducerile ce s'au făcut în timpul lui Ludovic al XIV-lea. Diferite ca valoare au toate o mare calitate comună, unitatea de ton.

Păcatul traducerilor moderne, din potrivă, este că sunt deslânate şi lipsite de unitate. Cuvintele rău acordate suscită evocaţiuni cu totul opuse, celor din textul tradus.

Aspre, pretenţioase, fără graţie şi naturaleţe, traducerile de azi, aproape n'au în ele autorul tradus.

Premiile Academiei

Următoarele publicaţiuni au fost prezentate la concursurile premiilor ce sunt a se acorda în sesiunea generală din Aprilie — Maiu 1925:

1. — La Marele Premiu Năsturel, de 12.000 lei.
(Prin Comisiunea specială).

Bârlea (Pr. Ion), Balade, Colinde şi Bocete din Maramureş. Vol. I; Cântece Poporane din Maramureş. Descântece, vrăji, farmece şi desfaceri. Vol. II. Bucureşti, 1924. *Borgovan* (Nicu), Doctorul Cornelius, Nuvele umoristice. Bucureşti, 1924. *Condiescu* (N. M.), Peste mări şi ţări, vol. I. Grecia şi Egiptul, vol. II. Indiile. Bucureşti, 1922—1923. *Florin* (L.), Almanahul Ştiinţei. Bucureşti, 1924. *Gâlman* (Dem.), Minciuni nemuritoare. Bucureşti, 1924. *Ivanovici* (Căpitan Sofronie), Pentru Patrie şi Neam. Bucureşti, 1924. *Lăzeanu* (Alexandru), Idile, versuri. Craiova, 1923. *Lungianu* (Mihail), In Sărbători. A treia tipăritură, Bucureşti, 1924; Zile Senine. A II-a tipăritură, Bucureşti, f. a.; Insăilări. A patra tipăritură. Bucureşti, f. a.; Din Umbra Satelor, Icoane şi povestiri. A doua tipăritură, Bucureşti, f. a.; Teama de Vieaţă, roman de Henry Bordeaux, dat în româneşte după a 76-a tipăritură. Bucureşti, 1924. *Macarovici* (Dr. Dent. George P.), Istoria Dentară a României, Epoca de renaştere a dentisticei noastre 1859—1910, Călăraşi, 1924. *Minulescu* (Ion), Romanţe pentru mai târziu, Bucureşti, 1922; De vorbă cu mine însu-mi, Bucureşti, 1924; Roşu, Galben şi Albastru, roman, Bucureşti, 1924. *Nicolae-Argeş,* Busuioc dela Bătrâni, Legende şi poveşti, Bucureşti, 1924. *Tutoveanu* (G.), Poezii Alese, Bucureşti, 1924; Tinereţă, Craiova, 1924. *Zaharescu* (Petru), Geografia României, Bucureşti, 1924.

2. — La Premiul Statului Ellade Rădulescu, de 50.000 lei.
(Prin Secţiunea literară).

Cardaş (Gheorghe), Ioan Budai-Deleanu: Ţiganiada, Poemă eroi-comică în 12 cânturi, publicată în forma definitivă din 1800—1812, cu introducere, indice de nume şi glosar, Bucureşti, 1924. *Cioflec* (Virgil), Luchian, cu 60 ilustraţii, Bucureşti, 1924. *Furtună* (Horia), Făt-Frumos, Poveste lirică în 4 acte, în versuri, Bucureşti, 1924. *Gyr* (Radu), Linişti de Schituri, Poeme, Craiova, f. a. *Kirileanu* (Simion T.), Ştefan-cel-Mare şi Sfânt, Istorisiri şi cântece populare, Tip. Mânăstirei Neamţu, 1924. *Orleanu* (Maior Gh. Al.), Perle şi Comori, Poezii noi, artistice, de toate genurile, cuprinzând 3 părţi, Focşani, 1924. *Pallady* (G.), Simboluri, Craiova, 1924. *Stahl* (Henriette Yvonne), Voica, roman, Bucureşti, f. a. *Vasilescu* (D.), Frânturi din Suflet, versuri, Bucureşti, 1924.

3. — La Premiul Statului Gheorghe Asachi, de 50.000 lei.
(Prin Secţiunea istorică).

Cazacu (Dr. P.), Moldova dintre Prut şi Nistru 1812—1918, Iaşi, f. a. *Delaturda* (I. C.), Războiu şi Civilizaţie, Cluj, 1923. *Dragomir* (Silviu), Vlahii şi Morlacii, Studiu din istoria românismului balcanic, Cluj, 1924. *Ghibu* (Dr. Onisifor), Catolicismul Unguresc în Transilvania şi Politica Religoasă a Statului Român, Cluj, 1924. *Kiriţescu* (Constantin), Istoria Războiului pentru Intregirea României 1916—1919, Volumul II, Bucureşti, 1924.

4. — La Premiul Gr. C. Angelescu, de 4.000 lei.
(Prin Secţiunea istorică).

Băjenaru (Popescu I.), Povestea Neamului Românesc, Bucureşti, 1924.

5. — La Premiul Adamachi, de 5.000 lei (divizibil).
(Prin Secţiunea istorică).

Bucuţă (Em.), Românii dintre Vidin şi Timoc, cu un adaus de documente, folkor, glosar, fotografii, hărţi, Bucureşti, f. a. *Condurachi* (Ion D.), Clausele de Naţionalitate privitoare la România din tratatele încheiate în 1919—1920, Studiu critic, Bucureşti, 1924. *Dăscălescu* (N.), şi *Oprescu* (A.), Calendarul Plugarilor 1925, Bucureşti. *Faur* (D.), Galaţul Nostru, Insemnări istorice şi culturale, Galaţi, 1924. *Mihăileanu* (M.), Mica Pravilă, Bucureşti, 1924. *Stroescu* (V.) şi *Pantely* (Stanciu N.), Dobrogea Nouă — Pe Căile Străbunilor, Bazargic, 1924.

6. — La Premiul Statului Lazăr, de 50.000 lei.
(Prin Secţiunea ştiinţifică).

Petrescu (Ing. N.), O Invenţie românească, Bucureşti, 1924. *Popovici* (Const), Technologia Materialelor, I, Ed. III, Bucureşti, 1924; Technologia Meseriilor, II, Ediţie nouă, Bucureşti, 1924. *Porucic* (T.), Lacurile Sărate din Sudul Basarabiei, Studiu geografico-geologic şi economic, cu privire specială la industria extragerii sării de Mare, Bucureşti, 1924. *Teodorescu* (G-ral rez. C.), Atlas Geografic pentru Şcoalele Secundare. Braşov, f. a.

7. — La Premiul Demostene Constantinide, de 4.000 lei.
(divizibil).
(Prin Secţiunea ştiinţifică).

Apostol (Dr. Căpitan Od.), Cercetări Somatologice, Contribuţiuni statistice la o geografie antropologică a României-Mari, Cluj, 1924. *Diaconescu* (Pantelimon) şi *Cosmulescu* (Petre), Cartea Bunului Gospodar, scrisă pe înţelesul şi pentru folosul poporului, Bucureşti, 1924. *Dobrescu* (Dr. I.), Zonele Climaterice ale grâului de toamnă în România (Vechiul Regat), Bucureşti, 1924. *Florescu* (Dr. Al.), Contribuţiuni la Studiul Simpatectomiei Periarteriale, Craiova, 1924. *Glăvan* (Dr. I.), Cum să ne creştem copiii, Bucureşti, 1924. *Rădulescu* (Codin C.), Cuvântări Populare, pentru conferenţiarii cercurilor culturale ale preoţilor şi învăţătorilor, ed. II. Bucureşti, f. a. *Slobozianu* (Dr. Horia), Copilul, îngrijirea lui modernă, Bucureşti, 1924.

MARUNTE:

— D-nul *Victor Eftimiu* va da la iveală în curând o triologie de romane, în care intră: „Tragedia unui comedian", „Omul fără nume" şi „Prinţesa Moruzof".

— A apărut romanul d-lui *George Cornea:* „Nebunia Lumii".

— „Academia Bârlădeană, va comemora, în iarna aceasta, pe scriitorul *Al. Vlahuţă,* printr'o serie de conferinţe, împărţite în 12 subiecte: Vlahuţă poet liric, poet satiric, nuvelist, romancier, filosof, reînvietor al trecutului, pictor în cuvinte al frumuseţilor ţării sale, pedagog, prieten al lui Grigorescu, polemist, cetăţean şi intim. Printre cei înscrişi figurează d-nii: Victor Ion Popa, Virgil Duiculescu, I. Beldiman şi d-ra Marieta L. Creangă.

— Spre sfârşitul lunei Februarie, apare la Iaşi: *Gazeta literară,* scrisă de cei mai de seamă scriitori ai noştri.

— Au apărut în editura „Cugetarea": *Mama* de Maxim Gorki, *Visul* de Emile Zola şi *Hector Servadac în lumea solară* de Jules Verne.

— Compania dramatică Bulandra-Manolescu-Storin va reprezenta în cursul acestei stagiuni „Loyaltves" dramă de John Golsworty, despre care s'a scris în „Adev. Lit".

— In urma unui schimb de vederi care au avut loc între d. *Al. Lapedatu,* ministrul Cultelor şi Artelor şi d. *Ion Sân-Giorgiu,* directorul Teatrului popular, e vorba ca Teatrul Popular să se transforme într'un al doilea teatru subvenţionat de Stat, care să funcţioneze cu concursul Teatrului Naţional din Bucureşti. D. Ion Sân-Giorgiu va continua tratativele în numele Societăţii Teatrului Popular cu d. *Valjean,* directorul general al Teatrelor.

— A apărut romanul: „Neamul Ciuraevilor" de *G. Grebenşcicov,* în traducerea d-lui Cezar Petrescu.

— Sub tipar la „Cartea Românească" romanul d-lui *M. Sadoveanu:* „Venea o moară pe Siret".

— A apărut la Galaţi în editura revistei „Mioriţa" volumul de versuri: „Boabe de rouă" datorit d-rei *Nina Vâjă.*

— A apărut la „Cartea Românească" *Divina Comedie* a lui Dante în traducerea poetului George Coşbuc. Ediţia e îngrijită şi comentată de d. Ramiro Ortiz.

— A apărut de *N. D. Petrescu-Zoita* un studiu literar asupra operei lui M. Tulliu Ciceronis: „Pro T. Annio Milone oratio ad judices".

— La ancheta lui *Les nouvelles littéraires:* „L'influce de la littérature française à l'Etranger" răspund pentru *Peru:* Ventura Garcia Calderon, — pentru *Canada:* Olivar Aselin. Amintim că despre literatura noastră s'a scris... câteva rânduri. Poate după ce va răspunde un reprezentant din *Honolulu,* poate numai atunci va lua condeiul un om cu autoritate din întreaga noastră ţară.

—A apărut No. 2 din „Foaia pentru popor" care apare la Craiova, sub îngrijirea redacţională a colaboratorului nostru, d. Ion Dongorozi.

NOILE ABONAMENTE
LA
„DIMINEAŢA"
— 600 lei anual —

Primim zilnic nenumărate scrisori de la diverşi cititori ai ziarelor noastre, salariaţi în special, prin care ne cer o reducere la costul abonamentului care este azi de 850 lei anual, 450 pe 6 luni şi 250 pe 3 luni.

Spre a satisface toate aceste cereri am decis de a face un preţ cu totul excepţional pentru domnii **învăţători, pensionari, funcţionari publici şi particulari, preoţi, militari, meseriaşi, lucrători** şi în general **orice salariat.**

Preţul abonamentului la ziarul „Dimineaţa" pentru orice cititor din categoria de mai sus, va fi

Lei 600 anual
Lei 300 pe 6 luni
Lei 150 pe 3 luni

Abonaţii noştri participă **toţi** la marile noastre premii care cuprind **2 CASE NOUI** libere de orice sarcini, una în Bucureşti şi alta la Craiova **o poliţă de asigurare de viaţă, de lei 100.000 la soc. de asigurare „Ancora", un dormitor,** etc., etc

In acelaş timp am întocmit un abonament combinat

lei 600 la ziarul „Dimineaţa"
„ 200 la „Adeverul Literar" şi
„ 125 la „Dimineaţa Copiilor"
IN TOTAL Lei 925

un abonament anual la „Dimineaţa", „Dimineaţa Copiilor" şi „Adeverul Literar" sau

— Lei 475 —
pe 6 luni

Este un imens sacrificiu pe care-l facem pentru cititorii noştri.

Abonamentele încep la 1 şi 15 ale fie-cărei luni şi se plătesc anticipativ prin mandat poştal sau la administraţia noastră, Bucureşti, str. Sărindar 9—11.

CUCOANA OLIMPIA
DE LUCIA MANTU
ROMAN PREMIAT de ZIARUL
„DIMINEATA" cu Lei 50.000
PREŢUL LEI 30

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9

ANUL VI. — No. 216

5 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
10 LEI EX. IN STRAINATATE

Duminică, 25 Ianuarie 1925

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888-1897
CONST. MILLE 1897-1920

FONDAT în 1893

DIN ORIGINELE CRITICEI MODERNE

Critica productivă în Franţa

(FRAGMENT)

de ION SÂN-GIORGIU

Dela o vreme încoace a început să se despartă foarte mult critica de literatură. Literatul păcătueşte, iar criticul judecă; poetul e omul de geniu care creiază, criticul e omul măsurat — dacă se poate chiar mediocru — care priveşte producţia literară prin ochelari sau cu lupa. Nici o afinitate nu mai există azi între poezie şi critică. Essayurile critice ale poeţilor sunt considerate cel mult doar ca documente explicative pentru concepţia literară a poeţilor şi nici de cum ca lucrări serioase de critică.

Poeţii îşi umează drumul fără a ţine seama de o critică pe care nu o consideră, fiindcă ei îi neagă priceperea în meserie şi talentul.

Ştinţa literară a distrus acel soiu de critică, pe care Friedrich Schlegel, vorbind despre Lessing l'a numit *critică productivă.* Această critică a stârnit odinioară curente şi a dărâmat zei literari, intronând alţii noi în locul celor vechi. Critica productivă nu e deci numai o unitate de măsură după care se judecă operile literare, ci e un nepreţuit isvor de inspiraţie pentru epoca în care ea îşi rosteşte sentinţele şi-şi construeşte formulele.

Acest fel de critică astăzi aproape nu mai există. Ea a început să dispară odată cu marea bătălie romantică şi odată cu apariţia criticei ştiinţifice.

Dar acest fel de critică a fost acela care s'a găsit la temelia criticei moderne, critică obiectivă, psihologică, istorică şi filosofică.

Originile criticei moderne le vom căuta deci în literatură şi în polemică. Primele observaţii critice — şi de ce nu ne-am aminti oare aci şi de caracterizările pe care Gottfried von Strassburg le face în poemul său Tristan şi Isolda asupra predecesorilor săi? — sunt ale poeţilor şi aparţin epocei îndepărtate a Renaşterei când individualismul izbânditor îngăduia fiecărui talent şi fiecărei inteligenţe să întrunească pe poet, filolog, om politic şi savant în una şi aceiaşi persoană. Evul mediu nu a cunoscut critica literară, căci literatura era pentru el un mijloc social de comunicare spirituală şi purta ca atare prea puţin pecetea individualităţii. Nu exista o concepţie literară şi nici un criteriu critic. Arta literară era şi ea numai o meserie dar o meserie ale cărei reguli — să ne amintim de şcoala maeştrilor cântăreţi din Nürenberg şi de literatura de imitaţie antică a umaniştilor — erau alcătuite nu de învăţaţi străini de meserie, ci de meseriaşi — poeţi înşii. Renaşterea a descoperit anticitatea, dar nu o anticitate rece şi neinsufleţită, ci o anticitate al cărei suflet se ridica tânăr şi vioiu din praful bibliotecilor. Anticii deveniră dintr'o dată dictatorii atot stăpânitori ai Europei literare. Dar odată cu desvoltarea conştiinţei naţionale la popoarele care lepădau acum mantia de trubaduri internaţionali, se născu şi acel spirit de opoziţie împotriva antichităţii, care se manifestă printr'o preamărire a limbei naţionale şi printr'un atac împotriva limbei latine. Nu sunt prea mult depărtate unele de altele aceste încercări de a recăpăta independenţa linguistică înainte de a o smulge şi pe cea sufletească. In Italia reacţiunea apare curând. *Leon Battista Alberti* se gândeşte la reginerarea literaturei italiene *Giangiorgio Trissino*, se ocupă cu problema celor trei unităţi iar *Girolamo Muzio* şi *Ascanio Perşio* ridică limba italiană la acelaş rang ca şi limbile vechi. Punctul acesta de vedere e impus în Franţa de către Pleiadă, iar „apărarea limbei franceze" a lui Du Bellay nu este decât tot o victorie a spiritului critic care se trezia.

Peste Rin, Opitz, cu ochii aţintiţi la mişcarea literară din Franţa porneşte în Germania aceeaşi luptă pentru revizuirea limbei germane şi pentru punerea sub tutelă teoretică a poeziei, luptă premergătoare reformei lui Lessing.

Desigur că aci avem începuturile criticei filologice, şi prea puţin ale criticei productive, care începe odată cu marile polemici literare ale veacului al şaptesprezecelea. Diferitele tratate de poetică ce se scriu pretutindeni nu au prea mare influenţă asupra poeziei. Nici Scaliger, nici Vanquelin, nici Opitz şi nici chiar Arta poetică a lui Boileau nu creiază poeţi şi nu hotărăsc mersul şi evoluţia literaturilor cărora le aparţin.

Critica productivă trebuie căutată la origine în prefeţe care sunt pledoarii literare şi polemici din ce în ce mai violente. Ronsard scrie o prefaţă la Franciada, iar Racine, Corneille şi Voltaire continuară lupta pentru impunerea ideilor lor literare, fruct al practicei lor poetice, luptă care rămâne până la romantism presărată prin aceste prefeţe-pledoarii, după ce trece la începutul veacului al 18-lea în nenumăratele reviste şi ziare care apar în Anglia, Franţa şi Germania.

Din filologică, critica devine polemica şi productivă, polemică fiindcă în jurul materialului teoretic şi poetic adunat se dau adevărate bătălii literare, *productivă fiindcă ea este în mare parte opera poeţilor şi fiindcă prin ea poezia îşi caută alte drumuri.*

In polemică deci vom trebui să căutăm originile criticei moderne şi limpezirea unor dogme literare care şi până azi au rămas, afară de mici rectificări, în picioare.

Două polemici mari literare, care au luat dimensiunile unor mari bătălii, au contribuit la desăvârşita prefacere a literaturei universale şi ele sunt: polemica în jurul „certei dintre cei vechi şi cei moderni" şi polemica în jurul reintegrărei lui Shakespeare în toate drepturile sale. Cea dintâiu a preocupat cu patimă lumea literară a veacului al şaptesprezecelea şi a făcut să triumfe dreptul scriitorului modern asupra celui antic. Cea de a doua derivând de fapt din cea dintâiu a însemnat, prin reabilitarea lui Shakespeare, isbânda naturei şi a sufletului asupra raţiunei. Ca o urmare a acestei lupte şi ca un triumf al sufletului şi fanteziei asupra raţiunei a venit Romantismul.

Nu e vorba să analizez aici în amănunţimi cele două bătălii literare, care sunt un fruct al polemicei şi al criticei productive. Ci e vorba numai de a urmări această critică productivă şi aceste polemici în elementele lor esenţiale, oprindu-ne mai ales la rezultate şi la efecte, şi analizând formele speciale în care ea s'a manifestat mai cu seamă în cele două ţări unde ea a fost hotărâtoare pentru reforma literară în Franţa şi în Germania.

I

Originele certei dintre cei vechi şi cei moderni le găsim în modernismul de care este acuzat Corneille. Diferitele tratate poetice stabiliseră în Franţa, că unicele modele literare, care se ridică ca nişte idoli deasupra tuturor talentelor, sunt scriitorii greci şi latini. Du Bellay deşi ceruse respectarea şi reinvierea limbei franceze, mai ceruse totodată respectarea modelelor vechi. Poetica lui Aristotel tradusă şi comentată după socotelile oamenilor de litere de atunci — Aristotel nu vorbeşte doar de cele trei unităţi — era biblia scriitorului vremei. Cu câţiva ani însă înaintea memorabilei şedinţe a Academiei franceze, poeţi mai mici ca Bois Robert şi Desmarets de Saint Sorlin atacă literatura veche şi iau apărarea modernilor francezi. Prefeţele lui Desmarets nu sunt decât polemici şi declaraţii de războiu făcute antichităţei. 1)

Desmarets trecu la început nebăgat în seamă. Când însă Chapelain şi el poet mediocru vorbi în numele Academiei şi acuză Cidul de modernism, ceeace provocă riposta lui Corneille, Franţa întreagă se împărţi în două tabere. Ceeace e interesant e că toţi poeţii scriu prefeţe justificătoare şi pledează fie pentru cei vechi, fie pentru cei noi. Chapelain, oricât fusese de mediocru, deslănţui cea dintâi polemică răsbătătoare în această direcţie.

Moştenitorul lui Desmarets pentru cauza modernă fu un om mai abil şi desigur mai talentat, deşi fără autoritate: Charles Perault „Viens defendre, Perault la France qui t'apelle!" este testamentul lui Desmarets. Cum a apărat Perault cauza Franţei se ştie. Căutând în plină Academie să slăvească secolul lui Ludovic al XIV-lea, atacă pe cei vechi, adăugând că secolul lui Ludovic e tot atât de frumos

Ion Sân-Giorgiu

ca şi cel al lui August. Cât de pasionaţi erau academicienii francezi în respectul lor pentru anticitate ne arată însuşi faptul că în urma acestei butade se născu cearta. Poemul indispuse pe Boileau şi supără pe Racine care nu-şi putu stăpâni mânia şi avu un schimb de cuvinte cu Perault 2) la eşirea din Academie. Şi nu trebuie uitat aici că însuşi Racine în prefeţele sale a susţinut uneori teorii destul de moderne şi interpretări destul de libere, care nu-l prea îndreptăţiau să se supere pe poemul lui Perault. Dar cel care fu înainte de toate jignit de entusiasmul critic al lui Perault a fost Boileau. Autorul „Artei poetice" nu putea primi necuviinţele academice ale colegului său de nemurire. El care nu admitea poezia modernă decât ca pe un reflex al celei antice, întrezări primejdia agitaţiilor moderniste care începeau să se organizeze ca un adevărat complot. Lângă Perault veni Fontenelle şi apoi La Motte şi Freron, pe când de partea lui Boileau nu se manifesta decât enciclopedica doamnă Dacier. Boileau îşi manifestă necazul prin câteva epigrame, pe când din tabăra lui Perault, Fontenelle scrise „digresiunile sale despre cei vechi şi cei moderni" prin care se ridică cu destulă îndrăzneală împotriva admiraţiei oarbe a celor vechi şi printre cei dintâi puse ideia progresului în literatură. Celebra sa frază „că nimic nu opreşte atât progresul lucrurilor, şi că nimic nu îngustează atât spiritele decât admiraţia celor vechi", a fost o provocare pentru Boileau şi o încurajare pentru Perault, care fu recunoscător lui Fontenelle pentru sprijinul ce i l'a adus în lupta pe care o începea acum. Perault scrise paralela sa asupra celor vechi şi celor moderni", care nu e importantă atât prin valoarea ei literară, pe cât e de însemnată prin sămânţa pe care a aruncat-o în ogorul sterp al literelor. Făcând procesul scriitorilor vechi, criticând pe Homer şi pe „plicticoşii" autori greci, el consacră poezia modernă ca pe o artă de sine stătătoare, care îşi trage rădăcinile din epoca căreia îi aparţine şi trăeşte prin puterea noilor talente.

Constatarea aceasta critică are în ea sămânţa viitoarelor roade literare. Pledoaria lui Perault în folosul literaturei moderne a însemnat pentru generaţiile care i-au urmat arma de luptă împotriva tiraniei antice. Oricât de naivă ni s'ar părea astăzi critica lui Perault, ea are marele merit de a fi fost productivă prin adevărurile care au pătruns în sfârşit slobode de orice jug în rândurile literaţilor şi prin noul orizont necercetat pe care l'a deschis noilor talente. Răspunsul lui Boileau care începea cu o serie de epigrame şi se încheia cu ale sale „Reflexions critiques sur Longin" n'a fost numai lipsit de obiectivitate şi de înţelegere pentru noile probleme care se puneau acum, dar a fost cu totul alături de literatură, prin aceea că el nu a putut întru nimic să împiedice triumful unei cauze în sprijinul căreia se ridicaseră deocamdată numai oameni mediocri. Deşi problema aşa cum se pusese la început se învârtea mai mult în jurul unor chestiuni curat formale şi deşi nimeni nu căutase încă originea poeziei moderne în sensibilitate şi fantazie şi nu deschisese focul împotriva raţionalismului încetăţenit de către Descartes, totuşi se agitase dreptul la viaţă a literaturei moderne, care nu mai trebuia să fie o sclavă a vechilor literaturi, ci trebuia printr'o cuviincioasă imitare a celor vechi să se afirme cu aceiaşi îndreptăţire alături de aceştia 3).

Nu trebuie căutată îndată productivitatea acestei critice. Problema nu fusese pusă decât în parte iar polemica nu reuşise deocamdată decât să reaşeze cu toată cuviinţa în prăfuitele biblioteci pe Homer şi pe clasicii greci cari întunecau orice glorie nouă. In unele puncte cele două tabere mergeau alături, căci amândouă recunoşteau raţiunea ca element principal al poeziei şi erau preocupate numai de chestiuni formale. Conflictul dintre suflet şi raţiune, dintre regula rigidă şi fantazia eliberată din cătuşele raţiunei avea să izbucnească mai târziu. El trebuia să nască abia când critica din polemică şi teoretică trebui să treacă la producţie, să treacă la poezie. Din poezie se născuse critica modernă şi din aceasta se născu la rândul ei poezia nouă. Veacul al şaptesprezecelea epuizat şi banlizat se reimprospătă prin critică şi din critica acestui „fin de siecle" se născu acea critică a veacului al optsprezecelea care fu creatoare nu numai pentru literatura acelui veac, dar şi pentru epoca următoare.

Ceeace pare mai curios, e că această luptă între cei vechi şi cei moderni avu un răsunet atât de mare în Italia, Spania şi Anglia, unde „modernii" nu erau împiedicaţi să stea alături de scriitorii vechi. In Anglia de pildă, unde Shakespeare deşi putuse fi dat uitării de către publicul restrâns al literaţilor, nu-şi pierduse totuşi stăpânirea asupra marelui public, întâlnim două tabere literare, una care sprijină pe cei vechi şi alta pe cei moderni. Spiritele fură şi acolo foarte încălzite. Unii apărând pe cei vechi, au căzut în cele mai ridicule exagerări, iar alţii ca Swift, în satira sa *„Bătălia cărţilor"*, şi-a impus ideile printr'o minunată povestire umoristică.

In Franţa lupta dintre cei vechi şi cei noui, continuă cu toate că Boileau şi Perault se împăcaseră şi depuseseră armele. Contribuţia lui La Motte, la sprijinirea celor moderni şi lupta doamnei Dacier, pentru cei vechi, trecură de astădată mai puţin luate în seamă pentru că se punea acuma o altă problemă şi se începea o nouă bătălie, care deşi formulă, avea să ajute şi ea la desrobirea literaturei franceze de cătuşele regulilor antice. A fost lupta în jurul celor trei unităţi. Când s'a trecut de la teorie la practică, de la generalităţi estetice la genurile literare, critica s'a oprit la dramă, care dintre toate genurile înflorise mai mult în veacul al şaptesprezecelea.

O reformă a literaturei nu se putea face decât printr'o reformă a dramei şi productivă nu putea fi critica, de cât distrugând ceiace era artificial în tragedia franceză şi lărgind strimta scenă a celor trei unităţi. La Motte adusese în discuţie problema celor trei unităţi pe care le socotea nelogice şi absurde.

Pe cât i se pare de nefirească unitatea locului, pe atât i se pare de arbitrară unitatea timpului. Numai unitatea de acţiune o găsea însemnată, dar credea că şi aceasta ar putea fi înlocuită prin unitatea de interes.

La Motte nu ştia că unităţile erau o creaţiune modernă şi că cei vechi nu le-au cunoscut în această formă. El vedea în aceste unităţi, piedica desvoltărei literaturei dramatice. Apărarea unităţilor o luă Voltaire, care deşi ştiuse să modernizeze tragedia clasică, se puse totuşi cu trup şi suflet, în fruntea reacţiunei. Neoclasicismul francez găsise în Voltaire un foarte talentat protector. Fără rezistenţa lui, noua literatură burgheză ar fi eşit mult mai curând învingătoare.

Voltaire este puntea care duce de la clasicism la literatura realistă a veacului al optsprezecelea. El însuşi, cu opera sa atât de variată, scânteietoare ca vervă, uneori profundă ca cugetare şi fiind mai totdeauna o exemplificare a ideilor sale critice, este un produs al criticismului de la sfârşitul veacului clasic şi de la începutul veacului revoluţionar. In opera lui Voltaire, izbândeşte modernul, care umbreşte amintirea celor vechi, dar în el trăeşte mai departe şi acel spirit reacţionar literar pe care l-am întâlnit în amândouă taberile discuţiei celor vechi, şi celor moderni. El e raţionalist în concepţia sa literară şi e un încăpăţânat păstrător al formei clasice franceze. In critică a fost, fireşte, plin de contradicţii.

Rămânând în parte credincios vechilor principii stabilite de clasicism, înţelese totuşi câtă viaţă nouă se găseşte în poezia englezilor şi ce piedică sunt pentru poeţi, „acele reguli dintre care cele mai multe sunt falşe sau inutile". Voltaire e un modern ca aspiraţii, e un literat în concepţie, dar e un reacţionar în formă. Calapodul obişnuit al tragediei franceze l'a urmărit în toată activitatea sa literară şi lupta care se deschise împotriva unităţilor, luptă la care avea să se adaoge alta mai viguroasă împotriva acelui muzeu de regi şi prinţese în care se prefăcuse scena franceză, a întâlnit în drumul ei spiritul tăios şi marea popularitate a lui Voltaire.

Ceeace nu putuse face un geniu ca Voltaire, reuşi să creeze în critică abatele Dubos, cu spiritul său de răbdător cercetător şi cu acea intuiţie critică ce-i lipsia patriarhului de la Ferney.

Dubos a fost prea puţin luat în seamă de către critica franceză modernă şi s'a trecut prea uşor cu vederea marea influenţă pe care a avut-o el nu numai asupra criticei şi poeziei franceze, dar şi asupra criticei gremane. 4) Până la el discuţia se învârtise numai în jurul întâietăţii modernilor asupra anticilor şi în jurul celor trei unităţi. Nu se pusese în discuţie decât stângăcii, teoria frumosului, nu se stabiliseră nici elementele creatoare ale poeziei, spre deosebire de celelalte opere ale spiritului uman şi mai cu seamă, nu se gândise nimeni la desăvârşita independenţă a geniului creator. El explică scopul poeziei şi al artelor în general, prin plăcerea pe care acestea trebuie să ne-o procure „imitând obiecte care ar fi. excitat în noi pasiuni reale". 5) Poezia este după el, o imitaţie a naturei, dar o imitaţie care ar produce asupra noastră aceiaşi impresie ca şi însăşi natura.

In chip stângaciu, criticii dinaintea lui Dubos, stabiliseră în poezie o ciudată lege a progresului, în virtutea căreia opuneau literaturei antice literatura modernă. Dubos făcu însă şi în această privinţă un pas înainte, căci el puse talentul în seama geniului creator şi raportă pentru întâia oară geniul la sensibilitate. In această direcţie e un adevărat precursor al romantismului. El cerea pentru scriitor libertate, căci socotea „că niciodată regulile nu au făcut un mare artist". Dar el mai adăuga un lucru la această independenţă a geniului şi anume influenţa mediului. Poezia e un fruct al liberei fantasii şi al sensibilităţii, dar ea mai este şi un efect al tuturor împrejurărilor în care se naşte şi se desvoltă un geniu poetic. Iată-l astfel pe Dubos premergătorul lui Taine, în acea teorie a mediului, prea cunoscută astăzi. Dar nu trebuie trecut aici cu vederea şi un alt lucru, că tot Dubos a fost acela care a ridicat cel dintâiu limita genurilor poetice şi a stabilit graniţa dintre poezie şi sculptură, devenind mina bogată din care şi-au scos în parte teoriile, Lessing şi Diderot. Astfel Dubos, devine un centralizator al tuturor inovaţiilor teoretice literare de la începutul veacului al optsprezecelea, şi deşi a fost mult criticat, deşi expunerea sa este uneori prea prolixă, infulenţa sa se resimte totuşi chiar şi la Voltaire care cu tot reacţionarismul său literar, nu se sfieşte să se hrănească din inovaţiile vremei, bineinţeles, adaptându-le la estetica sa raţionalistă. Desigur că şi Diderot, cu discipolii săi, Mercier şi Beaumarchais, au ajutat, cum vom vedea, în bună măsură la reforma literaturei franceze, şi aceasta mai mult prin teorie, de cât prin opera lor poetică care înseamnă un nou avânt şi deschide un nou drum. Ei însă părăsesc o parte din moştenirea lui Dubos, care vedea ca scop al artei numai plăcerea, pe când cei doi dramaturgi burghezi, văd tendinţa moralizatoare şi instructivă a artei, rostul ei cel mai de frunte. Productivitatea criticei lui Dubos o vom găsi în literatura de la sfârşitul veacului al optsprezecelea şi în şcoala romantică, care poate regăsi în expunerea doctorală şi greoaie a lui Dubos, sămânţa propriilor ei plante.

Astfel critica franceză, care începe în prefaţe şi polemici care devine productivă prin polemica celor vechi şi celor moderni şi a celor trei unităţi, culminează în poetica lui Dubos, lucrare uitată azi şi privită cu destulă uşurinţă chiar de un Brunetière, dar care a luminat concepţia falsă şi artificială asupra poeziei din epoca clasică, şi care a fost creatoare atunci când romanul, drama burgheză şi reabilitarea lui Shakespeare au îngăduit geniului poetic să creeze fără legislaţie rigidă şi fără ameninţarea umbrei scriitorilor antici.

——o*o——

1) Alfred Michiels — Histoire desidées littéraires en France — p. 22 şi urm.

2) Alfred Michells op. crt. p. 44.

3) Vezi şi *A. Lombard* — La querelle des Anciens et des modernes Neuchatel 1908 p. 25.

4) Ion Sân-Giorgiu-Sebastien Merciers dramaturgische Ideen un sturm a Drang p. 13 Basel 1921.

5) Dubos — Reflexions critiques — 52

Inima

De ce ţi-ai îndârjit bătaia,
Neobosite săpător,
Acum când vreau să 'nchid văpaia
Vieţii 'n somn întremător?

E linişte, e 'ntunecime,
Dorm toate, numai tu, sobol;
Fără să vezi, în adâncime,
Izbeşti setos de-a face gol...

Aud în pieptul meu ciocanul
Răsunător ca 'ntr'un sicriu,
Şi spăimântat mi-ascult tiranul, —
Şi-aş vrea să dorm, că e târziu!

O, inimă nechibzuită
Ce ciocăneşti ca un gropar
Intr'o cavernă prăbuşită,
Loveşte, rogu-te, mai rar!

Din pântecele mamei încă
N'ai stat o clipă din bătut!
Obida ta fărma o stâncă,
Dar un urcior dogit, de lut?

Să-ţi fie binecuvântate
Neostenitele puteri!
Mai bate, inima mea, bate!
Am noi speranţe, noi dureri!

In tot ce-am făptuit odată,
In tot ce-am stăpânit, visat!
De tine, inimă curată,
Am fost cu grije îndreptat.

Şi ce-ar fi gândurile mele,
Din fruntea'mi neagră de-ar sbura
Intins, ca vulturi, pân'la stele
Fără povaţa dulce-a ta?

Vai! mai puţin decât o coasă
Te poate-opri pe veci, subit.
Mai bate, inimă fricoasă!
Prea 'ncet! Prea tare te-ai pornit!

Ce datorii, ce ispăşire,
Ce judecăţi şi remuscări
Ţi'ncarcă sarcina din fire
Şi-ţi dă ritmatele mişcări?

Când ochii se lipesc în gene,
Când muşchi molcom se destind;
Când şi plămânii, plini de lene,
Işi mişcă foalele-aţipind:

Tu sapi, tu ciocăni înainte,
Minerule predestinat!
O, din amestecul ce minte
Alege aurul curat!

V. DEMETRIUS

Din Păcat în Păcat

ROMAN

de IOAN SLAVICI

XIII

Părintele Pantelemon

In vara anului 1904, când cu serbarea celor patru sute de ani dela moartea lui Ştefan-Vodă cel Mare, trecând pe la mânăstirea Putna, m'am dus să văd „Săhăstria".

Trecând râul Putna, am intrat într'o vale 'ncântătoare, nu largă, dar jos luminiş aşternut cu proaspătă pajişte de munte, iar la dreapta, la stânga şi'n fund întunecată verdeaţă de brădet nerărit încă de secure.

Mai la o parte se aflau sub coastă nişte ziduri în mare parte surpate ; săhăstrie nu vedeam însă nicăiri.

La marginea brădetului doi munteni adunau cetină cu miros plăcut.

Ii întrebai pe aceştia, unde se află „Săhăstria".

„Apoi de! — respunse unul dintre dânşii. — Aici ar fi să fie, dar nu mai e. Aici a stat ani de zile de a rândul Părintele Pantelemon, sihastrul, dar il supăra, precum se vede, prea mult lumea, care, urcând la deal ori coborând la vale, cu rost şi fără de rost se opria la el să ceară mai îndrumări, mai mângâiere. S'a mutat dar tocmai hăt la marginea poienilor, pe unde numai din când în când se abate câte un suflet rĕsleţ şi'n adevăr amărît.

„E omul lui Dumnezeu, ştie multe, şi vorba ieşită din gura lui e alinare şi pentru cea mai grea durere".

Adimenit de vorbele acestea, am luat hotărîrea de a mă duce să văd pe pustnicul acela şi am apucat poteca ce trece peste râpe şi prin hârtoape spre poienile senine ale munţilor.

După vreo trei ceasuri am ieşit din amurgul brădetului în lumina 'nveselitoare a unei poieniţe, un tăpşan cu iarbă verde presărată pe ici pe colo cu fel de fel de flori prin rariştea de molifţi.

Intr'o dolie răcoroasă şi plină de rovine se vărsa de sub o stâncă acoperită de muşchi un şipot, apă limpede şi rece, iar ceva mai la deal, în umbra molifţilor, se afla adăpostul săhastrului.

Imi închipuisem o colibă strâmtă şi scundă, cum după gândul meu se potrivia cu firea unui om, care, sătul de viaţă, îşi aşteaptă retras din mijlocul oamenilor clipa mult doritei morţi, scăparea tuturora.

Nu însă !

Era o casă'ncăpătoare, înaltă, cu ferestri mari, clădită din bârne groase, cioplite cu multă îngrijire şi închelate de-ţi păreau ca dintr'o bucată, iar proporţiunile desăvârşite ale întregului încântau vederea. Un adevărat giuvaier erau stâlpii cerdacului şi uşa de intrare cea cioplită cu adevărată măiestrie.

Mă aşteptasem să dau de un moşneag ursuz, care se uită, chioraş la mine şi-mi face mustrări pentru vina de a mă fi 'ncumetat să-i turbur liniştea.

La o masă din faţa casei, care era plină de fel de fel de jucărele pentru copii, cioplia însă un om, ce-i drept, slab, dar sprinten şi vânjos, cu barba scurtă, deasă, creaţă şi abia atinsă de bruma încărunţirii. Zărindu-mă 'n clipa ieşirii mele din desişul molifţilor, el puse pe masă uneltele, cu care lucrase, şi rămase cu ochii îndreptaţi spre mine.

Văzând apoi c'o iau spre casă, el plecă zâmbind spre întâmpinarea mea.

„Rar de tot mi-e dată mulţumirea să văd în pustietatea aceasta şi oameni, care-mi aduc aminte de lumea cea mare, — îmi zise întinzându-mi mâna, pe care mă lăsă s'o sărut. Imi pierdusem oarecum măsura şi nu ştiam cum să mă port şi ce răspuns să-i dau.

„Sunt, — ii zisei, — încântat de adăpostul cuvioşiei tale, care mângâie ca o adevărată podoabă ochii omeneşti".

„Da,— răspunse el,— e frumos aici, în mijlocul acestei rarişti. Am şi umblat mult până ce mi-am găsit acest colţ de raiu".

„Eu mă gândiam, Părinte la casa de colo" — îi zisei.

„La coliba mea, — grăi dânsul — îndreptându-şi privirea la deal. Da, lungi ani de zile de a rândul am lucrat la ea nu numai pentru ca s'o am adăpost şi să-mi pun în ea căpătâiul bătrâneţelor mele, ci şi'n vederea mulţumirii de a le face toate cum se cade. Iţi sunt recunoscător pentru mărturisirea ce-mi făcuşi, căci mare şi curată e bucuria ce ne cuprinde aflând, că sunt şi alţii mulţumiţi de faptele noastre. Dar să le vezi toate mai de aproape" — adăugă plecând la deal.

Urcând, el m'a ispitit despre împrejurările venirii mele şi despre stările de lucruri din ţară. Toate păreau a-l privi deaproape caşi-când abia ieri, alaltă-ieri s'ar fi retras în fărmecătoarea lui singurătate.

„De ! — zise, — toate se urmează potrivit cu rostul lor. Desfăşurarea firească a evenimentelor nu poate nimeni s'o oprească. Am trăit şi eu o parte din zilele vieţii mele la Iaşi".

„Când, Părinte ?" — întrebai.

„Cam de mult acum, — răspunse el — Când cu divanurile ad hoc eram slujbaş la Postelnicie".

Rămăsei cuprins de adânc respect, dar şi de viuă uimire.

„Sunt de atunci cincizeci de ani aproape", îi zisei.

„Da ! — grăi dânsul. — Azi, mâne o să 'ncep şi eu a fi om bătrân. Iţi voi fi părând, poate, mai tânăr, dar aceasta nu e vina mea, nici a D-tale, ci a celorlalţi oameni de vârsta mea, care, neştiind să trăiască, sunt moşnegi cu viaţă chinuită, dacă vor mai fi trăind".

Deşi era multă dulceaţă în felul lui de a le spune acestea, mie-mi ieşia din vorbele lui la iveală întreaga amărîciune a unei vieţi sbuciumate.

„Da, Părinte, — îi zisei, — e multă stricăciune 'n societatea noastră".

„Nu ştiu, dacă mai e ori nu, — întâmpină dânsul. — Lucru firesc ar fi să fie mai puţină decât atunci".

„Teamă mi-e, că nu e mai puţină,—stăruii eu.—Când oamenii cu apucături rele nu sunt daţi la o parte, ei încetul cu încetul se ridică deasupra şi cei rămaşi întregi se satură de viaţă", adăugai gândindu-mă la dânsul. Părintele Pantelemon ridică plin de avânt capul. „Omul întreg niciodată nu se satură de viaţă,—grăi dânsul. Sunt mari şi nesecate farmecele vieţii omeneşti! N'ai decât să fii neadormit purtător de grijă pentru păstrarea sănătăţii tale pentru ca să fii mereu vesel, să binecuvintezi clipa, în care te-ai născut, şi să-i mulţumeşti lui Dumnezeu, care te-a pus în mijlocul acestei lumi, pe care o vezi cum ea se oglindeşte'n ochii plăzmuiţi de el. Sănătos fiind, te bucuri respirând aierul curat, bând apa rece şi limpede, răsfăţându-te 'n lumina înviorătoare a zilei, mâncând codrul de pâne uscată, perzându-te'n munca zilei, odihnind după munca săvârşită, premenindu-ţi puterile prin somn, dând trupului tău ceeace i se cuvine".

Ascultam ca într'un fel de aiurire.

„Şi cu toate acestea se zice cu atâta stăruinţă, că obârşia suferinţelor omeneşti e trupul", — întâmpinai eu.

„Nu ! — grăi dânsul. — Vieţuirea trupească e în toate amănuntele ei isvor de mulţumiri — câtă vreme ştii să-ţi pui frâu, ca să nu treci peste măsura cuvenită bucurându-te de viaţă. Suferinţele numai din nesaţiu se nasc, şi bogatul îmbuibat nu poate să-şi facă 'nchipiure despre dulceaţa cojii de pâne, cu care-şi stâmpără foamea săracul cumpătat. Cu atât mai plină de farmec e viaţa sufletească, — urmă el luându-şi avânt. Deschizând ochii după ce s'a deşteptat din somn, omul e 'ncântat de lumina amurgului, de seninul tăriilor cereşti, de căldura a toate zămislitoare, de verdeaţa pajiştei, de frumuseţea florilor şi de mirosul lor îmbătător, de freamătul codrului, de cântecele păsărilor, de bâzâitul gângăniilor de tot felul, de sburdarea turmelor ce-şi căuta păscând hrana, după toate şi mai presus de toate de nesecata bogăţie a gândirilor din sufletul său".

Spuindu-le acestea, el vorbia cu patimă, încât era învederat, că le-a mai spus de multe-ori şi are mania de a le repeta.

„Şi cu toate acestea, — îi zisei dar, — tocmai viaţa sufletească le este multora dintre oameni nesuferită".

„Mă aşteptam să mi-o spui şi d-ta aceasta, — grăi dânsul. Aşa zic cei mai mulţi. Grea însă şi nesuferită nu poate să-i fie viaţa sufletească decât omului, care, căzut în robia vreunei patimi, se desbracă încetul cu încetul de firea omenească şi se mistuie încetul cu încetul el însuşi pe sine".

„Mă iartă, — îi zisei, — dar mă simt îndemnat să-ţi fac mărturisirea, că după toate cele ce-mi spuseşi nu mai înţeleg, de ce te-ai retras să-ţi petreci viaţa în pustietatea aceasta. Se vede că ţi s'au făcut nesuferiţi oamenii, în mijlocul cărora ţi-ai petrecut viaţa".

El îmi aruncă o căutătură plină de mânie — caşi când l'aşi fi învinovăţit că l'a omorât pe unul din fraţii săi. Era cu totul alt om. Iţi venia să zici că nu mai e'n toată firea.

„Nu ! — se răsti el. — Acesta e cel mai urât dintre gândurile ce pot să-i intre omului în cap. Eu îmi dau şi mi-am dat totdeauna seama, că oamenii trăiesc împreună pentru ca, iubindu-se între dânşii, să-şi facă unii altora plăcută viaţa. Cea mai mare, cea mai curată şi mai senină dintre mulţumirile vieţii e să iai parte la intrarea în fiinţă şi la trecerea prin fiinţă a vieţuitoarelor,—urmă el ca vorbind într'aiurea. Ai aruncat sămânţa 'n pământ şi aştepţi cu viuă nerăbdare s'o vezi încolţită, eşti cuprins de bucurie când o vezi răsărită şi bucuria-ţi creşte făcând tot ceea ce-ţi este cu putinţă ca planta, fie iarbă, fie buruiană, fie arbore, să se desvolte, să înflorească şi să dea rod, să treacă prin fiinţă potrivit cu rostul ei. Şi mai viuă îţi este bucuria când porţi grijă de desvoltarea puiului de ori şi ce fel şi-l vezi desăvârşindu-se în toate amănuntele fiinţei lui. E prin chiar firea lui pornit omul să iubească tot ceea ce are viaţă şi să iee parte atât la plăceri, cât şi la dureri — ori şi unde i se vor fi ivind ele. Mă iartă, zic şi eu, —urmă dânsul cuprins de mâhnire, — dar îmi faci cea mai mare nedreptate spuindu-mi, că mi s'a făcut nesuferiţi oamenii. Ar trebui să fiu desbrăcat de firea omenească pentru ca să ai dreptate".

El mă duse la masa cea 'ncărcată cu fel de fel de jucărele, cărucioare, case, păpuşi, fel de fel de animale cioplite din lemn de teiu.

„Eată, — urmă el, — aceste le-am făcut pentru ca să mă bucur închipuindu-mi, cum se vor bucura copiii jucându-se cu ele şi cum se vor bucura părinţii de bucuria copiilor".

In cerdac, parte aşezate pe nişte poliţi, parte atârnate pe sfori întinse, se aflau o mulţime de buruieni, ca să se usuce 'n bătaia vântului.

„Aceste sunt buruieni de leac, — urmă dânsul, — rădăcini, cotoare, frunze, flori, seminţe, pe care le-am adunat tot pentru ca să mă bucur gândindu-mă, cum azi unul, mâne altul dintre cei bolnavi se vor vindeca folosindu-se de ele după îndrumările date de mine. Pentru osteneala de a le fi făcut sunt cu prisos răsplătit dându-le celor ce vin să le ceară şi poveţe pentru buna vieţuire".

Nu ! — stărui dânsul. — nesuferiţi nu pot să-i fie oamenii decât celor ce au încetat a mai fi oameni".

„Iar te rog să mă ierţi, Părinte, — îi zisei. — Din cele ce-mi spuseşi am înţeles că-ţi este plăcută viaţa pe care o petreci singur în pustietatea aceasta, dar tot nu mă pot dumiri, dece n'ai rămas unde te aflai mai înainte de a fi venit aici, dacă zici, că nu ţi s'au făcut nesuferiţi oamenii".

El iar îmi aruncă o căutătură plină de mânie, dar peste puţin se linişti.

„Nu poţi să te dumireşti, — îmi zise. — In cartea cea mare a vieţii stă scris cu litere de aur, că binefăcătorii ne sunt — nu cei ce ne iubesc, ci cei ce ne fac să-i iubim, căci nimic nu'ndulceşte viaţa deopotrivă cu iubirea, cel mai bogat izvor de mulţumiri sufleteşti. De aceea, fireşte pornit a-şi apăra iubirea, omul e îngăduitor faţă cu cei iubiţi de dânsul, cu inima totdeauna deschisă pentru milă şi pentru iertare şi caută mereu cuvinte spre a-i desvinovăţi ori şi cât de vrednici de osândă ar fi ei. Ceea ce te face să te depărtezi de ceilalţi şi să-ţi petreci viaţa 'n singurătate nu e că-ţi fac ei, ci că te temi, ca nu cumva să le faci tu lor nesuferită viaţa".

„N'ai — stăruii eu, — decât să-ţi dai silinţa de a nu li-o face nesuferită".

El începu să clatine din cap uitându-se cu un fel de milă la mine.

„Se vede că n'ai ajuns încă să cunoşti viaţa, — îmi zise el.—Ceeace spuseşi ar fi cu putinţă numai dacă oamenii ar fi îndrumaţi să simţă şi să gândească la fel. Are însă fiecare felul său de a vedea, încât nu numai om şi om, ci chiar şi frate şi frate, soţ şi soţie, fiiu şi părinte, sunt în toată clipa porniţi spre harţă 'nverşunată. Zadarnică îţi este silinţa de a te potrivi cu aceia, în mijlocul cărora-ţi petreci viaţa, căci oamenii sunt atât de schimbăcioşi, încât mereu eşti în primejdie să fii luat drept duşman şi de către aceia, cărora numai binefăcător vrei să le fii. Dacă ţii să trăieşti în pace cu oamenii, nu-ţi rămâne decât să te depărtezi de ei.

Grăindu-le acestea, el deschise saltarul mesei şi scoase din el un teanc de hârtii, pe care mi le întinse cu mâna tremurătoare.

„Eată, — îmi zise. — Dacă tot nu te-ai dumirit, citeşte-le acestea. Nu sunt plăzmuiri ale vreunui suflet cuprins de neastâmpăr, ci viaţa în aievea trăită, din care ori şi cine se poate dumiri, cum ajunge omul să cadă din păcat în păcat."

Erau zile din viaţa trăită de dînsul

— FINE —

Carmen lugubre

de Emil Isac

Aş vrea să cunosc pe cel ce-mi va aprinde lumânarea
Când mă vor pune în sicriu.
Aş vrea să-l cunosc până ce sunt viu
Şi cine-mi va săpa groapa
Va fi tânăr, ori bătrân?
Purta-va regrete pentru mine 'n sân?
Şi câţi mă vor petrece
La mormânt?
Dintre-acei, cu cari azi la masă cânt?
Va fi vânt
Şi noapte, când ale mele şoapte
Se vor stinge pe vânăta-mi gură?
Când mă va apuca de gât moartea
Voiu zâmbi, ori voiu îngălbeni de ură
Că afară va suna lumea
Cu uriaşa-i fanfară?
Vor înflori trandafirii
Şi toate miresmele firii
Vor mirosi afară...
Femeia pe care am iubit-o
Prin lacrămi voi vedea cum dispare cu altul.
Şi eu voiu încerca să fac saltul
Intre stele şi pământ, între viaţă şi veşnicie.
Moartea mea cum o să fie?
— Poate când mă voiu întoarce din pădure
Cu 'n buchet de flori în mâni,
Mă va lovi cineva cu-o săcure
Şi se vor aduna în juru-mi câni.

— Poate când voiu încerca să ridic o carte
Scara se va prăbuşi sub mine,
Şi voi muri, Shakespeare, cu tine.
— Poate mă va arunca trenul din sine
Şi din tunel nu voi mai ieşi niciodată.

Ori poate mă va ucide cel, căruia i-am fost tată.
— Poate voiu cădea în abis
Şi trupu-mi va suna în adâncime
Ori poate mă va ucide un vis.

Aş vrea să-l cunosc pe cel ce-mi va aprinde lumânarea
Când mă vor pune în sicriu...
— Păcat de truda mare. Doar stele ştiu
Să-mi lumineze cărarea.

EMIL ISAC

Clipă

Amurg...
Şi totuşi e lumină
Deşi e soarele culcat.
E linie doar...
Spre asfinţit s'a'nourat.
Şi'n cel de-al doilea pătrar
Stă luna sus, pe cerul clar
Ş'alături, singură, o stea.

Pe o aleie solitară
Din vechiul parc
Eu m'am oprit
Nu ştiu de ce
Şi stau aşa...
Mireazma fânului cosit
Sau pacea serii
M'au vrăjit
De m'am oprit
Nu ştiu de ce
Din drum aşa
Contemplativ?...
Şi'n liniştea'nserării
Rămân s'ascult
Un cuc
Care mai cântă într'un nuc.
Şi glasul amintirei de mult.

TH. RĂSCANU

Din săptămână'n săptămână

de Victor Eftimiu

Limba literară

Alături de macedoneni, ardelenii sunt cei ce scriu cea mai firească limbă românească.

Să ne înţelegem. Nu e vorba de toţi ardelnii ci de aceia cari au venit de tineri în vechiul regat şi, păstrându-şi moştenirea latină, s'au scuturat de mentalitatea germano-maghiară, care apără încă, pe cei mai mulţi intelectuali de peste munţi.

Ardelnii cari au scris frumos româneşte— ca să nu vorbim decât de morţi — sunt Titu Maiorescu, G. Coşbuc şi Ilarie Chendi.

După cum scriitorii munteni şi moldoveni, ca să ajungă la puritatea limbei trebuie să se desbare de balcanismele mai mult sau mai puţin pitoreşti cari dau limbei ceva din mirosul de untdelemn ars, berbec prăjit şi cantalup, caracteristic târgurilor orientale, —tot aşa confraţii noştrii transilvăneni sunt datori să renunţe la întorsătura ungaro-nemţească a frazei lor, la expresia scoasă direct din procesele verbale al fişpanilor şi jandarmilor de pe vremuri sau din conversaţia avută în copilărie cu tovarăşul de jocuri sas cu care, împreună, mâncau „butterbrot cu pâine".

Trăim o epocă în care la Bucureşti ar trebui interzis să se mai vorbească franţuzeşte, iar în Ardeal să se propage cu furie spiritul şi limba lui Racine.

Căci eroarea de eri se perpetuiază din păcate, sub forme noui, în oraşele transilvane.

In vreme ce ungurii şi germanii fac cele mai mari sforţări să-şi apropie, prin cultura franceză, mentalitatea europeană, tineri scriitori români îşi îngreunează stilul cu stranii figuri întunecate, transpuse din maghiarii moderni cari, la rândul lor le-au dibuit în anumiţi literatori germani de după războiu inspiraţi, şi aceştia din cine ştie ce Rabindranath Tagore sau alt mag brahman.

Talentaţii noştri confraţi din Ardeal şi aiurea îşi închipuie că aduc o vibraţiune inedită, un fior nou. Se prea poate. Cu prea puţine repercuţii, însă în spaţiu şi în timp.

Teamă mi-e că scrisul lor nu va trage brazdă lungă şi adâncă: românii vor înclina, totdeauna, spre artele precise şi luminoase.

De altminteri, toată cultura universală nu reţine decât ceeace suportă examenul latinităţii, controlul logicei şi armoniei ceea ce poate îmbrăţişa formele spiritului mediteranean, spirit rezultat din îmbinarea marilor tradiţii iudaice, eline şi romane.

Tot ce este în afară de imperiul sufletesc al acestora cade lest zgrunţuros, material inform din care umanitatea nu poate clădi nimic durabil în eternitate.

Reforma Conservatorului

Toate sforţările regizorilor noştri de a da spectacole din ce în ce mai perfecte, sunt îngreunate de insuficienţa celor mai mulţi interpreţi, cari se resimt încă de ceeace au învăţat şi nu trebuiau să înveţe la Conservatorul de declamaţie.

Neputând desfiinţa această instituţie — care ni se pare cu totul inutilă : în Germania, Italia, Rusia, ţări cari au dat şi dau mereu actori de seamă, nu există Conservatorii de declamaţie — propunem pentru o eventuală reformă, aceste indicaţiuni, de cari, bine înţeles, nu va ţine seamă nimeni :

1. La examenele de admitere, comisiunea să fie cât mai severă. Mai ales să nu se primească elevi scurţi de talie, cu fizicul ingrat şi cu defecte în pronunţarea lui r. Majoritatea elevelor, la examenele actuale, „grasiasă" — lucru care poate părea foarte distins, unora, dar care nu se potriveşte cu spiritul limbei noastre.

2. Dacă s'ar putea, bucăţile ce se vor studia se fie cu totul nouă pentru elevi. Să nu se mai facă nici una din scenele învăţate până azi.

Domnul profesor respectiv să nu fie acelaş care a pus pe scenă, la Teatrul Naţional sau aiurea, bucata interpretată.

Aceasta pentru variarea intonaţiilor şi atitudinilor din aceiaşi piesă.

3. Să se renunţe cu totul la repertoriul declamator al autorilor moderni streini dela Dumas-fils, Suderman, I. Bracco, la Bernstein, Bataile sau Kistmaekers. Aceşti actori recurg la mijloace exterioare şi violente în căutarea succesului. Arta lor e făcută pentru a sgudui nervii şi uzează de efecte afiele, din bagajul vechei melodrame.

Teatrul Naţional s'a desbărat încetul cu încetul de aceşti autori. Acelaş lucru se petrece şi la teatrele particulare, iar publicul cel nou de teatru, primeşte din ce în ce mai mult arta adevărată, sufletească şi intelectuală a unui Strinberg, Tolstoi, Ibsen, Gorki, ş. a., ca să nu mai vorbim de eternii Sofocle, Shakespeare şi Moliere şi ai clasicilor noştri.

Din repertoriul acestor autori, ar fi de dorit să se înveţe, cât mai mult, de acum încolo.

Elevii ca şi artiştii formaţi n'au nevoie să-şi arate numai „temperamentul" în isbucniri pătimaşe, cari fac să li se umfle vinele gâtului, să li se injecteze ochii şi să nu se mai înţeleagă ce spun. Trebue dată mai multă atenţiune felului de-a detaila o frază, nobleţei sau naturaleţei unei atitudini, atmosferei creată de anumite pauze şi tot ce poate inventa un joc calm, armonizat.

Cu atât mai mult efect vor face momentele dramatice, când corpul şi glasul trebuie să se înalţe. Dând mai multă importanţă studiului, de cât instinctului, vom putea reuşi să jucăm în chip desăvârşit în viitor, piese de Ibsen, Maeterlink, sau alţi creatori de geniu, a căror artă gravă şi profundă este cea adevărată.

4. Să se prefere, la întocmirea repertoriului, autori români. Mult mai uşor poate înţelege şi interpreta artistul român pe autorul român.

Ii stă mult mai bine să fie boer al nostru decât duce francez sau miliardar american. Se ascultă cu mai multă plăcere o scenă din „Năpasta", „Manasse" ori „Păiajenul" în locul eternei „Visite" a lui Dumas-fils sau a „Necinstiţilor" lui Bracco. Cu atât mai mult cu cât toate acele piese streine nu vor mai fi jucate vreodată la noi ; deci munca profesorului şi a elevului vor fi fost zadarnice.

5. Domnii profesori să se consulte cât mai des între Domniile lor în ceeace priveşte repertoriul, ca să nu dea aceiaşi bucată mai multor elevi. Mai ales la examen, nu trebue să se audă, de mai multe ori acelaş text.

6. In loc de o singură scenă, fie care elev să dea examen cu două scene mai scurte, una de dramă şi alta de comedie. Chiar dacă şcolarul n'are predispoziţie pentru una din aceste genuri, e bine, pentru mlădierea talentului său, să se avânte în amândouă.

NECUNOSCUTA

de ALICE GABRIELESCU

Purtam de-o săptămână pe dealurile din jurul Câmpulungului trepiedul, paleta şi tuburile cu culori căutând în zadar o poziţie care să mă ispitească. Eram cu atât mai greu de mulţumit cu cât mă întăream mai adânc într'o hotărâre — eroică, aş putea zice — că tabloul proectat, primul făcut în deplina voe a inspiraţiei şi talentului ce-mi presupuneam, fără îndrumări şi fără împedicări dăscăleşti — avea să decidă cariera pe care venise timpul s'o aleg.

Mi se spusese: de pe Flămânda, panorama e superbă! Dar, după ce-am urcat până sus drumul într'adevăr încântător şi, înconjurând biserica şi cimitirul boeresc, mi-am rotit ochii în toate părţile, am găsit monotonă desfăşurarea lanţului de dealuri cărora numai varietatea vilelor şi a plantaţiilor dimprejur le dădeau un aspect plăcut. Artificialul, chiar seducător, îl respingeam; voiam un colţ de natură simplă.

M'am scoborât pe drumul mai neumblat din partea cealaltă a bisericei, călcând cu băgare de seamă prin mărăcinii sub care la tot pasul se deschideau gropile, asemenea unor răni ale pământului, care în toamna de groază a marelui război, sângeraseră sub explozia obuzelor nemţeşti. Acum iarba creştea deasupra şi ţărâna adunându-se cu încetul umplea golurile. Pământul începea să uite, mai cuminte decât oamenii cari îşi scormonesc singuri urile.

Soarele se lăsa tot mai jos pe boltă. Scoborâsem valea şi eram aproape să renunţ de a mai găsi în ziua acea un motiv pentru tablou când, intrând pe şosea, zării de cealaltă parte a drumului foarte larg o casă mică ţărănească, două odăiţi cu ferestre micuţe, cu prispă de-un deget, cu ograda cât un pumn, un mic cuib omenesc deasupra căruia soarele bătea atunci în plin. Acoperişul ascuţit de şindrilă părea incendiat de flacără, iar pe pereţi, razele oblice filtrate prin frunzişul rar a doi pomi din faţa casei, jucau pe albeaţa varului cele mai complicate arabescuri.

Nu m'am apropiat. De-acoloo, de la depărtarea acea, mi-am găsit îndată un loc ferit de arşiţă şi făcându-mi la iuţeală toate pregătirile, m'am aşternut pe lucru.

In viitoarea expoziţie pe care în înfrigurarea mea o şi vedeam organizată, tabloul acesta, purtând numărul unu, îşi avu ales într'o clipă titlul: „Cuibul", cu atât mai justificat cu cât pe prispa casei, doi copii, un băiat şi o fată, care se jucau liniştiţi, bătrâneşte, păreau ei singuri stăpânii locului, o miniatură de casă pentru oameni-miniaturi.

Mă grăbeam fiindcă şi soarele se grăbea, deşi avusesem grija să-mi însemn ora când puteam să-l regăsesc la fel a doua zi. Fără să mai pierd timpul schiţând, am aşternut dintr'odată cu pensula culorile căsuţei cuprinsă de soare. O bucurie ferbea în mine, îmi furnica în degete nerăbdarea creaţiei. De reuşita tabloului nu mă mai îndoiam acum.

Pe şosea liniştea domnea aproape deplină. Prea puţine care, prea puţini oameni treceau la intervale lungi. Pe marginea drumului, îngusta linie „Decauville" aştepta trenul care, ştiam, trecea totdeauna pe la ora acea de seară. Intr'adevăr, nu peste mult timp, îi uzii fluerătura. Venea greoi, cu obişnuita încărcătură de lemne şi, cocoţaţi deasupra, oamenii — câteva zeci — care munciseră la pădure toată ziua.

Mai privisem de atâtea ori spectacolul acesta. Totuş, mi-am întrerupt lucrul, am scos capul din frunzişul care mă adăpostea şi am stat să privesc din nou. Atunci, pe linia ferată, chiar în dreptul meu, jos, văzui cu spaimă o formă omenească întinsă peste şine, în nemişcare.

In săritura bruscă care m'a avântat spre locul acela, am împins cu o mişcare necugetată trepiedul, răsturnându-l cu tot de pe el.

Clipa sfâşietoare în care cuprinsei în aceeaş privire locomotiva care se apropia să ucidă şi tabloul preţios mânjindu-şi culorile în iarbă...

La ţipătul disperat ce-mi eşi din piept, femeea culcată pe şine — văzui atunci că era o femee — se ridică speriată de jos şi păşind şanţul, făcu un pas în direcţia mea.

Era şi timpul. In clipa următoare, trenul trecea.

Cu minţile aiurite încă, rămăsei pironită locului privind roţile de fer care gemeau sub greutatea poverei şi după o clipă, când trenul pieri, rămăsei încă privind cu un tremur locul unde fără alarma ţipătului meu era să fie acum o sfârtecare informă într'o baltă de sânge cald...

Femeea se apropiase de mine. O privii cum aş fi privit o fiinţă întoarsă de pe celalt târâm. Dar, spre uimirea mea, nu descoperi pe chipul ei nici o tulburare, nici o emoţie, nici măcar conştiinţa clipei grozave dinainte.

Era o femee tânără încă şi destul de bine îmbrăcată, cu urma unei cochetării obişnuită poate în alte vremi. Acum, pe chipul ei palid, uscat, cu ochii şterşi, cu buzele subţiri şi vinete, ghiceai o adâncă nepăsare pentru tot ce-i omenesc.

Mă întrebă ca şi cum era singurul lucru ce-o interesa:

— Unde eraţi adineauri?

Atunci mi-am adus aminte de tablou. Dintr'o săritură am fost lângă el şi l'am ridicat cu inima micşorată de teamă. Avusesem noroc însă. Deşi căzut cu faţa'n jos, tabloul, proptit pe o lature a trepiedului n'avea decât un colţ mânjit.

M'am aşezat din nou pe lucru. Soarele lumina şi acum aproape din acelaş loc. Toată grozava întâmplare durase doar trei minute.

Ghicii mai mult decât văzui că necunoscuta se aşezase pe iarbă în dosul meu. Mă neliniştea prezenţa ei ca un mister pe care îl simţi în preajmă. Aş fi voit să vorbească. Eu nu îndrăzneam. Putusem să-mi închipui la început că vre-o ameţeală o trântise fără putere tocmai când traversa şinele, dar graba cu care se ridicase de jos şi tăcerea voită de acum nu-mi mai lăsau nici o îndoială asupra adevăratelor ei intenţii.

O clipă în urmă însă, uitai aproape de ea. Cu o înfrigurare pe care o regăseam mărită de spaima ce mă sguduise, pictam soarele rozat al apusului şi stropii de aur topit strecuraţi prin ovalurile de umbră ale frunzelor pe care le urmăream pe pereţii văruiţi reflectate în mărimi imaginare.

In jumătate de ceas, căsuţa fu gata, cu piramida înflăcărată a acoperişului, cu prispa pe care cei doi copii o stăpâneau nesupăraţi. Atunci mă oprii, obosită. Grădina, cerul şi ultimele retuşări puteam să le fac şi a doua zi.

Cu saşeul în mână, când depărtându-l, când apropiindu-l de ochi, îmi admiram lucrul şi-mi sălta inima de o fericire pe care n'o mai cunoscusem până atunci. In exaltarea mea, aveam credinţa desăvârşită că realizasem o capodoperă.

Atunci, la spatele meu, auzii o voce care mă îngheţă, cu toată blândeţea ei:

— Imi daţi voe? Şi eu pictez. Am făcut studii...

Intorsei capul. Necunoscuta, în picioare îndărătul meu, îmi zâmbi şters şi-mi luă pensula din mâini:

— Aici, arătă ea pe tablou, perspectiva e greşită. Umbra trebue mutată mai jos. Copiii de pe prispă sunt ţepeni, le trebue mişcare. Iar lumina în care ai scăldat întreaga casă e prea vie; soarele n'o varsă cu atâta strălucire nici vara decât la amiezi. Razele apusului sunt mai discrete, au în ele o tristeţe, melancolia părăsirilor poate... Am dreptate, domnişoară?

Am recunoscut imediat şi nu numai de formă, ca şi cum necunoscuta îmi împrumutase dintr'odată alţi ochi, ai ei. Am vrut chiar să îndrept pe loc greşelile, dar m'am trezit deodată cu mâinile grele, neputincioase şi mai ales cu conştiinţa ucigătoare că n'am să scot nimica bun.

Necunoscuta mă privi o clipă, lung.

— Ţi-am zdrobit avântul, zise ea destul de rece. Imi pare rău. Ai fi voit însă mai bine o laudă amăgitoare?

Când creăm, urmă ea pe gânduri, avem ca o perdea dinaintea ochilor. E necesară. In umbra ei numai, pot încolţi în voe entuziasmele înfăptuirii. La unii — puţini — amăgirea nu li se mai distramă de pe ochi. Sunt fericiţii, deşi nu dintre aceştia se recoltează geniile. Alţii dimpotrivă, îşi sfâşie brutal perdeaua amăgitoare chiar de la început. Eu sunt astfel. De aceea nu mai sunt bună de nimic. Nimic nu mă mai poate înşela. Am pictat, mulţi ani, tablouri mereu neisprăvite. Viziunea prea clară a lipsurilor lor îmi încrucişa braţele. Am încercat să fac muzică... acelaş lucru. Am fost iubită... Mereu în jurămintele de dragoste partea de minciună — necesară poate altora — eu am descoperit-o atât de sigur încât nici un elan nu mi-a mai fost cu putinţă... Ţi-am zdrobit adineauri avântul? Nu te supăra. Şi dumneata, află acum, mi-ai zdrobit un avânt, singurul ce-l mai puteam concepe: acela care însfârşit mă ducea, fără cuget, spre nefiinţă. Il voi mai regăsi vreodată?

Când mi-am ridicat ochii înfioraţi de pe tufa de floricele unde-i pironisem în neştire, femeea dispăruse.

„Cuibul" a rămas neisprăvit şi nici alt tablou n'am mai pictat de atunci. Astfel, după cum proectasem, el a fost într'adevăr hotărâtor la răspântia în care mă aflam.

La necunoscuta mea mă duce gândul şi acum adeseori. Dar, oricât mă silesc, nu mai pot trezi în mine amintirea chipului ei... Nu-mi mai amintesc nici privirile ochilor ei, nici glasul cu care mi-a vorbit... Şi-mi pare uneori că femeea aceea nici n'a existat într'adevăr, că a fost doar o vedenie, o presimţire a fiinţei care voi deveni eu însămi mai târziu, atunci când viaţa va trece peste mine plugul durerilor şi încercărilor ei.

Alice Gabrielescu

———∞○✻○∞———

După furtună

Respiră marea din sfărâmate avânturi,
O mângâie văraticele vânturi,
Şi coardele ei murmură blajin —
Vin berze multe şi cocoare vin.

Ce-a vrut să facă Dumnezeu din tine,
O, mare, frământată de suspine?
De ce te-a zguduit Neptun, ştii oare?
Ştii câte luntri nu mai au azi soare?

De-ai fi cerut tu sorţii îndurare,
Zid nant să 'nfrunte-a vântului turbare,
N'ai fi avut nici soare, nici catarguri
Nici cântece pe 'nseninate larguri...

Cotloanele-ţi de piatră — ar fi gemut
De-apururi după soarele pierdut,
Şi tulbură-ai fi fost ca ochii mei,
Când n'aveau cer, când n'aveau soare ...

Dar mândră, răzvrătită şi adâncă,
Tu te-ai ţinut cu braţele de stâncă;
Oricâte vânturi ţi-au bătut în coaste
Tu ai rămas cu falnica ta oaste...

Icoană-a vieţii, zguduită mare,
Te port în suflet, ca pe-o sărbătoare;
Mă cert cu tine şi mă'mpac, şi iar
Te răscolesc cu gândul meu barbar.

Când tu mă îndemni, eu pânzele pornesc,
Când tu mă înfrângi, eu cântece urzesc;
Când mă cuprinzi cu valurile tale,
Eu rup prin neguri, prin pustiuri cale...

Când tu mă chinueşti, eu zmulg din mine
Acord sălbatec, freamăt de suspine;
Să nu mă uiţi când ochii mei vor plânge,
Când ape mari speranţele mi-or frânge...

Te port în suflet, cum tu porţi chemarea
Spre alte zări şi'mi sap mereu cărarea
Prin stânci, prin valuri, prin adâncul vieţii,
Ca vulturul prin ceaţa dimineţii.

Nu ştiu ce taine îmi ascunzi, dar ştiu
Că drumul prin adâncuri nu-i pustiu,
Că din dureri nasc, munţii, visul, floarea,
Şi toate cresc când le frământă marea...

...NST. ASIMINE...

Sărmanul Yorick

de HORIA FURTUNĂ

...Sunt Yorick, sunt „Sărmanul Yorick!"
Bufon, pre vremi, în Danemarca...
Cu tot surâsul lui retoric,
Ştia eroul lui Shakespeare
Privindu-mi craniul — ce fir
Tăiase Parca...

Pe Elseneur cădea 'noptarea...
In umbră murmurau groparii
Şi răscolind cu spectre zarea
— Ai tuturor, şi-ai nimănuia, —
Se clătinau molifţii, tuya
Şi deodarii...

...Işi deschidea guri cimitirul...
Pe prundul mişcător de frunză
Din miazăzi curgea zefirul...
Şi'n răscoliri de luturi grele
Lumini verzui sburau spre stele
Să se ascunză...

...Păşind nostalgic pe morminte
Hamlet zvârlea jur-împrejur
Proverbe, şoapte şi... cuvinte...
...Dar mi-a zărit deodată craniul.
Şi l'a cules, încet şi straniu
In clar-obscur...

...Din oasele patriarhale,
Din bulgării mormântului
M'a ridicat, scrutând agale
A existenţelor algebră, —
Ca o cădelniţă funebră
In mâna lui...

...Hamlet, sub gând răsbunător
Privirea şi-o încovoia...
Când râsu-mi batjocoritor
Işi părăsise masca humil,
Ştiam ticăloşia lumii,
El se'ndoia...

Dar l'am privit cu ochi de noapte
Şi ochii lui s'au înoptat,
Şi am rânjit cu fălci de lapte
Şi buzele lui tremurară,
Când din cenuşa cinerară
M'am scuturat...

...I-am spus că viaţa e o farsă,
Că nepăsarea e un cort,
Că mâna-i frântă, buza-i arsă
De-avânt, de visuri şi de vreme
I-am spus că veşnicia geme
Cu dinţi de mort.

Că nu se-alungă zbuciumarea
Cu-o hotărâre mai brutală,
Ca ni-e stăpână Amânarea...
Că nu-i nimic deşertăciune,
Ci totul e de-o slăbiciune
Paradoxală...

Că cerul aer ne împarte
Ca să trăim pe îndelete,
Că bunătatea e o moarte,
Că moartea singură e bună
Şi că femeia... e-o lagună
In apa Lethe...

Că răzbunarea e o poză,
Un gest, creat de Dumnezeu.
Dar veşnic în metamorfoză...
— „Un mort, nu cere răzbunare
De ce călăul să doboare
„Acelaş Eu?...

„Cu-acelaş suflet înţelege
„Şi plânge 'ntreaga omenire
„Şi tatăl tău, ucisul rege,
„Dar şi Ofelia, pe care
„O surghinea cu nepăsare
„La mânăstire...

„Acelaş Eu gemu în rege,
„Dar şi'n Ofelia gemu...
„Un tată-i sfânt, se înţelege...
„De ce n'ai înţeles o sfântă?...
„Dispreţul de pe buza-ţi frântă
„Otravă fu.

Şi în otravă fost-ai darnic,
„Zvârlişi spre mânăstire sorţii!
„Nu-ţi plânge regele zadarnic!
„Eşti ucigaş!... Povestea-i veche.
„Căci ai turnat şi tu'n ureche
„Otrava morţii!...

O clipă... m'am oprit o clipă,
Vibrând de gânduri şi nesaţiu
Pe mâna lui, ca pe-o aripă...
Ah! cea din urmă nebunie:
Să mă ridic din veşnicie
Din nou în spaţiul...

...„O moartă-ar fi să se răzbune,
„Şi ai un mort de răzbunat!...
„Ce tragică deşărtăciune,
„Hamlet, cu suflet de păpuşe,
„Hamlet, cu pumnul în mănuşe
„Incătuşat!...

„Nimic nu poţi, trudită mână,
„Sărmane mâini neputincioase!
„Ce răzbunare să rămână,
„Când toţi suntem o conştiinţă
„Cu-aceiaş albă nefiinţă
„In mii de oase?

„Nu-ţi îndrepta spre veşnicie
„Greoiul gândurilor haos...
„A fi?... e o nimicnicie...
„Nu te'ntreba... Ce-i întrebarea?...
„Nici un răspuns nu-i alinarea
„In vreun repaos...

„In geniul tău de pierdevară,
„S'au încuibat adânc blestemuri...
„A te gândi, e grea povară...
„Şi sub neantu-i te frământi,
„Şi te cutremuri, te'nspăimânţi
„Şi mă cutremuri!

„Apleacă-te pe fruntea-mi albă
„Pe care-au mucezit bureţii...
„S'a prăfuit a minţii salbă
„In chinuita ei retortă,
„Şi-ascultă 'ntr'a urechii bortă
„Sinteza vieţii...

„Ascultă... Cine?... Ce să'nfrunte,
„Când nicăerea nu-i temei?
„...Şi clătinam încet din frunte...
„Gândirea e-ajutor himeric,
„Şi-o urmăreşti prin întuneric
„Cu ochii mei!

„Nu'n visuri se găseşte spada
„Iar nodul gordian, ţi-o jur..."
...Dar mi-am oprit aci tirada,
Căci ţigva mea, plecând deadura,
S'a dus de s'a strivit cu gura
De un femur...

* * *

...Sunt Yorick, Yorick, sunt bătrânul
Ce'n Danemarca fu bufon...
Pe tron mi-am uzurpat stăpânul,
Vărsat-am vin de Rhin pe ţeste
Ş'am predicat beţii funeste
Dintr'un amvon...

...O, libertatea mea pierdută,
Domnia mea de sclav umil,
— Domnia mea nepricepută,
Când porunceam la toţi, într'un
Delir sarcastic de nebun,
Sau de copil!...

...Pe blănuri m'am târât pe brânci,
Ţinui copii de regi în cârcă
Şi'n gâturi groase şi adânci
Turnat-am râs hohotitor,
Ce-a răsunat răsunător,
Ca dintr'o hârcă!...

...Nu am trădat slugărnicia,
Ori iscusinţa nimănui..
Am pălmuit ipocrizia,
Când îmi ştergeam pe obraji culoarea
Ş'am frânt — de râs — mai mult spinarea
Curteanului...

...Când într'al pumnilor căuş
Ceream, ceream, ceream pomana
Cu mersul strâmb şi jucăuş —
Ce'nseamnă a culege banii,
Ştiau şi politicianii
Şi curtezana...

Când pe covoare tolănite,
Imi potoleam, săltându-l, hopul,
Cu strâmbăturile — ostenite, —
Ce 'nseamnă a munci zadarnic,
Ştiau şi egoistul harnic
Şi filantropul...

Când deslegam din strune cântul,
Străbun al dragostei şi-al urii,
Ce ne-a dospit cu vis pământul, —
Ce-i nepăsarea... nepăsarea...
Ştiau femeia — visătoarea —
Şi trubadurii...

...Iar când spuneam că Domnu-i bun,
Că nu mai sunt flămânzii Hiloţii,
— Că nu gândesc la tot ce spun —
...Şi că nu spui tot ce gândeşti —
Ce-i a minţi, ca să trăeşti,
Ştiau cu toţii...

...O, libertatea mea pierdută,
Domnia mea de sclav umil,
Domnia mea nepricepută —
Când porunceam şi mă suceam
Ca o paiaţă, — sau plângeam,
Ca Boabdil!...

...Am vrut şi eu pe vremi să cânt,
Să cânt cu inima întreagă,
Intregul inimei avânt...
Dar dorul meu era cântat
Şi nimeni nu s'a îndurat
Să mă'nţeleagă...

...Şi am rămas"... Sărmanul Yorick!"...
Erou, pe vremi, în Danemarca...
Cu tot dispreţul lui retoric,
Ştia — bufonul lui Shakespeare
Zvârlindu-mi craniul — ce fir
Tăiase Parca!...

HORIA FURTUNĂ

Literatura Străină

GUY de MAUPASSANT

FRICA

După masa de seară ne urcarăm pe bord. In fața noastră se întindea liniștită Mediterana, care tremura în unde ușoare. Marele vapor luneca încet, aruncând spre cerul presărat cu stele, un șarpe gros de fum negru; în urma noastră, apa cristalină, agitată de trecerea grăbită a greoiului vas, părea că răscolește întreaga lumină a lunii, ale cărei reflexe în mare clocoteau în unduirea valurilor.

Eram cu toții vre-o opt, și admiram in tăcere cu ochii pierduți spre coastele depărtatei Africa, spre care mergeam. Comandantul, care fuma și el o țigară împreună cu noi, reluă convorbirea din timpul mesei:

— „Da! In acea zi mi-a fost frică. Corabia mi-a stat șase ore cu acea stâncă în pântecele ei, — în voia și în bătaia valurilor. Din fericire, am fost găsiți, spre seară, de un cărbunar englez care, zărindu-ne, veni și ne salvă".

La aceste vorbe, un om înalt, cu figura arsă și cu o înfățișare gravă, unul din acei oameni, pe fața căruia ghicești că a înfruntat multe pericole grozave, și al cărui ochiu liniștit pare că păstrează în adâncul său imagini stranii pe care le-a văzut când-va — unul din acei oameni al căror curaj îl vezi în înfățișarea lui — vorbi astfel:

—„ Spui, d-le comandant, că ai avut frică; eu nu cred. Te înșeli asupra cuvântului sau asupra senzației pe care ai încercat-o. Un om curajos și energic, n'are niciodată frică în fața unui pericol oricât de mare. El poate fi emoționat, agitat, neliniștit; frica, însă, este altceva".

Comandantul reluă surâzând:

— „Iți spun drept că mie mi-a fost frică."

Atunci omul cu fața ca de bronz vorbi cu voce înceată și rară:

— „Dă-mi voie să mă explic. Frica — (și oamenii cei mai îndrăzneți pot s'o aibă) — este ceva înspăimântător, o senzație îngrozitoare — ca o descompunere a sufletului — un spasm grozav al gândirii și al inimii, a cărui amintire nu mai poate să-ți provoace friguri nervoase. Dar atunci când ești brav, lucru acesta nu poate avea loc nici înaintea unui atac, nici înaintea morții de neînlăturat și nici în fața tuturor formelor cunoscute ale primejdiei, se poate produce, însă, în anumite împrejurări anormale, sub înrîuriri stranii și misterioase, în fața unor riscuri vagi... Un om care crede în strigoi și căruia, într'o noapte, i se pare că zărește un astfel de spectru, de sigur că trebuie să resimtă frica în toată străjnicia adevăratului ei înțeles.

Eu am „întrezărit" frica, într'o zi — acum zece ani. Am încercat-o, însă, întreagă, anul trecut, într'o noapte de Decembrie. Și totuși, am trecut doar prin atâtea încercări, atâtea aventuri grele. De multe ori m'am crezut pierdut; odată am fost condamnat la spânzurătoare, în America, altă dată în China, să fiu aruncat în mare. Am văzut moartea în față, totuș eu mă resemnam fără să plâng, fără ca, măcar, să regret ceva. Dar frică nu mi-a fost.

După cum v'am spus, am ghicit-o în Africa, cu toate că ea este mai mult o fiică a nordului; soarele o risipește ca ceața. Luați bine aminte, domnilor. La orientali, viața nu prețuește aproape nimic: ei se resemnează repede; nopțile lor sunt limpezi și lipsite de legende, iar sufletele de neliniști negre, cari bântuie sufletele celor din țările reci. In orient se poate cunoaște panica — nu însă și frica. Ascultați acum, ce mi s'a întâmplat pe pământul Africei.

* * *

Treceam peste marile dune din sudul ținutului Quargla. E țara cea mai ciudată din lume. Cunoașteți nisipul imens, nesfârșitele plaje ale oceanului. Inchipuiți-vă oceanul el însuși devenit nisip; închipuiți-vă o furtună mocnită a valurilor imobile a nisipurilor galbene. Aceste valuri sunt ca munții de înalte, deosebite între ele și ridicate ca talazuri împietrite. Soarele mistuitor de sud vărsa flacări aprinse pe această mare mută și fără de mișcare.

Noi eram doi prieteni urmați de opt spahii și patru cămile cu călăreții lor. Nu ne vorbiam de loc, doborîți de căldură și oboseală, uscați de sete ca și deșertul arzător, prin care treceam. Deodată cineva scoase un fel de strigăt; toți se opriră; și noi rămaserăm nemișcați, surprinși de un inexplicabil fenomen cunoscut călătorilor din aceste ținuturi pierdute. Undeva, aproape de noi, într'o direcție nedeterminată, un toboșar bătea toba misterioasă a dunelor: bătea distinct, când mai violent, când mai slab, oprindu-se din când în când, pentru a reîncepe din nou. Inspăimântați, Arabii se priveau; unul strigă în limba lui: „Moartea vine peste noi".

Și iată că deodată camaradul meu, prietenul, aproape fratele meu, căzu de pe cal cu capul înainte, străfulgerat de insolație. Timp de două ore, cât în zadar am căutat să-l scap, acea tobă sinistră îmi umplu urechile cu sunetele ei monotone, întrerupte și de ne 'nțeles; și simțeam cum mi se strecura în oase frica, adevărata frică, frica hidoasă, în fața acelui cadavru scump, închiși amândoi între patru munți de nisip și incendiați de soare, în timp ce ecoul ne arunca vibrațiile necunoscute ale tobei. In acea zi am cunoscut ce înseamnează a avea frică; dar mai bine, mai grozav, am cunoscut-o altă dată..."

Comandantul întrerupse pe povestitor:

— „Iartă-mă, dar toba aceea... ce era?"

El răspunse: „Nu știu nimic. Nimeni nu știe. Mulți dintre acei surprinși de acel sgomot necunoscut, îl atribuie ecoului, mărit peste măsură a unor grămezi de nisip luate de vânt, ce se isbește de vre-un tufiș de iarbă uscată — căci s'a observat că mai totdeauna fenomenul se produce în vecinătatea micilor plante arse de soare. Toba n'ar fi, deci, decât un fel de miraj al sunetului. Iată totul. Dar aceasta n'am aflat-o decât târziu.

Am ajuns la cea de a doua emoție — mai grozavă — încercată de mine.

* * *

Iarna trecută eram într'o pădure din Nord-Estul Franței. Noaptea veni cu două ore mai devreme, atât era de înnourat. Aveam călăuză pe un țăran care mergea alături de mine, pe un mic drum croit sub o boltă de brazi, din care vântul, prin trecerea lui, scotea gemete înăbușite. Printre piscuri vedeam sburând nori groși ce păreau că fug ca din fața unei primejdii. Uneori, sub un vânt mai vijelios, întreaga pădure se apleca în aceeaș parte, cu suspine de suferință. Și frigul mă cuprindea, cu tot mersul mai repede și grosimea hainei mele. Trebuia să luăm cina și să dormim la un pădurar, a cărui casă nu era departe de locul unde mă aflam. Călăuza mea ridica din când în când ochii și murmura: „Tristă vreme!" Pe urmă îmi dădu relații de oamenii la cari aveam să tragem. Capul familiei omorîse un vânător, acum doi ani, și de atunci era veșnic întunecat, ca apăsat mereu de acea tristă amintire. Avea doi fii însurați, ce trăiau cu el.

Intunericul era profund. Nu vedeam nimic, nici în față, nici în jurul meu, iar tremurăturile ramurilor umpleau văzduhul de un fâșiit ametitor. In sfârșit, zării o lumină, iar după puțin timp tovarășul meu bătea la o ușe. Ne răspunseră strigăte ascuțite de femei. Pe urmă, o voce de bărbat, o voce înăbușită, întrebă: cine este? Călăuza își spuse numele. Când intrarăm, văzurăm în fața noastră un tablou neuitat. Un om bătrân, cu părul alb, cu ochiul rătăcit, ne aștepta cu pușca încărcată în mână, stând în picioare, în mijlocul odăii, în timp ce fiii lui, înarmați cu topoare, păzeau ușa. In colțurile odăii, observai două femei, în genunchi, cu fața ascunsă spre perete.

Mi se dădură lămuriri. Bătrânul își rezemă pușca de perete și dădu ordin să mi se pregătească odaia de culcare; dar cum femeile nici nu se gândeau să se miște, îmi spuse deodată:

— „Vezi, d-le, am ucis un om — se împlinesc doi ani chiar în noaptea aceasta. Anul trecut a venit și m'a chemat. Il aștept și în seara aceasta".

Adăugă apoi cu un ton care mă făcu să surâd:

— „Din această cauză nu suntem noi liniștiți".

Atunci le povestii diferite întâmplări de ale mele și reușii să-i liniștesc, puțin câte puțin, pe toți. Aproape de vatră, dormea cu botul între labe, un câine bătrân, aproape orb, foarte mustăcios, unul din acei câini ce aduc la înfățișare cu oameni pe cari-i cunoști.

Afară, vijelia urla cu putere și clătina mica și sărmana colibă. Dar simții deodată că o spaimă ascunsă stăpânea pe acești oameni, și de fiecare dată cum isprăviau de vorbit, urechile lor ascultau depărtarea.

Obosit de a fi martor acestor temeri fără de rost, eram gata să-mi iau bună seara dela ei, când deodată bătrânul pădurar sări de pe scaun, înșfăcă din nou pușca și bâigui rătăcit:

— „Iată-l, iată-l, îl aud..." Cei două femei căzură din nou în genunchi, acoperindu-și fața cu mânile, iar cei doi băeți puseră și ei mâna pe topoare. Eram gata să încerc a-i liniști, când deodată bătrânul câine se trezi brusc din somn, își ridică în sus capul, întinse gâtul și privind cu ochii lui aproape stinși spre foc, scoase unul din acele urlete lugubre, cari fac să tresară călătorul ce l-a apucat noaptea într'un sat. Toți ochii se ațintiră asupra lui. Câinele ședea acum nemișcat pe labele dindărăt, ca aiurit de o viziune și se puse să urle către un lucru nevăzut, necunoscut, îngrozitor fără îndoială, căci toți perii de pe blana lui erau ridicați. Deodată mă fulgeră un fior printre umeri. Viziunea acestui animal în acest loc și la această oră, în mijlocul acestor oameni împietriți de groază, era un spectacol înfricoșător. Și timp de un ceas, câinele urlă fără să se miște; iar frica, înspăimântătoarea frică, se strecura și intra în mine; frică de ce? Știu eu oare? Era frică și atâta știu. Rămaserăm și noi nemișcați, cu fețele palide, în așteptarea vre-unui eveniment straniu, cu inima bătând puternic, cu urechea deschisă, înspăimântându-ne la cel mai mic sgomot.

Câinele începu să umble în jurul odăii, mirosind pereții și mereu gemând. Animalul acesta ne înebunea. Atunci țăranul care-mi servea de călăuză se aruncă asupra lui — în culmea unei terori furioase — și deschizând o ușe ce dădea într'o curte mică, svârli animalul afară. Acesta tăcu îndată, iar noi rămaserăm cufundați într'o tăcere cumplită.

Deodată simțirăm un fior grozav: o ființă luneca pe lângă peretele din afară, dinspre pădure; trecu spre ușe, — pe care par'că o dibuia, cu o mână nesigură — apoi timp de zece minute nu mai auzirăm nimic, lucru ce ne înebunia. Pe urmă, din nou apăru, mereu atingând zidul și sgârie încetișor la ușe — cum face un copil cu unghia; apoi deodată apăru la geamul micei ferăstruice dela ușe, un cap alb, cu ochi scânteietori ca ai lupilor. Și ieșia un sunet din gura lui, un sunet vag, un murmur plângător.

Atunci se auzi un sgomot teribil care izbucni din odaie. Bătrânul pădurar ochise. Indată fiii lui se repeziră spre ferestruica sfărâmată de glonț și o astupară, răsturnând masa cu picioarele orizontal.

Vă jur că, la detunătura puștei — la care nu mă așteptai de loc,— avui o așa strângere de inimă și un așa fior prin suflet și prin cap, încât simțeam că mă sfârșesc, că mor de groază.

Rămaserăm așa până la răsăritul soarelui, neputincioși de a ne mișca sau de a spune un singur cuvânt, împietriți într'o înebunire îngrozitoare.

Nimeni nu îndrăzniräm a debaricada ușa, decât zărind printr'o crăpătură, o dungă de licărire a zilei.

La marginea zidului, lângă ușe, zăcea bătrânul câine, cu gura străpunsă de un glonte.

El ieșise din curte, scurmându-și o gaură pe sub gard.

* * *

Omul cu fața înegrită tăcu. Mai pe urmă adăugă: „Și totuș, în acea noapte n'am fost amenințat de nici un pericol; dar de o mie de ori aș vrea mai bine să trec încă odată prin toate orele în cari am înfruntat cele mai teribile primejdii, decât să mai trăiesc o dată, singura clipă a detunăturii de pușcă asupra capului alb din pervazul micii ferestruici".

Din franțuzește de DORIN C. IORDĂCHESCU

Speranța Reînvierii

(Feciorul lui Nenea Tache Vameșul)

— Da ăștia cine e mamă?

— Al din fund din picioare, lângă scrin, cu *ridingotă*, e nen-tu mare, pozat după ce s'a făcut bine de gălbinare — baba 'l-a scăpat; vai de el cum a intrat în facultate. La bacaloriad sa dus legat pă subt fălci. In dreapta, aia cu mâna pă umăru, lui, e tuși-ta Sița, când erea în vorbă cu Buja! Ce 'i-a mai mâncat și aia capu maică-mii să'l ia! Și el, bolnav copt — da *igzamenele* din pat. A amenințat-o cu călugăria dacă nu 'l-o lua; maica, închinată lor, fetelor, — ele mai cu moț — dă frică să nu-și ia lumea în cap, a dat-o. Mai bine o lăsa să intre în mânăstire decât în pământ, cum a intrat! Poate nu s'ar fi prăpădit în floarea *vrâstii*. Lângă ea, Linaș, topită moartă, după Căpitan Costache... scriitor la Domenii. Iute-iute s'a dus și ea după Sița în mormânt. Aia cu alte amenințări, că bea chibrituri dacă n'o luă pă Căpitanu! Căpitan, și el nici miliție nu făcuse. Bețivanii din tacma lui îl botezase așa. La luat, dar și de tinerețea ei s'a ales prafu ca și de ale ăleilalte. Tot mai bine era dacă bea otravă de cât să-i bea bețivu zestrea și frumusețile! In partea ailaltă, unchi-tu Ghiță, fotografiat jandar. Urât ciumă, da chipeș (!) și înalt. Savopol căpitan, îl ceruse la cai; erea otuzbir. Când intra în mahalaua Discordiei cu casca în cap și călare pă cal, toată Flămânda încremenea!

Iacă și ăla, toată viața a dus-o numai cu un bojog; unu erea mâncat de chefuri și dă tutun. Da tot de bojog a murit când a murit. Nu e vorbă la mai topit și focu Sichii! Hai dă jandar, avea el, costelivu? Imi stă și acum pă suflet; înaintea morții, rămnise la o vestă dă pluș d'a lui nen-tu. N'apucai să 'i-o dau. S'a dus, și dus a fost. Am rămas cu poza și cu vesta. P'asta o să o dau la chivuțe, pă ligheane. Poza, 'i-o mai păstra-o cine o vrea — nurorile; pe urmă o să se răsnească și ea prin cine știe ce mâini și după ea, m'oi duce și eu, că doar n'am să moștenesc ulița *Albastrului*. Numai dă vestă îmi pare rău; mă arde pă piept, frate nu e? Palmele îmi tremură între foi. Pe mucavalele lor prăjite, lacrimile mamei se sparg pe rând imboldite de amintiri. Cei ce ne privesc din ramele lor tocate, pe muchile cărora, mai fulgeră nedeslușit câte un strop unsuros de poleială, adâncesc mai mult, cu mutismul lor lugubru, trecutul secular.

— Uite și bietu Fane! Al mai oropsit din neam. Ce erea să mai facă și maică-sea cu atâta loeță? L-a dat la tipografie. Lingar, șui și pipernicit cu erea, nu 'i-a priit meșteșugul. Otrava literilor 'i-a găunoșit pieptu; a dus-o ce a dus-o și după ala... s'a lungit și a murit. Alb ca varu, cu nasu supțiat și cu două găuri în tâmple, se vedea cât de colo că-i stătuse moartea între sprâncene și că Firică îi mâncase zilele cu tipografia lui. Uite-i poza! Și acum îi stă scrisă moartea în figură! El care 'și-a dormit tinerețea numai între sobă, tipografie îi trebuia?

Și mucavalele soite se întâlnesc în scormonirea mea înfrigurată, trecând culcate de partea cealaltă, înăbușind o viață sau amintind o moarte, cu plescăitul lor uscat!

— Stravolca ingineru! Frumos ca un... arnăut! Are mormânt la Bellu; el 'și-la făcut, când trăia și nen-tu râdea dă el! Și el a murit după nen-tu; dacă știa nu mai râdea!

Și cărtonul untos, păstrându-și încă strălucirea lui de cretă prin urzeala urmelor de slină, cade cu Stravolca, peste coiful unchiului Ghiță dela *jandari*.

Și eu, păcătoasa-mi de mine, ce-oi fi stând și nu 'mi-oi tocmi groapă? Ca ce a-și aștepta? Altă tinerețe? Păi zău; să vedem, unde Dumnezeu are să mă svârle?

Foaia îmi rămâne între unghii. Și mama își caută mormântul, aci în prejurul ei, în mormanul cârpeturilor și al învelișurilor ei înpestrițate. Nodul broboadei de sub bărbia albăstrită de scleroză, se înalță cu un oftat arzător. O vreme rămâne cu el în piept sub o halcă a scurteicii, apoi îl întoarce la loc, în toracele ei puțintel, ducând în invălmășeala bulendrelor, refrenul unei speranțe vagi.

— La urma urmelor, la câini n'au să mă dea; o groapă pă lumea asta s'o găsi și pentru mine! Numai lângă Tache de nu m'ași brodi că prea m'a tiranisit!

Și mucavaua se frânge peste Stravolca, descoperind martiri și rubedenii.

— Chivuleasa! Cu ea 'mi-am înglindisit la început văduvia; cu ea mă duceam la *comitet* după pensie; cu ea m'am ajutat acuș în ologeală. Un om și jumătate. Chivu, bărbat-so, fusese în *despărțire*, căpitan de vardieni, când cu garda-civică, cum a fost și al chiristigioaicii din podubeilicului. Ce să facă creștina cu patru-zeci și opt dă sfanți? Cinstea, cinste! Tăia om pentru ea! Odată s'a alegat dă ia, Ianache tapițeru, tot unchi-tău și ală, mai mare ca Ghiță, și d'atunci nu 'mi-a mai călcat casa un veac. Ala, țucsisit, venise dă la atelier, drept la noi; Chivuleasa, și ea cu ciorapu la mine; îi dasem o dulceață.

— Coană Anico, apelpisită ai mai fost! Și dă bețivu să-i apuce tulpanu să o sărute.

— Domle Ianache, te rog până aci!

Și țâșt pă ușe Chivuleasa, cu ghemu dășirat și Ianache rămas plouat în pervaz. Ce-i drept, când a auzit că a murit Ianache, s'a dus cu o lumânare și cu rosmarin din grădină dă la ea, udat și plivit dă ea și la plâns. Ei și? Cu toată mironoseala ei, într'o bună zi, s'a lipsit dă pensie și s'a cununat cu Mihalache dă la Arsenal. Să svonise că'l avea în gazdă, cu chirie; asta nu a știut-o nici apele; nici Perucăreasa dă care o dășpărțea numai uluca. Și Mihalache 'i-a tocat frumușel pensioara până într'un fir și când 'i-a venit bine a fugit *dincolo* că era trocar. Când 'i-am spus că erea mai bine dacă nu-i da cu tifla la Ianache, a pus nasu în jos. 'Și-a dat sufletu, în fund într'o săliță la *„Sperie-pește"* în spatele lui Ioanid, zugravu dă biserică. Mult s'a canonit până a închis ochii! Ce crezi, munculița lui Chivu, păpată cu Mihalache!

O cruce largă, pios înfiptă de mână scursă a mamii, se plimbă înfrigurată, pe pieptul ei cojocit, așezându-i tihnit capetele, pe extremitățile lui aduse.

— Ba nu zău, mi-am mâncat pensioara singură cu copilașii și am știut să respect banu slujit cu sudori, și sfințit cu trudă!

— Economii!

Un grup radios și bucălat, bine hrănit, proaspăt ras, cu priviri sătule de purcei de rasă, înșirați la întâmplare spate în spate, pe un cadran elipsoidal încercuit de un chenar auriu, așeză brusc în privirile desmorțite ale mamei, licărirea unei mulțumiri de demult, reînprospătată de reveria Economilor.

— Una a fost Economoaia din poalele Mitropoliei; halal d'așa copii! Creștea carnea pe măsa; fete mari, nu alt-ceva! Unu la drum dă fier, altu ofițer la roșiori, altu la comisie în Olimp, altu profesor dă școală și prâslea Ghâță, în agricultură. Ei dedeau dulceață la musafiri. Și măsa, cocoțată în vârfu canapelii de rips, nu o mai încăpea blidurile bonetti d'atâta mândrie! Ferice dă ea că a murit cu ochii pă ei, toți vii întregi și au îngropat-o cu mâna lor; nu ca mine cucuvea, să-i îngrop pă d'arându eu!

Și foaia cu Economii, rămânea o vreme în mijlocul albumului, împărțind în două, lacrimile mamei.

— Poate să putrezească în tihnă Economoaia; are cine e pomeni și cine-i întoarce piatra după mormânt, când s'o supără.

Și amintirea Economilor trece pe foaia lor rumenă, în negurile odăii.

— *„Lina lu Madam Fane!"* Zeița Olimpului! Luase premiu pentru frumusețea ei vestită, când cu carele lui Cuza. Câți au mai cerut-o și p'asta dă nevastă! Stăpână pă mândria și frumusețea ei vestită, le-a întors spatele la toți. Și când colo cu ce s'a ales? Actriță în trupa lu Gălușcă la Dacia. Și nen-tu 'i-a făcut într'o vreme poezii. Ca să nu'l afle în școală, le iscălea *„Petruș Aventin"*. Pentru ea a dat *bacaloriatu* dă două ori. Ce coade avea! Ii dărâma capu — până în călcâe — și toată îmbrăcată numai în alb. S'a dus. Unde 'i-o fi ambiția? In pamant! Dar frumusețile? In țărână. Ș'acolo 'i-or mai licări rămășițile, ce crezi?

Dintre sobă se apropie fantoma fecioarei din Olimp, apropiindu-se între burlane. Pagina albumului amorțește în răgacele stafidit al palmelor. Din îmbrăcămintea albă a *arătării*, se desprind fluturi și mai albi, aducând pe aripele lor pudrate, podoabele fotografiei, despuiată de splendoarea de atunci. Din cingătoarea frunței tivită cu scânteile privirilor, se coboară, în foile din poala mamei, lumini cari apun în sobă. Intr'acolo privesc atente, mama înlăcrămată, și fotografia nedumerită a *„Linei lu Madam Fane"* din ulița Muzelor.

Tăciunii își învolbură văpăile, într'o frescă de uimire. Mama plânge pe ruinele zeiței. Pagina se potolește peste grupul Economilor.

Fantoma fuge dintre sobă și cărbuni adorm din nou. *„Arătarea"* din Olimp își dă marțial, duhul, pentru a doua oară. Burlanele zmântânite în trecerea vestmântului ei, de albeața lui îngerească, rămân și mai albe, în veghea lor mocnită.

Ș'apoi o altă foaie se ridică, alungând o amintire și reînviind o alta, zădărnicind în scurgerea minciunei lor amară speranța reînvierii.

SĂRMANUL KLOPȘTOCK

Toamna, din căsuța dela vie

Trenur'le

Trenurile se târâsc ca niște larve negre pe șes!..
Din ceardacul nostru, unul lângă altul, le privim ades
Și-n urma lor, gândurile noastre spre departe curg
— Trenuri cu lanternele stinse, lunecând pe șine de amurg

La noi au venit vânturile toamnei și ploile dese
Focurile pândarilor au lăsat urme negre prin viile culese
Și în căruțe grele au plecat butoaiele cu vinul volburat de spume
Spre orașul cu cârciumi multe pline de fum și cântece de lume

Sdrențe din porumburile culese au putrezit pe ponoare.
Veselia cramelor rodnice s'a închis sub uși de stejar cu grele zăvoare.
Și calul poștașului care ne-aduce jurnale, abia mai răsbate
Cu cărucioara în spate, pe drumurile pustii și desfundate.

In curând, vom pleca și noi din casa albă dela vie,
Fără lumina făpturii tale, casa va rămâne oarbă și lâncezie
Fără ropotul pașilor tei mici, va amuți prietenosul pridvor
Și lipsite de căldura mâinilor tale, zorelele plăpânde vor muri de tristețe și de dor.

Incurând, vom pleca și noi spre oraș, într'unul din trenurile pe cari le priveam în asfințit
Scurmând ca niște râme uriașe pământul jilav al câmpiei
Și vom simți în sufletele noastre un plâns duios și potolit
Privind, din tren, căsuța noastră, ca o batistă albă fluturând din mijlocul viei.

Căsuța noastră va strânge la ferestre privirea lucrurilor toate din odaie
Și ferestrele ca niște ochi triști vor plânge lacrimi de ploaie
Și va privi spre noi din mijlocul toamnei și al tăcerii
Coliba pândarului cu acoperișul pe ochi ca o mână pusă streașină vederii.

Gândește-te puțin, ce va rămâne dupe plecare în odăița noastră.
Petale — din crizantemele tale albe — vor cădea ca o zăpadă veștedă lângă fiecare glastră
Cărțile de pe etajeră vor medita așteptând să le deschidă mâna dragă
Și portretele își vor șterge de pe buze, zâmbetul cu care ne-au privit o toamnă întreagă.

Vor dormi, somn de mătasă, așteptând să te îmbrățișeze, pernele depe divan
Chinezii depe ceștile de ceai vor plânge oblic lacrimi minuscule de porțelan
Ursul de lângă patul tău, își va suge unghiile, plictisit că nu vii să-l mângâi pe blană
Și va îngenunchia în nisip să'ntrebe constelațiile de tine, arabul de pe scoarța persană

Prietenă! Va trece vreme multă și nebăgată în seamă, până când
Va veni iarăși timpul să ne întoarcem în odăița pe care o vom părăsi în curând.
Și unde amintirea ceasurilor petrecute în înțelegere și prietenie
Se va irosi de așteptare și se va destrăma ca un puf de păpădie.

Gândurile noastre din serile de liniște, când ne îmbrățișam cuvintele din apropiatele fotolii
Lângă lumina stinsă a sufletelor noastre, vor încremeni cu aripele'ntinse, asemeni micilor molii
Pe cari le priveam pâlpâind — în jurul lămpii aprinse seara pe masă
Și le găsiam a doua zi — căzute ca o pulbere cafenie de mătasă.

Incurând, vom pleca! Ca într'o raclă vor rămâne aci — ale amintirilor moaște
Și dacă vreodată sufletele noastre se vor înstreina și nu se vor mai cunoaște
Și dacă DIN TINE și DIN MINE, vom crede c'am luat tot înnapoi
Va rămâne totdeauna, ca o comoară îngropată în toamnă, căsuța de aci cu tot ce-a fost mai bun și mai de preț din NOI!

Tudor Mușatescu

Din Volumul „Toamnă" ce va apare în curând

Incă două cripte noi

După cât intuiţia mi-a indicat, seria documentelor criptate din timpurile străvechi ale istoriei noastre e foarte mare. Şi de asemenea concluziele, la cari ele conduc, se reduc la două şi aceleaşi. In jurul aceleaşi *biserici egiptiene* şi aceleaşi *Renaşteri*, datorite *Asanilor*, se învârtesc toate. *Toate* reprezintă la rândul lor aproape o *jumătate de sută*. Pot s'o scriu acum, căci ele reprezintă un bagaj a cărui importanţă nu poate scăpa nimănui.

De data aceasta mă voi ocupa de criptele lui *Radu Grămăticul* şi cel de pe *stâlpul bisericei domneşti dela Argeş*.

Primul se află pe evanghelia dela British Muzeum din Londra, copiată în Archipelag pentru *Petru Cercel*.

Este în mare parte românească şi este copiată, după cum spune în prefaţă însuşi *Radu*, după *vechi izvoade*. Faptul se petrece la finele sec. XVI în timpul perigrinărilor cunoscutului domn Radu a mai copiat vreo alte 30 de scrieri religioase, din cari nu ne-au parvenit nici una. Evangheliarul în chestiune, după multe peripeţii, a ajuns acolo unde se află azi.

A fost studiat de Hâjdeu în „Columna lui Traian" şi concluzia este, că ne ne aflăm în faţa celui mai vechi text de biblie tradus în româneşte. El ar fi absolut anterior *Paliei dela Orăştie* şi *tipăriturei lui Coresi*. Pentru mine este prima evanghelie veche, pe care o examinez din punct de vedere criptografic şi mirare să nu fie, că abia la urmă am ajuns la cea mai importantă carte religioasă. Vechile evangheliare sunt toate în mâinele străinilor, la noi nu s'au mai putut descoperi decât doar Psaltire. Mai sunt două asemenea manuscrise la *Viena* şi *Munich*, pe cari le voi examina, imediat ce îmi va fi cu putinţă.

Criptul de pe stâlpul din Biserica Domnească de la C. de Argeş

Având în vedere importanţa cărţei, bine înţeles că traducerea ei nu putea fi posterioară psaltirei. Din moment ce aceasta din urmă e atât de veche, încât coboară sub domnia Asanilor şi Biblia românească trebuie să fi urmat acelaş drum.

Ei bine, criptul confirmă perfect concluzia logicei. Evangheliele copiate de *Radu Grămăticul*, după vechi izvoade, au fost traduse cu certitudine cel puţin în timpul Asanilor. Criptul care ne arată aceasta se află la finele manuscrisului. *Hâjdeu* îl reproduce. La urmă sub *alfabetul cirilic*, care conţine şi litera *ţ* (literă, care după acelaş istoric şi filolog ar fi inventată la Români) se află o serie de litere scrise în *unghiu drept*.

La dreapta lor *cele patru puncte* ale *sectei pământene*, iar dedesupt *o coloană*, compusă din trei grupe de câte două liniuţe horisontale, separte între ele de alte trei liniuţe verticale. Socotind liniuţile horizontale drept *5*, iar cele verticale drept *1*, avem *33*, adică *rangul cel mare* a tuturor sectelor. Criptul însuşi se citeşte de sus în jos şi se compune din: *K, O, C* (slavon), *doi delta, V alfa, ţeta, ţ* şi *slavon*, sau *Koc. d. d. Vat. ţ. z.*

Criptul de pe Evangheliarul lui Radu Grămăticul de la Londra

Luând pe *c* drept *s* avem *Costandin Vataţez*, cu doi de *d* şi *z* drept *s*, adică unul din familia împăraţilor bizantini contimporani cu *Ioniţa Asan*, *Ion Vataţes* a fost cuscrul acestuia, fiul său Teodor luând în căsătorie pe Elena, fiica împăratului român. Cine va fi fost *Constantin* nu pot şti, el a fost însă cel puţin un prieten al Românilor, dacă nu Român; iar dacă nu el este autorul traducerei bibliei, cu siguranţă din îndemnul lui s'a înfăptuit lucrarea. Faptul că este criptat sub alfabetul cirilic, ar mai însemna că tot el a introdus acest alfabet la Români. *Tradiţia lui Paisie*, prin care slavonismul ar fi fost introdus la noi sub Assani, ar găsi astfel adevărata explicaţiune. In timpul acestui din urmă s'ar fi introdus *cirilicile* cu litera *ţ*, şi aceasta ar fi opera lui *Constantin Vataţeş*. Mirare că el să fie din secta egipteană, nu poate exista, cu toate că sunt rude cu Asanii Templieri. Pe timpul acela, ce nu se putea!!.. Controlul însă este tocmai acesta. Pe timpul acela secta pământeană lucra din răsputeri pentru noi. Şi D-zeu ştie dacă şi Asan, nu era din sectă, pe lângă catolicism şi templierism. Iarăşi, ce nu se putea pe atunci! Controlul din punct de vedere criptografic este dat de cei doi *d*, din *Consdandin*, Radu Grămăticul fiind din Teleorman. Criptarea însăşi este dintre cele mai elementare. Prescurtare curentă pentru Constantin şi nerepetarea literei *a* la Vataţes. Un alt control al criptului este rangul 33, care, mai ales pe timpul acela, nu se dedea decât membrilor familielor imperiale sau unor personalităţi însemnate. Deslegarea acestui cript aduce un argument în plus la cele publicate în articolul precedent şi prin care se arăta că Valahii avuseseră biblia tradusă în limba lor chiar înaintea Asanilor.

Al doilea *cript*, de care mă ocup în acest articol, este cel de pe *stâlpul* din faţa altarului bisericei *Curţei domneşti dela Argeş*. Este publicat în numărul special al *Buletinului Monumentelor Istorice* şi descifrat de un anonim oarecare: *Iekreina Gzda*, adică doamna Iekreina. Numele acesta Iekreina care nu seamănă a nume propriu în nici o limbă din acea epocă, dă valoare cetirei făcute. De altfel acest buletin conţine şi alte fantasii de aceiaşi categorie, ceia ce-l face absolut lipsit de spiritul ştiinţific, ce ar fi trebuit să-l însoţească.

Iată lectura. *Lambda, Kappa, s, i, ia, i slavon*, Apoi *alfa, l, gamma, j slavon, phi* şi *s slavon* deasupra. In tot al *Iklisia Igifsa*. Aşa dar pe tencuila bisericei în chestiune stă scris aceiaşi *biserică egipteană*, ca şi pe marii profeţi. Şi D-zeu ştie, câte asemenea documente nu vor mai fi în acea biserică, care nu rămâne accesibilă decât neştiutorilor! Cel puţin de trei ani, fără, nic un rost, se amână libera ei vizitare.

Termin, arătând că acest document nu este ultimul în ceiace priveşte *biserica egipteană*, şi că în curând voi publica din timpul *Goţilor* şi al *Hunilor* o serie de documente pentru a arăta, că cele susţinute de mine acum doi ani, sunt perfect adevărate, Influenţa Valahilor asupra Imperiului roman a fost acea afirmată atunci. Ei au fost un *element de descompunere al Imperiului*, iar *biserica* lor instrumentul acestei descompuneri.

EM. GRIGORAŞ

CĂRŢI ŞI REVISTE

ION BUDAI-DELEANU: *Ţiganiada*, poemă eroi-comică în 12 cânturi, publicată în forma definitivă din 1800—1812, cu introducere, indice de nume şi glosar de *Gheorghe Cardaş*. Editura Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1925.

Poema eroi-comică a lui Leonachi Dianeu — Ion Budai-Deleanu — a fost cunoscută, până acum, într'o versiune care nu era cea definitivă. Aceea care a circulat şi circulă şi astăzi şi care a făcut deliciul orelor noastre de repaos încă din primii ani ai adolescenţei, suferea de oarecari asperităţi de limbă, de nefericite expresiuni poetice, de intercalarea unor episoade cari stricau armonia totului. Poema, aşa cum era, arăta însă nebănuite calităţi. Era în primul rând o producţie originală, isvorâtă din imaginaţia bogată a unuia, născut într'un mediu românesc, care, dacă s'a folosit de producţiile similare streine, a ştiut să redea atmosfera epocilor noastre istorice, siguranţa deplină a situaţiunilor şi mai ales caracteristica umoristică a personagiilor. Faţă de modelele lui streine (luăm de pildă *Secchia rapita* a lui Tassoni, mai apropiată de ţiesătura intimă a poemei româneşti), — Budai-Deleanu reuşeşte să împrumute poemei sale o mare amplitudine sufletească. Este evocarea unei lumi întregi, a felului de viaţă al unui popor, în a cărui concepţie asupra vieţii ridicolul ţine loc de frunte.

Că a cunoscut autorul poemele streine, nu mai există nici o îndoială. O spune în scrisoarea către Mitru Perea (Petru Maior) dela începutul redacţiei 1800 — 1812. E bine să se ştie că din poemele similare streine, Budai-Deleanu a învăţat technica, tiparul în care şi-a turnat bogăţia imaginaţiei sale. Numai atât. Căci iată ce spune el în mai sus amintita scrisoare: „In urmă trebue să ştii Bade Pereo! cumcă această operă — lucrare — *nu este furată, nici împrumutată dela vre-o altă limbă;* ci chiar izvoditură noao şi originală românească. Deci bună sau rea, cum este, aduce în limba aceasta un product nou. Soiul acestor feliu de alcătuiri se chiamă comicesc, adecă de râs; şi de acest feliu să află şi într'alte limbi. Insuşi Omer cel vestit, moşul tuturor Poeţilor (cântăreţilor în stihuri) au alcătuit bătălia şoarecelor cu broaştele. Deci Omer este de bună seamă începătoriul; precum aceii înaltei neasămănate poesii, ce se află în *Illiada* şi *Odisea;* aşa şi aceştii mai geoase, şuguitoare a noastre. După dânsul — în cât ştiu — au scris Tassoni italieneşte un poem, *La sechia rapita*, adecă vadra răpită; şi precum înţălasăi în ceste zile un abate Casti, acum pe vremile noastre, încă au alcătuit o asemene istorie ce, au numit-o *Li animali parlanti*, adecă jivinele vorbitoare. Numai cât povestea lui nu atârnă pe temeiu istoricesc ca a noastră. Iară să fi alcătuit cineva ceva despre Ţigani, n'am cetit nice într'o limbă. Doară pentrucă la alte neamuri Europeneşti, puţin sunt cunoscuţi Ţiganii; şi pentr'aciasta o alcătuire ca aciasta, la dânşii n'ar avea haz. Dară la oamenii din ţara noastră, care trăesc cu Ţiganii şi le cunosc firea; nu poate să nu fie primită o izvoditură ca aciasta; cu atâta mai vârtos, cu cât eu m'am silit, încât era cu putinţă; a metahirisi multe cuvinte şi voroave după gustul ţigănesc, mai vârtos unde vorbesc Ţiganii între sine"...

Autorul a cioplit ani îndelungaţi la o versiune nouă — 12 ani, ne spune d. Cardaş, — spre a da operii sale unitatea definitivă. Tot ceiace lipsea redacţiei vechi, se găseşte împlinit în redacţia Cardaş. Noua versiune scoate episodul lui Beşkerek Iştoc, care incomoda acţiunea, pentru a fi intercalat într'un poem mai mic, *Trei viteji*. Dar ceeace ne îndreptăţeşte să acordăm redacţiei Cardaş, atributul de „definitivă" este, nu însufleţirea acţiunii, pe care o întâlnim şi în versiunea primă, — dar îndreptarea ei pe căile drepte, pe care va merge dela început personagiul principal. Tandaler apare în redacţia veche tocmai către sfârşit; în redacţia Cardaş el apare din primele cânturi, autoritar şi ridicol. Incă din cântul al II-lea, Tandaler se recunoaşte erou şi cârmuitorul cetei de Ţigani:

Cei mai mulţi după aceea să sculară
Şi adunarea era să se spargă;
Când sumeţul Tandaler în poară
Să pusă zicând: „lăsaţi să meargă,
Pă hăi căror dă dânsa le pasă
Ce avem noi cu Romica frumoasă.

Fugîi'a hi, doar cine ştie
Cu ce feliu dă flecău cătră care
Dor va fi sâmţind şi libovie;
Dar noao pentru o fată fugară
Nu să cade a lăsa lucru în doao
Aşa grăeşte Tandaler voao!...

Forma primitivă a vechei redacţiuni nu-şi pierde caracteristica. Dar e o netezire nouă, o limpezire a expresiei; archaismele sunt mai rari, iar cuvintele dialectale au farmecul lor. Un singur citat lămuritor şi luat la întâmplare, va dovedi proprietatea limbii:

Deci tu mergând ispiteşte bine
Clarcă de poţi să-l aduci la cale
Mai vârtos ca mie să se 'nchine;
Iar văzându-l că stă pe ale sale
Şi cu voia nu va să să plece:
La nevoie cu sfatul vei trece....

Prin urmare nimic nu îndepărtează adevărul constatărilor pe care le facem.

* * *

Valoarea unei opere ca „Ţiganiada" lui Budai-Deleanu constitue, în istoria noastră culturală, un monument. Departe de a fi numai o operă literară — despre care ar fi de vorbit mai cu osebire asupra calităţilor ei sufleteşti — poema lui Budai-Deleanu trăeşte prin încoronarea concepţiei într'o plastică naturală, care tinde şi realizează — pe alocuri — cea mai desăvârşită poesie. Este cea dintâi operă poetică din literatura noastră şi închide în sine un simbol. Indiferent dacă autorul a vrut sau a căutat numai un pretext ca să descrie viaţa şi mişcarea răsboinică a Ţiganilor, pentru noi ea capătă o însemnătate înaltă; din fondul sufletesc al operii se degajă ideea politică, ideea care vorbeşte despre nenorocita soartă a poporului care nu-şi ţine destinele în frâu, care nu-şi uneşte forţele atunci când se naşte imperioasa nevoe de a le uni şi îndrepta către un ţel bine definit. Aceasta este valoarea înaltă a poemii lui Ion Budai Deleanu. Poporul ţigănesc se poate prea bine să fie însuş poporul românesc. Sunt cunoscute intrigile şi certurile mărunte din sânul boerimei noastre de pe vremea Fanarioţilor. Şi sub simbolul poetului ardelean, se putea oare o mai minunată satiră?

* * *

Versiunea nouă a „Ţiganiadei" a zăcut, uitată ani de zile, între celelalte manuscripte aflătoare în Biblioteca Academiei Române. Istoricii noştri literari n'au recunoscut în ea o variantă demnă de luat în seamă, ci au crezut-o, pur şi simplu, o copie — care nu mai poate interesa de îndată ce o versiune circulă. Am văzut însă care e adevărata şi definitiva operă a lui Budai-Deleanu. Meritul cel mare, de a fi făcut cunoscută o „Ţiganiadă" adevărată, se cuvine d-lui G. Cardaş — harnic cercetător în ogorul literaturii noastre vechi. D-sa a comparat versiunea veche cu cea nouă şi a găsit în cea din urmă capodopera întreagă, fără lipsuri, fără episoade ne la locul lor. Ediţia aceasta e complectată cu un studiu care stabileşte datele principale din viaţa poetului, precum şi noui precizări în privinţa formei adevărate a „Ţiganiadei". Notele din textul lui Budai-Deleanu au fost păstrate şi pe cât cu putinţă, amplificate. Valoarea fonetică din alfabetul cirilic a fost transpusă totdeauna consecvent şi aşa cum era ea la sfârşitul sec. al 18-lea şi începutul secolului următor. Ceeace ne face să mulţumim încă odată d-lui Cardaş, este lipsa totală de greşeli de tipar în text, lucru pe care nu l'au respectat vechii editori: Codrescu, Oniţ sau Adamescu.

* * *

CUVANTUL LIBER (17 Ianuarie) *cu un interesant şi totdeauna variat sumar, publică de data aceasta un articol:* „Scrisoare deschisă d-lui I. Al. Brătescu-Voineşti" *semnat* Tudor Teodorescu-Branişte. *Articolul — scris cuminte şi măsurat — pledează pentru premierea d-lui I. Slavici cu premiul Statului de 100.000. Pentrucă ţinem să subliniem lucrul acesta, reproducem articolul întreg. Vorbeşte prea mult prin sine, ca să mai aibă nevoe de comentarii.*

Nu ştiu, domnule Brătescu-Voineşti, dacă vă mai amintiţi că există printre noi, aici, în Bucureşti, marele scriitor Ioan Slavici. Indoiala mea are un temei foarte puternic: Ioan Slavici nu frecventează cafeneaua literară. Şi la noi în ţară, în timpurile din urmă, scriitor este cel care — indiferent *dacă* şi *cum* scrie — vine la o anumită cafenea şi se aşează la o anumită masă.

Dar îndoiala mea asupra cunoştiinţei, pe care o aveţi dv. despre existenţa actuală a lui Ioan Slavici, mai are încă un temei: dv. aţi prezidat, în anul trecut, împărţirea premiilor naţionale pentru încoronarea operei literare; dv. aţi decis, de comun acord cu comisia, ca premiul pentru proză să fie atribuit d-lui Mihail Sadoveanu. Şi — atunci vă întreb, domnule Brătescu-Voineşti: este cu putinţă ca dv. să acordaţi acest premiu d-lui Mihail Sadoveanu, deşi ştiţi că Ioan Slavici există undeva, între noi sau, drept vorbind, *mai presus* de noi?

Nu, domnule Brătescu-Voineşti, nu mai există nici o îndoială! Dv. *aţi uitat* pe Slavici. *Numai* aşa aţi putut premia pe d. Sadoveanu, *înaintea* lui Slavici!

...Or, iată că de curând, în primăvară, veţi face parte iarăş din comisia, care poartă o atât de grea răspundere... Veţi fi din nou chemat, dv. sau unul din colegii dv., a vă rosti: care scriitor, care operă literară merită înalta cinstire de-a fi încoronată cu premiul naţional de 100.000 de lei? De-aceea, mi-am propus să vă reamintesc, prin umila misivă de faţă, existenţa lui Ioan Slavici.

Da, domnule Brătescu-Voineşti, Ioan Slavici există. Opriţi-vă la cea dintâiu vitrină de librărie: veţi vedea că Ioan Slavici a tipărit în 1924 volumul „Amintiri"; iar în 1923 romanul „Cel din urmă Armaş". Deschideţi colecţia „Adevărului Literar", pe care Ioan Slavici îl cinsteşte cu colaborarea sa: veţi găsi numeroase articole semnate cu acelaş nume, pe care v-aţi deprins — fără îndoială — să-l aflaţi numai în istoria literaturii româneşti între marii înaintaşi, în antologia în care nu apar decât operele mari şi în manualele de şcoală.

Ioan Slavici scrie, în clipa când ar fi putut să guste cu nesaţ o glorioasă odihnă. El oferă pilda rară a unei înalte conştiinţe literare. Trecând dincolo de limitele marelui talent, Ioan Slavici apare, astăzi, drept tipul adevăratului intelectual. Având pasiunea ideii pure, el continuă s'o exprime, s'o mânuiască, s'o domine. Unul din ultimele sale articole este un articol polemic. Da, domnule Brătescu-Voineşti, Ioan Slavici face încă polemică! Citiţi acea minunată prefaţă a volumului de „Amintiri" (ed. Cultura Naţională), Ioan Slavici discută cu d. Panait Istrati naţionalismul lui Eminescu.

Ce-a însemnat Ioan Slavici în literatura românească? Nu vă voi face, domnule Brătescu-Voineşti, insulta de-a dizerta asupra acestui subiect epuizat. Să vă reamintesc definitivele lui „Nuvele"? Să vă spun că în clipa cari ţineau un condeiu în mână, jeluiau în ri ciene — singur Slavici apăru drept un m energie? Să vă descifrez magnificul simbol di splendidă, care e „Popa Tanda"? Să vă istor — un popă, care pentru vina de-a năzui să civ e huluit de toţi sătenii, pentru ca — apoi — triva tuturor, să le înfrângă cerbicia? Să vă scrie în toate manualele elementare: că Slavi momentele culminante ale geniului românesc?

— Şi — atunci, vă întreb: ce operă vaţi s de-a fi încoronată — căci premiul a fost nur încoronare! — ce operă, zic, dacă nu opera lui

Printr'o omisiune, căci numai omisiune premiat pe d. Mihail Sadoveanu înaintea lui acesta se repetă cu persistenţă numele dv.: se rîrea s'a luat, că premiul vă este destinat. N face o taină din această ştire.

Nu eu vă voi tăgădui dreptul la acest tocmai de-aceea, socot că vă pot spune deschi

— *Nu* înaintea lui Ioan Slavici!

Conştiinţa dv. literară nu poate admite dreptate. Sunteţi — căci aşa păreţi în literatu răzvrătit împotriva nedreptăţii. Nu cred că veţi imagine prin acceptarea unui premiu, care de vi se cuvine...

Dar nu numai atât.

Aveţi datoria să daţi oarecare prestigiu ac Ei bine, acest prestigiu nu-l puteţi da, aces poate fi înobilat, decât dacă îl veţi decerne *întâ* Numai atunci veţi putea spune şi dv., şi c şi toţi ceilalţi, al căror nume se rostogoleşte îr terare: — Am fost premiat cu premiul lui Slav atunci veţi avea dreptul să spuneţi numai atât: premiat cu 100.000 de lei! — Şi, de sigur, nu scopul dv.

De-aceea, domnule Brătescu-Voineşti, aveţi decerne, în anul acesta, marele premiu de pr Slavici. Iar dacă, fără voia dv., veţi fi premia gaţia de a refuza premiul, spunând:

— Inaintea mea, înaintea tuturor, Slavici

— Faceţi ca Vlahuţă, care — când i s'a fotoliu academic — a răspuns:

— Nu pot lua locul lui Caragiale...

Din opera lui Vlahuţă, multe pagini se poate, sub patima vremii. Dar răspunsul acesta

La aceasta, mai ales, gândiţi-vă şi dv., d tescu-Voineşti...

* * *

DATINA (Decembrie 1924) vine din Turnu cărcată de rod proaspăt. D-l *Const. D. Ionesc* ginale la *Divina Comedia* (Infernul) din traduc „Portretele şi descripţiile Infernului se detaşea fond sombru şi monoton, luminate numai de a treruptă a limbilor de foc. Simţimântul lugubr profundă şi suptpământească nu ne este dat pri ci prin absenţa luminei şi coloarei. Aspectele vi tunecoase ale lumei pitoreşti, decorul teribil deschide poarta Infernului, lacurile Acheronat Dite, pădurea mistică a Harpiilor, câmpia morm toare, lagunele pline de negură şi glaciale ale Cain, sunt desene lipsite de culoare. Puterea înlocuită prin vigoarea liniilor, prin tonalitatea umbre. Precisia realistă a descripţiilor e cu atât cu cât se aplică unor regiuni supranaturale, lo de norodul umbrelor. Realismul uneori merge de cu grotescul şi obscuritatea, iar metamorfozele Natura subiectului îl obligă să fie astfel, căci să cânte misterul şi invizibilul şi să zugrăveas bilul. Dar în genere descripţia sa e perfect pre nunţită ca o pânză zugrăvită de Leonardo".

D-l *I. Vania* cearcă (în „Amintire") să adevăratei poezii:

Din potirul mainu taie am sorbit
Insetat-miresme de livezi în floare
Şi-am simţit o clipă coborând grăbi
Vecinicia 'n viaţa vecinic trecătoare.

Greu ca un belşug de roade purpurii
Mi s'au atârnat de pleoape lacrimi gre
Eu le-am şters furiş ca tu să nu mă şti
Şi-am vorbit apoi de lună şi de stele.

In restul numărului un articol de d. C. *Motru:* „Spre un nou idealism" — versuri ş d-nii *Julian Predescu* şi *A. Cotruş*. Bogată — decât de obiceiu — cronica: „Mişcarea cultural se remarcă scrisul autoritar şi înfloritor al d D. Ionescu. Printre alte reviste care mărturisesc scrisului" — „Datina" ţine loc de frunte.

* * *

MEM

VIAŢA ROMANEASCA: (Decembrie 1924) *doreanu:* La Medeleni; *Mihail Sadoveanu:* Not ginea cărţilor (Gligoraşcu-Vodă); *Mihai D. Ra* maţia ideii de personalitate"; *G. Bărgăuanu:* M

* * *

FLAMURA (Ianuarie 1925) *Mihail Dragom* sen şi critica noastră; *Horia Furtună:* Simfonic *Al. Lascarov-Moldovanu:* Cameleonul; *Radu Gy* Oltenească; *T. N. Paulian:* Puţul cu plopi

* * *

RAMPA (19 Ianuarie) *Al. Tzigara Samurcaş* învăţământului artistic; *Anton Bibescu:* căsnicie *Marţian:* In Martie (Verhaeren).

* * *

COMOEDIA (11 Ianuarie) *G. Spina:* Evo toma lui Mitif; *Al. Alexandrescu:* Frica; *Sandu* Moşnenii.

GEORGE BAICU

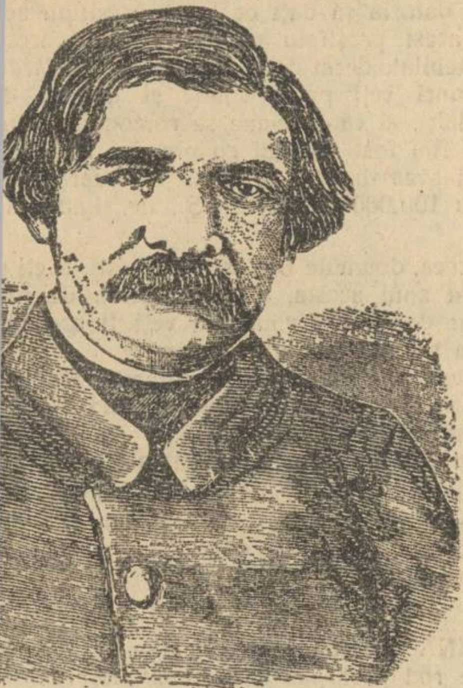
CITIŢI cu începere de MIERCURI 28 IANUARIE în Ziarul „ADEVERUL" ROMANUL INEDIT ADAM şi EVA de LIVIU REBREA

INSEMNĂRI

…smul lui Ion Heliade-Rădulescu

…*Românesc* anul XII, No. 9 din 19.II.1841
…şte o notiţă despre un *Curs de limbă ita-*
…uigi Gianeloni voia să-l ţină în mahalaua
…ureşti.
…Gianeloni era aceea a paralelismului între
…i cea italiană, cu scopul cultivării limbei

…du-se cu *metodul de paralelism* între a-
…*lecte* (L. Gianeloni) va urma lecţiile sale
…român aflând mare înlesnire la învăţătură
…lor italieni *să-şi cunoască în întregimea ei*
…*române,* să se perfecţioneze *într'însa şi să*
…*adevărat spre CULTURA ce se cuvine a*
…*ă...* D. Gianeloni, învăţând o limbă cu care
…upă cum am zis cultura *limbii române,* nu
…folos vor avea *(junii români)* şi la cea fran-
… au învăţat-o, sau de vor vrea a o învăţa

I. Eliade Rădulescu

…notiţă se încheea cu următoarele cuvinte:
…ind la simţimentele de care Guvernul nostru s'a
…naintarea învăţăturii şi *culturii limbii,* cum şi
… care este povăţuită C. Eforie a şcoalelor,
…*curtă vreme a vedea şi în clasele Sfântului*
…*limba italiană dreptul şi rangul ce i se cuvine*
…uţină trebuinţă vor avea şcoalele de asemenea
… cu această limbă".
…easta, deşi nesemnată, trebue să fi fost scrisă
…le-Rădulescu, căci el se ocupa de *Paralelismul*
…*e Român şi Italian,* care apăru în acelaş an

…dera aceste limbi drept două *dialecte;* şi în
…al sus e vorba de „metodul de paralelism
… două *dialecte*". El credea de asemeni că în
…bei române e necesară cunoaşterea limbei ita-
…n această notiţă e vorba tot de acelaş lucru.
…ade nu căuta să facă cunoscut teoriile lui fi-
…umai la noi, ci şi aiurea, în străinătate. El
…rdinalului Giuseppe Mezzofanti „un poliglot cu
…e" revistele în care-şi expunea aceste teorii:
…*ânesc şi Curierul de ambe sexe.*
…risoare din 2/14 Martie 1845, Heliade îi scriea

…eđatu a'ţi trimite aqueste doe numere nu nu-
… *Polyglottu cu înaltă eruditie,* ca unui fylan-
…incipe, ci şi ca unui Italianu Romanu. *Affi-*
… *limba noastră şi a Italiei o cunosci mai bine,*
… cunosci de quât oriquine quâtă nedreptate ni
… Românilor din Dacia de a scrie pană acum
…*rilliene.*
… eminentissime Principe, à avé o *mică relaţie*
…*ile nostre litterare* prin organul acestei umile
… îmi făcù o plăcere şi onoare a'ţi trimitte re-
…-quare lună" (2).
…ul Mezzofanti (1774—1849) e profesorul de
…le dela universitatea din Bologna, care ros-
…lie 1815 înaintea Academiei de Ştiinţe a In-
…hones, un discurs intitulat *Discorso sulla Lin-*
…*a.* Acest discurs rămânând în manuscris (3),
… cunoştinţă desigur din *alte* scrieri, (care fuse-
…te), părerile lui Mezzofanti, despre „afinita-
…nba noastră şi a Italiei".
…e relatate de noi în această mică însemnare
…a Italienismul lui Heliade, îl vedem aşa dar
… într'o primă ipostasă, aceea de-a arăta necesi-
…turii limbii italiene pentru „cultura limbii ro-
mâne" şi într'o a doua ipostasă, aceea a relaţiilor lui cu filologii italieni de seamă cari desigur i-au dat ideea (4) *Paralelismului între dialectele Român şi Italian,* şi cărora el le trimetea revistele sale.

C. Radu

…vinţa culturii române luându-se de model limba ita-
…e avu un precursor: pe Ion Budai-Deleanu, autorul
…i traducătorul, într'o limbă italienisată a piesei lui
…*Temistocle* (Cf. Ms. No. 2427 dela *Academia Română;*
…*Ramiro Ortiz, Per la storia della Cultura italiana in*
…ic., Sfetea, 1916 pp. 268 sqq.) Iată ce scria Aron Den-
…*storia limbii şi literaturii române* (Ed. II, Iaşi, Gold-
…pp. 253: „Ion Budai-Deleanu crede că în cultivarea
…ne să se iee de model limba italiană. Deoarece însă
… nu s'au publicat, foarte puţini vor fi avut cunoştinţă
…ei ale lui; ele însă îşi află, poate numai din întâm-
…otul independent, un continuator în *Eliade-Rădulescu*
…rziu voeşte să reformeze limba română după cea ita-
…epe chiar a-şi traduce poesiile sale mai vechi în o
…mbă. Această încercare a rămas însă cu totul indivi-

…oarea inedită a lui Heliade către Mezzofanti a fost
…re manuscrisele acestuia din urmă de către d. Carlo
… care a publicat-o în *Revista Istorică* a d-lui Iorga,
…) No. 10—12 pp. 255—6.
…*rso su'la Lingua Valaca* al lui Mezzofanti a fost pu-
…u întâiaşi dată de d. Tagliavini în *L'Archiginnasio*
… VIII (1923) No. 4—6, pp. 206 sqq. (Cf. recensia din
…*eniei* (Craiova) III (1924) No. 2, p. 175). Despre a-
… să se vadă în special *A. Marcu, Romanticii Italieni*
… Buc., Cultura Naţonală, 1924 *(Academia Română,*
…lit., seria III, t. II, mem. 2) pp. 35—38.

4) Cum spune d. Alex. Marcu în recenta sa lucrare despre *Romanticii Italieni şi Români* (p. 38) „Italienismul" lui Heliade-Rădulescu „nu poate fi studiat în afară de ceeace se scrisese în Italia asupra paralelismului dintre limba română şi italiană.

Lirica germană contemporană

Două antologii, apărute de curând, încearcă să adune, din sutele de volume de versuri, eşite pe piaţa literară germană de vre-o 15 ani încoace, materialul care se pare a fi reprezentativ pentru determinarea caracterelor esenţiale ale lirismului german contemporan.

Intâia, întocmită în 1920 de Kurt Pinthus şi intitulată *Crepusculul umanităţii,* voia să stabilească o ordine în diversitatea nesfârşită de teme, de accente şi de ritmuri din poezia germană a vremei din urmă. Kurt Pinthus, credea că această poezie înseamnă apusul unei epoci vechi şi aurora unei noui umanităţi.

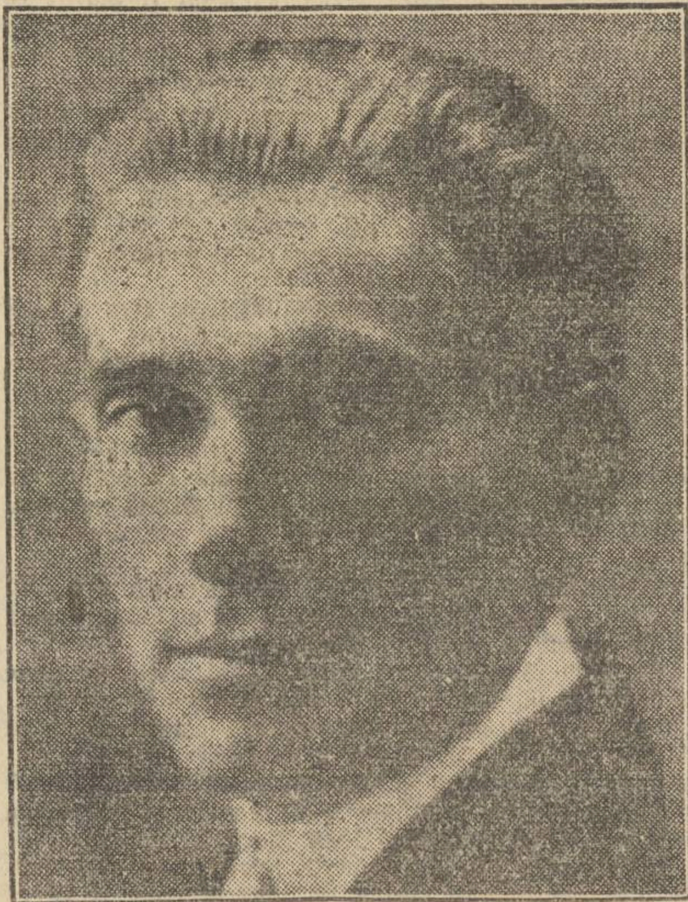
A doua antologie este a lui Eduard Iacob *(H. E. Iacob. Verse der Lebenden* — Berlin), precedată de o prefaţă copioasă, în care însă autorul recunoaşte că nu este posibil să se determine în chip definitiv, caracterele esenţiale ale liricei germane contemporane. Un singur fapt însă este recunoscut de ambele antologii, ca fiind evident şi ineluctabil: lirismul german este, în clipa de faţă, un haos imens. Ca şi cum totul ar fi pârâit din încheeturi şi s'ar fi năruit, din sutele de volume de versuri, ţâşnesc doar strigăte desesperate, învolburări de revoltă sau efusiuni de iubire pentru umanitate.

Fără să ţină seamă de ceeace realizase poezia germană în epoca oarecum strălucită dintre 1900 şi 1910 cu Ştefan George, Hugo von Hofmannsthal şi Rainer-Maria Rilke nouii poeţi, discipoli ai lui Friederich Nietzsche, apostolul individualismului senin şi mândru, se îndreaptă mai cu seamă către aceia din a căror poezie ţâşneşte acest individualism. Şi astfel Heinrich Heine, Verlaine, Baudelaire revin la modă odată cu Ernst Blass, Paul Boldt şi mai ales sarcasticul Gottfried Benn. Poeţii de după război, tot sub imperiul acelui preamărit individualism, se ridică împotriva războiului, împotriva oricărei ştirbiri a personalităţii şi propovăduesc o umanitate nouă şi mai bună, şi în rândul acestora numărăm pe Albert Ehrenstein şi I. R. Berher. La aceştia s'ar putea adăogi o sumă de alte nume: cele câteva sute de volume o îngăduesc.

In faţa acestei bogate eflorescenţe poetice, nu putem decât să constatăm, cu Gaston Raphaël (în L'Europe Nouvelle, VIII, 360), că aceleaşi tendinţe, aceleaşi preocupări şi o aceiaşi formă de emotivitate leagă cu un fir roşu pe liricii germani contemporani, dar că idealul nou, atât de căutat şi atât de aşteptat, nu l-au găsit niciunul.

„Premiul fără nume"

A fost atribuit anul acesta scriitorului *Panait Istrati,* pentru cele două volume ale sale: „Kyra Kyralina" şi L'oncle Anghel". Printre concurenţi au figurat: C. F. Ramuz, Gabriel

Panait Istrati

Reuillard, René Jouglet, René Béhaine şi Georges Dubujadoux.

Acest premiu e pur moral şi nu comportă nici o retribuţie pecuniară.

Personalismul

Dintr'un articol al d-lui C. Rădulescu-Motru, din revista „Datina", scoatem rândurile ce urmează, privitoare la personalism în genere şi la personalismul românesc în special:

„In toate manifestările de seamă ale culturei timpului nostru domină personalismul. Din nenorocire, nu în forma statornică în care îl va cunoaşte viitorul. Personalismul timpului nostru este încă proteic şi rudimentar. Trecem deocamdată prin faza personalismului copilăresc. Personalismul este cu totul altceva decât exaltarea cu ori şi ce preţ a personalităţii. El nu este nici cultul vanităţii de naţiune şi de rassă, şi cu atât mai puţin un îndemn la prea mărire prin autosugestiune. Personalismul, pe care îl va cunoaşte viitorul, va fi obiectiv, mai obiectiv decât idealismul platonician pe care îl va înlocui. In sistemul idealist al lui Plato se vorbeşte de amintire, prin ea se explică evidenţa ideilor eterne, dar nici odată amintirea nu este confundată cu amintirea unui anumit om, cu revelaţia omului excepţional, care să-şi facă din ea un merit pentru sine; tot aşa şi cu explicările pe care le va da sistemul personalismului. Nu o anumită persoană, ci persoana, ca formă ultimă a energiei cosmice, va fi avută în vedere. Cum vechiul idealism era raţionalist, fiindcă raţiunea servea ca puncte de trecere între ideea şi existenţa lumii, tot aşa noul personalism va fi energetic, findcă energia este forma comună pe care o îmbracă, atât sufletul cât şi natura materială.

C. Rădulescu-Motru

„Deocamdată suntem însă în faza personalismului copilăresc. Fiecare om mai răsărit îşi închipue că este centrul universului. Dacă nu toţi, dar cei mai mulţi, când făptuiesc câte ceva, au în vedere efectul pe care îl va produce fapta lor în ochii celor din galerie. Personalismul energetic este greu pentru înţelegerea contimporanilor. Dar timpul lui nu este departe. Manifestările urite ale vanităţii personale vor face în curând loc manifestărilor energiei personale. Disputele sofiştilor n'au precedat ele oare dialetica ideilor lui Plato? Nimic nu vine înainte de timpul său, dar la timpul său, cu siguranţă.

„De un personalism sănătos, energic, avem noi românii, mare nevoie. Numai pe baza credinţei, că între persoană şi trecutul său, între persoană şi munca sa, între persoană şi mediul său.... este o legătură pe veci indisolubilă, se poate consolida o cultură durabilă românească. Apostolii noului idealism, ca şi apostolii vechiului idealism pun începutul înţelepciunii în „cunoaşterea de sine" a omului; dar cu o mare deosebire; cei vechi aveau în vedere pe omul isolat, pe când cei noi, pe omul identificat în lanţul energiei universale".

O interesantă iniţiativă literară

Din toate părţile se ridică plângerea dureroasă şi alarmantă că oamenii cu nevoi intelectuale, oamenii deprinşi cu hrană literară nu-şi mai pot, de mult, îngădui luxul de a-şi cumpăra o carte! Marele public, în criză de numerar, în luptă cruntă cu scumpetea crescândă a nevoilor brute, renunţă cu un oftat la cele culturale, astăzi când, o carte străină costă cu sutele de lei, iar una românească dela 40—50 de lei în sus.

Incotro mergem? E aici o gravă primejdie şi pentru naţiune şi pentru individ. Ajungem tot mai izolaţi de progresele şi fineţele culturii universale, ne denivelăm ca naţiune şi ca oameni, recădem în barbarie ca nişte Robinsoni pe o insulă ce nu mai are legătură cu civilizaţia.

Ce e de făcut?

Editura „Adevărul" s'a gândit să încerce un remediu, curajos şi democrat, potrivit cu nevoile şi timpurile, făcând să apară, foarte curând, o publicaţiune sub titlul: „LECTURA, — FLOAREA LITERATURILOR STRAINE", — publicaţiune ieftină şi aleasă, în broşuri periodice săptămânale. Ea va reda, în româneşte, perlele literare ale scriitorilor de seamă din toate literaturile lumii.

Traducerile vor fi cizelate cu toată pietatea pentru fondul şi forma operei de artă, aşa încât să redea, cât mai deplin, farmecul originalului. Fruntaşi ai scrisului românesc — pătrunşi de folosul înalt al iniţiativei noastre — au onorat „Lectura" făgăduind a colabora cu traduceri, — numim deocamdată scriitori ca: *Galaction, L. Rebreanu, D. Patraşcanu, Victor Eftimiu, Elena Farago, Caton Teodorian, Dem. Nanu, Emil Dorian, A. Toma, Relgis, George Silviu, Alex. Marcu,* etc. etc., afară de cei ce vor mai veni, desigur, cu dragă inimă să dea sprijinul. Publicaţiunea va fi pusă sub îngrijirea subtilului literat care este d. *A. Toma.*

Acestea sunt chezăşii îndestulătoare pentru nivelul şi valoarea literaturii ce se va oferi.

Pe un preţ necrezut de ieftin pentru timpul de acum — *numai pe 3 lei pentru 32 pagini mari de text* — publicaţiunea *„Lectura"* pune deci o aleasă gustare spirituală la îndemâna tuturor celor setoşi de puţină intelectualitate.

Nu ne îndoim că publicul cititor va folosi bucuros prilejul unic ce i-l oferă publicaţiunea „Lectura" care va apare în primele zile ale lunei Februarie ca un preţios dar sufletesc al noului an.

O şcoală de Bele Arte în Cluj

Am accentuat de nenumărate ori, în coloanele „Adevărului Literar şi Artistic" necesitatea unei propagande artistice.

Unirea a accelerat osmoza sufletească între românii din diversele provincii şi cei din vechiul regat, aceasta însă nu va fi desăvârşită decât atunci, când se vor cunoaşte şi aprecia reciproc românii de pretutindeni. Românii din Ardeal au adus un nou aport culturei româneşti şi ar fi o mare greşeală politică, să considerăm acest aport ca periculos tendinţelor de unificare, şi ca un coificient de regionalism... Un regionalism cultural sănătos, va exista totdeauna, dată fiind situaţia socială a românilor din Ardeal, cari trăind în fosta Ungarie, ş'au putut păstra cultul pentru resistenţă şi un orgoliu uşor de înţeles. Nu mai adevărat este însă, că vechea stăpânire a încercat să distrugă elementul românesc, făcând o bogată bază de cultură şi artă, pe care se putea ridica numai întortochiată cultura specială a naţionalităţilor. Guvernul cu şcoli, musee teatre, etc. susţinând dorul de progres artistic şi cultural al ungurilor şi obligând pe românii ardeleni, ca să se adecueze acestui dor de progres...

Mai ales Clujul, imita politica lui Bismark — şi era fortificat de toate inovaţiile intelectuale.

Nu-i lipsea Universitatea cu clinici universitare, diverse Academii (de comerţ, agricultură, etc.), şcoli de industrie şi tehnică, musee, teatre, presă. Ceia ce lipsea însă Clujului era o şcoală de Bele Arte.

Baia Mare era centrul artistic, unde gravita educaţia artistică şi aci sub conducerea maeştrilor Thorma, Réthy şi Ivanyi Grünwald se creştea generaţia pictoricească. In Cluj nu funcţionau decât şcoli particulare de pictură, conduse vremelnic de maeştri, cari locuiau în Cluj.

Statul român încearcă să repare greşelile trecutului şi ministerul artelor a luat în buget înfiinţarea unei şcoli de Bele Arte la Cluj.

Conducerea va fi încredinţată d-lui Alexandru Pop, un distins artist al generaţiei bătrâne, care a fost timp de 24 ani profesor la Academia de Bele Arte din Budapesta. D-l Al. Pop împreună cu colaboratorii cari şi-i va alege (vor fi 2 profesori de pictură şi 1 profesor de sculptură), va pune baza viitoarei Academii de Belle Arte, ce se va deschide în Cluj, ca împreună cu celelalte instituţii artistice, de curând înfiinţate, să se poată începe activitatea artistică atât de necesară şi singură, realizând temeinic idealul cultural al unui neam.

Infiinţarea şcolii de Bele Arte, va aduce iar la suprafaţă ideia clădirei unei Case Culturale la Cluj, care să posedă o sală de concert, un amfiteatru pentru conferinţe ştiinţifice şi un cinematograf de ştiinţă. Clujul actualmente nu are nici o sală monumentală pentru concerte, cari de obicei se ţin în teatru, şi este firesc, că un program musical executat de artişti, va trebui să aibă o sală specială, în forma sălilor Mozart, Konfesthaus, Bosendorfer, etc. din Viena, ori a celebrelor săli de concert din Milano, Paris şi Berlin.

MARUNTE:

— Ziarul *Adevărul* va începe peste câteva zile publicarea romanului ADAM şi EVA de Liviu Rebreanu.

— Către sfârşitul lunei Ianuarie, o comisiune specială va distribui următoarele premii anuale pentru literatură: *Premiul Brătescu-Voineşti* (ministerul artelor 25.000 lei) pentru cel mai bun volum de literatură — versuri sau proză — apărut în cursul anului 1924; *Premiul C. A. Rosetti* (ziarul „Viitorul" 20.000 lei) pentru cel mai bun roman al anului; *Premiul Corneliu Moldovanu* (10.000) pentru un volum versuri sau proză.

— Comitetul „S. S. R." va acorda *premiul său de poezie* în valoare de 6000 lei, celui mai bun volum de versuri; *premiul de proză* (4000) pentru un volum de nuvele; *premiul Benvenisti* (2000) pentru volumul unui debutant. La premiile S. S. R. concurează, fără a fi prezentate, toate cărţile apărute în cursul anului.

— D. *Ion Sân-Giorgiu* — docent şi conferenţiar universitar — a fost numit profesor suplinitor de limba şi literatura germană la facultatea de litere din Bucureşti, în localul d-lui Simeon Mândrescu, numit ministrul ţării la Tirana.

— Revista „Archivele Olteniei" editează o bibliotecă de documente regionale. In primul număr: „Banii şi caimacanii Olteniei" de I. C. Filitti.

— A reapărut la Praga Slovansky Prchled (Revista Slavă) sub direcţiunea scriitorului *Adolphe Cerny.*

— La liceul „Mihai Viteazul" vor avea loc, la datele de mai jos următoarele conferinţe:

Duminică 25 Ianuarie 1925, prof. *I. D. Ştefănescu:* Monumentele de artă ale Bucureştilor (cu proecţii); Duminică 1 Februarie 1925, prof. *Constantin Dinu:* Profesorii în literatura românească: Duminică 8 Februarie 1925, prof. *Cr. Mironescu:* Românii şi vecinii lor; Duminică 15 Februarie 1925, prof. P. V. Haneş: Despre „Basarabia"; Duminică 22 Februarie 1925, prof. *Grig. Niculescu:* Momente din istoria Bucureştilor; Duminică 1 Martie 1925; prof. dr. *Paşcanu: Tuberculoza* (cu proecţiuni); Duminică 8 Martie 1925, inginer *D. Leonida:* Telegrafia şi telefonia fără fir, (cu demonstraţii); Duminică 15 Martie 1925, prof. *An. Niţulescu:* Situaţia politică a României în continentul european; Duminică 22 Martie 1925, prof. *Gh. Lefteriu:* Foloasele excursiunilor (cu proecţiuni); Duminică 29 Martie 1925, prof. *Mihail Iacob:* Imulţirea plantelor (cu proecţiuni); Duminică 5 Aprilie, prof. *Tache Papahagi:* Ţara Maramureşului (cu proecţiuni); Duminică 12 Aprilie 1925, prof. *Ioan I. Roman:* Aerul lichid şi aplicaţiile lui (cu demonstraţiuni). Conferinţele încep la ora 4 p. m. Intrarea liberă.

— D-l *C. Nottara* va face în Februarie un turneu cu piesa „Ludovic al XI-lea" de Casimir Delavigne.

— Scriitorul *G. M. Vlădescu* va prezenta direcţiunii Teatrului Naţional din Iaşi, o nouă comedie intitulată: „Măgarul verde".

— A doua sărbătoare a Iaşului va fi împlinirea a 50 ani de teatru a d-lui Vernescu-Vâlcea. Admiratorii marelui artist pregătesc o cât mai mare sărbătorire pentru acea zi.

— A apărut No. 1 (15 Ianuarie) din revista „Cosinzeana" cu versuri şi proză de d-nii S. Stânca, Dem. Gâlman, G. M. Şerban şi Volbură Poiană.

— La teatrul Popular s'a pus în repetiţie „Seara pierdută;; comedie într'un act de *A. de Herz,* care se va reprezenta împreună cu „Akim" de *Victor Eftimiu.*

— A apărut romanul „Voica" de d-na Henriette Yvonne Stahl.

A apărut — In româneşte
EDIŢIA II-a
CHIRA CHIRALINA
de PANAIT ISTRATI

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.